

A MAGYAR EGYETEMI HALLGATÓK STATISZTIKÁJA

1930

A M. KIR. VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTER ÚR
MEGBÍZÁSÁBÓL SZERKESZTETTE A
M. KIR. KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL

SZÖVEGÉT ÍRTA:
LAKY DEZSŐ DR.
MŰEGYETEMI NYILV. RENDES TANÁR

KIADJA:
A M. KIR. KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL

ÁRA: 5 PENGŐ

BUDAPEST
"PÁTRIA" IRODALMI VÁLLALAT ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG NYOMÁSA
1931

ELŐSZÓ

A világháború után megsanyargatott országunkra szakadt problémák közül egyike a legégetőbbeknek a magyar egyetemi és főiskolai hallgatóság problémája: akkor, midőn Magyarország állami berendezkedése oly szörnyen megcsonkult s közgazdasági életünk az egyik válsághullámból a másikba sodródik, az ifjúságnak meg nem szűnő tömegei torlódnak azon az úton, amely az egyetemek s a főiskolák felé vezet.

Régebben az országok kultúrájának egyik fokmérője, művelődése magasabb- vagy alacsonyabbrendűségének egyik jelzője volt az a körülmény, hogy a statisztika időnkint való számlálásai szerint a lakosság mekkora tömegei rendelkeztek elemi ismeretekkel s mennyien végeztek középiskolát. A népesség egészéhez képest pedig az egyetemi, a főiskolai tanultság megszerzése oly kevés ember kiváltsága volt, hogy a statisztikai észlelés sokáig ügyet sem vetett e csekélyebb tömeg megfigyelésére: a kivétel elveszett a nagy általánosságban.

Már a világháborút megelőző esztendőkből sem volt titok az éber szemlélő előtt a nagy fordulat, mely ezen a téren Európaszerte és az Északamerikai Egyesült Államokban is beállott. Szinte kérlelhetetlen ostrom indult meg az értelmiségi pályák elfoglalásáért; ostrom, melyet korántsem csupán a régebbi harcosok vívtak, hanem sűrű tömegben gomolyogtak közöttük azok az elemek, akik újfent kerültek a küzdők csoportjába.

A világháború után ez a folyamat nem szűnt meg. Sőt erősödött. S támasztott a szellemi munkapiacon olyan feszültséget, melyet levezetni eddig nem sikerült s egyelőre kérdéses, mikor sikerülend. Mert aki azoknak az erőknél működésére gondol, melyek nem szűnő iramban kergetik Magyarország ifjúságát a középiskolákba, az tisztában van azzal, hogy hiába kerülnek az 1934/35. tanévben majd első ízben a háborús generációk az egyetemekre és főiskolákra, négy év múlva ismét roppant nagy emelkedés fog mutatkozni az ifjúság számában. Jól tudja azt, hogy az 1934/35—1937/38. években sem lesz akkora csökkenés, mintha csupán a háborús évek elmaradt születéseivel számolnánk.

A magyar kormányzatra — az egész társadalomra — kettős feladat vár abban a helyzetben, melyet rendszerint az értelmiség vagy pontosabban: az értelmiségi ifjúság válságának szoktak nevezni. Egyfelől gondoskodni kell tényleg arról, hogy a rengeteg termelési költség, mely az egyetemeket és főiskolákat elvégzett ifjúságban fekszik, ne fecsérlődjék el, ne menjen veszendőbe, hanem az ország anyagi és szellemi művelődése érdekében használtassék fel. A kormánynak nincs egyetlen ága, melynek módjában nem volna ennek a gondolatnak érdekében szolgálatokat tenni.

De másfelől az az igazán szokatlan zsúfoltság, amelynek a magyar egyetemek és főiskolák portáin szemtanúi lehetünk immár jó egy évtized óta, a kormányzatra más kötelességeket is ró: az egyetemi és főiskolai ifjúság állandó szemmel tartását s a speciális diákproblémák megoldását. Azokét a problémákat, melyek nem az egyetemet már végzett, hanem a most tanuló diákságnak sokszor sorsdöntő kérdései.

Nem kell indokolnom azt, hogy ezeknek a problémáknak a megoldása nem sikerülhet anélkül, hogy a modern államban szinte napról-napra nagyobb szerephez jutó statisztikai kutatáshoz nem nyúl a kormányzat akkor, midőn intézkedéseit fontolóra veszi. S aligha kell hivatkoznom arra, hogy a vallás- és közoktatásügyi minisztérium mennyire jó ügyet karolt fel akkor, midőn a magy. kir. központi statisztikai hivatal még az 1929. év karácsonyán utasította arra, hogy munkaprogramjába a magyar egyetemi és főiskolai ifjúság szociális viszonyainak rendszeres, az előbbi kereteket meghaladó kutatását vegye fel.

Az első felvétel az 1929/30. tanév második félévéről hajtott végére. Ennek a felvételnek anyagát és tudományos összefoglalását tartalmazza ez a kötet, melynek létrejötte szintén a vallás- és közoktatásügyi minisztérium gondosságát dicséri.

Azóta az idei év januárjában a felvétel másodszor is lepergett s remélni kell, hogy később is meg lesz a mód újra meg újra való megismétlésére; csak így lehet majd, több esztendő anyagának rendszeres megmunkálása után, igazi hű képet nyerni azokról a mozgalmakról, melyek az egyetemi és főiskolai hallgatóság tömegének felépítésében lezajlanak. A későbbi kötetek szerkesztésében és megírásában nekem, a jelen kötet munkásának persze már nem leendő szerepem. Az én szerepem lezárul azzal, hogy annak a kiadványnak tudományos összefoglalását is elvégeztem, melynek szövegírása nemcsak statisztikust kívánt, hanem egyúttal olyan szakembert is, aki maga is részese az egyetemi életnek.

Egyetemi professzornak azonban ritkán adódik hálásabb és szebb feladat, mint amely nekem jutott akkor, midőn *Klebsberg Kunó gróf* úr Ő Excellenciája, Magyarországnak csaknem tíz éven keresztül volt vallás- és közoktatásügyi minisztere, felkért arra, hogy vállalkozzam a magyar egyetemi ifjúságról első ízben végrehajtott nagy statisztikai felvétel tanulságainak rendszerbefoglalására.

De, amilyen örömmel vállalkoztam munkám végzésére s amennyire örülök annak, hogy statisztikai vizsgálódásaim körét olyan irányban tudtam elmélyíteni, amelyben különben már évek óta végeztem részlet-kutatásokat, kötelességem másfelől bevallani, hogy bár szerény erőmhöz képest igyekeztem a rendelkezésemre álló gazdag statisztikai anyag tanulságait feltárni, munkám meddő kísérletszámába menne, ha az ország kormánya és közvéleménye nem igyekeznék azoknak a komoly eredményeknek konzekvenciáit is levonni, melyek lépten-nyomon előbukkannak az új statisztikai felvétel adattárából. Bizom abban, hogy nem így fog történni.

Mielőtt azonban ezt a munkát, melyet a magy. kir. központi statisztikai hivatal oly sok szeretettel és szaktudással szerkesztett, — s melynek szerkesztéséért a felelősséget magam is készséggel vállalom, mert a szerkesztés minden részletét együtt beszéltük meg — útjára bocsátanám, nem mulaszthatom el, hogy külön-külön is hálás köszönetemet ne fejezzem ki azoknak a férfiaknak, akik annak létrehozásában elsősorban részesek.

Klebsberg Kunó gróf úr Ő Excellenciáját már előbb voltam bátor említeni, *Magyar Zoltán dr.* egyetemi tanár úrnak különös érdeme, hogy a főiskolai statisztikai adatgyűjtés átszervezésének gondolata tőle származott akkor, midőn még a vallás- és közoktatásügyi minisztérium egyetemi osztályának főnöke volt; ő különben az adatgyűjtés előkészítésének egész munkálataiban is résztvett. *Szandner Pál dr.* egyetemi tanár úr, a főiskolai diákszociális ügyek meglegeklő pártolója, a felvételi minta szerkesztése körül nyújtott tanácsaival kötelezte hálára a diákprobléma megoldásának barátait. A magy. kir. központi statisztikai hivatalban *Asztalos József dr.* miniszteri osztálytanácsos úr, a tanügyi statisztika régi jeles művelője, egyfelől szintén a felvételi minta tervezetének elkészítésével, majd másfelől az adatgyűjtés végrehajtásával s a feldolgozás menetének ellenőrzésével szerzett érdemeket. Mindenben segítőtársa volt neki *Janik Gyula dr.* miniszteri segédfogalmazó úr, a hivatal fiatalabb generációjának igen értékes tagja, kinek komoly szakértelmét már akkor méltányoltam, midőn a berlini Collegium Hungaricum ajánlottam s kinek szép fejlődése jó bizonyossága előttem a külföldi ösztöndíjak művelődéspolitikai hatásának. Jól esik mindannyiuknak még egy ízben hálás köszönetemet kifejezni. S el nem mulaszthatom ugyanezt megtenni végezetül *Szily Kálmán dr.*, műegyetemi tanár, vallás- és közoktatásügyi minisztériumi államtitkár úrral szemben, akinél a magyar egyetemi ifjúságnak alig van szeretőbb barátja s aki temérdek elfoglaltsága mellett is időt tudott szakítani arra, hogy értékes tanácsokat adjon nekem munkám megírásánál.

Budapest, 1931. szeptember 9-én.

Laky Dezső dr.
műegyetemi nyilv. r. tanár.

TARTALOM.

	Lap		Lap
Előszó	3*	5. A támogatásra szoruló hallgatók szükségletei	93*
		6. A hallgatók tandíjmentessége	95*
		7. A hallgatók ösztöndíjai	96*
		8. A hallgatók szervezkedése és egészségügye	96*
		VII. A hallgatók szüleinek lakóhelye	98*
I.			
Általános jelentés.			
I. Bevezetés.		Szövegek közötti táblák.	
1. Az adatgyűjtés előzményei	7*	1. tábla. A tudományegyetemi és műegyetemi hallgatók számának fejlődése néhány európai államban	20*
2. Az adatgyűjtés rendszere	10*	2. tábla. A magyar egyetemek (és jogakadémiák) hallgatóinak létszáma az 1865/66—1929/30. tanévekben	25*
3. Az egyetemi hallgatóság számának fejlődése a külföldön	20*	3. tábla. Rendes és rendkívüli egyetemi hallgatók	40*
II. Az egyetemi hallgatók számának fejlődése.		4. tábla. A hallgatók korszerint az 1913/14—1929/30. tanévekben (százalékok)	43*
1. A magyarországi egyetemi (és jogakadémiái) hallgatóság számának fejlődése 1865—1930-ig	25*	5. tábla. A hallgatók kormegoszlásának részletes adatai az 1929/30. tanévben (százalékok)	44*
2. Az egyetemi hallgatóság számának alakulása Csonka-Magyarországon	33*	6. tábla. Az I. éves hallgatók korszerint az 1929/30. tanévben (százalékok)	45*
3. Rendes és rendkívüli hallgatók. Nőhallgatók az egyetemeken	40*	7. tábla. A hallgatók kora egybevetve szociális viszonyaikkal az 1929/30. tanévben (százalékok)	47*
III. Az egyetemi hallgatók fontosabb demográfiai vonásai.		8. tábla. A hallgatók évfolyamok szerinti az 1929/30. tanévben (százalékok)	49*
1. Korviszonyok	43*	9. tábla. A hallgatók vallás szerinti az 1913/14—1929/30. tanévekben (százalékok)	51*
2. A hallgatóság évfolyamok szerinti való tagozódása	49*	10. tábla. A hallgatók vallása egybevetve szociális viszonyaikkal az 1929/30. tanévben (százalékok)	54*
3. A hallgatók vallási viszonyai	51*	11. tábla. A hallgatók kora és vallása az 1929/30. tanévben (százalékok)	55*
4. A hallgatók anyanyelve	56*	12. tábla. Az egyetemi hallgatók csoportjai az azonos vallású népességhez arányítva	56*
5. A hallgatók állampolgársága	56*	13. tábla. A hallgatók állampolgársága	57*
6. A hallgatók családi állapota	57*	14. tábla. Az I. éves hallgatók érettségi bizonyítványuk fokozata szerint az 1929/30. tanévben (százalékok)	59*
IV. A hallgatók előképzettsége és egyetemi tanulmányai.		15. tábla. Az I. éves hallgatók az érettségi bizonyítvány fokozata szerint az 1929/30. tanévben (százalékok)	61*
1. A hallgatók érettségi bizonyítványai	58*	16. tábla. A magyar anyanyelvű hallgatók nyelvtudása az 1929/30. tanévben (százalékok)	67*
2. A hallgatók előtanulmányai más főiskolákon	62*	17. tábla. A hallgatók szülei foglalkozása szerint az 1913/14—1929/30. tanévekben (százalékok)	68*
3. A hallgatók tanulmányi ideje	63*	18. tábla. A hallgatók szülei foglalkozása szerint az 1913/14—1929/30. tanévekben (százalékok). (Egyetemek és tudománykarok adatai)	71*
4. A hallgatók tanulmányi eredményei	65*	19. tábla. Száz ezer oldalt megnevezett foglalkozású keresőre eső ugyanolyan foglalkozású szülők egyetemi hallgatók gyermekeinek száma	73*
5. A hallgatók nyelvismerete	67*	20. tábla. A hallgatók szüleinek foglalkozása vallás szerint az 1929/30. tanévben (százalékok)	75*
V. Adatok a hallgatók szüleiéről.		21. tábla. A hallgatók szüleinek foglalkozása évfolyamok szerint az 1929/30. tanévben (százalékok)	76*
1. A hallgatók szüleinek foglalkozása	68*	22. tábla. A hallgatók szüleinek foglalkozása a hallgatók szociális viszonyai szerint az 1929/30. tanévben (százalékok)	78*
2. A hallgatók szüleinek foglalkozás szerint való megoszlása az egyes foglalkozások keresőjéhez arányítva	72*	23. tábla. A hallgatók szüleinek főiskolai végzettsége foglalkozási fősorok szerint az 1929/30. tanévben	80*
3. A hallgatók szüleinek foglalkozása vallás szerint	74*	24. tábla. A hallgatók szüleinek hadiszolgálatára	81*
4. A hallgatók szüleinek foglalkozása évfolyamonként	76*		
5. A hallgatók származási és szociális viszonyainak összefüggése	78*		
6. A hallgatók szüleinek főiskolai oklevelei	80*		
7. A hallgatók szüleinek a világháborúban való részvétele	81*		
8. A hallgatók szüleinek (rajtuk kívül) többi gyermekei	82*		
VI. Az egyetemi hallgatók szociális viszonyai közelebről.			
1. A hallgatók életfenntartása általában	83*		
2. A hallgatók lakáviszonyai	85*		
3. A hallgatók étkezési viszonyai	88*		
4. A hallgatók lakásának és ellátásának ára	90*		

25. tábla. A hallgatók eltartójuk, illetve kereső foglalkozásuk szerint az 1929/30. tanévben (százalékok)	Lap 83*
26. tábla. A hallgatók lakásviszonyai az 1929/30. tanévben (százalékok)	85*
27. tábla. A hallgatók kora és lakásviszonyai az 1929/30. tanévben (százalékok)	87*
28. tábla. A hallgatók étkezési viszonyai az 1929/30. tanévben (százalékok)	88*
29. tábla. A hallgatók kora és élelemzése az 1929/30. tanévben (százalékok)	90*
30. tábla. A támogatást igénylő hallgatók szükségletei az 1929/30. tanévben (százalékok)	94*
31. tábla. A hallgatók szülei (eltartói) lakóhelye szerint az 1929/30. tanévben (százalékok)	99*

II.

Statistikai táblák.

I. Összefoglaló adatok.

1. Rendes és rendkívüli hallgatók; a hallgatók évfolyam és korszak szerint. (Abszolút számokban és százalékokban)	2
2. A hallgatók vallás, anyanyelv és az érettségi bizonyítvány fokozata szerint. (Abszolút számokban és százalékokban)	4
3. A hallgatók lakás- és étkezési viszonyai. (Abszolút számokban és százalékokban)	6
4. A hallgatók családi viszony, szülei foglalkozása és szociális viszony szerint. (Abszolút számokban és százalékokban)	8

II. Részletes adatok.

5. Rendes és rendkívüli hallgatók; a hallgatók vallása és állampolgársága évfolyamok és nem szerint	10
6. A hallgatók anyanyelve, nyelvtudása és családi állapota évfolyamok és nem szerint	16
7. A hallgatók eltartó, illetve kereső foglalkozás szerint	22
8. A hallgatók eltartó, illetve kereső foglalkozás szerint	24
9. A hallgatók szüleinek foglalkozása évfolyamok szerint	26
10. A hallgatók szüleinek foglalkozása vallás szerint	28
11. A hallgatók szüleinek foglalkozása szociális viszony szerint	30
12. A hallgatók szüleinek főiskolai végzettsége foglalkozási fősoportok szerint, a hallgatók évfolyamonként való részletezésével	32

13. A hallgatók szüleinek főiskolai végzettsége foglalkozási fősoportok szerint, egybevetve a hallgatók vallásával	Lap 33
14. A hallgatók szüleinek főiskolai végzettsége foglalkozási fősoportok szerint, egybevetve a hallgatók szociális viszonyaival	34
15. A hallgatók családi viszonyai foglalkozási fősoportok szerint	35
16. A hallgatók lakás- és étkezési viszonyai foglalkozási fősoportok szerint	36
17. A hallgatók lakás- és étkezési viszonyai, egybevetve a szociális viszonyal	38
18. Az internátusban lakó, illetve ott ellátásban részesülő hallgatók szociális viszony szerint	40
19. A nyilvános étkezőben étkező hallgatók szociális viszony szerint	41
20. A menzán étkező hallgatók szociális viszony szerint	42
21. A hallgatók lakás-, étkezési és családi viszonyai, egybevetve a szociális viszonyal	43
22. Az internátusban lakó, illetve ott ellátásban részesülő hallgatók vallás szerint	44
23. A hallgatók lakás- és családi viszonyai évfolyamok szerint	45
24. Az I. éves hallgatók az érettségi bizonyítvány fokozata és kor szerint	46
25. A hallgatók évfolyam, kor és vallás szerint, egybevetve a szociális viszonyal	48
26. A rendes és rendkívüli hallgatók kor szerint; a hallgatók családi viszonyai, egybevetve a korrall	52
27. A hallgatók vallás, lakás és étkezés szerint, egybevetve a korrall	53
28. A hallgatók középfokú iskolai végzettség szerint; az oklevelet szerzett hallgatók	56
29. A főiskolai oklevéllel nem bíró hallgatók az előzőleg más karon (szakon) végzett tanulmányaik szerint	57
30. A hallgatók az eltöltött tanulmányi idő szerint évfolyamonként	60
31. A gyorsírást tudó hallgatók; a főiskolai tanulmányaikat megszakító hallgatók évfolyamonként	64
32. A hallgatók szülei (eltartói) lakóhelye szerint	68
33. A támogatást igénylő hallgatók a szükségletek megjelölésével	70
34. A hallgatók lakásviszony, katonai szolgálat, egyesületi és sporttevékenység és az érettségi bizonyítvány fokozata szerint	71
35. A hallgatók tanulmányi eredmény, tankönyvhasználat, tandíjmentesség és ösztöndíj szerint évfolyamonként	72

I. Bevezetés.

1. Az adatgyűjtés előzményei.

1. A tanulmány, melyet e kötetben olvashat az érdeklődő, írójának sajátos gondolatait tükrözi vissza. De azokat nemcsak az a gazdag forrásanyag ébresztette fel benne, mely a hátrább következő táblázatok számsoraiban nyugszik. A magyar egyetemi és főiskolai ifjúság számának különösen a világháború óta észlelt alakulása az ő figyelmét is már régebben megragadta.¹⁾ Előbb sem zárkozhatott el a kérdés markáns szociális vonatkozásainak érintése elől. A főiskolai statisztika újjászervezése módot nyújtott neki arra, hogy kutatásainak körét kiszélesítse és elmélyítse.

Vázlatát kell adni az egész mű létrejöttének.

2. Az 1929/30. tanév második félévében (1930 januárjában) végrehajtott felvétel az egyetemek (és jogakadémiák) hallgatóságára terjedt ki. A magyar főiskolai ifjúság túlnyomó részét felölelte.²⁾ E statisztikai észlelés eredményeinek megmunkálása alkotja — természetsszerűleg — a tanulmány gerincét. *A végzett vizsgálatok azonban egyáltalán nem törekedhetnek arra, hogy kimerítőek legyenek.* A problémának, melynek kutatása a céljuk, rengeteg szála, ága-boga van. Legtöbbjüket ez a tanulmány szándékosan elkerüli. Ha a kérdésnek olyan vonatkozásairól esnek szó, melyek nem általános érdekűek, vagy az apróbb részletekre való hivatkozást tennék kívánatossá, a toll, mely e könyv szöveges részének sorait egyberötta, nem vet írásjeleket.

A tanulmány szerzője vágyva-vágyik arra, vajha a meglátásai, melyekről az olvasót tájékoztatja — vagy azok a gondolatok, melyeket ki sem fejt (legfeljebb érint), — *ösztönöznék a magyar holnap ügyéért aggódók lelkét további munkára.* Szükség van erre. De meg: aki e kötetbe foglalt táblázatok értelmét kutatja, meg fogja hallani a számok hullámveréséből azt a csapkodó hangzavart, mellyel szemben hiába akarná füleit bedugni.

E sorok írója tehát szeretné vélni azt, hogy *írása nyilvános ankétel indít el.* Csak az első szót ejti ki ő. Másoké, hivatottabbaké, inkább szakértőké követi az övét. S nem arra gondol, hogy csak a statisztikai munkában társai fejlesszék tovább az ő kezdeményezését. A magyar társadalom vezető elemeit kéri fel ezen a helyen, *ne menjenek el közönnnyel vagy csak muló érdeklődéssel a könyv számoszlopai mellett.* Foglalkozzanak velük. A nemzet jövőjének kertjéből értékes, talán legértékesebb parcella az, melyről a számoszlopok beszélnek. Ne feledjük: ha a népesedési politika minden eszközének rég ismert gyengéje, hogy orvosló vagy romboló hatásukat igazán csak a következő nemzedék érzi meg, a magyar főiskolai ifjúság nagy kérdőjelét talán hamarabb letörölheti a jelenkor úgy a problémák közül, hogy hasznát a ma fiatalsága is látja.

¹⁾ L. Laky Dezső dr.: „Adalékok Magyarország kulturális életének újabkori fejlődéséhez“ c. tanulmányát a „A magyar tudománypolitika alapvetése“ c. munkában (szerk. Magyary Zoltán dr., Budapest, 1927. 21—56. l. Ez a tanulmány megjelent francia nyelven is („Étude sur le développement de la culture intellectuelle en Hongrie dans les temps récents“ c. a „Revue de la Société Hongroise de Statistique“ 1926. évi 1—2. számában, 1—60. l.).

L. továbbá szerzőnek: „A magyar főiskolai statisztika útmutatása“ c. tanulmányát a dr. Magyary Zoltán álta 1929-ben a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz előterjesztett „Emlékirat az egyetemi ifjúság szociális gondozásának újjászervezése tárgyában“ c. memorandumban 11—38. l.

²⁾ Nem terjeszkedett ki a felvétel a következő főiskolákra: a 13 római katolikus, 3 református és 1 izraelita hittudományi főiskolára (hallgatóik létszáma együttesen 1930 januárjában 853 volt); az állatorvosi főiskolára (276); a bányá- és erdőmérnöki főiskolára (133); a 3 gazdasági akadémia (407) és 8 más főiskolára (hallgatóik összes száma 1680).

3. Mint oly sok más téren, a főiskolai hallgatóság statisztikájának megszervezése körül is, maradandó érdemei vannak a magyar statisztikának. A Németbirodalmat illetően pl. roppant becses forrásmunka az a rendszeres kiadvány, amely „Deutsche Hochschulstatistik“ címen néhány év óta rendelkezésünkre áll.¹⁾ Azokat a komolyabb kutatásokat azonban, melyek a főiskolai hallgatóság viszonyainak feltárását célozzák, a magyar statisztika jóval korábban kezdte meg. A m. kir. központi statisztikai hivatal az 1913/14. tanév első felében igyekezett első ízben kipuhatolni — egyéni kérdőívek segítségével — azokat a fontosabb mozzanatokat, melyek a főiskolai hallgatók társadalmi milieu-jét megértetik. Statisztikai szolgálatunk már a világháború kitörése előtt megérezte itt a probléma horderejét. S ha a mult távlatán át igaz indokát kívánja a fejlődés történetének kutatója megadni az első szervezésnek, nyomban arra az okra bukkan, mely a világháborút követő esztendőben vezetett el két magyar statisztikai hivatalt is oda, hogy a főiskolai ifjúság statisztikai ügyét felkarolja. Akkor is a főiskolai hallgatóság számának aggasztónak vélt növekedése terelte a hivatalos statisztika figyelmét erre a kérdésre. A világháború után sem volt más az ösztönző erő: csak hogy a mozgalom, melyet most a statisztika filmtekercse visszatükröz, erejében még félelmetesebbé vált, jelentősége elmélyült. Az egykori idők statisztikájának tervezője látta a probléma szociális vonatkozásait, de eszközeivel csak néhányat tudott azok közül a tömegészlelés központjába állítani. Azok a statisztikák, melyeket a magyar kultúrpolitika és társadalomtudomány napjainkban felhasználhat (vagy amelyek már évek óta rendelkezésre állanak), a szemlélődés, a demografia megszokott érdeklődési körén messze túl-kúsznak: szinte a főiskolai hallgatóság életkörülményeinek feltárása az igazi céljuk.

4. Sorrendben a két statisztikai felvétel közül, mely a magyar főiskolai ifjúság szociális viszonyainak megismerése körül oly nagy jelentőségű, az első a székesfővárosi statisztikai hivatal hajtott végre még 1925-ben. Természetesen ez az adatgyűjtés is egyenként vette számba a főiskolai hallgatóságot, bár annyiban kényszerűen egyoldalú volt, hogy észleléseinek a fővárosban székelő egyetemek és főiskolák szabtak határt. Ígyképp e roppant érdekes felvétel révén a magyar főiskolákon nyüzsgő elemeknek csak egyik csoportját — bár nagyon tekintélyes részét — lehetett a vizsgálat korlátai közé vonni. A székesfővárosi statisztikai hivatal nem rendelkezvén erősebb eszközökkel, a Budapesten tanuló főiskolai ifjúság jó érzésére, helyes ösztönére alapíthatta csupán felvételét. Nehéz idők szülte komolyságra vall az, hogy ebbe a nagyvonalú akcióba 9.754 főiskolai hallgató kapcsolódott bele s végzett — mint a felvétel eredményeiből látszik — jó munkát.

A székesfővárosi statisztikai hivatal kétségtelenül úttörő kísérletéről e tanulmány lapjain majd történik még említés. De itt, előljáróban, mikor a magyar statisztikai megfigyelés módszereinek fejlődéséről van szó, sem lehet elkerülni a rá való hivatkozást. Az adatgyűjtés nem volt ú. n. kimerítő tömegészlelés. Mintegy előőrse inkább a később sűrű egymásutánban következett — ma már nagy rendszert alkotó — statisztikai észleléseknek, melyeket azóta e statisztikai hivatal a fővárosi társadalmának legkülönbözőbb rétegeiről végzett. E felvételek mindmegannyi példák a reprezentatív jellegű megfigyelésre, — arra a statisztikai módszerre tehát, mely a modern statisztika módszertanában a polgárjogot immár végleges érvénnyel megszerezte, — annyiban sokkal többet nyújtva a reprezentatív módszer-kívánta kereténél, hogy a megfigyelési egységeknek nem a javasolt 10—20%-át, hanem 60—70%-át fogta meg minden alkalommal a fővárosi statisztikai hivatal a maga szerveivel.

A társadalmi milieu-rajzra törekvő statisztikai észlelés tudvalevőleg fáradságos, vesződéses munka. Az emberi életnek, gyakran a lelki életnek olyan finom megnyilvánulásai érdeklik a statisztikát itt, hogy a haditerv, melyet a statisztikai felvétel kimódolója kidolgoz, nehéz és széles körűtekintést követel. Abban a hálózatban, melyet a székesfővárosi statisztikai hivatal megalkotott, sereg olyan kérdés volt, melyet a világháború előtt fejlett statisztika talán merésznek tartott volna. A nagy föld-indulás után azonban megbecsült kérdéscsoportok voltak azok. A lakásviszonyokra vonatkozó kérdő-pontok mindenesetre ilyenek s a főiskolai ifjúságnak szociális körülményei magyarázták meg azt, hogy az albérlésben lakó ifjakat illetően a lakótársak számát is tudakolták. Mennyi érzés és megértés nyilvánult meg abban a kérdésben, hogy a hallgató lakóhelyiségét télen fűtik-e s miként. S az idők

szomorú aktualitásának mily helyes felismerése jelentkezett annak kutatásában, hogy a budapesti főiskolai hallgatóknak mennyi cipőjük és felsőruhájuk vagy felöltőjük stb. van. Az ifjúság egészségi állapota, alkohol- és dohányfogyasztása, szórakozásának neme, kulturális vagy társadalmi tevékenysége, tankönyvekkel és jegyzetekkel való ellátottsága, táplálkozási viszonyai stb., mindmegannyi más és más területe annak a valóban intenzív szemléletnek, melyet a székesfővárosi statisztikai hivatal ejtett meg a Magyarország pénzügyi helyreállításától számított első esztendőben, — az időpontot is jól választá meg e tekintetben. Nagyjelentőségű felvételének eredményeit a székesfővárosi statisztikai hivatal már az 1926. évi Évkönyvében nyilvánosságra hozta.¹⁾

5. Valószínű, hogy azok a tanulságok, melyek ebből az egyéni felvételből leszármaztak, hozzájárultak annak a gondolatnak a megérleléséhez, hogy az egész magyar főiskolai ifjúság — és pedig elsősorban szociális viszonyainak immár kiszélesült síkjában — állíttassék rendszeresen a statisztika fényképező-gépe elé. A főiskolai hallgatóság problémája amúgy is oly erővel löködött napirendre, mintsem előbb soha. Mulóban volt az a mámor, kábulat, mely a háború folytán tanulmányaikban visszamaradt ifjakat sarkalta, kergette azok gyors befejezésére. De az a csökkenés, melyet sokan vártak, csak nem következett be a főiskolai hallgatók számában. Az elfogyott rendek helyébe — szinte a föld alól — hirtelen újak sorakoztak. Csonka-Magyarország társadalmi problémái közül a legégetőbbeknek egyikévé lett — s állandóvá is — a főiskolák felé rohanó ifjúság alig szűnő árja.

Igazi kultúrpolitikát folytatni nem lehet, ha a kormányzat nem ismeri pontosan a tömegek összetételét, szerkezetét, melyek a hierarchikusan képzett kultúrzonák övezetében kívánnak bejutni. Addig, amíg a népesség törekvése, mely a legmagasabb fokú intézetekben elsajátítható műveltség megszerzésére irányul, normális mederben halad s a tömeg, mely a főiskolákon tanul, kisebb, a kérdés fontossága talán másodrendű. De elsőrendűvé lesz ott és akkor, ahol a főiskolákat a népesség fiatalabb elemei szinte megrohanják. Mert bármennyire erős meggyőződése is e tanulmány írójának, hogy veszedelmet nem lát abban, ha bár egyetemi avagy más főiskolai képzettséget kíván elérni a lakosságnak egyre nagyobb része: amikor a főiskolákat járó fiatalság számában robbanásszerűen gyors fejlődés indul meg, az átmenet időszaka alatt, (míg csak a frissen jött hullámok bele nem simulnak az előbb a part felé gyűrűző hullámokba) zavart okozhat az ifjúság gondolkodásának, ezen a téren legalább, nem elég gyors átidomulása az adott viszonyokhoz.

Az ilyen átmeneti időszakok alatt — a ma nemzedéke ezt éli — a kormányzatnak résen kell lennie. S amit a társadalomtudomány éles szemmel figyel, mint a fejlődésnek sokszor lenyűgöző folyamatát, az a kormányzatnak nagy fejtörést okoz: neki nem az a hivatása, hogy a kész eredményeket analizálja, hanem, hogy a félig kész eredményeket terelje egészséges irányba, vagy ami még jobb: a mag jó kicsirázását védje intézkedéseivel.

6. A magyar kultúrpolitika résen, helyén állott. S az a kezdeményezés, hogy a magyar főiskolai ifjúság egyeteméről készüljön immár olyan statisztika, mely ennek az ifjúságnak rétegződését pontosan feltárja, éppen a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi minisztériumból indult ki. A minisztérium egyetemi osztálya már jó néhány év óta felszínen tartja a kérdést. A tanulmányok, melyeket e sorok írója rótt egybe a főiskolai hallgatóság problémájáról — s amelyekre már fentebb hivatkozás történt — az egyetemi ügyosztály akkori vezetőjének, dr. Magyary Zoltán miniszteri tanácsosnak (ma: a kir. m. Pázmány Péter Tudományegyetem professzorának) kérésére íródtak, jelölve annak a korszerű érdeklődésnek, mely kultúrpolitikánk legfőbb kormányzati hatóságában él.

Azok a vizsgálatok azonban, melyek ily módon végeztek, minden jószándék ellenére, melyek a kutatót vezették, sem lehettek intenzívek. Akarva, nem akarva: külterjes lehetett csak annak a diákstatisztikának a munkája, mely az 1913/14. tanév óta gyűjtött adatok alapján épült fel. A szemlélet köre szűkebb volt. A kutató érezte a hiányokat. De nem segíthetett rajtuk. Valóban, most, amikor az első nagyszabású főiskolai statisztika főbb eredményeit kell összefoglalni, igazán meglátszik, hogy a probléma horizontja mennyire kiszélesedett a mult lehetőségeivel szemben. Sok olyan kérdésre adnak választ az új módszerű gyűjtés adatai, melyekkel szemben előbb tanácstalanul állott a szemlélet. Alig kétséges az, hogy a régebben összehordott adatok csak pusztá vázlatot jelentenek az adatgyűjtési

¹⁾ Deutsche Hochschulstatistik. Mit textlichen Erläuterungen und graphischen Darstellungen. Herausgegeben von den Hochschulverwaltungen. Berlin. E tanulmány megírásánál az 1930. évi nyári félévről megjelent 5. kötet anyagát használtuk fel.

¹⁾ L. Budapest székesfőváros statisztikai és közigazgatási évkönyve, XIV. évfolyam, 1926. Szerk. dr. Illgyealvi I. Lajos. 649—656. lap.

reform óta rendelkezésre álló anyag gazdag tartalmával szemben. S ha bizonyos is az, hogy ennek a nagyobbvonalú főiskolai statisztikának a megszervezése (melyet azóta ki kellett terjeszteni valamennyi magyar főiskolára) áldozatokat rótt a magyar államra és fáradságot, türelmet, figyelmet követelt az érdekelt fiatalságtól, a mérleg serpenyője annyira a felvétel értékeségét jelzi, hogy a magyar statisztikának ezt a teljesítményét nyugodt lelkiismerettel a legsikerültebbek közé kell sorolni, melyeket a kultúrstatisztika elkönnyelhet.

2. Az adatgyűjtés rendszere.

1. Fentebb már volt arról szó, hogy ezen a téren nagyon különböző tényezők hiányérzete sejtette a szükségletet. S feljegyzésre méltó, hogy a tényezők mindegyike: a minisztérium egyetemi ügyosztálya, a m. kir. központi statisztikai hivatal s a tudomány képviselői közös munkát fejtettek ki avégből, hogy a magyar főiskolai hallgatóságról is szerveztessék olyan behatóbb statisztika, mint amilyennek eredményei a század harmadik évtizedének vége felé gyors egymásutánban közöltettek Németországban.

A kérdőív, mely a felvétel alapjául szolgált, többszöri megbeszélés eredménye volt. A tanácskozók közül ki-ki azt adta hozzá gondolatai közül, ami a többiek bírálatának rostáján is keresztül ment. De bár a cél, melyet a felvétel szervezői maguk előtt láttak: tiszta volt és kétségtelen s az alább egész terjedelmében közölt kérdőívet mindenki, aki a szerkesztésében részt vett, az adott körülmények között a legjobbnak vélte, a felvétel végrehajtása mégis azt igazolta, hogy a társadalmi statisztikának az a hatalmas kerete, melyet az érdekeltek ki akartak építeni az egyetemek hallgatóságáról, némely részletében még túlméretezett — a hallgatóság minden buzgósa (s a statisztikai hivatal minden segítsége) ellenére sem lehetett valamennyi részletében tökéletesen végrehajtani. A beszámoló alább majd meg is említi azokat a változtatásokat, melyeket a statisztikai hivatal akkor eszközölt a kérdőíven, midőn az 1930/31. tanév második felében újból megindította a felvételt. Nem voltak lényegesek e változtatások. Ami azt mutatja, hogy a kérdőív első alkalommal nagyjában: kiállotta a tűzpróbát. Pedig, mint az alább tömörített szedésben közölt felvételi minta igazolja, széleskörű volt az a skála, melyet felölelt a megreformált főiskolai statisztika.

2. Mielőtt az egyes kérdéscsoportok magyarázatát olvashatná az érdeklődő, pár szót a magyar főiskolai statisztika felvételi módszerének némely részletéről is kell szólni. Ezek elseje annak a fontos különbségnek rögzítése, mely az ú. n. iskolai statisztikáknak egyéb fajaitól élesen elválasztja ezt az adatgyűjtést. Az iskolai statisztikák szervezésében általában alapul, hogy az iskolák, mint intézmények viszonyaira kíváncsi az adatgyűjtő. Az iskolában tanuló gyermekekkel és serdülő ifjúsággal a központ, mely az észlelést irányítja, csak másodlagosan, közvetve kerül érintkezésbe: a statisztikai hivatal egyes kérdéseket tesz fel arra vonatkozólag, hogy az iskolák benépesültsége milyen s melyek az iskolába járó tömeg főbb jellemvonásai iskolánként. De egyenes kapcsolatot nem teremt meg velük. Az óvó- és tanítóképzőintézetek végzett növendékein s az érettségi vizsgálatot tett ifjakon kívül csak a főiskolai hallgatóság az, amely egyéni lapok segítségével tett jelentést évenként a statisztikai hivatalnak személyi viszonyairól. Valóban: a főiskolai statisztikának a hallgatóságra vonatkozó s egyéni laprendszer segítségével begyűjtött adatai azok, melyek felé azóta, hogy ez a rendszer élvlik, a súlypont eltolódott. Az egyetemokről és főiskolákról begyűjtött egyéb adatok (ha van is fontosságuk azoknak az adatoknak, melyek pl. az egyetemi tanárok és egyéb oktatók létszámáról, a szigorlatok és más vizsgálatok eredményéről, a kiadott oklevelek számáról stb. beérkeznek) jelentősége eltölpül az igazán fontos anyag mellett, melyet a főiskolai hallgatók maguk szolgáltatnak.

3. Egyéni bevalláson nyugvó adatszolgáltatás értékét rendszerint az a körülmény dönti el, hogy az mennyiben megbízható. Miből lehet megítélni a megbízhatóság fokát? Erre nézve egyfelől az előkészítés gondossága a döntő, másrészt a végrehajtás során gyakorolt ellenőrzés, — s nem utolsósorban ható mozzanat a bírálat kedvező vagy kedvezőtlen volta, melyhez akkor jutunk, ha a felvételek eredményeit más felvételekkel hasonlítjuk össze, vagy ha ilyenek nem állanak rendelkezésre: az, hogy az eredményeknek nemcsak belső, hanem külső harmóniáját is vizsgálat alá vonjuk.

A társadalmi helyzetet kutató észleléseknek mindenkor Achilles-sarkuk az, hogy az érdekelt tömegek nem mindig tudnak a szónak szoros értelmében objektívek lenni. Vagy egyszerűbben: nem riadnak

M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.

S/2. minta.

Az alábbi, újonnan életbeléptetett kérdőívmintának azokat a kérdőpontjait, amelyek az előző tanévekben használt kérdőívmintán nem szerepelnek, a hivatal a vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr rendeletére a főiskolai hallgatóság szociális és tanulmányi viszonyainak a megismerése céljából vette fel az adatgyűjtés keretébe.

A főiskola teljes címe (megnevezése):

Az 19...../19....., tanév II. féléve.

STATISZTIKAI KÉRDŐÍV a főiskolai hallgatókról.

A statisztikai lapot a beiratás előtt maga a hallgató tartozik kitölteni s beiratáskor a főiskola igazgatói irodájába (a kvesturába) beadni.

Azokra a kérdésekre, amelyeknél a felelet rovatban dűll betűvel szedett szavak állanak, a megfelelő szó aláhúzásával kell válaszolni.

I. Fontosabb személyi adatok	1.	A hallgató neve:	
	2.	Neme:	férfi — nő
	3.	Születésének ideje:	19..... év hó nap
	4.	Születésének helye: (Külföldieknél az ország is megnevezendő.)	község: vármegye: ország:
	5.	Állandó lakhelye: (Ha a hallgató csak a tanulmányi idő alatt lakik a főiskola székhelyén, nem ez, hanem a székhelyen kívül eső állandó lakóhelye, jegyzendő be.)	község: vármegye: ország:
	6.	Állampolgársága:	magyar vagy más és pedig:
	7.	Vallása:	róm. kat. — gör. kat. — ref. — ág. h. ev. — gör. kel. — unit. — izr. — baptista — vagy:
	8.	a) Anyanyelve: b) Mely nyelv(ek)en beszél még?	magyar — német — vagy:
	9.	Tud-e gyorsírást?	igen — nem
II. Származási és családi viszonyok	10.	Családi állapota:	nőllen — hajadon — nős — férjes — özv. — törv. elvált
	11.	Élnek-e a szülei?	atyja: igen — nem; anyja: igen — nem
	12.	Ha nem, melyik évben halt meg atyja, ill. anyja?	atyja az 19..... évben anyja az 19..... évben
	13.	Hadiárva-e?	igen — nem

II. Származási és családi viszonyok		III. Vagyoni és jövedelmi viszonyok	
14.	Atyjának, anyjának vagy más eltartójának lakóhelye:	község:..... vármegye:..... ország:.....	
15.	Mi az atyjának foglalkozása, vagy ha atyja már nem él, mi volt a foglalkozása? (A foglalkozás pontosan megnevezendő! Nyugdíjasnál ez a minőség és a korábbi állás vagy foglalkozás is feltüntetendő.)		
16.	Ha atyja köz- vagy magánalkalmazott vagy segéd-személy, hol (hivatalnál, hatóságnál, intézetnél, részvénytársaságnál, földbirtokosnál, iparosnál, kereskedőnél) és milyen minőségben van (ill. volt) alkalmazva?		
17.	Van-e vagy volt-e atyjának főiskolai végzettsége (oklevele) s ha igen, milyen?		
18.	a) Résztvett-e az atyja a háborúban?	igen — nem	
	b) Atyja rokkant-e s ha igen, milyen mértékben? %-os rokkant — nem rokkant	
19.	Ha özvegy anyja él és vagyontalan, anyja miből tartja fenn magát, illetve családját?	nyugdíjából (életjáradékból stb.) — rokonai (gyermekei) támogatásából — önálló keresetéből és pedig	
20.	a) Testvéreinek száma:		
	b) Ezek közül keresetnélkül álló:	1. 18 éven aluli: fiú....., leány..... 2. 18—23 éves: fiú....., leány..... 3. 24 éves v. idősebb: fiú....., leány.....	
21.	Ki az eltartója? (Ha több az eltartó, több válasz-szó húzandó alá.)	szülő (gyám, rokon) — saját maga — valamely intézmény és pedig:	
22.	Szüleinek (illetve sajátmagának) van-e vagyona?	van — nincs	
23.	Szüleinek (illetve sajátmagának) keresetéből (fizetésből) vagy vagyonának jövedelméből főiskolai tanulmányainak költségei fedezhetők-e?	teljesen fedezhetők — részben fedezhetők — egyáltalán nem fedezhetők	
24.	Ha a szülő (gyám stb.) nem tartja el teljesen, kap-e tőlük támogatást?	igen — nem	
25.	A kapott támogatás elegendő-e elsőrendű szükségleteink a fedezésére?	igen — nem	
26.	Ha nem, milyen szükséglet az, amelynek fedezése végett támogatásra szorul?	lakás — ellátás — ruházat — tankönyvek — tandíj — vizsgadíj — szigorlati díj — gyógykezelési költség — fogkezelés — egyéb szükséglet és pedig:	
27.	Van-e saját kereseti forrása és milyen? (A foglalkozás pontosan megnevezendő!)	a) állandó és pedig: b) ideiglenes és pedig:	
28.	Támogatja-e szüleit vagy más hozzátartozóját saját keresményéből?	igen — nem	
29.	Ellenszolgáltatás (tanítás, irodai munka stb.) fejében kap-e lakást, ellátást vagy ruházatot?	lakást — ellátást — ruházatot	
30.	Önálló keresetéből képes-e főiskolai tanulmányi költségeit fedezni?	egészen — részben — nem	
31.	Ha jelenleg nincs önálló keresete, volt-e az előző félév, illetve a szünetidő folyamán, milyen és mennyi időn keresztül?		

IV. Lakásviszonyok	32.	a) Hol lakik ?	szüleinél — rokonainál — saját éves lakásában — internátusban (kollégiumban, diákhonban) — hónaposszobában — ágyrajáró
		b) Mennyi bért fizet lakásáért havonta ? P fillér
		c) Mit kap lakbér fejében a lakáson kívül ?	fűtés — világítás — reggeli — mosás
	33.	Ha internátusban lakik : a) Melyik internátusban ? (Pontosan megnevezendő.)	
		b) Milyen kedvezményt élvez a lakást illetőleg ?	ingyenes — fél ingyenes — egyéb kedvezmény és pedig:
34.	a) Lakása megfelelő-e vagy nem ?	megfelelő — tårhető — nem megfelelő	
	b) Utóbbi esetben miért nem megfelelő ?		
V. Ellátás, ruházat	35.	Ellátását kinél, illetve hol (szüleinél, rokonainál, saját lakásán, internátusban, menzán, vendéglőben, tejszarnokban stb.) kapja ?	a) reggeli b) ebéd c) vacsora
	36.	Ha ellátásért fizet, mibe kerül az ?	reggeli naponta P fillér ebéd naponta P fillér vacsora naponta P fillér
	37.	Ha internátusban, menzán stb. étkezik, milyen kedvezményt élvez ?	ingyenes — fél ingyenes — egyéb kedvezmény és pedig:
	38.	a) Ki gondoskodik ruházatáról ? b) Ruházata megfelelő-e ?	megfelelő — tårhető — nem megfelelő
	39.	Ha nem, ruházata milyen tekintetben szorul leg-sürgősebben kiegészítésre ?	
VI. Egyéb kérdések	40.	a) Teljesít-e jelenleg katonai szolgálatot ? b) Volt-e katona ?	igen — nem igen — nem
	41.	Tagja-e valamely diákszervezetnek s ha igen, melyeknek ?	
	42.	Tagja-e valamely sportegyesületnek s ha igen, melyeknek és annak milyen szakosztályán ?	
	43.	Résztvett-e az előző félévben a kötelező testgyakorlatokban ?	igen — részben — nem
	44.	a) Állott-e az előző félév folyamán orvosi kezelés alatt s ha igen, mennyi ideig ?	
		b) Állott-e az előző félév folyamán kórházi kezelés alatt s ha igen, mennyi ideig ?	
		c) Van-e valamely testi fogyatkozása s ha igen, milyen ?	
VII. Előző tanulmányok	45.	a) Melyik intézetben szerezte érettségi bizonyítványát ? Mikor ? b) Milyen fokozatú az érettségi bizonyítványa ? 19..... év hó jeles — jó — elégséges
	46.	Ha nincs érettségije, milyen előképzettséggel bír ? (Az iskola neve és a végzett osztály megnevezendő.)	
	47.	Mikor és melyik főiskolára iratkozott be először ?	
	48.	Hány féléven keresztül volt főiskolai hallgató és ebből hány félévet töltött azon a szakon, amelyre jelenleg beiratkozott ?	
	49.	Mikor iratkozott be első ízben azon a főiskolán, amelyre ezidő szerint iratkozik ?	
	50.	Tanulmányait hány féléven át és milyen okból szakította meg ?	

VII. Előző tanulmányok	51.	Van-e már oklevele, milyen és hol szerezte?	
	52.	Ha előzőleg más főiskolán, illetve más szakon végezte a tanulmányait, melyik főiskolán, melyik szakon és hány félévet hallgatott?	<div>..... egyetemen</div> <div>..... főiskolán</div> <div>..... karon</div> <div>..... szak(osztály)on</div> <div>..... féléven át</div>
VIII. Jelenlegi tanulmányok	53.	a) Rendes vagy rendkívüli hallgatónak	rendes — rendkívüli
		b) Hányadik beszámítható félévre félévre
		c) Melyik karra, osztályra, szakosztályra, tanfolyamra	<div>..... karra</div> <div>..... szak(osztály)ra</div> <div>gyógyszerészeti tanfolyamra</div> <div>államháztartási tanfolyamra</div> <div>egyéb és pedig:</div> <div>..... tanfolyamra</div>
	54.	(Középiskolai tanárjelölteknek és gépészmérnök-hallgatóknak) Milyen szakos?	
	55.	Hány fő- és hány speciálkollégiumot vett fel?	<div>..... főkollégiumot, heti órással</div> <div>..... speciálkollégiumot, heti órással</div>
	56.	Az előző években sikeresen letett kollokviumok (utóvizsgák) eredménye:	<div>kollokvált főkollégiumból,</div> <div>eredmény egyenként</div> <div>.....</div> <div>.....</div> <div>.....</div> <div>ezeknek a főkollégiumoknak a heti órásszáma összesen:</div>
			<div>kollokvált speciálkollégiumból,</div> <div>eredmény egyenként</div> <div>.....</div> <div>.....</div> <div>.....</div> <div>ezeknek a speciálkollégiumoknak a heti órásszáma összesen:</div>
	57.	Mikor és milyen alapvizsgát, szigorlatot tett utoljára és milyen eredménnyel?	
	58.	Fejtett-e ki az előző félévben szemináriumi munkásságot?	
	59.	Saját vagy kölcsönzött könyvekből tanul-e?	saját — kölcsönzött
	60.	a) Tandíjmentességben részesült-e az előző félévben?	egész — féltandíjmentes
		b) Köztisztviselői kedvezményt élvez-e?	igen — nem
	61.	Volt-e az előző félévben vizsgadíjkezdménye a főiskolától?	igen — nem
	62.	a) Van-e ösztöndíja, milyen és milyen összegű?	
b) Mióta élvezzi az ösztöndíjat?			
63.	A szüleitől (gyámjától) élvezett támogatáson, esetleg ösztöndíjon kívül kapott-e az előző félévben valamely főiskolai hatóságtól vagy diákjóléti intézménytől segítséget s ha igen, miben állott az?		
64.	Milyen élethivatásra készül tanulmányai befejezése után? (Erre a kérdésre a hallgatónak csak az esetben kell válaszolnia, ha valamely irányban már elhatározta magát és reménye van, hogy ezen a pályán fog működni. Itt mindenesetre a szakirány jelölendő meg, mint például: bíró, ügyvéd, állami, vármegyei, városi tisztviselő, középiskolai tanár (milyen szakon?), nevelő, hatósági orvos, belgyógyász, vasúti mérnök stb.)		
Kelt 193... évi hó n.			
			aláírás.

vissza attól — szinte egészen természetesnek tartják — hogy többé-kevésbé színezve közöljék viszonyait. Akinek nehéz az élete sora, esetleg sötétebbnek látja azt még a valóságosnál: a felvétel eredményét balra téríti el így a helyes iránytól. De az ellenkező eset sem ritka. A másik oldalon ott vannak a szemérmesek, kik nem fedik fel igazán a maguk nyomorúságát. Ám rendszerint a két csoport itt is kiegyenlíti egymást, a túlzókkal szemben állanak a mérsékelték s a nagy tömeget vizsgáló statisztika elaltatja a nyugtalanságot, — a tömeg jellemző vonásai kifejeződnek, ha a részletekben vannak is hibák.

A szűkebb értelemben vett társadalmi statisztika kutatásait tehát bizalommal fogadhatja az, aki konkrét problémával foglalkozik. S nem kétséges, hogy ugyanígy fogadhatja azokat a számokat is, amelyeket e kötetben talál a főiskolai hallgatók szociális viszonyairól. Az adatok, amelyeket a statisztikai hivatal az 1929/30. tanévről begyűjtött, szoros kapcsolatban, megszakítatlan összefüggésben vannak a korábban végrehajtott felvételekkel. A visszatérő adatokra nézve mindenesetre áll ez. A felvétel többi adata pedig annyi megfontoltságot, önuralmat árul el, hogy a kritika hangja elnémul velük szemben. Ha a főiskolai statisztika új rendszerű anyagát kérdőívenként kézbe véve, bukkant is a felülvizsgálat olyan részletekre, melyek óvatosságra intettek, az egész munka — ahogy készen áll — legszébb bizonyítéka annak a megértő szellemnek, mely a magyar egyetemi ifjúságot áthatotta ezzel az öt valóban oly közérzettel érintő megfigyeléssel szemben. Az alább sorra kerülő fejtegetésekből kiderül ugyan, hogy a kérdőív némely részlete (mint már fentebb is említettett) módosításra szorult, — többnyire az egyszerűsítés jegyében. De joggal kell állítani, hogy a magyar főiskolai statisztika (jóval szélesebb tagozással bír, mintsem a németbirodalmi társáé) sikeres vállalkozás volt; a fáradtság nem maradt hiábavaló.

4. A felvételi minta nyolc nagyobb fejezetre oszlott s összesen 64 kérdést ölelt fel, — a mellék-kérdésekkel együtt jóval többet. A felvétel ú. n. álló tömeg észlelésére irányult, s ez a nyitja annak, hogy a megfigyelés tartalmi köre bővebben részletezett, mint az ú. n. mozgó tömegeket illető észleléseknél szokásos. Aki azonban behatóbb szemle alá vonja a fentebb közölt kérdőívet, iziben látja, hogy a kérdések szövegébe elég sok olyan szempont nyomozása is beleszövődik, melyek bizonyos mozgalmi jelenségek feljegyzésére vonatkoznak. Egyetlen példa csupán közülük: „fejtett-e ki az előző félévben szemináriumi munkásságot?” Az álló és mozgó tömegek szférájába tartozó kérdéseknek tervszerű keverése a felvétel belső természetéből adódott. De súlyos feladatot rótt azokra, akik a felvételen résztvettek.

A felvétel első része általános demográfiai kérdéseket vetett fel. (Ezek közül az adatgyűjtés másodízben való végrehajtásánál mellőztetik a hallgatók állandó lakóhelyének kutatása. Miért? A kérdőív más részében a hallgató atyja vagy más eltartó lakóhelyét kérdezte a felvétel s célszerűbbnek látszott a kettős kérdezést eljteni.)

Szokatlanul gazdag tartalmú a kérdőívnek az a része, mely a hallgatók származási és családi viszonyait kívánta feltárni. Nemcsak arról van itt szó, hogy a hallgatók szülőinek foglalkozási megoszlását megismerve, tájékozódást szerezhesen a kormányzat és a tudomány afelől, hogy a főiskolai hallgatóság társadalmi összetétele milyen az adott pillanatban (illetőleg hosszabb idő múlva: milyen változáson megy át), hanem afelől a szociális szempontból annyira fontos tény felől is, hogy a hallgató szülei élnek-e vagy félárva-e s hogy a hallgató testvérei közül hány áll kereset nélkül (az újabb szövegezés szerint: hány részesül szülői vagy gyámi ellátásban).

A népesség egészét vagy egyes kiválasztott csoportjait illető szociális felvételeknek egyik legfogasabb részét képezik azok a kérdések, melyek a vagyoni és jövedelmi viszonyokat sűrölik. A magyar hivatalos statisztika törvényes szervezete számol azzal a jogos aggodalommal, melyet az effajta kérdezősködéssel szemben az adatszolgáltatók táplálnak s tilalmazza a munkatervbe foglalt adatgyűjtéseknél olyan kérdőpontok alkalmazását, melyek az egyén jövedelmének és vagyonának összességét érintik. A főiskolai hallgatók újjászervezett statisztikája is ügyelt erre a tilalomra s a vagyoni vagy jövedelmi viszonyok kutatását inkább csak abból a szemszögből állította be, hogy a hallgató fejt-e ki önálló kereseti tevékenységet (esetleg csak olyat, mely ellenében természetbeni szolgáltatásokat kap) s hogy másfelől, (ha a hallgatót ellátó szülő vagy gyám stb. támogatása az életfenntartásra nem elegendő) miben szorul a hallgató segítségre? Az utóbbi kérdés tipikus célkérdés volt: arra akart

a statisztika választ kapni, hogy mifélek azok az elsőrendű szükségletek, melyek tekintetében a szűkös körülmények között élő hallgatóság érdekében leginkább kellene akciót szervezni. Az első felvétel tanulságai már ismeretesek. Le lehetett belőlük azt a következtetést vonni, hogy a kérdőívnek ezt a fejezetét kissé összefűznie kell vonni. Ez az oka annak, hogy az új kérdőívben a fentebb 24., 25. és 30. sz. alatt felsorolt kérdőpontok kiesnek. De némileg megváltozott az első felvétel óta három másik kérdőpont szövege is. A 22. kérdőpont szövege (tartalmának megfelelően) kétfelé választatott: külön alkérdésben kellend a jövőben feleletet adni a szülők, illetőleg a hallgató saját vagyonáról. A 23. kérdőpont helyesbített szövege szinte csak stiláris módosításon ment keresztül: az új szöveg azt tudakolja, hogy a) az eltartó támogatásából, b) a hallgató saját jövedelméből a főiskolai tanulmányok költségei fedezhetők-e? A 26. kérdőpont a legutóbb idézett kérdésnél említett szövegváltoztatáshoz simulva, új alakjában a súlyt arra veti, hogy ha a hallgató a rendelkezésre álló anyagi források révén egyáltalán nem (vagy csak részben) tudná magát fenntartani, mely szükségletek kielégítésénél szorul támogatásra. Ezek a kérdések persze, akármennyire szépen és nemesen hangzanak az elméletben, a gyakorlatban bármily szövegezéssel szinte csapdát jelentenek a statisztikus számára. Különös óvatosság kell az ilyen természetű kérdésekre beérkezett válaszok elbírálásánál, már csak azért is, mert ugyanaz a személy a válaszok szerint több változatban szerepel.

A kérdések negyedik csoportját a főiskolai hallgatók *lakásviszonyainak* feltárására szánta a statisztikai hivatal, lévén a lakásviszonyok jobb vagy rosszabb volta (a fentebb ismertetett kérdés-csoporton kívül) egyike azoknak a jellemző kritériumoknak, melyek a főiskolai hallgatók szociális milieu-jének mintegy szimptomatikus képét adják. A főiskolai hallgatók lakásviszonyainak kutatása teljesen más irányokat követ, mint az általános lakástatisztika. A lakás nagysága s egyéb jól ismert vonásai kívül esnek itt a statisztika érdeklődési körén. Fontosabb azt tudni, hogy a hallgató hol lakik, kinél vagy mi a lakásának egyéb jellege (az új kérdőív már azt is kérdés tárgyává tette, hogy a hallgató hányadmagával lakik a lakásban, ezzel különben a régi gyakorlatot elevenítve fel, minthogy hasonló kérdést a főiskolai hallgatók lapja 1913/14. tanévtől kezdve 1928/29-ig már magában foglalt); meg az esetleg fizetett havi bérösszege mellett azt, hogy a hallgató lakása megfelelő-e vagy sem? Itt persze a statisztikai hivatalnak inkább fel kellett készülnie szubjektív vonások ellensúlyozására, mint a felvétel egyéb részeiben. Az 1930/31. tanévtől kezdve használatos kérdőív igyekezett most a tárgyalt kérdésrendszerbe azzal új szempontot belevinni, hogy megkérdezte a teljes eltartásért fizetett összeget, ha az ellátást a főiskolai hallgató a lakásadójától terhesen kapta.

A kérdőív ötödik része az *ellátás és ruházat* ügyének vizsgálatára irányult. Az egyes kérdések meglehetősen általánosan szövegeztettek. A felvételi minta kitöltésénél tapasztalt bizonyos nehézségek tették szükségessé, hogy a revízió alkalmával egyrészt az „ellátás” szó helyébe mindenütt az „élelmezés” szó került s másrészt azt, hogy a 36. kérdőpont annyiban ment át egyszerűsítésen, hogy az élelmezés körül felmerült költségek összegét jövőben a statisztikai hivatal egy összegben és egész hónapra vonatkoztatva kérdezi — s nem naponta és étkezésenként külön.

A kérdőív hatodik fejezete ú. n. „*egyéb kérdések*”-ben fordult a főiskolai hallgatósághoz. A diákság testi épségének, társadalmi szervezkedésének ügye állott e kérdés-csoport révén előtérben. Néhány lényegtelen stiláris módosításokon kívül ezentúl az a változás történik a kérdőívben, hogy csak a kórházi kezelésről és a fiatalabb szervezeteket elsősorban fenyegető tüdőcsúcschurutól kell jelentést tenni. A testi fogatkozások bevallására vonatkozó kérdőpontot a kérdőív revíziójánál el kellett ejteni. Most is beigazolódott, hogy effajta kérdések, akárcsak a népszámlálásnál, sértik az emberi érzékenységet s ezért rendszerint nem érik el a kívánt célt.

Az *előző tanulmányokat* érintő hetedik kérdés-csoporthoz azt a megjegyzést kell fűzni, hogy a 49. kérdőpontot célszerűbbnek látszik a jövőre vonatkozólag elhagyni: gyakorlatilag ez a kérdőpont sem váltotta be a hozzá fűzött várakozásokat.

Ugyanazt lehet mondani a kérdőív utolsó, nyolcadik fejezetének bizonyos részeiről, noha az itt felvett kérdőpontok általában mégis olyanoknak bizonyultak, melyeket érdemes volt a felvétel rendszerébe beiktatni s nincs ok arra sem, hogy akár máskor is elhagyassanak.

A kérdőív záró fejezete egyébként a *jelenlegi tanulmányok* ügyét vizsgálta. Az a kérdőpont, hogy a hallgató hány főkéllégiumot és hány speciálkéllégiumot vett fel a tanulmányi félévben — bármennyire

is érdekes különben — „holt” kérdésnek bizonyult. Nem sikerült a kollokviumok kérdésének sem oly értelmű tisztázása, mint aminőt a kérdőív tervbe vett. Be kell érni majd (kísérletképpen) ennek a fontos kérdőpontnak oly irányú szövegezésével, hogy a hallgató az előző félévben, mintsem amelyben a felvétel végrehajtatik, kollokvált-e, ha igen, hány tárgyból s minő általános eredménnyel.

5. Ez volt tehát annak a főiskolai statisztikának a rendszere, melyet első ízben az 1929/30. tanév második feléről hajtott végre a m. kir. központi statisztikai hivatal. Mivel a tanulmány során többször hivatkozás történik majd annak az állandó statisztikai megfigyelésnek eredményeire, melyet a *németbirodalmi főiskolai statisztikai igazgatás* végez az 1928. évi nyári félév óta a hallgatóságról, nem felesleges munka annak áttekintése, hogy a német statisztika rendszerének melyek a főjellemvonásai.

Helyesebb azonban, ha a németbirodalmi főiskolák statisztikáját inkább azoknak az eredményeknek közlési módszeréből ismeri meg az olvasó, amelyek publikációba foglalva kerülnek a nyilvánosság elé, — mintsem a felvételi minták ismertetéséből. E részben talán elegendő csupán arra utalni, hogy a németbirodalmi felvételek is számlálólapok segítségével történnek. Az észlelés köre tágabb, mint Magyarországon. Akárcsak itt az első felvételt követő 1930/31. tanévtől kezdődőleg: a Németbirodalomban az összes főiskolák hallgatósága bevonatott már elejétől fogva az adatszolgáltatók közé, sőt a német statisztika megfigyelése a kereskedelmi akadémiák hallgatóságára is kiterjedt. A főiskolákat, melyek hallgatósága így szerves kapcsolatba került a statisztikai felvétellel, a német statisztika így tagolta: a) egyetemek; b) műegyetemek; c) mezőgazdasági-, d) állatorvosi-, e) erdészeti-, f) kereskedelmi-, g) hittudományi-bölcséleti főiskolák, h) bányászati-, i) pedagógiai akadémiák. Mivel azonban a Németbirodalomban az egyetemi vagy nem egyetemi rangú főiskoláknak csak azok a csoportjai is, melyeket a felvétel felölelt, a köztudomás szerint jelentős számot képviselnek, a főiskolák egyes csoportjait az adatgyűjtés eredményeit közlő kiadványok államok szerint rendezik, illetőleg sorolják fel.

A részletes táblázatok anyagát két főrésze lehet osztani. Az egyik rész a tudományegyetemek, a műegyetemek (s az imént említett többi főiskolai típusok) adatait csoportonként összefoglalja. Nem különleges részletezéssel. De mégis kombinációs feldolgozással. A közlések egyik síkjában t. i. a hallgatók korviszonyait, hallgatott szemesztereik száma szerint való rétegződését, vallási megoszlásukat, előképzettségüket, jövőendő élethivatásukat (nagyon gazdag részletezéssel), az utolsó félév, illetőleg szünetidő alatt kifejtett kereseti tevékenységüket, az atyjuk foglalkozását, a hallgatók állampolgársági viszonyait (a külföldieket a legkisebb részletekig menő feldolgozással, a belföldieket az egyes szövetséges államokbeli illetőség feltüntetésével) kísérheti figyelemmel a kutató. Ez a sík a hallgatóságnak mintegy *vertikális* tagozódását jelzi. A *horizontális* megoszlás szemléltetésére szolgál viszont a közlés másik síkja, amelynek révén a vertikális irányban végzett tagozást a hallgatók tanulmányi szakáival lehet összevetni.

6. Érdemes a német statisztika eddig vázolt rendszerét valamivel *közelebbről* is szemügyre venni. Ha talán a fentebb adott tájékoztatás nyomán valaki azt hihetné, hogy a német főiskolai statisztika sok közösséget árul el a magyarországiával, a tartalom közelebbi szemlélete meggyőző arról, hogy a német forrásanyag speciálisan német talajból nőtt ki. Ha meg is van a mód arra, hogy bizonyos végső adatai összevettessenek a magyar statisztika eredményeivel, a belső részletek — a feldolgozás vezérlő eszméi — ugyancsak különböznek a Magyarországon kialakult rendszertől.

A magyarországi főiskolai hallgatóság statisztikájából pl. minden aggodalmaskodás nélkül ki lehetett hagyni a vallási viszonyok feldolgozásánál effajta megnevezéseket: „az izraelitákon kívül egyéb nem keresztény vallási közösségek hívei”, vagy „felekezeten kívül állók” (az utóbbiak között külön: világszemléleti közösségek tagjai stb.). Az előképzettségére vonatkozó adatok felsorolása is egyszerűbb probléma volt a magyar, mint a német statisztikában, ahol számolni kellett a közoktatási szervezet-adta lehetőségekkel s ahol, mint az adatok bizonyítják, különleges német iskolatípusok is szerepelnek (Oberschule, Aufbauschule stb.).

A német statisztikának a gyakorlati, az irányító tudománypolitika szempontjából egyéni és jelentős értéke az, hogy a *főiskolai hallgatóság tanulmányi célját is szépen részletezi. Sajnos, a magyar statisztikának az a törekvése, hogy már az első alkalommal gyűjtsön ilyen adatokat, meghiúsult.* Talán a

megismételt felvételek során az észlelésnek ez a része is úgy fog fejlődni, hogy használható adatokat tud vele a statisztika szerezni. Pedig — ismételni kell — a felvétel e részének a praktikus élet szempontjából is szembeszökő a fontossága. Hiszen, ha nem is bizonyos, hogy a főiskoláról kikerült ifjak arra a pályára lépnek, amelyre tanulmányi éveik alatt készültek, mégis úgy a kormányzat, mint a társadalom jó tájékozódást szerezhet ezekből az adatokból arra nézve, hogy milyen életpályák azok, melyek a fiatalságot leginkább érdeklik. A magyar statisztika révén csak azt lehet megtudni, hogy az egyes karok hallgatósága miképpen alakul. A német statisztika e részben kettős vonatkozásban is felülmúlja a magyart. A karonként leírt hallgatók tudományszakok szerint való megoszlásáról már volt s alább még lesz szó. *A kitűzött életpálya azonban egészen más, hogysem arra akár a karok, akár a tudományszakok szerint való megoszlásból következtetni lehetne.*

7. Érdemes ezért ideiktatni a feldolgozásnak azt a rendszerét, melyet a német statisztika követ akkor, mikor a hallgatóságot életpályák (Berufsziel) szerint részletezi. Főiskolai tanár, felsőbb iskolai tanár (köztük külön kiemeltetnek a felső zenei oktatók, rajztanárok, torna és sportoktatók); szabad foglalkozások (írók, szerkesztők, politikusok, zenészek, színészek stb.); lelkészek; rabbinusok; népiskolai tanítók; mezőgazdasági továbbképző-, hivatási- és szakiskolai tanerők; egyéb iskolák tanerői; könyvtárosok, múzeumi tisztviselők és levéltárosok; bírák; ügyvédek; közigazgatási hivatalnokok (birodalmi, állami, községi szolgálatban); patronage-szolgálat; iparban, kereskedelem, hiteléletben és a biztosítási szakmában elhelyezkedni kívánó elemek (köztük külön az önálló tevékenységre készülőek (szintén az iparnál stb. vázolt tagozással); erdészeti hivatalnokok (külön választatik az állami és a magánszolgálat), földmérők és határfelügyelők; orvosok, fogorvosok, állatorvosok; gyógyszerészek; egyéb élethivatások. Mindezeket az életpályákat a tudományegyetemek hallgatói választják.¹⁾

A műegyetemi hallgatók pályaválasztásának a részletezése is nagyon érdekes. Ezeket a hallgatókat a német statisztika mindenekelőtt aszerint csoportosítja, hogy önálló vállalkozókként akarnak-e boldogulni, vagy mint hivatalnokok és alkalmazottak (a harmadik csoportba azok kerültek, akiknek ismeretlen a pályaválasztása). A legnagyobb fontosságú mindenestre a hivatalnokok elhelyezkedése.²⁾ A közszolgálatot és magánszolgálatot itt is elkülöníti a német statisztika.³⁾ Az önálló sorában külön mutatja ki az üzemek tulajdonosait, a találmányi ügyvivőket, az önálló tanítókat s egyéb szabadfoglalkozású pályák képviselőit. A közszolgálati alkalmazottak között sokan készülnek (1930-ban : 1.966-an) közigazgatási mérnöki állásra és a felsőbb iskolák mellett szervezett tanítói állásokra; majdnem ugyanannyian népiskolai tanítói pályára. Egyéb közszolgálati pályák, melyeken a műegyetemet végzett ifjak egykor dolgozni kívánnak : kereskedelmi-, ipariskolai és hivatási iskolai tanárság. Szép a tagozása a magánszolgálatba induló technikus-fiatalság pályaválasztásának (tervezők, illetve üzemvezetők az iparban, tanerők (s egyéb alkalmaztatás) magániskolákban, ipari vegyész, — ide készült 1930-ban 774 műegyetemi hallgató — szindikuszok, tanácsadó közgazdák).

A mezőgazdasági főiskolák hallgatóinak pályaválasztását a közszolgálati elhelyezkedés motiválja (igaz, hogy a német agrárfőiskolákon geodeziai tanulmányi szak is van s 1930-ban a legtöbbben éppen ezeket az ismereteket megszerezve remélték, hogy az életben érvényesülhetnek). Az önálló mezőgazdasági élethivatás mellett a mezőgazdasági ipari mérnöki állás az (ez utóbbi magánszolgálatban), mely aránylag még legtöbb hallgatóját érdekli a német mezőgazdasági főiskoláknak. Az állatorvosi főiskolák hallgatósága elsősorban szabadfoglalkozást kíván majd üzni. Az erdészeti főiskolák hallgatói szinte kizárólag közszolgálatba akarnak lépni. A bányászati főiskolák hallgatóságának pályaválasztását

¹⁾ Talán nem éréktelen megemlíteni, hogy az 1930. tanév nyári félévében megfigyelt 95.197 belföldi német tudományegyetemi hallgató közül 27-09 % felsőbb iskolai tanári pályára készült, 17-03 % orvosnak, 5-08 % fogorvosnak, 8-05 % ipari, kereskedelmi stb. vállalkozónak vagy tisztviselőnek s csak 4-51 % bírónak, 6-92 % ügyvédnek és 7-93 % közigazgatási tisztviselőnek.

²⁾ 20.114 hallgató közül 82-61 %-nak ez volt a célja.

³⁾ Az oka meg van rá : a közszolgálat körében e csoport képviselőinek 41-14, a magánszolgálat körében pedig 58-86 %-a óhajtott megjelenni.

már inkább a magánszolgálat felé való tájékozódás jellemzi (szembetűnő, hogy mennyire felkarolja a fiatalság a kohó- és öntő-mérnöki pályát). A kereskedelmi főiskolák hallgatóinak relatív többsége ugyan az iparban, a kereskedelem s a hitel- és biztosításügyben szándékozik pozíciót szerezni, mellettük azonban nagy azoknak a száma is, akik kereskedelmi- vagy ipariskolai tanítók akarnak lenni vagy mint önálló bekapcsolódni a közgazdasági életbe.

Jellegzetes a német főiskolai statisztikának az a rendszere is, mellyel a hallgatók atyjának foglalkozását dolgozza fel. Világosan meglátszik benne a törekvés arra, hogy a szülők osztályok szerint való tagozódását is meg lehessen a közölt adatok alapján ítélni. A közhivatalnokokat (kik közé a birodalmi, országos, községi és más nyilvánjogi kötelékbeli hivatalnokokat sorolják) három csoportra osztja a feldolgozás (magasabb-, közép- és alsóbbrendű hivatalnokok; a két első csoportban közlik azt, hány hivatalnok rendelkezik főiskolai képzettséggel). A szabadfoglalkozású egyéneket is aszerint csoportosítja kétfelé, hogy van-e vagy nincs akadémiai tanultságuk. A tisztekkel és magasabbrendű katonai hivatalnokokkal szembeállítják a többi katonaszemélyt. A nagybirtokosokkal (köztük szintén kimutatva a főiskolai képzettségű elemet) a közép- és kisbirtokosokat. Az önálló kereskedő- és iparos-apák fontos csoportjából az egyik (a nagyobb) részt az önálló kézművesmesterek és kishivatalnokok alkotják, — a másikat a gyártulajdonosok és igazgatók, részvénytársasági és korlátolt felelősségű vállalati igazgatók. A vezetőállásban levő magánalkalmazott-apák csoportja a többi magánalkalmazott-apák tömegével egészül ki (a főiskolai végzettségűek számát körükben szintén jelzik). A munkások közül (munkásnak számítják az alkalmi munkavállalókat és a segédek is) az ipari munkások nagyobb rétege mellett szóhoz jutnak a mezőgazdasági munkások.

8. Említetett, hogy a magyar főiskolai statisztika csak tudománykarok szerint tudja tagolni a hallgatóságot, — tudományszakok szerint nem. Ennek a hátránya a német statisztikával szemben a jog- és államtudományi oktatásnál kevésbé tűnik fel. A jog- és államtudományi karok hallgatóit a német statisztika (akárcsak a magyar) egybevonja. De mellettük ott láthatja az érdeklődő azokat a számoszlopokat, melyek a közgazdasági, az üzemgazdasági s a statisztikai tudományszak hallgatóira vonatkoznak. Az egyetemi orvostudományi karok hallgatóit a német statisztika így részletezi : általános orvostudomány, fog-gyógyászat, állatgyógyászat. Roppant széleskörű a filozófiai karok hallgatóságának felosztása tudományszakok szerint : filozófia és paedagógia; népiskolai és hivatási iskolai tanítói pályák paedagógiája; evangélikus és katolikus vallás tan; ókori nyelvek; újkori nyelvek; germanisztika; ujságügy; népművészet; művészettörténet és archeológia; zenetudomány; történettudomány; földrajz; matematika és biztosítási matematika; fizika, kémia, gyógyszerészet; ásvány- és földtan; biológia, természettudományok (kémia, biológia és földrajz, — ott ahol a tudományszakok nem választattak szét); mezőgazdaság, erdészet; testgyakorlás.

A hallgatók által a műegyetemen felvett tudományszakok felsorolása éppenséggel azt bizonyítja, hogy a német műegyetemi oktatás sokkal differenciáltabb, mint a magyar, ahol a műegyetemi hallgatóknak osztályok szerint való tagolása nagyjában már arról is felvilágosítást nyújt, hogy a hallgatók milyen studiumokkal foglalkoznak, — lévén a magyar műegyetemi oktatás jóval inkább általános irányú, mint a német. A német műegyetemen, a főiskolai statisztika igazolja, elég számos olyan tudományszakot is művelnek, melyek Magyarországon jobbra a tudományegyetemek kizárólagos oktatási területe (vagy amelyek esetleg kívül esnek az egyetemi oktatás körén). Ilyenek a népiskolai és hivatási iskolai tanítói pályák paedagógiája, a gazdasági tudományokat felölelő tudományszak, a kereskedelmi és a kereskedelmi tanári studiumok, továbbá a matematikai, fizikai és technikai fizikai, valamint a természettudományi szakok; a rajz- és tornatanárképzés. A tulajdonképpeni műegyetemi oktatás azonban szintén széles skálájú. A fontosabb tudományszakok : műépítészet, építőmérnöki, kultúrmérnöki, geodéziai, gépészmérnöki és villamossági gépészmérnöki szak, elektrotechnikai szak, autógyártás, repülőgépgyártás, hajóépítés, bányamérnökség, vas- és fémkohászat, kémia, gyógyszerészet, textil- és papírgyártás stb.

A német főiskolai statisztikának a fentiekben ismertetett részletezése igazolja, hogy a felvétel intézői a lehetőség szerint kiaknázták az évenként begyűlt anyagot. Azoknak a táblázatoknak az anyaga,

melyekről eddig volt szó, nagyjában változatlan a közlések megindítása óta. A táblázatokban foglalt adatok megértését azonban egyre fokozódó gonddal igyekszik elősegíteni a „Deutsche Hochschulstatistik“ c. kiadvány szöveges jelentése.¹⁾

3. Az egyetemi hallgatóság számának fejlődése a külföldön.

1. A magyar főiskolai statisztika eredményeinek feldolgozásában leghelyesebbnek látszik majd azt a rendszert követni, hogy a tanulmány előbb a multtal egybekapcsolódó adatok segítségével igyekszik a fejlődés vázlatát adni s csak azután tér rá a legfrissebb megfigyelés adatainak méltatására. De éppen, mert Magyarországon a főiskolai hallgatók számának alakulásában rendkívüli változások történtek, a magyar adatok megmunkálása előtt rövid szemlét kell tartani néhány külföldi állam egyetemi és műegyetemi hallgatóságának változó tömegei fölött. *Az összehasonlítás nem könnyű. Már csak azért sem tökéletes, mert a statisztikai hivatal nem tudta az adatokat minden államra vonatkozólag ugyanazon az időbázison összeszedni. De az alábbi adatok mégis érdekesek, mivel szinte egyhangúan annak a világjelenségnek az igazolói, hogy a XX. század harmadik évtizedében mindenütt sokkal nagyobb volt a főiskolák felé a nép tolongása, mint egy-két évtizeddel előbb. Az összegyűjtött adatoknak bizonyos területi tagozódása valóban plasztikus képet nyújt.*

1. TÁBLA.

A tudományegyetemi és műegyetemi hallgatók számának fejlődése néhány európai államban.

Állam, tanév	Tud. egyetemi hallgatók száma	E b b ő l a				Mű- egyetemi hallgatók száma	Összes hallgatók száma
		jogi	orvosi	bölcsé- szeti	köz- gazdasági		
		k a r o k h a l l g a t ó i					
<i>Ausztria.</i>							
1912/13.	26.860	12.359	5.705	7.256	—	9.807	36.667
1919/20.	11.981	3.477	4.512	3.518	—	5.219	17.200
1924/25.	12.005	3.485	3.582	4.223	—	4.223	16.228
1928/29.	15.004	4.173	3.761	6.140	—	3.408	18.412
<i>Csehszlovákia.</i>							
1921/22.	13.874	5.865	4.868	3.061	—	12.477	26.351
1926/27.	15.400	6.516	4.234	4.558	—	10.851	26.251
<i>Lengyelország.</i>							
1910/11.	11.457	5.942	1.526	3.543	—	2.280	13.737
1921/22.	23.822	9.826	4.735	8.908	—	6.417	30.239
1924/25.	26.022	8.582	4.502	12.540	—	6.098	32.120
1928/29.	30.052	10.872	4.557	13.641	—	6.312	36.364
<i>Németország.</i>							
1913/14.	60.747	9.674	18.496	20.503	2.488	12.458	73.205
1919/20.	86.581	17.644	24.962	24.114	9.214	20.763	107.344
1924/25.	60.458	18.205	10.460	17.874	7.453	21.216	81.674
1927/28.	83.322	22.982	15.209	31.119	6.489	20.045	103.367

¹⁾ Az 1930. évi nyári félévre vonatkozó kötet dr. S. Kieser tollából nagyjértékű általános jelentést közöl a főiskolai hallgatók viszonyairól, széleskörű tudományos kritika tárgyává téve a feldolgozott adatokat. A kötethez azonban függelék is csatlakozik. A jeles professzor, dr. R. Meerwarth, a gyógyszerészekben jelentkező szükségleteket fejtegeti, dr. K. Keller pedig három tanulmányt is írt: az egyiket a könyvtárak, a másikat a levéltárak, a harmadikat a múzeumok tudományos személyzetében jelentkező szükségleteiről. E tanulmányok azt bizonyítják, hogy a német statisztika gyorsan igyekszik gyakorlati problémák szolgálatába is állítani a leszárt tanulságokat.

Állam, tanév	Tud. egyetemi hallgatók száma	E b b ő l a				Mű- egyetemi hallgatók száma	Összes hallgatók száma
		jogi	orvosi	bölcsé- szeti	köz- gazdasági		
		k a r o k h a l l g a t ó i					
<i>Belgium.</i>							
1913/14.	5.493	1.047	1.363	2.987	—	2.414	7.907
1919/20.	5.971	1.102	1.582	3.240	—	1.855	7.826
1924/25.	6.514	897	1.765	3.768	—	1.631	8.145
1927/28.	6.678	1.088	1.742	3.736	—	1.772	8.450
<i>Németalföld.</i>							
1913/14.	4.450	974	1.812	1.331	—	1.528	5.978
1919/20.	5.645	1.252	2.085	1.981	—	2.311	7.956
1924/25.	7.080	1.325	2.494	2.792	—	1.964	9.044
1926/27.	8.026	1.199	2.887	3.373	—	1.479	9.505
<i>Finnország.</i>							
1909/10.	2.723	674	211	1.471	—	408	3.131
1919/20.	2.625	596	523	989	—	602	3.227
1924/25.	3.378	839	640	1.390	—	728	4.106
1928/29.	5.115	1.088	554	2.749	—	722	5.837
<i>Svédország.</i>							
1911/15.	5.078	1.118	947	2.732	—	923	6.001
1919/20.	5.759	1.412	1.640	2.319	—	1.280	7.039
1924/25.	7.284	1.798	1.735	3.357	—	1.087	8.371
1926/27.	7.712	1.578	1.736	3.855	—	1.144	8.856
<i>Franciaország.</i>							
1913/14.	42.048	16.405	11.656	13.916	—	—	—
1919/20.	44.605	13.948	13.714	16.872	—	—	—
1924/25.	52.960	16.517	14.513	21.695	—	—	—
1927/28.	64.531	17.502	18.646	28.115	—	—	—
<i>Olaszország.</i>							
1913/14.	21.480	9.380	7.254	4.846	—	3.134	24.614
1919/20.	38.548	10.225	12.918	15.405	—	8.086	46.634
1924/25.	30.532	9.061	9.705	11.766	—	5.261	35.793
1927/28.	25.490	9.319	9.497	6.674	—	4.452	29.942
<i>Svájc.</i>							
1913/14.	10.596	—	—	—	—	1.160	11.756
1919/20.	8.132	1.988	2.064	3.609	—	1.876	10.008
1924/25.	7.732	2.128	1.661	3.430	—	1.169	8.901
1927/28.	7.666	2.369	1.652	3.159	—	1.099	8.765
<i>Bulgária.</i>							
1913/14.	2.455	1.349	—	1.106	—	—	2.455
1919/20.	8.677	6.877	227	1.573	—	—	8.677
1924/25.	2.807	686	769	1.030	—	—	2.807
<i>Románia.</i>							
1913/14.	5.925	3.111	1.717	862	—	—	5.925
1919/20.	12.601	6.050	2.982	3.313	—	—	12.601
1924/25.	19.301	7.735	4.617	6.011	—	1.193	20.494
1927/28.	28.627	11.438	3.246	12.025	—	1.303	29.930

2. *Svájc* példája, ahol manapság úgy a tudományegyetemi, mint a műegyetemi hallgatóság száma kisebb, mint a világháború előtt volt, — a felsorolt államok között — egyedüli. Ausztria esetében t. i. egészen másról van szó. *Ausztria* 1912/13. tanévi adatai azon egyetemek hallgatóságát is magukban foglalták, melyek székhelye a saint-germaini békekötés óta Lengyelország, Csehszlovákia, illetőleg Jugoszlávia területére esik. Ausztria adatai egyébként a világháború után az 1919/20. év óta szintén emelkedést jeleznek, — főként a filozófiai fakultások hallgatósága az, mely evolúcióban van. Igaz, hogy Ausztria egyetemlein a külföldi honosságú hallgatóság nagyobb szerepet játszik, mint a magyar egyetemeken. Mégis figyelemreméltó, hogy ebben a viágháború után ugyancsak megcsontított államban a főiskolai hallgatók száma tulajdonképen még nagyobb részt köt le a népességből, mint Magyarországon, ahol pedig elég sok panasz hangzik el az ú. n. szellemi túlprodukciónak ellen.

Látszólag csekélyebb mérvű az egyetemi hallgatóság számának megduzzadása *Belgiumban* (ahol az észlelt emelkedés alig haladja meg azt a mértéket, amit félig-meddig normális növekedéssel mondhatunk) és *Olaszországban*, melynek területe és népessége pedig a világháború után jelentősen gyarapodott. Olaszország példája azért érdekes, mert a háborút követő nagy hullám az egyetemi hallgatók számának alakulásában természetesen itt sem maradt el. Később azonban (legalább 1927/28-ig, mely tanévre vonatkozólag még a fenti táblázat közöl adatot,) oly mérvű csökkenés indult meg, hogy a háború után 10 évvel (a népesség számához viszonyítva) körülbelül ugyanakkora érdeklődés mutatkozott itt az egyetemi tanulmányok iránt, mint az ország régi, szűkebb határai között 1913/14-ben.

Bulgária azok közé az államok közé tartozik, amelyek egyetemi hallgatóságának a száma kisebb emelkedést jelez. Közvetlenül a világháború befejezése után ugyan itt is szinte ugrásszerűleg nőtt meg ez a tömeg, de a fejlődés átmenetinek bizonyult.

A világháborúból oly szerencsésen kikerült *Romániában* egészen más a helyzet. Ennek az államnak annyira rendkívüli mértékben nagyobbodott meg a területe, hogy az új berendezkedés jórészt okát adhatná annak, hogy Romániában az egyetemi ifjúság oly sűrű rendet alkot. A fejlődés itt annyiban jellegzetes, hogy közvetlenül azután, hogy a fegyverek elpihentek, aránylag még csak kisebb arányú volt a változás, mely az egyetemi hallgatók számában történt. Az 1927/28. tanévben azonban körülbelül ötször annyi ember tanult a romániai egyetemeken, mint az 1913/14. tanévben. *Mintha az ország lakossága a hirtelen megnyílt konjunktúrát kívánta volna kihasználni, szinte előzőnltték az új, valószínűleg előbb soha főiskolai tanulmányokra nem is gondolt elemek a romániai egyetemeket.* Feljegyzésre érdemes, hogy bár a jogázhallgatóság száma is csaknem négyszeresére szokott fel, — a filozófiai fakultások hallgatóinak létszámában egészen páratlan fejlődés zajlott le: a közlésben szereplő két szélső év másodikában körülbelül tizennégyszer több hallgatót tartottak nyilván a fakultásokon.

Megközelítőleg hasonló fejlődés még csak *Lengyelországban* pergett le. Ez az állam éppenséggel új alakulás lévén, a másfélszázados orosz uralom alól való felszabadulás után semmiből kellett megteremtenie állami berendezkedését. Ez a körülmény tényleg eléggé megmagyarázza azt, hogy a század 20-as éveiben oly sok hallgató szorongott a lengyel egyetemeken. De másrészt, ha az egyetemi tantermekbe bár egyre többen jártak, mégis nyilvánvaló, hogy a lengyel egyetemek hallgatóságában valamivel nagyobb szelekció jelentkezett, mint pl. a romániaiakéban. A lengyelországi egyetemi mozgalom tipikus vonása a műegyetemi hallgatók számának erőteljes emelkedése.

A kisebb államok közül *Németalföldön* a főiskolai hallgatók száma háromnegyedrésznivel volt több az 1926/27. tanévben, mint 1913/14-ben. A különbözet tulnyomórészt a filozófiai fakultások erősebb benépesülésére vezetendő vissza. Az orvosi pálya iránt is szemmelláthatóan többen érdeklődnek, mintsem korábban. De meg kell említeni, hogy a nagy gyarmatbirodalom fellett rendelkező Hollandia egyetemi hallgatóinak száma a népességnek csupán a számához viszonyítva jóval kisebb arányt ad, mint Magyarországon a hasonló számítás: az összehasonlítás eredménye azért kirívóbb itt, mert a két állam lakossága közül Magyarorszáé alig valamivel több.

Finnország példája már közelebb esik Magyarorszáéhoz. A finn népnek kultúrszomját bizonyítja az, hogy a kb. 3 6 millió lakosú államban 1928/29-ben közel 6.000 volt az egyetemi és műegyetemi hallgatók száma. A népesség egész tömegéhez képest számított arányszám így Finnországban kb. akkora, mint Magyarországon, — csak hogy amott az erősebb fejlődés csak az utóbbi években jelentkezett, Magyarországon azonban már jóval előbb, — s állandóan.

A Svédországban észlelt fejlődés fellépésében szintén inkább a Finnországnál, semmint a Magyarországnál jellemzett fejlődéshez hasonlít. Itt is határozottan megnőtt az egyetemi hallgatók száma, — de a népesség tömegéhez viszonyítva kevesebb az egyetemi hallgató, mint Magyarországon. Egyszerű megállapítani, hogy a jogászifjúság számában jelentkező különbség (Svédországban a számuk messze elmarad a bölcsészeti fakultások hallgatóságának száma mögött) is az oka lehet annak, hogy az egyetemi hallgatóság problémája Svédországban korántsem ütközik fel olyan erővel, mint Magyarországon.

3. A fentebb közölt táblázat adatai közül természetesen foglalkozni kell a két nagy ellenfél, a Németbirodalom és Franciaország adataival is. A fejlődés a két államban nem volt azonos. *Németországban* a világháború befejeződése után szintén megnyilvánult a másutt is általában megfigyelhetett hirtelen emelkedés. A múlt évtized közepén kétségtelen ellanygulás következett. De nem maradt állandó; 1927/28-ban az egyetemi és műegyetemi hallgatók száma már ismét megközelítette az 1919 nyarán és az 1919/20. tanévben észlelt kulminációt, — sőt 1930-ban már hatalmasan túl is lépte azt. Az 1930. év nyári felében t. i. a német egyetemeken (és állatorvosi főiskolákon) 100.381, a műegyetemeken (és bányászati főiskolákon) pedig 22.469 hallgatót anyakönyveztek be, — akkora tömeget, melyhez fogható soha előbb nem látogatta az egyetemeket. Egyébként itt is fel kell jegyezni azt, hogy a németországi egyetemi hallgatóság számának alakulását egyfelől a műegyetemi hallgatók számának stabilnak látszó magasabb volta, másfelől pedig a jogászhallgatóságnak egyre növekvő tömegei karakterizálják. Az utóbbi különösen felülről jelenség, mellyel szemben áll az a kétségtelen csökkenés, mely az orvosi tudományok iránt való érdeklődésben mutatkozik.

Franciaország tudvalevőleg közvetlenül a világháború után nem oly gyors ütemben demobilizálta hadseregét, mint a központi hatalmak néven ismert országok. Ez lehet az oka annak, hogy még 1920 július 31-én is csak alig valamivel volt több egyetemi hallgatóinak száma, mint a háború előtt 1914 júliusában. 1920-tól kezdve azonban szünet nélkül emelkedőben volt, — nem kis részben nyilván azért, mert a francia egyetemeket ismét egyre jobban előzönlötték az idegen állampolgár hallgatók. Franciaországot illetőleg sem lehet szó nélkül elmenni a mellett a jelenség mellett, hogy nem a jog- és államtudományokat búvárló ifjúság volt az, melynek száma előretört: az 1927/28. tanévben csak alig több hallgató tanult ezeken a karokon, mint a világháború előtt. Az orvosi fakultások helyiségei már erősen benépesedtek, jó másfélszer annyi hallgató járt azokba, mint 15 évvel előbb. De legnagyobb fejlődés Franciaországban is a filozófiai fakultások hallgatóságának számában mutatkozott: az összehasonlítás másfél évtized múltán kétszerte több hallgatót jelez ezeken.

4. A külföldi egyetemi hallgatók főbb adatainak tárgyalása elegendő megvilágítja azt a tény-
(s az Északamerikai Egyesült Államok példája még inkább megerősitené), hogy valóban világjelenség
tűkrösződik vissza ezekben a számokban. Az egyetemi ifjúság karok szerint való tagozódásának szem-
lélete körülbelül azt a fejlődést is kristálytiszta állítja elénk, hogy a külföldi egyetemek hallgató-
ságában a legfeltűnőbbben a filozófiai karok hallgatóinak száma növekedett meg. Ebben a fejlődés-
ben persze nem a közkeletű módon filozófiai karbeli hallgatóknak mondott egyetemi ifjúság számá-
nak emelkedése játszotta a döntő szerepet, hanem a természettudományi studiumokban elmélyedő
hallgatóké.

A külföldi anyagból körülbelül elegendő is az eddig tárgyalt adatok ismerete. Legfeljebb annyiban kell a fentebb közölt helyzetképet még kiegészíteni, hogy a tanulmány írója mindenesetre rá kíván mutatni arra az *erőteljes hatásra, melyet a főiskolai hallgatók számbeli hullámzásában a nő-hallgatók idéztek elő.*

5. Svájc ebben a tekintetben is kivétel. Itt t. i. az 1913/14. tanévben még 2.743 nő tanult az egyetemeken s ez a szám a század harmadik évtizedében általában alatta maradt a 2.000-nek. De másfelől épp oly bizonyos, hogy azokban az államokban, ahol az egyetemi hallgatók létszáma ugrásszerű emelkedésen ment át, az okot részben az új: nőnembeli versenytársak fellépésében kell meglátni. Németországban pl. az egyetemeken az 1913/14. tanévben (bár akkor is számottevő tömeg) még csak 4.057 nő tanult. Az 1927/28. tanévben hajsza!l híjján háromszor ennyi (12.052). A kis Finnországban az emelkedés aránya szintén háromszoros volt (1909/10 : 600 ; 1928/29 : 1.834). Svédországban a kétszereset erősen meghaladta (1911/15 évek átlaga : 471 ; 1926/27 : 1.126). Németalföldön szinte pontosan

kétszeres volt (1913/14 : 846 ; 1926/27 : 1.684). Olaszországban is úgy látszik, hogy a női nem képviselői mindinkább megkívánják szerezni az egyetemeken nyerhető műveltséget (1913/14 : 2.930 ; 1924/25 : 5.120). Valószínű, hogy Franciaországban hasonló irányú mozgalmak peregtek le. Itt az 1927/28. tanévben 15.051 nőt anyakönyveztek az egyetemeken.

De mindaz a fejlődés, amely ezekben az államokban jelentkezett, eltörpült a Romániában és a Lengyelországban feljegyezhetett alakulással szemben. A lengyelországi egyetemeken az 1910/11. tanévben 1.844 nőhallgatót tartottak nyilván, az 1928/29. tanévben 9.651-et ; a létszám négy és félszeresére ugrott. Romániában pedig éppenséggel olyan kulturaéheességet lát a számok figyelője megnyilvánulni, amely (Európában legalább) mindenesetre példa nélkül áll. Igaz, hogy Románia területe és népessége, mint ez a tény jól ismert, a világháború után roppant nagy mértékben megnövekedett, ez állam páratlan szerencséje révén. Románia más nemzeteknek súlyos áldozatokkal megteremtett egyetemeit könnyű szerrel készen birtokba vehette. Mennyit költött pl. Magyarország 1872-től 1918-ig a kolozsvári (mai Cluj-i) egyetemre ? De ennek ellenére mégis a főiskolai statisztika legfrappánsabb tanulságainak egyike az, hogy míg az 1913/14. tanévben a romániai egyetemeken csak 724 nőhallgató akadt, addig az 1927/28. tanévben már 8.337 nőhallgatót mutattak itt ki.

II. Az egyetemi hallgatók számának fejlődése.

1. A magyarországi egyetemi (és jogakadémiai) hallgatószámának fejlődése 1865-től 1930-ig.

1. Mielőtt a magyarországi egyetemi hallgatókról az 1930. év januárjában végrehajtott felvétel adatainak megmunkálására térne át e tanulmány, célszerű és szükséges Magyarországot illetőleg is rövid szemlét nyújtani arról a fejlődésről, mely a különféle karok hallgatói létszámában jelentkezett. A magyar statisztika szemléjét ez irányban az 1865/66. évig tudja visszatolni. Azóta némi hézagokkal bár, de meglehetősen egyöntetűen lehet áttekinteni a főiskolai hallgatók számában mutatkozó változásokat. Aligha követ el ezért a tanulmány írója hibát akkor, midőn beéri csupán az alábbi, rendszerint 5—5 éves időszakokra vonatkozó adatok táblázatos közlésével, mindenesetre megjegyezvén azt, hogy az, aki saját vizsgálódásainak körét a részletekre, egyes évekre vonatkozóan kívánná kiterjeszteni, a főiskolai statisztikai adatgyűjtések forrásanyagát magukban foglaló évkönyvekben megtalálhatja az őt érdeklő felvilágosításokat.

2. TÁBLA.

A magyar egyetemek (és jogakadémiák) hallgatóinak létszáma az 1865/66—1929/30. tanévekben.

Tanév, tanévek átlaga	Hall- gatók összes száma	Hit- tudo- mányi karok	Jog- és állam- tudo- mányi karok és jogaka- demiák	Orvos- tudo- mányi karok	Bölcsész- tudo- mányi karok	Gyógy- szerészeti tan- folyamok	Mű- egyetem	Köz- gazdaság- tudo- mányi kar
		h a l l g a t ó i n a k s z á m a						
1865/66	3.300	79	2.277	509	162	—	273	—
1870/71—1874/75	4.728	66	3.087	574	296	107	598	—
1875/76—1879/80	4.734	79	2.515	694	640	181	625	—
1880/81—1884/85	4.721	86	2.442	1.068	415	213	497	—
1885/86—1889/90	5.129	89	2.560	1.276	404	256	544	—
1891/92—1894/95	5.607	86	3.075	1.025	460	190	771	—
1895/96—1899/900	7.940	85	4.784	777	882	156	1.256	—
1900/01—1904/05	10.233	89	6.080	842	1.581	199	1.442	—
1905/06—1909/10	11.298	90	6.220	1.719	1.601	339	1.329	—
1910/11—1914/15	11.893	123	5.354	2.836	1.304	357	1.919	—
1915/16—1919/20	11.312	152	3.467	3.567	1.406	207	2.513	—
1920/21—1924/25	15.126	189	3.781	4.429	1.288	346	3.469	1.624
1925/26—1929/30	12.778	313	4.893	2.466	1.959	279	1.680	1.188

2. Magyarországnak Ausztriával történt kiegyezését (1867) megelőzőleg a magyar egyetemi ifjúság száma a későbbi arányokhoz mérten még nagyon szerény volt. 1867 előtt a műszaki oktatás csak csekély tömegeket mozgósított évenként. Abban a tanévben, melyre a 2. számú táblázat első közlései vonatkoznak, az egykor majd nagyra nőtt kolozsvári egyetem szervezetéből is csak az orvosi kar működött. Nagyon valószínű, hogy ha a jogakadémiák ekkor még nem fejtettek volna ki intenzív oktatási munkát, az összes magyar egyetemi hallgatók száma jóval kevesebb lett volna a fentebb jelzett 3.300-nál.

A múlt század 70-es éveinek elején, jórészt a jogi élet és a közigazgatás terén mutatkozó szükséglet elégitendő ki, az egyetemi (és jogakadémiai) hallgatóság száma gyors fejlődésnek indult. Jó 40%-kal nagyobb volt most a hallgatóság száma, mint alig pár évvel korábban. Az 1870/71. tanévtől számított másfél évtizeden keresztül a magyar egyetemi hallgatóság számában csak kisebb hullámzások fordultak elő. Csupán a 80-as évek közepe felé jelentkezett népünkben nagyobb érdeklődés a főiskolai tanulmányok iránt.

Fordulópont volt e tekintetben az 1886/87. tanév: a statisztika ekkor pontosan 5.000-ben jelölte meg az egyetemek és jogakadémiák benépesültségét. Ez a benépesültség azonban most már határozottan más összetételű volt, mintsem a kiegyezés után következő első pár esztendőben. Nem szenved kétséget, hogy jórészt az ú. n. magántanulói intézmény révén elsősorban a jogakadémiák hallgatóságának rendkívüli mértékű megduzzadása idézte elő a 70-es évek elején a főiskolai ifjúság számának hatalmas emelkedését. Az 1870/71. tanévben a jogakadémiákon 2.074 ifjú tanult s még a következő évben is eggyel több 2.000-nél. De az 1874/75. tanévtől kezdődőleg hanyatló irányzatot mutat a jogakadémiák hallgatóinak létszáma (habár később még a 90-es évek folyamán újabb számottevő növekedést jelez). Az előbb említett 1886/87. tanévben a jogakadémiákon mindössze 660 hallgató tanult. Olyan csekély létszám, melynél kisebbet azóta is csak néhány évben (1915/16, 1918/19, 1919/20) észlelt a statisztika.

Bizonyos, hogy a 70-es évek elejétől kezdve a 80-as évek közepéig bezárólag a magyar társadalom nagyjában egyenlő rajokat bocsátott ki magából avégből, hogy azok magukat az egyetemi ismeretek jegyvezetével övezék fel. De ha külsőleg ilyenformán nem történtek nagyobb változások az egyetemi ifjúság csoportosulásában, a hallgatóság keresztmetszete korántsem volt minden évben egyező. Sőt a figyelmes szem, amely akár a fentebb közölt táblázat anyagát tanulmányozza, akár az egyes évekre vonatkozó részletadatokat, annál több mozgalmat vehet észre, a dinamikai erőknek kétségbevonhatatlan hatását. E hatások kiváltásában a Kolozsvárott alapított m. kir. Ferenc József Tudományegyetemnek egyelőre csekélyebb része volt: hallgatósága a határállomásnak tekintett 1886/87. tanévben sem volt több az összes egyetemi (és jogakadémiai) hallgatóság 10%-ánál (502) s ha a kolozsvári egyetem tantermeiben később bár többen tanultak, az imént jelzett arányszám az 1898/99. tanévig bezárólag nem ugrott ki s állandóan 10% körül ingadozott.

Az emelkedés jórészt tehát a budapesti kir. magyar Pázmány Péter Tudományegyetem javán mutatkozott. Az 1865/66. tanévben az ősi egyetemnek még csak 1.657 hallgatója volt. A 70-es évek második felében azonban fejlődés következett; a 80-as évek közepén már egyre-másra a 3.000-ret is meghaladta a hallgatók létszáma (1886/87-ben 3.319), a 90-es évek második felétől kezdve pedig még magasabb régiókba tört.

A 70-es évek elején az orvosi kar hallgatóinak létszáma mintegy negyedrészt alkotta a budapesti egyetem összes ifjúságának (nem volt más az arány előbb sem, 1865/66-ban). Ez a helyzet alig módosult a 70-es évek közepéig, ekkor azonban a filozófiai karok előretörésének hatása mutatkozott. Pár évvel előbb a budapesti egyetem filozófiai karán félig-meddig ritkaságszámba mentek a hallgatók. 1876/77-ben a budapesti tudományegyetem 2.641 hallgatója közül 532 tanult bölcsészettudományokat s alig valamivel többen (565) voltak az orvosi fakultáson. Ez utóbbi hallgatóinak létszáma am még most is mozdulatlanul látszott s a következő évben sem jelzett gyors fejlődést. Ugyanekkor a jogakadémiák hallgatósága 1.000 fővel csökkent, — a jogakadémiáktól elvonódott tömegből azonban csak kevesen kerültek a budapesti, vagy a kolozsvári egyetemre. Magyarország gazdaságtársadalmi fejlődésében mutatózó mélyebb rugók voltak tehát nyilván azok a hatások, amelyek szembeötlő eltolódásokat okoztak az egyetemi (és jogakadémiai) hallgatóság összetételében.

Az eltolódások egyik vonala a filozófiai karok felkarolásában jelentkezett. A másik vonal egészen elütő irányban, más tudományok iránt ébredő érdeklődés felé mutatott. A 70-es évek közepe táján hirtelen megnőtt a József Műegyetem hallgatóinak létszáma (az 1874/75. évi kulminációs pont — 818 — sokáig meg sem ismétlődött). Az évtized vége felé ugyan a műegyetemi hallgatók számában már nagy ellanyhulás jelentkezett, de a számok mégis rátereltek a figyelmet arra, hogy a bölcsész- és a technikus-hallgatók számának emelkedésében a gazdaságtársadalmi okok játszottak a főszerepet. Magyarország közoktatásügyének gyökeres átreformálása s azok a műszaki munka-

alkalmak, melyek a 70-es évek közepén nagy mérnökszükségletet teremtettek, voltak az előidézői annak a folyamatnak, mely a kiegyezés korszakának első idejében szétszította az egyetemi és főiskolai hallgatókat.

3. A főiskolai ifjúság számának további megfigyelése is világosan igazolja ezt. Amint a bölcsészettudományi karok által kielégíthető erős szükséglet megszűnik, már a 80-as évek elejétől fogva tisztán jelentkezett az akció reakciója; csaknem másfél évtizeden keresztül olyan mélyre süllyedt e karok ifjúságának száma, ahol csak a 70-es évek első felében volt. A megnyílt és egyre szaporodó munkaalkalmak a kulturális élet terén kimerítették és szinte válság tört ki az oklevelet szerzett ifjak elhelyezkedésében. Az oklevélszerzésnek a megélhetési viszonyokkal való összefüggése volt az az erő, amely előbb annyira előrelendítette a bölcsészettudományi fakultás iránt való érdeklődés szekerét. A megélhetés kilátásainak szűkebbre válása okozta most azt, hogy szinte riadtan menekültek az új generációk e fakultás elől.

Igaz, hogy ez a fordulat összeesik azzal a korszakkal is, amikor népünk értelmiségi pályára törekvő elemei nagy buzgósággal igyekeztek az orvosi praxishoz szükséges szakismeretek elsajátítására. Az orvostudományi karok futottak versenyt a bölcsészettudományi fakultásokkal. Végeredményben tehát a világháborút megelőző időknek az a jellemző vonása már ekkor mutatkozott, hogy a főiskolai hallgatóság egyetemi tanulmányait a gazdasági háttér, — az érvényesülés lehetősége mozgatja. Bizonyos szempontból örülnünk kell utólag is annak, hogy a főiskolai hallgatóság megoszlásában az imént vázolt folyamat lepergett. Hiszen a bölcsészettudományi karok hallgatóinak számának megfigyélésében s másrészt az orvostudományi fakultások hallgatói számának növekedésében más fontos, a nemzet egyéniségét jellemző vonások feltűnése is észrevehető. A bölcsészettudományi fakultások hallgatói t. i. elhelyezkedésükben elsősorban és mintegy kizárólag a közületek által nyújtott állásokra számíthattak. Az orvostudományi hallgatóság viszont épp így túlnyomórészt azokból a vállalkozó szellemű fiatal emberekből került ki, kik szabad pályán kívántak érvényesülni — az akkor még nagyon elhanyagolt közegészségügyi szolgálatban. Magyarország halandóságának ez időben még félelmes magassága, a csecsemőhalandóság ijesztő mérve és másrészt a tuberkulózishalandóság ropant pusztításai: mintegy konjunktúrális lehetőséget nyújtottak a fiatalságnak arra, hogy az orvosi pályán keresse boldogulását. Aki ebben a korszakban orvosi diplomával a kezében tudott kilépni az egyetemek kapuján, félig-meddig már biztosította megélhetését.

A műegyetemi hallgatók létszáma a kiegyezés korszaka óta, mint említettett, a 70-es évek közepe táján kulminált, — azután itt is süllyedés következett. De korántsem akkora, mint aminő a filozófiai karbeli hallgatóknál. A nyolcvanas évek alatt egyre-másra nagyobb volt a József Műegyetem hallgatóinak száma, mintsem a 70-es évek első felében és nem következett el még a millenniumi év, amikor a technikai tudományok egyetemén már jóval több hallgató tanult, mint korábban bármely előző tanévben.

4. Fentebb már szó volt arról, hogy a magyar egyetemi ifjúság száma az 1886/87. tanévben érte el az ötezres létszámot. De amilyen lassan jutott fel ide, olyan hamar hagyta maga mögött ezt az állomást. 1894/95-ben a hallgatóság száma már 6.177-re ugrott fel. Két tanévvel később átlépte a következő határt (7.356). Ismét újabb két év múlva: az 1898/99. tanévben a létszám már 8.592. Egy tanév telt el s az egyetemek és jogakadémiák hallgatóinak létszáma 9.145 lett. Az 1902/903. tanévben a fejlődés tovább rohant (10.251). Nem kell egyenként jellemezni a fejlődés további állomásait. A világháborút közvetlenül megelőző tanévben a magyar egyetemi ifjúság száma már 13.593 volt.

Egy emberöltő alatt a főiskolai hallgatók száma több mint két és félszeresére szökkent fel. Önkénytelenül felvetődik a kérdés, mi volt ennek, az akkor sem közönyösen vett fejlődésnek az oka? Mert hiszen a főiskolai hallgatók számának nagyarányú kibontakozását nem is az az összehasonlítás világítja meg teljesen, amelyet az 1886/87. és az 1913/14. tanévek között ejthet meg a kutató. Sokkal élesebb a kép, ha pl. a millenáris évre eső 1895/96. tanév hallgatóságát (6.685) vetjük össze a 18 évvel későbbi tanév hallgatóságával. A fejlődés így még erősebben megfogja a figyelmet. Azon elvégre, hogy a 80-as évek dereka óta jó 10 éven keresztül a magyar főiskolai ifjúság létszáma állandóan emelkedett, ha ez az emelkedés lényegesen meg is haladta pl. az ország népességének száma szerint várható fejlődést, csodálkozni való aligha van. Magyarország közgazdasági élete kibontakozá-

sának s másrészt közigazgatási megszervezkedésének nevezetes korszaka volt ez a 10 év, amely a 80-as évek derekától kezdve következett Magyarország történetében. Kisebbségi depressziókat nem említve, ez az időszak általában kedvezőbb gazdasági evolúciójáról is volt nevezetes. *A későbbi idők Magyarországnak közgazdasági életéhez az alapvetést: ennek a korszaknak alkotásai adták meg. Magyarország gazdasági és szellemi téren egyaránt mutatkozott fellendülésének egyszerű kísérő jelensége volt az az érdeklődés, amely az egyetemi tanulmányok iránt a népességnek egyre szélesebb rétegeiben megnyilvánult.*

5. A vizsgálatok, amelyeket ez a tanulmány végez, elsősorban arra a kérdésre kívánnak választ adni, hogy a főiskolai hallgatók számának fokozódásából az egyes egyetemek (illetőleg a jogakadémiák) miképp vették ki a részüket. A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem hallgatóságának létszáma a 80-as évek közepétől kezdve a 90-es évek első pár évéig bezárólag nagyjából mozdulatlan maradt. Persze kisebb hullámzások ekkor is előfordultak. Az 1894/95. tanévvel azután megindult az a fejlődés, amely minimális zökkenőket nem számítva, egyenes vonalban gyorsan fejlesztette a sok százados egyetem hallgatóinak létszámát (1913/14-ben már: 7.513).

A grandiózus fejlődésben természetesen része volt annak, hogy az egyetemek bizonyos fakultásai a nőhallgatók előtt is megnyitottak s immár a középiskolai érettségi vizsgálatokat tett nők egyenjogú tényezői lettek az egyetemek hallgatóságának. De úgy a Pázmány Péter Tudományegyetemen, mint a többi egyetemen is, *sokkal mélyebben szántó okoknak szövődménye volt az az igazi rugó, amely nem várt magas régiók felé vezette el a hallgatók számát.* A Pázmány Péter Tudományegyetem hallgatóságának létszáma 1894/95-ben 3.748 volt. Itt tehát a statisztika szinte pontosan 100 százalékos erősbödést jelez 19 év leforgása alatt. Mégis ez az emelkedés (arányszám szerint) jóval mögöttes marad annak, amely a Kolozsvárott székelő Ferenc József Tudományegyetem hallgatóinak statisztikájából tűnik ki. Kolozsvárott a millenium évéig sohasem jutott fel a hallgatók létszáma a 600-as határhoz; viszont 1904/905-ben már a 2.000-et is felülmulat. Igaz, hogy ekkor a fejlődés megakadt s utóbb, egészen a világháború kitöréséig, szinte változatlanul 2.100 körül vibrált itt a hallgatók száma. A kolozsvári egyetem hallgatói számának gyors fejlődése tehát megtört. Ha tovább halad abban az iramban, amelyben a 900-as éveket megelőzőleg és a századfordulót közvetlenül követőleg megindult, alighanem veszedelmesen fenyegeti a budapesti tudományegyetem hallgatóságának emelkedését. Számon kell azonban tartani a harmadik egyetemnek, a József Műegyetemnek fejlődését. A műegyetem hallgatóinak létszámában a 80-as évek folyamán csökkenés mutatkozott, — a 90-es évek elejétől fogva azonban ez gyorsan kipótlódott. Az első kulmináció az 1899/900—1901/902. tanévekben jelentkezett. A hallgatóság létszáma mind a három tanévben 1.560—1.570 között mozgott már s Magyarországnak ugyancsak nem kellett aggódnia azon, miképpen fogja fedezni mérnökszükségletét. Úgy látszik azonban, a tempó túlerős volt: a 900-as évek elején átmenetileg megritkult a technikus-fiatalok tömege és csak az évtized végén emelkedett fel a korábbi magasságra. Igaz, hogy most gyors lendülettel; 1913/14-ben a műegyetemi hallgatóság létszáma már 2.450 volt.

6. Nem kell csodálkozni azon, hogy azok a számok, amelyek az egyetemek és jogakadémiák hallgatóságát *fakultások* szerint taglalják, szintén tarka hullámzást árultak el a most végzett fejtegetések időszakában. A hallgatóság létszámának fokozódásából a jogászifjúság is erősen kivette a részét. Az a jogászképzés, amely a jogakadémiákon történt (s amely a 80-as évek folyamán nyilvánvaló módon hanyatlásnak indult), mintegy új erőre kapott a 90-es évek közepe táján. 1895/96-ban ismét 1.000-nél több ifjú tanult a jogakadémiákon, az 1903/904. tanévben pedig 1.749! Az utóbbi jelezte a jogakadémiák hallgatóságának hullámvonalában a tetőpontot. A következő években t. i. hullámvölgy indult el, mely az 1912/13. tanévben jutott el mélypontjához. A mélypont (1.350) azonban ekkor is jóval fölötté fekvett annak, melyet 1886/87-ben észlelt a statisztika (660).

A jogakadémiák hallgatóságának ez a nem várt szaporodása azonban csak egyik ága volt annak a nagyarányú átalakulásnak, melynek vonalai tisztán kibontakoznak a rendelkezésre álló számokból. A magyar egyetemi hallgatóság létszámának a 90-es évek folyamán észlelt tömörülésében elsősorban annak a vágyakozásnak a halását kell leszámítolni, melyet népünknek az intelligencia sorait szaporítani kívánó elemei a jog- és államtudományok, vagy eselleg: a jog- és államtudományi oklevelek iránt éreztek. Ez a vágyakozás duzzasztotta meg a budapesti tudományegyetem jog- és államtudományi

kara hallgatóságának létszámát az 1886/87. tanévtől eltelt 12 év alatt kétszeresre (3.274). Valószínű, hogy a fejlődés nem szakadt volna meg később sem — mint ahogy tényleg megszakadt, sőt némi visszaesés is mutatkozott, — ha nem támadt volna a geográfiai helyzete folytán is előnyös viszonyoknak örvendő kolozsvári egyetem személyében versenytárs. A statisztika számsorai világosan feltárják, hogy a kolozsvári egyetem jog- és államtudományi karának hallgatósága ugyanakkor emelkedett nagyobb arányokban, amikor Budapesten — bár csak kevésbé — gyéresebb lett a fakultás hallgatósága.

Mindez azonban nem változtatott azon a tényen, hogy a magyar egyetemi ifjúság számának nagyarányú, mintegy robbanásszerű fejlődésében a legfőbb részes a jog- és államtudományi karok vonzó erejének növekedése volt. Alighanem rossz nyomon járna az, aki azt hinné, hogy a jog- és államtudományokat búvárló ifjúság egész tömegében azt a célt tűzte ki maga elé, hogy a jogszolgáltatásban vagy akár a közigazgatásban keressen elhelyezkedést. A főbb ok az lehetett, hogy az egyre izmosodó közgazdasági élet munkapiaca olyan bázis volt, melyre azok az ifjak is alapozhatták számításait, akik az egyetemek jog- és államtudományi fakultásain szereztek oklevelet. Tényleg sokan kerültek ezek hallgatói közül a közgazdasági életnek gyakran előkelő pozícióiba. A jog- és államtudományi oktatás kiállította a tűzpróbát olyan vonatkozásokban is, amelyek ellátására eredetben nem lehetett felkészülve.

Fentebb már szó volt arról, hogy az orvostanhallgatók számában a 80-as évek második felében milyen nagy mozgalom mutatkozott. Ennek a mozgalomnak a hullámai azonban a 90-es évek elején mintha elültek volna: az évtized folyamán véges-végig szinte állandóan csökkent mindkét egyetemen az orvostanhallgatók száma. 1899/900-ban a két egyetem orvosi karán mindössze 667 hallgató tanult, — 1889/90-ben még 1.322. Az értelmiségi pályára törekvő ifjúság most rosszabbul ítélte meg az orvosi pályáztatásait. A nagy orvosi szükséglet jobbra kielégítette az az orvostermelés, mely az egyetemeken az előző évtizedekben jutott oklevélhez. Azok az elemek tehát, amelyek ebben a korszakban lettek egyetemi hallgatók, más program után néztek, — elsősorban a jog- és államtudományi oktatás révén keresték az elhelyezkedést.

Van valami szomorú a tudományos munka magasabb érdekeit tekintve ebben az igazságban. Hiszen a tény maga sem többet, sem kevesebbet nem mond, minthogy többé-kevésbé az esellegesség irányította a főiskolai ifjúság pályaválasztását ezekben a Magyarországi jövője szempontjából annyira fontos években, — sajnos, azóta is. Lehetett bár az egyetem kapuja előtt álló fiatal emberben tehetség és hivatottság arra, hogy az akkor éppen elhanyagolt orvosi pályára lépjen, az általános hangulat hatása alatt, mely depressziót jelzett ezen a pályán, eltérült attól. A tehetség rendszerint érvényesülni szokott az élet bármely fordulójában. Mégis kár, hogy szinte a véletlen irányította a múlt század 90-es éveiben a fiatalok pályaválasztását.

De a fentebb már több ízben érintett gondolatmenetet igazolják azok az adatok is, amelyek a bölcsészeti karok hallgatóságának fejlődését jelzik. E fakultások szinte elesett fakultások voltak a 70-es évek vége óta az egyetemekre törekvő fiatalok szemében. S íme akkor, amidőn az orvosi fakultások hallgatóságának létszáma legmélyebbre süllyedt, a filozófiai karokon — elsősorban a budapesti egyetemen — hatalmas evolúció jelentkezik, mely 1903/904—1905/906. években jut el csúcspontjára: akkor az 1.300, sőt az 1.400-at is meghaladja a Budapesten tanuló bölcsészeti hallgatók száma s számukat Kolozsvárott csaknem 400 ifjú egészíti még ki. A világháború kitöréséig azután némileg gyengült a bölcsészeti hallgatóság oszlopa. De még a század második évtizedének az elején is elég magas szinten — s tartósan azon — tartotta meg a bölcsészeti karok hallgatóságának számát a nagy kulturális szervezkedés, mely Magyarország közoktatásügyében ekkor történt.

Az olvasó immár tisztában lehet azzal, hogy a világháborút megelőző évtizedek során a jog- és államtudományi, valamint a filozófiai fakultások hallgatóságának létszáma miképpen hullámzott. A megfigyeléseket azonban — az orvosi karokat illetőleg — fontos adalék kerekíti ki. E karok hallgatósága az 1899/900. tanévben akkorát zuhant, amire csak jó húsz évvel korábban volt példa. A következő évtized elején azonban a helyzet alaposan megváltozott. Előbb lassan, majd egyre gyorsuló mozgással a magyar viszonyokhoz mérten már akkor rendkívüli tömegek torlódtak az orvosi karok felé. Kolozsvárott az orvostudomány hallgatóság létszáma 1901/902-ben 106 volt, 1913/14-ben 530. Ám a szaporulat oroszlan-részt a budapesti tudományegyetem orvosi kara könyvelhette el, ahol 1901/902-ben is még csak 634 orvostanhallgató tanult, a világháborút megelőző tanévben pedig 2.994! A fejlődés szinte viharos volt s

pár év alatt ugrásszerű a növekedés. Az 1906/907. tanévben a hallgatók tömege csak alig valamivel volt nagyobb, mint a maximum : bezárólag az 1899/900. tanévig. Ettől kezdve azután szinte minden évben két-háromszázzal több ifjú tanult az orvosi fakultáson s előidézt olyan tolongást, melyre e kar előbb alig készülhetett fel. Az orvostudományi hallgatóság számának ez a nagy megélénkülése azonban egybeesik a jog- és államtudományi, valamint a bölcsészettudományi hallgatók számának ellanyhulásával. S ebben a kutató ismét annak az álláspontjának megerősítését látja, hogy a világháború felé közeledő esztendőben tovább folytatódott a magyar főiskolai hallgatóság rekrutálódásában az a folyamat, mely a pillanatnyi kilátások szerint verbuválta a friss tömegeket. A fiatalság a század második évtizedében — úgy látszik — az orvosi pálya kilátásait ítélte meg előnyösebbeknek. A bölcsészettudományi s a jog- és államtudományi fakultásokról kikerülő fiatalság félig-meddig tényleg kénytelen volt számolni azzal, hogy a pályák, amelyekre mehetett, túltömöttek. Az egyik helyen akadályokra talált zuhatag tehát másfelé tört utat s kívánt érvényesülni.

Ennek a más irányban való érvényesülésnek a bizonyítéka a József Műegyetem hallgatóságának osztályok szerint való tagozódása is. A hallgatóság fő kontingense itt a múlt század nyolcvanas éveinek folyamán a mérnöki osztály hallgatóságából került ki. Ez a szabályszerűség a 90-es évek folyamán se változott meg. Csak annyiban történt némi eltolódás, hogy a gépészmérnöki osztály hallgatóságának létszáma — kapcsolatban azzal a hatalmas előretöréssel, amelyet a magyar ipar tett meg — mindinkább melléje férközött a mérnöki osztályának, sőt az 1899/900. tanévben már fölibe kerekedett annak. Azt tehát, hogy a József Műegyetem hallgatóságának létszáma egyik jellegzetes magassági pontját érte el, elsősorban a gépészmérnöki hallgatóság megrázkódtatása idézte elő. A mérnöki osztály hallgatósága azonban már az 1901/902. tanévtől kezdve lassan, majd gyorsabb tempóban csökken. A gépészmérnöki osztály hallgatósága csak később veszi át ezt a fejlődési irányt, de viszont tovább meg is őrzi. Így történt az, hogy amidőn a század második évtizedének elején a mérnökhallgatóság létszáma ismét szemlátomást növekedett s olyan arányokat ért el, hogy 1913/14-ben csupán a mérnöki osztályon jóval többen tanultak (1.015), mint nem olyan régen a Műegyetem valamennyi osztályán, a gépészmérnökhallgatók száma valamivel még mindig kisebb volt. Az annyira speciális tudományokat művelő intézmény, a József Műegyetem, hallgatóságának összetételében is döntő szerepe volt annak a véleménynek, melyet a magyar ifjúság alakított ki — elsősorban az elhelyezkedés szempontjából — az ott szerzhető oklevelek hasznosságáról.

7. A világháború évei az egyetemi hallgatóság számának alakulásában is nagyjelentőségű eltolódásokat hoztak : 1914/15-ben 8.763-ra esett vissza, 1915/16-ban (5.230) legmélyebb pontjára zuhant, de az 1916/17. tanévben sem emelkedett jóval feljebb (5.740). Nem szorul bővebb magyarázatra ez a pár adat. Azt a fordulatot sem kell hosszasan magyarázni, hogy 1917/18-ban miért ugrott hirtelen roppant magasra a főiskolai hallgatók száma (17.920). A kedvezmények, amelyeket a hadbavonult főiskolai hallgatóság számára biztosított a közoktatásügyi kormányzat, sok katonai szolgálatot teljesítő ifjúnak tették lehetővé azt, hogy beiratkozhassék az egyetemre, vagy tovább folytathassa előbb megkezdett tanulmányait. A háborús tanévek hallgatóságának száma a jelzett emelkedéssel kezdett kiegyenlíteni. Ha a fejlődés vázolásában a statisztikus tovább megy s az 1918/19. tanév hallgatóságának számát is együttesen szemléli a háborús évek hallgatóságával, kiderül az, hogy az öt tanév átlagában szinte pontosan annyi volt a magyar egyetemi és jogakadémiai hallgatók száma, mint 1910-et közvetlenül megelőzőleg. Pedig ebben az évben a kolozsvári egyetemet már románok szállták meg, a pozsonyi egyetemet a csehek vették birtokukba s másrészt az elszakított részekről származó (és régebben a magyarországi egyetemeken tanuló) ifjúságnak is jó része kényszerűen távol maradt innen.

Hiába vágott tehát sűrű rendeket a halál a magyar ifjúság virágja között. Hiába tiltotta el a budapesti s a debreceni egyetemektől az ifjúság nagy tömegeit a mesterségesen emelt országhatár. A főiskolai hallgatók számának nagy gomolygásában nem támadt gyors zökkenő. Sőt, aki az imént vázolt gondolatmenetet követi, alighanem arra a meggyőződésre jut, hogy a fejlődés, amely teljes egészében a világháborút követő esztendőben robbant ki, gyökerét a háborús években leli meg.

E sorok írója másutt, a magyar értelmiség válságának szociális és gazdasági hátteréről írva,¹⁾ kifejtette, hogy Magyarország szellemi munkapiacán már közvetlenül a világháborús korszakba torkoló

¹⁾ Lakó Dezső dr. : Az értelmiség válságának gazdasági és társadalmi okai. Társadalomtudományi füzetek. 14—16 k., 28—49. l. Budapest, 1931.

években nagy feszültség támadt. A múlt század hetvenes évei óta egyre jobban gyarapodó értelmiség a saját tömegeit növelte tovább s ha a világháború nem jön közbe, a XX. század második évtizedének közepe óta éppúgy bekövetkezett volna a szellemi munkapiac megostromlása, mint ahogy annak a mai Magyarország közönsége szemtanuja és gyakran (közvetlenül vagy közvetve) szenvedő részese. A fentebb idézett pár adat egyszerűségében is frappáns bizonyossága ennek : az áramlásnak tehát, amely a századfordulótól kezdve jelentkezett népünknek az egyetemek felé való törekvésében, ereje nem gyengült volna akkor sem, ha Magyarország a világháborúba való sodródás nélkül tovább éli azokat a boldog éveket, melyek becsét a korszak maga csak alig-alig tudta felbecsülni.

Némi része annak is volt, vagy még inkább : lett volna a főiskolai hallgatóság számának emelkedésében, hogy az 1914/15. tanévtől kezdődőleg valóra váltak a régi tervek, amelyek Magyarország két jelentős városának, a már Kelet-Magyarországnak számított Debrecennek s a nyugati kulturbástyát jelentő Pozsonynak is juttattak egyetemet. Normális időkben alighanem teljesítették volna ezek az egyetemek a hivatásukat : a másik két túlsúlyolt tudományegyetem tehermentesítését. A rendkívüli idők miatt erről alig lehetett szó. Még az 1917/18. évben is aránylag kevésbé népesült be a debreceni és a pozsonyi egyetem s közülük a pozsonyi a következő tanévben már nem szolgálhatta a magyar ügyet.

8. Mind e körülmények folytán a háborús évekre vonatkozólag nem kell érdemben megváltoztatni a vizsgálat módszerének eddig követett irányát : továbbra is a három régi egyetem játszotta az egyetemi ifjúság számának összetömörítésében a főszerepet. Bizonyos eltolódások mégis mutatkoztak. Ez eltolódások közül legnevezetesebb az, hogy a kolozsvári egyetemen 1917/18-ig bezárólag sokkal erőteljesebben nyilvánult meg a háború hatása, mint Budapesten. 1914/15-ben a hallgatóság száma ott már a felére süllyedt, a következőben egynegyedére, majd utóbb ötödrésztére s az emelkedést jelző 1917/18. tanévben sem érte el újból azt a pozíciót, mely övé volt másfél évtizeddel előbb. A Pázmány Péter Tudományegyetemen a depresszió nem volt ilyen nagyarányú. Itt még a legrosszabb 1915/16. tanévben is 3.122 hallgatót anyakönyveztek, 1917/18-ban pedig 10.732-öt, olyan nagy tömegű ifjúságot tehát, mint soha korábban. A hadszíntérhez sokkal közelebb eső s a román háború idején csaknem hadszíntérre lett Kolozsvárról székelő egyetem erősebben megsínylette a háború hatásait, mint a központi fekvésű budapesti egyetem. A budapesti egyetemet a hadbavonult fiatalság azért is inkább felkereshette, mert a harcvonalról szabadságra hazatérő katonahallgatók többnyire a fővárosban utaztak át s így könnyebb szerrel jelentkezhettek a budapesti, mint a vidéki egyetemeken.

Aligha kell bővebben indokolni, hogy miért fejlődött tovább a budapesti tudományegyetemen az 1918/19. tanévben is (12.203) a hallgatóság száma. A még jogilag nem, de tényleg már megcsonkított Magyarországon természetszerűleg elsősorban a budapesti egyetemek vonzották magukhoz a hallgatóknak nagy tömegeit ; a vidéki egyetemek közül már csak a debreceni egyetem volt magyar kézben. De ez ekkor még szintén csonka volt ; orvosi kara még nem működött.

A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem hallgatóságának alakulása így a háborús években döntően jellemezte a tudományegyetemen tanuló magyar főiskolai hallgatóság számának fejlődését. Helyes módszer tehát, ha jórészt ennek az egyetemnek az adataira támaszkodva igyekezik a kutató azoknak az eltolódásoknak a jellemzését nyújtani, amelyek az egyes tudományegyetemi fakultásokon a háborús évek folyamán előállottak. A legjellemzőbb momentum kétségkívül az, hogy a tudományegyetemi fakultások hallgatóinak létszámában 1917/18. tanévtől kezdve a jogászifjúság, mely pedig mintegy monopóliumot élvezett sok évtizeden keresztül létszámának elsőbbsége folytán, háttérbe szorult. Diadalmasan előretört azonban az orvostudományi karok hallgatósága. Az 1917/18. tanév nevezetes fordulópont volt a magyar egyetemi ifjúság történetében. Ebben az évben csupán a budapesti tudományegyetemen 5.153 volt az orvostudományi hallgatók száma (hozzájuk számított még Kolozsvárról 563 hallgató). Hasonló, sőt megközelítően magas számmal sohasem jelezte előbb a magyar főiskolai statisztika egyetlen más kar hallgatóinak létszámát — a jog- és államtudományi kar hallgatóinak létszámát — sem. S hogy ez az ugrásszerű fejlődés nem mint átmeneti jelenség mutatkozott, arra jó bizonyosság volt a következő tanév. Csupán a budapesti tudományegyetemen 6.526 orvostudományi hallgató tanult ekkor : az egész Pázmány Péter Tudományegyetem hallgatósága is csak alig valamivel volt több

ennél a számnál az 1912/13. tanévig. *1918/19-ben az orvostudományi kari hallgatók száma hajsza híján kétszerese volt a jog- és államtudományi kari hallgatóknak.*

Ennek a páratlan átalakulásnak az indító oka egyfelől bizonyára azokban a különleges viszonyokban gyökerezik, melyek a háború fordulataival összefüggően *nagy konjunkturát teremtettek a főiskolai hallgatóságnak éppen azon része számára, mely a praktikus irányú orvosi pályán kívánt elhelyezkedni*: 1917/18-ban bizonyára azok a vélt vagy valóságos előnyök is közrejátszottak az orvoskari hallgatók számának megduzzasztásában, melyek a hadbavonult főiskolai hallgatók számára kínáltak akkor, ha az orvostudományi karokra iratkoztak be. De már a következő, a háború végével, valamint a forradalmak korával összeeső tanévben nyilván annak az átértékelésnek volt sokkal döntőbb hatása, mely fiatalságunk lelkében végbement. *Látszólag most szűnőben volt az a varázslatos, magnetikus erő, amely annyi évtizeden át szinte ellenállhatatlan erővel vonzotta a magyar fiatalság ezreit a jog- és államtudományi fakultások felé. Megdőlt — átmenetileg — a jogásznemzet bálványa, melyet olyan szívóssággal és kitartással építettek meg — s hazai viszonyaink mellett nem ok nélkül — Magyarországon öregek és fiatalok egyaránt, akkor, amidőn az érettségi vizsgálat lelétele után (az öregek) gyermekük vagy (az ifjak) maguk pályaválasztásukról határoztak azzal, hogy mely egyetemi fakultásra iratkoztak be.* A háború vége felé már tisztábban látszottak annak a hatalmas átalakulásnak konturjai is, *amely átalakulás minden hosszú háború után meg szokott ismétlődni a népek történetében és sokkal inkább jelentkeznie kellett a világháború után, amely szinte kétséget kizárólag az egyik legfontosabb rúgó volt arra nézve, hogy az értelmiségi fiatalság most egész váratlanul újból az orvoskari tantermek ellen indított hatalmas ostromot.*

9. Alább majd láthatja az olvasó, hogy a praktikus életpályáknak ez a felkarolása nem csupán az orvostudományi kari hallgatóság számának robbanásszerű fejlődésében mutatkozott. A műegyetem, ez a sokáig többé-kevésbé elhanyagolt egyetem, csak a háború vége felé s a háborút követő esztendőben került a magyar fiatalság érdeklődésének középpontjába. *De a metamorfózisnak első állomását mégis az orvostudományi karok hallgatóságának nagy emelkedésében vehette észre a figyelő szem s — tarthatja utólag számon a kutató.*

A magyar egyetemi hallgatók számának fejlődését irányító erők mozgása, melyekről már fentebb említés történt, ezekben a szomorú emlékü éveken is tisztán és világosan érvényesült. A tanulmány írója előző fejtegetéseiben azt az álláspontot foglalta el, hogy az *utilitarizmus döntő szerepet játszott mindenha a magyar egyetemi ifjúság számának összetételében. A világháború vége köré eső években ez a szerep még kiéleződött.* Önámítás volna azt hinni, hogy akár az orvosi, akár a műszaki tudományok iránt hirtelen jelentkező belső ösztönös érdeklődés sarkalta az ifjakat ez előbb: mégis csak másodsorban felkarolt tudományok felé. De, hogy a hullámszerűen jelentkező hatások egybeolvadtak: s hogy a műszaki tudományok iránt az érdeklődés csak azután tudott teljességében kibontakozni, mikor az orvostudományok iránt már lanyhulóban volt s amikor az orvosi karok táján már megrikkult a jelentkezők sora, azt majd a Csonka-Magyarország főiskolai statisztikájának adatai igazolják megbízhatóan.

Egyelőre azonban a háborús évek adatairól is van még néhány mondanivaló. Az 1917/18., illetve az 1918/19. tanévekben a bölcsészettudományi kari hallgatók száma is nagyon megélné. Csúsz a budapesti egyetem filozófiai karán például 1.551, majd 2.003 hallgató tanult, — utóbbi, alkalommal különösen annyi, mint soha előbb más esztendőben. S ha az olvasó bizonyára arra gondol, hogy a bölcsészettudományi kari hallgatóság számának növekedése is egyszerű, természetes összeköttetésben állott azokkal a speciális háborús hatásokkal — a tanulmányi könnyítésekkel — amelyekről már több ízben volt szó, kézen-közön kínálkozik az ellenérv: a bölcsészettudományi s a jog- és államtudományi karok hallgatóságának összehasonlítása a budapesti tudományegyetemen. *A jogáshallgatóság száma, amint azt újból le kell szögezni: ellenére a képződni kezdő háborús utóhullámnak, csak alig-alig haladta meg a békeidők maximumát. A filozófiai karnál a tetőpont messze fölébe ugrott a békebeli évek kulminációjának.*

A jogáshallgatóság viszonylagos csökkenése akkor is szembeötlő, ha a jogakadémiák hallgatóságának adatait veszi sorra a kutató. Itt meg éppenséggel az a tapasztalat, hogy 1917/18-ban, amikor még valamennyi magyarországi jogakadémiáról adatokat gyűjtött a központi statisztikai

hivatal, az ifjúság száma jóval kisebb volt, mint 1.900 után bármikor. Talán része volt ebben annak, hogy a jogakadémiák egynémelyike szintén kellemetlen közelségét érezte időnkint a hadszíntereknek (Máramarossziget, Eperjes). De hiszen az 1917/18. tanévben már az a veszély, mely Magyarországot kelet felől fenyegette, megszűnt. Újra és újra rá kell tehát mutatni: a magyar fiatalság *nem hitte rendületlenül most azt, hogy azokon, a békeesztendőben jól kipróbált utakon tudja majd elsősorban megtalálni érvényesülését*, mely felé a jog- és államtudományi karokon megszerezhető oklevél vezet.

10. A háború vége felé s annak utána eső két tanévben már erősebben domborodott ki annak a gyűjtőállomásnak jelentősége is, melyet a műegyetem képvisel a főiskolai hallgatóságnak a jövőre való előkészítésében. De a műegyetem hallgatóságának tagozódása másrészt annak a ténynek is beszédes bizonyossága, hogy a magyar értelmiségi fiatalság mennyire *konceptió nélkül rohanta meg* azokat az egyetemi fakultásokat, amelyek elvégzése után legbiztosabban remélte a révbejutást. Aki ismerte a pályáknak a természetét és felvevőképességét, amelyek Magyarországon azok számára nyitva állottak, akik vegyész-mérnöki oklevelet szereztek, meglepetéssel láthatta azt, hogy az 1918/19. tanév második felében 656 vegyész-mérnökhallgató járt a műegyetemre, olyan nagy tömeg tehát, mely itthon semmi körülmények között sem számíthatott az érvényesülésre. Hiszen ekkor Magyarország közvéleménye hova-tovább már tisztába kezdett jönni azzal a nagy szerencsétlenséggel, mely eleve derékba törte azokat a reménységeket, amelyeket egyébként is csak esetleg fűzhetett volna a magyar ifjúság a közgazdasági életnek a vegyészethez kapcsolódó részeihez. Az építészhallgatók száma is váratlanul emelkedett. 1918/19-ben a műegyetemen 585 építészhallgatót tartottak nyilván, alighanem sokkal többet, mint amennyi bőven elegendő lett volna a normális szükséglet fedezésére: a háború előtt csupán egy év akadt (1913/14), mikor az építészhallgatók száma 300 fölé ugrott (321). Ugyanakkor (1918/19-ben) a műegyetemen 1.164 mérnök- és 2.104 gépészmérnökhallgató tanult!

Bármily szép álmokat szövögetett a háború alatt akárki Magyarország eljövendő újjászületéséről és közgazdasági fejlődéséről, a praktikus és a szabad verseny elve szerint berendezkedett életpályáknak ez a megrohanása nem ígért sok jót. Annak a válságnak az elkövetkezését, mely azóta sokkal jellegzetesebben ütközött ki a magyar értelmi fiatalság életviszonyaiban, már ezeknek az esztendőknél fejleményei világosan feltárták. Szinte lázas mozgalom fogta el a magyar fiatalságnak (gyakran már az érettebb korúaknak is) azt a részét, mely érettségi bizonyítvánnyal rendelkezett, hogy a hadviselték számára biztosított kedvezmények igénybevételével, egyetemi kvalifikációt szerezzen. *Utólag, bármennyire fájdalmas, szinte az értelmi fiatalságunk jövőjére kiható nagy szerencsétlenségnek kell minősíteni a háború vége körül kifejlődött kultúrpolitikát, mert ez a kultúrpolitika nyitotta meg az utat arra, hogy olyan elemek is önkéntelenül a főiskolai tanulmányok felé terelődjenek, amelyeknek előbb eszük ágában sem lett volna a főiskolai hallgatók (később: az értelmiségi proletariátus) számát szaporítani. Pedig ez a hatás nemcsak abban jelentkezett, hogy az 1918/19. tanévben oly magasra ugrott a főiskolai hallgatók száma: a hatás tovább gyűrűzött. Ha erre nézve statisztika nem is áll a kutató rendelkezésére, bizonyos az, hogy bezárólag az 1922/23. tanévig jelentős rész félig-meddig idegen elem volt a főiskolai hallgatóság tömegében: a világháború nélkül ezek a hallgatók egyáltalán nem gondoltak volna arra, hogy valaha is egyetemet végezzenek.*

De a hatás más irányban is jelentkezett. S bár ezt a tényezőt alább kell majd bővebben jellemezni, a rá való utalás mégsem felesleges. Arról van szó, hogy *amikor az értelmiség sáncai közé oly sokan törekedtek újfent bejutni, ugyanakkor azok a rélegek, amelyek gyermekeiket régi szokás szerint is főiskolákon iskoláztatták, még kétségbeesettebb erőlködéssel dolgoztak azon, hogy utódaik ne maradjanak le a nagy versenyben.*

2. Az egyetemi hallgatóság számának alakulása Csonka-Magyarországon.

1. Ezeknek az eseményeknek a vázolója azonban már a legújabb idők történetének anyagába tartozik. A legújabb időkhöz sorolható 11 év (az a statisztikai adatgyűjtés t. i., melyhez a tanulmány most végzendő fejtegetései kapcsolódnak, az 1929/30. tanévvel zárul), logikusan két részre osztódik. Az egyik évcsoport az 1919/20-tól az 1922/23-ik tanévig tart, tehát négy tanévet foglal magában. A másik hét tanévet. A megosztás ilyenképpen látszólag nem volna arányos s a statisztika megszokott szokásaival is ellenkeznék. Esetleg valóban

lehetne is arról szó, hogy az utóbb említett és a második évcsoportba sorolt hét esztendő közül az 1923/24—1926/27. tanévig terjedő négy esztendő szintén különválasztassék. Ily módon az egész korszak három évcsoportra bontatván, közülük kettő egymással nagyságra nézve egyeznék és a harmadik is csupán egy évvel volna rövidebb a másik kettőnél. Mégis jobb az eredeti csoportosítás. Jobb azért, mert az első négy, illetőleg a második hét tanévben *elég egységes fejlődési vonal* mutatkozott.

1919/20 után — amikor az előző tanévhez képest szinte zuhanásszerűen lecsökkent — újra gyors emelkedés jelentkezett a hallgatók számában. Annyira gyors, hogy 1922/23-ban Csonka-Magyarországon ismét olyan magas (17.728) lett az egyetemi ifjúság száma, hogy a főiskolai hallgatóság problémája látszólag állandósult. A másik hét évben — 1926/27-ig — a hallgatóság száma újra hanyatlóban volt. *Elrohantak azok a részben mégis csak átmeneti hullámok, amelyek szinte oly vészes egymásutánban és folytonosságban hömpölyögtek az egyetemek felé.* A helyzet konszolidálódni kezdett s ezen a konszolidáción az a tanulság sem ütött csorbát, hogy 1927/28 után valamivel nagyobb egyetemi hallgatóságot jegyzett fel a statisztika, mint például 1925/26-ban vagy 1926/27-ben.

2. Nagy kérdés mindenesetre, hogy a magyar egyetemi hallgatóság létszámának ez a megállapodása minden tekintetben egészséges fejlődés tünete-e; megvannak-e a társadalomgazdasági életben, valamint bizonyos társadalmi rétegek felfelé való törekvésében a kíváncsok gyökerei. Alkossa meg véleményét az olvasó, ha e tanulmányt végiglapozta. Valószínű, hogy az elmúlt évtized főiskolai hallgatóságának összetoborzásában része volt annak is, hogy Csonka-Magyarország változatlanul megtartotta, ha kellett: átmentette Nagy-Magyarország egyetemeit, sőt a számukat még szaporította is azzal, hogy a tudományegyetemek és a műegyetem mellé felállította a budapesti tudományegyetemi közgazdaságtudományi kart.

A magyar nemzeti élettradíciójának megőrzése, a kultúra közvetítésének megkönnyítése s az új világban fokozott jelentőségű tudomány: értékelése voltak a legfőbb ösztönzők, melyek hatása alatt a magyar kormány a félig-meddig befejezetlen debreceni egyetemet teljessé tette s a Kolozsvárt és Pozsonyban hontalanná vált Ferenc József és Erzsébet Tudományegyetemeket Szegeden és Pécsen új hajlékhoz juttatta.

A világháború végét követő nehéz forradalmi idők elmúltával önként adódott a magyar nemzetnek az a törekvése, hogy ne hagyja kialudni a magyar tudományos élet ápolásának azokat a lángjait, amelyeket a megszálló román és csehszlovák csapatok erőszakkal igyekeztek elfojtani. De másrészt a főiskolai statisztika adatainak vizsgálója éppúgy természetesnek véli annak megállapítását, hogy a magyar egyetemi ifjúság számának nagyranövekedésében, melynek hatásait *a kormányzati és különösen a gazdasági politikával lehet csak ellensúlyozni,* jelentős része van az új egyetemeknek. Ezek az új egyetemek közvetlen közelében állnak oly vidékek lakosságának, melyek sarjadékai valaha messze utakra vállalkoztak akkor, mikor valamelyik egyetemre beiratkoztak. A lakóhelynek és az intézetnek közvetlenebb kapcsolata, nem szólva a tudományos műhelyek vonzóerejéről, erősen éreztette hatását az egyetemi hallgatóság számának fejlődésében.

3. Mielőtt azonban ez a lendület közelebbről megvilágíttatnék, szükségesnek látszik előljáróban még néhány másik mozzanat lerögzítése is, — ezek is részesek az egyetemek benépesülésében.

A főiskolai statisztika egyéb adatcsoportjai révén ki lehetett mutatni azt a roppant érdekes társadalmi átalakulást, mely Magyarország népének számos rétegében történt: a népességnek azok a csoportjai, melyek előbb ritkábban adták gyermekeiket egyetemi tanulmányokra, az idők során mind sűrűbben jelentkeztek az egyetemeken. *Az egyetemi tudományok végzése — szinte azt kell mondani — köznapibbá vált s ha ez a folyamat tisztán megnyilvánult a világháború évei előtt s nem jakult meg a világháború alatt sem, határozottabban jelentkezett a világháború után, amikor a nagy háborút megjárt népből felébredt vágy erősebben lobogott, semmint valaha.*

Előkészítő lépés volt ahhoz, hogy az egyetemek tantermeit sűrűbb rajokban lepjék el az új elemek: egyfelől a középiskolai műveltségnek sokkal szélesebb körre való kiterjedése, másfelől az az emlékezetes vándormozgalom, mely a megszállott részekről kiűzött magyar intelligenciát a csonka ország határain át ide űzte, a magyar szent korona egykor osztatlan országainak középső részeire. Aki a középiskolai érettségi bizonyítványt megszerezte, egy lépéssel tovább óhajtott menni akkor, amidőn a kulturális oktatás legfőbb intézményeiben a koronát rátette tanulmányaira. Az intelligenciának pedig azok az ezrei, akik otthonukat elhagyva, sokszor súlyos viszonyok között sínylődtek a szintén

nehéz válságot átélő Csonka-Magyarország területén, szinte csodálatraméltó önzellenséggel — *klasszikus erőfeszítések árán — szerették volna gyermekeik szellemi nivóját legalább arra a fokra fejleszteni, ahol az övék állott; lehetőleg azonban magasabbra.*

A múlt évtized folyamán szinte tarka egymásutánban csillantak meg reményt ígérő sugarak, melyek hol a közgazdasági élet látszatkonjunktúráját ragyogtatták meg az ifjúság előtt, hol a nagy közgazgatási átszervezkedéssel kapcsolatban (vámigazgatás, pénzügyi igazgatás, államrendőrség, utóbb: a társadalombiztosítás stb.) nyújtottak lehetőséget az elhelyezkedésre. De másrészt a közgazdasági életnek hamar elérkezett romlása, valamint a közgazgatási tisztviselők létszámának az állam pénzügyi helyzete folytán elkerülhetetlen apasztása következtében nagyon sok ember vesztette el állását, — melyet pedig esetleg egész életre szóló érvényűnek tartott. A két nagy ellentétes hatás tulajdonképpen szintén arra ösztönözhetette a magyar értelmiségi fiatalságot, hogy (legalább formailag) a szellemi fegyverzet teljességét szerezze meg a maga számára. Az érvényesülés egyfelől a kvalifikáció birtokában valószínűbbnek látszott, s másfelől bizonytalannak az, tudja-e valaki anélkül pozícióját megőrizni. *Az emberek — fiatalok és öregek egyaránt — a maguk számára mintegy életbiztosítást akartak azzal kötni, hogy ott szereltek fel magukat a harchoz szükséges eszközökkel, ahol az eszközök megszerzése csupán az egyén elhatározásán és kitartó akaratan múlt.*

4. De a magyar egyetemi ifjúság számában a múlt évtizedben lezajlott s máig meg nem szűnt mozgalom azért is különös figyelmet érdemel, mert a magyar törvényhozás hamar megérezte azokat a veszedelemeket, melyek abból támadhatnak, hogy a szükséglettel egyáltalán arányban nem álló mértékben özönl el az egyetemeket a fiatalság tömege. A nemzetgyűlés már 1920-ban törvényt hozott, az ú. n. numerus clausus törvényt. Ezt a törvényt eleinte talán nem a legszerencsésebben alkalmazták, de jogosultságát fényesen igazolta az a fejlődés, amely életbelépése után mutatkozott az egyetemi ifjúság számában. E tanulmány írója híve a tanulás szabadságának. Mégsem hallgathatja el azt a meggyőződését, hogy aki egyfelől a tanulás szabadságát hirdetné, de másfelől nem nyújtana módot arra, hogy a komoly tanulás lehetővé is váljék az összes beiratkozott hallgatók számára, egyikét követné el a legnagyobb önámításoknak, ellentmondásoknak.

Ha a numerus claususról szóló törvény hatályba lépése után nem szabta volna meg a kormányzat évenként pontosan az egyes tudományegyetemi karokra és a műegyetemre felvehető hallgatók számát (be kell vallani utólag: nem egy vonatkozásban szinte túlzott nagylelkűséggel), a zsúfoltság még fokozódott volna a magyar egyetemeken az 1922/23. tanévig bezárólag, amikor újból 18.000 fő felé közeledett az egyetemi ifjúság száma; és azóta is. E tanulmány hátrábbkövetkező fejtegetései részletesen foglalkoznak az egyetemi hallgatóság összetételével. Ez egyetemenként változó; itt-ott kirívó különbségeket mutat. Végeredményben kétségtelen, hogy Magyarország a lehetőség határain belül igyekezett számolni azzal a *jesztő erővel, mely társadalmunkban évlizedek óta élesen jelentkezett.* Annak, hogy ki lehessen elégíteni a vágyat, melyet a magyar ifjúság ma is kiolthatatlanul érez a főiskolai tanulmányok iránt, valóban nem lehet biztosabb előfeltétele annál, minthogy megteremtetik az alap arra, hogy az ifjúság az egyetemi előadásokba kapcsolódhassék.

5. Fentebb már röviden volt arról szó, hogy az 1919/20—1929/30. tanévekben milyen alakulást vett fel a magyar egyetemi ifjúság száma s a hatásokról is, amelyek a hallgatóság kialakításában tevékeny részt vettek. Mivel azonban a tanulmányban vállalt probléma kutatásának legfontosabb célja a fejlődési vonalak feltárása, melyek az olvasót elvezetik az 1930. évben összeírt egyetemi ifjúság szociális viszonyainak megértéséhez, a világháború után lepergett esztendő statisztikáját behatódobban is meg kell magyarázni. E részletes vizsgálatoknak egyik állomása annak a szerepnek megállapítása, melyet az egyes egyetemek betöltöttek az egyetemi oktatás terén.

Azt a rendkívüli csökkenést, mely 1919/20-ban az egyetemi ifjúság számában mutatkozott, leginkább a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem érezte meg. Ennek az egyetemnek az összes hallgatósága csupán 4.772 fő volt most, csak jó harmadrésze az előző év létszámának s ha a következő három tanévben némileg ez a tudományegyetem is kivette a részét a főiskolai hallgatók számának emelkedéséből, a maximumot jelző létszám (1922/23: 6.896) kevesebb maradt, mint a háború előtti esztendőké. *1923/24-től kezdve pedig a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem hallgatósága (átmenetileg érezhető fellendülés ellenére) határozottan csökkenő irányzatot vett fel: valami-*

vel 5.000 fő felett stabilizálódott, — *révén azoknak a kormányzati intézkedéseknek, melyek ennek a magas tudományos nivójú intézménynek hallgatói létszámát fokozatosan leszorították.* A numerus claususra vonatkozó törvény alapján a budapesti tudományegyetemre felvehető hallgatók számát, újra meg újra csökkentve, végül úgy állapították meg, hogy a Budapesten tanulni kívánó ifjúságnak csak jobb és legjobb elemeit lehetett felvenni.

De ha ilyenformán a statisztika *némi csökkenést* jelez a mult évtized első harmadában mutatkozott számokkal szemben a Pázmány Péter Tudományegyetemen, *sokkal inkább meg kell állapítani ezt a József Műegyetemen.* Itt ugyan a húszas évek elején még mindig roppant nagy tömegek szorongtak és szerettek volna a műszaki életpályákra felkészülni (1921/22-ben pl. a hallgatók létszáma 4.203 ; a következő tanévben pedig 4.048), de azután meglehetősen *gyorsan elfogytak azok a tartalékok, amelyek ambícióját a műegyetemen való tanulás juttotta.* Az újabb évekre vonatkozó adatok szerint úgy látszik, hogy kb. 1.400—1.500 körül fog állandósulni a magyar ifjúságnak az a része, mely műegyetemi tanulmányokat folytat.

A Pázmány Péter Tudományegyetem s másfelől a műegyetem összehasonlítása talán nem is egészen helyes, mert hiszen ez a két jeles intézmény korántsem mint ugyanazokat a tudományokat művelő tudományos gócpont áll egymás mellett. Az előbbivel szemben három vidéki tudományegyetem is azonos célok szolgálatában áll, a műegyetem magában működik sajátos területén. Akkor tehát, amikor a statisztika számoszlopai a műegyetemi hallgatóság számának esését jelzik, tulajdonképpen a magyar közönség s a fiatalság értéktételének megváltozását mutatják. *Az a lelkesedés, mely a magyar ifjúság széles köréit elfogta Csonka-Magyarország életének első pár évében a technikai tudományok iránt, s melyet kétségkívül élénkített az a szép és gyors fejlődés, melyet a magyar ipar mutatott új alapítások révén pár éven keresztül, meglehetősen hamar elpárologott akkor, amikor az ifjúságnak mind több és több része csalódottan volt kénytelen átlátni, hogy a műegyetemi diploma sem az az igazi váltó, melyet könnyű szerrel lehet az életben érvényesíteni.* A műegyetemi hallgatóság számában jelentkező nagy és kétségtelen csökkenés annak a jele tehát, hogy a magyar ifjúságnak az a része, mely a mult évtized második felében kapcsolódott be az egyetemi tanulmányokba, ismét új életcélokra kívánt akkor felkészülni, amidőn egyetemi polgárrá avatták.

6. A műegyetemi hallgatóság számának változása a világháború után következő években Csonka-Magyarországon is igazolta tehát azokat a tanulságokat, melyek fentebb leszűrődtek a magyar egyetemi ifjúság tudományozások szerint való megoszlását irányító okokról. Aki azonban a vizsgálatokat a tudományegyetemi karok hallgatóságára vonatkozólag végzi, kétségkívül ugyanezeket a tanulságokat veszi észre, amelyek tehát most is megismétlődnek — függetlenül az idők változásától és függetlenül Csonka-Magyarország sorsának jobbra vagy rosszabbra fordulásától. Ez a körülmény tolja majd előtérbe annak a megfontolásnak fontosságát, melynek különben e tanulmány írója más alkalommal már szintén kifejezést adott, hogy éppen a magyar egyetemi és főiskolai ifjúság pályaválasztásának helyes irányokban való elterelése érdekében nem volna-e indokolt — s helyes a kormányzat szempontjából is — a magyarországi gazdasági és társadalmi viszonyok fejlődésének abból a szemszögből való éber figyelemmel kísérése, hogy milyen irányokban állítsuk fel azokat a rendeket, amelyek zárt tömegekben minden valószínűség szerint még hosszú időn keresztül fognak az egyetemek felé törekedni.

A főiskolai ifjúság pályaválasztásának végleges megorganizálása — melynek érdekében hosszú évek óta oly sokat, érdemesen és önzetlenül dolgozik Szandtnér Pál dr., előbb szegedi, most budapesti tudományegyetemi tanár¹⁾ — és a pályaválasztási tanácsadás kérdésének megfelelő anyagi eszközök latbavetése révén tökéletesítése: e tanulmány írója szerint is elsőrendű feladat. *Szinte a magyar értelmiség jövőjének biztonsága függ attól, hogy azok az elemek, melyek telve reménységgel lépik át valaha az egyetemek kapuit, ne zúzással szét s ne télessenek ki teljesen a véletlen szeszélyének a küzdelmekben, melyek akkor várnak rájuk, amikor egyetemi tanultságukat az élet realitásával kívánják összehangba hozni.* Ha állandó, meg nem változó rendszerré lenne az a fejlődés, hogy a magyar értelmi-

¹⁾ Hivatkozom itt azokra a nagyon alapos, a magyar egyetemi ifjúság átfogó problémáit mélyenszántóan megvilágító jelentésekre, melyeket Szandtnér Pál dr. „Jelentés a főiskolai tanulmányi és pályaválasztási tájékoztató intézet működéséről” címen évek óta rendszeresen közzétesz.

ség fiatal csoportjai, melyek az egyetemről az életbe kikerülnek, hosszú időn keresztül kilátástalanul várják a jó szerencsét és sokan nem boldogulván, mondhatatlan keserűséggel gondolnak azokra az évekre, melyeket hitük szerint szinte hiábavaló módon fecsértek el, — ez félig-meddig azoknak a jogos reménységeknek csődjét jelentené, melyeket a fiatalság azoknak az éveknél sok fáradságához (és gyakran lemondásához) fűz, melyek alatt egyetemi tanulmányait végzi.

7. E tanulmány írójának már több alkalommal kifejtett és soha el nem hallgatott meggyőződése, hogy a magyar intelligenciát nem úgy lehet levegőhöz juttatni, hogy talán a közszolgálat ú. n. állásait szaporítja az ország, a köz terhére. Az sem helyes útja a megoldásnak, hogy azt az amúgy is már roppant erős versenyt, mely a szabad pályákon érvényesül s okoz gyakran kellemetlen következményeket, indok nélkül fokozza az évenként új meg új tömegeknek az egyetemokról való kiözönlése. *Meg lehet és kétségkívül meg kell majd az utakat találni, hogy a magyar intelligenciában felhalmozódó óriási szellemi kincs ne mint feszítő erő szerepeljen közéletünkben, hanem áldáshozó munkát fejtessen ki annak érdekében.* Aki komoly elmével — s egyben meleg szívvvel is — gondolkodik Magyarország jövőjén és gondolkodik másrészt a magyar fiatalság sorsán, az bizonyára látni fog olyan utakat, amelyek eddig sem záródtak volna el a fiatalság érvényesülése előtt, ha a szervezés ügyét erős kézzel és okos fejvel megragadták volna az arra hivatott intézmények.

A magyar közgazdasági életre a legnagyobb elfoglaltság mellett sem mondhatja bárki azt, hogy annak üzemeltetése és vállalatok már telítették volna az értelmiségi réteggel s általában azzal a nagyfokú intelligenciával, melyet pedig a közgazdasági élet ugyancsak áhít. A közgazdasági életnek számos olyan pozíciója van, melyben az elvetett mag dúsabban, pompázóbban hozná meg a termést, ha a termelés vonalvezetése még több meggondoltsággal, több tudással történnék. *S ki kételkedhetik abban, hogy az a több-tudás, amely évről-évre összehalmozódik a magyar fiatalság ezreiben, áldásos jószággá válhatik a nemzet életében, ha olyan helyre jut el, ahol jólékony hatását igazán kifejtheti?*

8. Csonka-Magyarország tudományegyetemi hallgatóságának karok szerint való összetételében három irányban is nevezetes változás történt, ha csupán azokra a karokra terjed ki a közelebbi szemle, amelyek benépesültségüknek fogva elsősorban érdemelnek figyelmet. (Kisebbségi létszámuk lévén, a hittudományi karok ügyével felesleges foglalkozni. Ugyanez áll a gyógyszerésztanfolyamokra is.) Az évtized elején, mint már említettett, az orvostudományi karokon óriási tömegek folytattak tanulmányokat. Aki az orvosképzés jövőjéről, másrészt az orvostársadalom jogos gazdasági érdekei tekintetében, minden optimizmus mellett is aggodalommal láthatta ezt a fejlődést. S ha a mult évtized elején Magyarország közegészségügyének területi szervezetében még tátongtak is emitt-amott rések, s ezek betöltését csak a vállalkozó szellemű új orvosgenerációktól várhattuk, melyek az elárvult vagy addig egyáltalában meg nem becsült pozíciókat is megszállják, — mégis: *a véges lehetőségek állottak szemben itt a végtelen lehetőségekkel.*

A század 20-as éveinek elején az orvostanhallgatók száma ugyan valamivel kisebb volt már, mint 1917/18-ban, valamint 1918/19-ben; kisebb volt főképp annak következtében, mert a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem orvostudományi karán lezuhant a hallgatóság száma, később pedig — hála azoknak a bölcs intézkedéseknek, melyek legalább az orvosképzésnek ebben a fellegvárában igyekeztek összhangba hozni az orvosszükségletet az orvosprodukciónal — tartósan, sokkal mélyebb szintre szállott le. Ugyanakkor azonban a három vidéki egyetem orvostudományi fakultásain is jelentős tömegek tanultak, látszólag mindenestre többen, semmint immár 10 év perspektívájában ezeket a tömegeket a szűkséglettel arányban állónak vélhetné az elfoglaltan szemlélet.

A három vidéki egyetem azonban, ma ezt már meg lehet állapítani, nem egyformán állott rendelkezésére az orvosképzésnek. Elsősorban a volt pozsonyi — átmenetileg szintén Pesten működött, ma pécsi — Erzsébet Tudományegyetemen gyülekeztek össze feltűnő nagy számban az orvosi pályára készülő fiatal elemek; köztük nyilván sokan olyanok, akik esetleg a budapesti tudományegyetemről szorultak ki. 1921/22-ben itt 1204-en, a következő évben pedig 1189-en tanultak. Pedig ugyanakkor a budapesti orvostudományi kar hallgatósága 3000, — Debrecenben és Szegeden pedig 300, illetve 400 körül mozgott. Az orvostanhallgatók száma emelkedésében tehát része lehetett az új egyetemek alapításának: a fiatalság Csonka-Magyarországon Budapesten kívül három más városban is foglalkozhatik orvostudományokkal. Nem valószínűtlen, hogy ez a körül-

mény még akkor is a kíváncsiaknál nagyobb tömegekben terelte a magyar ifjúságot az orvosi pályára, mikor e tudományok felől az igazi roham ereje már elvonulóban volt. A 20-as évek vége felé körülbelül kialakult az a hatás, amelyet a vidéki egyetemek gyakoroltak az orvostudományok terjedelmére. *A három vidéki egyetem bizonyára oka részben annak, hogy Csonka-Magyarországon még a legutóbbi években is jóval több, mint 2.000 ifjú tanult az orvostudományi fakultásokon.* Aki azonban a rendelkezésre álló számokat tárgyilagosan vizsgálja, arra is rájön, hogy az ú. n. orvos-tultermelés élesztői nem csupán a vidéki egyetemek, — hiszen ezek hallgatóságának együttes létszáma alig több mint $\frac{2}{3}$ -a a budapesti orvostudományi karénak. Ha tehát a vidéki egyetemek orvostudományi karai esélyesek nem is állítottak volna fel, a legszigorúbb numerus clausus nélkül is: csupán a budapesti egyetemen annyi hallgató tanulna, hogy az új orvosnemzedék még mindig túlon túl fedezné a normális szükségletet, elsősorban a befutott, a gyakorlatot folytató generációk tagjai közül elhalt orvosok pótlását. Az orvostanhallgatók számának most vázolt fejlődési folyamata végső eredményben egyébként szintén azzal a felismeréssel függ össze, amely hosszú évtizedek óta irányította a magyar egyetemi ifjúság karok szerint való tagozódását. Amint megfogytak a remények, melyeket a fiatalság fűzött az orvosi pályákhoz, megrikkultak a rendek is, amelyek az e pályákra előkészítő fakultások felé törekedtek.

9. Rendkívül érdekes a bölcsészettudományi karok hallgatóságának fejlődése. Fentebb már említettett az, hogy a világháború vége köré eső esztendőkből a létszám itt ugrásszerűen emelkedett; főképp Budapesten. Átmenetileg a 20-as évek elején a budapesti egyetemen is csökkenés következett. Az évtized közepétől kezdve azonban ismét fellendül e karok konjunktúrája. Nemcsak a megszervezkedő vidéki egyetemek filozófiai karaira iratkoznak egyre többen, — noha a vidéki egyetemek filozófiai karairól máig sem lehet mondani, hogy azok túlnépesek volnának. A budapesti tudományegyetem bölcsészettudományi karának hallgatósága igazán erősen megnövekedett (1924/25: 940; 1928/29: 1.751). Ha számítjuk még a vidéki egyetemek bölcsészettudományi és matematikai és természettudományi kari hallgatóságát, hatalmas a létszám. Némileg megmagyarázza ezt az a vonzódás, melyet a magyar intelligencia a korszak minden gazdasági nehézsége mellett sem feltétlenül a megélhetés szemszögéből tekint e tanulmányokra. De mégis felvetődik a kérdés, hogy vajon: megfelelő levezető csatornák megépítése híján, arányban van-e ez a létszám a tényleges szükséglettel? S nem akad-e meg a szem a tanulásban, hogy a három vidéki egyetem filozófiai karain harmadrésznyi hallgató sem tanul, mint a budapesti tudományegyetemen.

10. Hátra van még a jog- és államtudományi karok hallgatósága (valamint a jogakadémiáké) körül lepergett fejlődés vázolója. A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen a jog- és államtudományi kar hallgatósága is zuhanásszerűen esett vissza 1919-ben s bár a következő években javulás mutatkozott, az 1922/23. tanév (2.323) az évtized egyik maximumának tekintendő, melynél nagyobb csak az 1927/28. esztendő jelzett (2.418). A Pázmány Péter Tudományegyetem jog- és államtudományi karára felvehető hallgatók száma azonban mindig úgy állapított meg az utóbbi években, minél jobban nem valószínű, hogy a létszám itt a közeljövőben erősen fölébe emelkedhessék a 2.000 főnek. Ha párhuzamos változás mutatkoznék a vidéki egyetemeken (és a jogakadémiákon), az irányzatot annak bizonyítékául foghatnók fel, hogy a jog- és államtudományokat végző fiatalság száma általában és természetesen szorítható le alacsonyabb szintre.

A dolog azonban aligha áll így. Egyfelől a jogakadémiák — immár csak három jogakadémia — hallgatóságának száma (bár 1926/27 óta egyre csökkenik) még jelentékeny tényezője a magyar főiskolai ifjúságnak; 1929/30-ban e hallgatók száma 832 volt. De döntőbb cáfolat az, hogy a három vidéki egyetem mindegyikén gyors iramban növekenek a joghallgatók száma, jórészt a felvehető hallgatók létszámának szaporodása folytán. Szegeden 1921/22-ben e karnak csupán 328, — 1929/30-ban már 869 hallgatója volt. Debrecenben a statisztika 329, illetve 628 főnyi létszámot jelez. Pécsen a 221 főnyi jogász ifjú helyett 1929/30-ban 712-t számoltak össze. Nagy kérdés, egészséges-e ez a fejlődés?

Ezek az adatok annak a bizonyosságai, hogy az évtized vége felé a jog- és államtudományi oktatás iránt érdeklődő fiatalság száma ismét megközelítette azt a tömeget, melyet a háború előtti években

jogadtak be a jog- és államtudományi karok tantermei. Akkor két tudományegyetem gondoskodott ennek a tömegnek tudományos képzéséről. Most négy egyetem áll a cél szolgálatában. Kérdés, hogy a mai idők a jog- és államtudományi karok hallgatóságának leendő elhelyezkedése tekintetében több reményt nyújtanak-e, mint a háborút megelőzők.¹⁾

11. Említettett, hogy a m. kir. József Műegyetem hallgatóságának létszáma a század harmadik évtizedének elején észlelt tetőzés után gyorsan lemorzsolódott. A csökkenés leghatározottabban a vegyészmérnöki osztályon jelentkezett: itt 1929/30-ban csak kb. 10%-a tanult a 10 évvel előbbi fiatalságnak. Kevésbé esett az építészeti és a mérnöki osztályok hallgatósága; a gépészmérnöki osztályé már inkább. 1929/30-ban azonban a gépészmérnöki osztály hallgatósága még mindig a legnagyobb maradt, mintegy jelezve azokat a kitarló és meg nem törő várakozásokat, melyeket a magyar ifjúságnak a műszaki tanulmányok iránt érdeklődő elemei a magyar ipar jövőjével szemben tápláltak.²⁾

12. Új intézményképpen került be a magyar egyetemi oktatás szervezetébe az 1920/21. tanév óta a budapesti tudományegyetemi közgazdaságtudományi egyetemi kar. Nem kétséges, hogy abban a fejlődésben, mely három év leforgása alatt 873-ról 2.308-ra tolta fel a kar hallgatóinak számát, része volt annak az általános emelkedésnek, amely 1920/21-től 1923/24-ig a magyar egyetemi ifjúság létszámában lezajlott. 1923/24-ben azonban, amikor első ízben került volna sor a kar negyedik évi tanfolyamának munkájára, a kar hallgatóinak száma meglepésszerűen megfogott. Később újból csökkenés mutatkozott s úgy látszik, hogy a kar hallgatósága 1.200 fő körül helyezkedett el, nem csekély részben azért, mert a közgazdaságtudományi egyetemi kar felállításával olyan előképzettségű (felső mezőgazdasági iskolai vagy felső kereskedelmi iskolai érettségi bizonyítvánnyal rendelkező) elemek is egyetemi fokozatú intézmény kötelékébe léphettek, melyek előtt korábban a közvetlen út erre nézve elzárult.³⁾

¹⁾ Míg a magyar egyetemi ifjúság számának fejlődése átmenetileg — úgy látszik — holtpontra jutott, a Németbirodalomban 1925 óta rohamos emelkedés mutatkozott. A tudományegyetemen (és az állatorvosi főiskolákon) az 1925. évi nyári félévben 59.980 hallgató tanult; 1930-ban: 100.381, — az emelkedés évről-évre rendkívüli volt. A műegyetemek (és bányászati akadémiák) hallgatósága azonban inkább stagnáló (1929: 21.413, 1930: 22.469). A német egyetemi hallgatóság tömegének hullámzása egyébként is némileg más irányú, mint nálunk. A Németbirodalomban is élesen különbözik a háborús tanévek képe a háborút megelőző évektől; az esés itt még erősebb, mélyebb volt és újabb emelkedés csak az 1919. évi nyári félévben mutatkozott. A hallgatók számának növekedése azután az 1923. nyári félévig tartott. A német márká stabilizálása idején két és fél éven keresztül a hallgatóság száma nagyot hanyatlott (az igazi ok, szerintünk, a háborús tartalékok elfogyása), az 1926. évi nyári félévtől kezdve azután ismét — mint láttuk — rohamosan szaporodott. Mindenesetre fontos tanulság, hogy az 1914. békeévhez hasonlítva a belföldi egyetemi hallgatók száma 68-1, a belföldi műegyetemi hallgatók száma pedig 113-5 %-kal volt több 1930-ban. Nyilvánvaló, hogy a gyorsan terjedő középiskolázásnak van legtöbb része ebben, ha forrásunk nem is említi. L. Prof. D. dr. Richter tanulmányát a „Deutsche Hochschulstatistik“ 5. k. 8*—14*. l.

²⁾ A műegyetemi tanulmányok nagy átmeneti konjunktúráját a németbirodalmi adatok is élesen jellemzik. Az 1919. évi nyári szemeszterben a technikus-hallgatók száma 15.400, 1923-ban pedig 26.800 volt, a háború előtti létszámnál 140 %-kal magasabb. L. Prof. D. dr. Richter tanulmányát a „Deutsche Hochschulstatistik“ 5. kötetének 12*. l.

³⁾ A németbirodalmi statisztika az egyes karok hallgatóságának változását az 1914. évi bázissal szembeállítva szemlélteti. Figyelemreméltó, olvassuk, hogy a jog- és államtudományi karok hallgatósága, mely a háborút megelőző három évben lassan csökkenni kezdett, 1925-ben 68 %-kal meghaladta az 1914. évi nívót. 1925-től 1928-ig újabb 40 %-kal szökkent fel a jogászhallgatóság száma, de azután észrevehetően bonyolult. Végeredményben azonban 1930-ban a jog- és államtudományi hallgatók indexszáma (1914-hez képest) 225-4 volt; oly magas, hogy ebből az arányszámból nyugodtan következtethetünk arra a levezető-csatorna szerepére, melyet a Németbirodalomban betöltenek a jog- és államtudományi karok az egyetemre tördülő ifjúság tanulmányi céljainak megválasztásában. Az egész egyetemi ifjúság indexe tudniillik csak 158-6, — a műegyetemi ifjúságé 186-3 volt ugyanakkor, amiből világosan meglátszik a jog- és államtudományi karok nagy vonzóereje. Az általános orvostudományi karok indexe például csak 108-3, a nyelvészeti és történet szakos filozófiai karbeli hallgatóké 138-8 stb., — míg azokon a tudomány szakokon, ahol az index a jog- és államtudományi karokénak jelentősebben fölébe ugrott (például a fogorvosi szakon: 498-3), rendszerint kisebb tömegek tanultak. A műegyetemi hallgatóság soraiban a gépészmérnök- és elektrotechnikai hallgatók indexe 230-9, a legmagasabb azonban azokon a fakultásokon volt, ahol általános jellegű, továbbá természettudományokat és közgazdasági vagy a paedagógia körébe vágó tanulmányokat adtak elő (781-4); ez utóbbiakon 1914-ben csak 592, 1930-ban pedig 4.626 hallgató tanult. L. Prof. D. dr. Richter i. tanulmányát, i. m. 28*. l.

3. Rendes és rendkívüli hallgatók. Nőhallgatók az egyetemeken.

1. Lesz még alkalom e tanulmány fejtegetései során a főiskolai statisztika multa vonatkozó adatainak vizsgálatát folytatni. Mivel azonban a Csonka-magyarországi hallgatók számának fejlődési vázlatában a szemle már eljutott az 1929/30. tanévig, — e tanév eredményeiből kell most néhányat ideiktatni. 1930 elején, mint már említett, 12.932 egyetemi (és jogakadémiai) hallgató tanult Magyarországon. 82·7%-uk a tudományegyetemeken; 10·9%-uk a műegyetemen; 6·4%-uk a jogakadémiákon. A tudományegyetemi hallgatóságnak kb. $\frac{2}{5}$ része a jog- és államtudományi karokon dolgozott, — 2·6%-uk e karok mellett szervezett államszámveteli tanfolyamokon. Az orvostudományi karok hallgatóinak arányszáma (20·4%) szinte pontosan akkora, mint a bölcsészeti karok hallgatóké (20·8%). A közgazdaságtudományi kar az egyetemi hallgatóság 11·9%-át kötötte le, a hittudományi karokra 3·7%, a gyógyszerészeti tanfolyamokra 2·4% esett. A három vidéki egyetem hallgatósága együttesen 44·5%-a a tudományegyetemi ifjúságnak: a nagyobbik rész tehát a budapesti tudományegyetemen munkálkodott.

Az egyetemek (és jogakadémiák) hallgatóságának túlnyomó része *rendes* hallgató. Az 1930. évi részletes statisztika csupán 5·2%-ukat jelezte *rendkívüli* hallgatónak. A rendkívüli hallgatók felvételének szinte fakultásonként mások az okai. Aki az államszámveteli *tanfolyamokra* beiratkozik, általában a jog- és államtudományi karok rendkívüli hallgatója, tekintet nélkül előképzettségére. A bölcsészeti karokon rendszerint az érettségi bizonyítványukban rejlő hiányosság folytán lehetnek az ifjak egyelőre csak rendkívüli hallgatók. Hasonló, de speciális körülmények azok, amelyek a közgazdaságtudományi karon szembeszökően magasra emelik a rendkívüli hallgatók számát (20·0%). A közgazdaságtudományi egyetemi karon *t. i. azokat, kiknek csak egyszerű jelzésű felső mezőgazdasági vagy felső kereskedelmi iskolai érettségi bizonyítványuk van, ideiglenesen és csak rendkívüli hallgatóként veszik fel*: rendes hallgatókká csak abban az esetben lehetnek, ha az előírt tárgyakból kielégítően kollokváltak.

2. A rendes és rendkívüli hallgatók arányának változását ez a pár szám jól szemlélteti:

3. TÁBLA.

Rendes és rendkívüli egyetemi hallgatók.

I d ő s z a k	R e n d e s			R e n d k í v ü l i		
	fi	nő	együtt	fi	nő	együtt
1913/14. tanév	88·6	2·5	91·1	6·7	2·2	8·9
1913/14—1918/19 átlag ...	83·2	7·3	90·5	6·1	3·4	9·5
1919/20 tanév	91·0	6·4	97·4	1·9	0·7	2·6
1920/21—1924/25 átlag ...	86·3	8·0	94·3	4·7	1·0	5·7
1925/26—1928/29 átlag ...	84·0	9·4	93·4	5·3	1·3	6·6
1929/30. tanév	83·0	11·8	94·8	4·7	0·5	5·2

A rendkívüli hallgatók száma — viszonylag — szemmel látható módon megfogyott Csonka-Magyarországon. Annál váratlanabb tanulság ez, mert, mint éppen az imént kifejtett, a világháború óta létesített új közgazdaságtudományi fakultás hallgatóságában körülbelül ötödrésznyi a rendkívüli hallgatók száma; utóbb (1929/30) inkább több, mint pl. az 1920/21—1924/25. évek átlagában (18·7%). E kar hallgatói létszámának elég nagy hanyatlása részben megmagyarázza azt, hogy az egyetemi ifjúság egész tömegében miért esett a rendkívüli hallgatók százaléka.

Ezzel azonban csak a háború után történt fejlemények magyarázatát adjuk. Jelentősebb azonban a fordulat a világháborút megelőző időkkel szemben. Mi idézte ezt elő? A jog- és államtudományi karokon az 1913/14. tanévben a hallgatók 9·0, 1929/30-ban 6·3%; az orvostudományi karokon előbb 3·0, most 0·5%; a bölcsészettudományi karokon korábban 15·7, manapság 2·7% s a gyógyszerészeti tanfolyam hallgatóságában is annakidején 81·6, legutóbb pedig csak 2·3% volt rendkívüli hallgató.

A rendkívüli hallgatók csoportja Csonka-Magyarország egyetemi hallgatóságában tehát minden vonalon hátrébe szorult. Ha az államszámveteli tanfolyamok hallgatóságát jog- és államtudományi karaink nem mutatnák ki hallgatóik között, a rendkívüli hallgatói intézmény egyik erős oszlopa kidőlné.

Ennél az okfejtésnél azonban még nem érintettük a kérdés lényegét. Mert hiszen kétségtelen az, hogy mélyebben járó okai vannak annak, hogy az egyetemeken fogyóban van a rendkívüli hallgatók tábora, holott népességünk tömegéhez arányítva sokkal többen tanulnak ma egyetemeinken, mint valaha. Az *igazi ok nyilván a középiskolai műveltség terjedésében keresendő*. Csonka-Magyarországon — aránylag — sokkal többen járnak középiskolába és tesznek érettségi vizsgálatot, mint a világháború előtt Nagy-Magyarországon. Többen szerzik meg azt a képesítést, melynek birtokában rendes egyetemi hallgatók lehetnek. De bizonyára hatással volt a háború után törvénybe iktatott *középiskolai reform is*, melynek révén a tudományegyetemekre közvetlenül beiratkozhattak olyan középiskolai érettségist tett növendékek, akiknek előbb különbözeti érettségi vizsgálatot kellett letenniük, hogy rendes egyetemi hallgatók lehessenek.

3. A rendes és rendkívüli hallgatók szerint való megkülönböztetés, amint az idézett arányszámokból látszik, mégis csak kisebb jelentőségű. Nagyobb érdeklődésre tarthatnak igényt azok a számok, amelyek a hallgatóságot *nemek szerint* különböztetik meg. A magyar egyetemeknek (és jogakadémiáknak) 1930-ban 1.595 nőhallgatója volt, — az összes hallgatók 12·3%-a. Az arányszám magasabb (14·9%) a tudományegyetemeken, minthogy a műegyetemen mindössze három, a jogakadémiákon pedig csak két nő tanult (az utóbbiak mint rendkívüli hallgatók). Magyarországon tehát a nők egyetemi tanulmányai szempontjából tulajdonképpen kizárólag csak a tudományegyetemek jönnek számba. A tudományegyetemen is *elsősorban a filozófiai karok*: 1930-ban e karoknak összesen 1.097 nő és csak 1.130 férőhallgatója volt; a hallgatóság *nemek szerint való megoszlásában itt szinte a természetes egyensúly állott elő*. Az orvostudományi karok hallgatói közül megközelítőleg 9% volt nő, a gyógyszerész tanfolyamon már jóval több (37·5%). Kiválóan nagy szerephez jutott a nőhallgatóság a közgazdaságtudományi egyetemi karon (14·5%). A tudományegyetemek közül Budapesten legnagyobb a nőhallgatók arányszáma (17·8%). Debrecenben és Pécsen a 10%-ot nem éri el, de Szegeden szintén meghaladja azt (14·8%).

Nem volna értelme annak, hogy e tanulmány a nőhallgatók számának alakulását a multba visszamenőleg egészen addig kísérje figyelemmel, amikor az első női hallgatók feltűnedeztek a magyar egyetemeken. De nem felesleges, ha néhány adalékot mégis feljegyezzünk arra vonatkozólag, hogy a világháborút közvetlenül megelőző 1913/14. tanév óta a nőhallgatók miképpen illeszkedtek bele az egyes tudománykarok hallgatóságának tömegébe.

A jog- és államtudományi karokon (és jogakadémiákon) elsősorban az 1918/19. tanévben vettek fel *rendes* nőhallgatókat, — összesen 55-öt. A forradalmi időket követő tanévekben azonban ez a szám rohamosan csökkent s belőle az 1929/30. tanévben mindössze már csak *egy* rendes nőhallgató maradt meg hírmondónak. A magyar egyetemi oktatásnak ebben a tudományszakában a *rendkívüli* hallgatók közül azonban már az 1913/14. tanévben is elég sok nő akadt (171), sőt ez a szám az 1916/17. tanévben 229-re emelkedett. A világháború után a rendkívüli nőhallgatók tömege gyorsan elapadt.

Nem a hallgatók nagyobb létszáma, mint inkább a kuriózum miatt érdemes felemlíteni azt, hogy a hittudományi (természetesen a protestáns) karokon is lassan növekszik a rendes nőhallgatók száma. (1925/26 : 3 ; 1929/30 : 12.)

A tudományegyetemek nőhallgatóinak jelentős rétege előbb az *orvostudományi* karokra iratkozott be. Az 1913/14. tanévben 171 rendes és 32 rendkívüli hallgatót anyakönyveztek be ezeken a karokon. A világháború folyamán úgy a rendes, mint a rendkívüli nőorvostanhallgatók száma gyorsan emelkedett; a tetőpontot azonban az 1918/19. tanévben érte el (726 rendes és 43 rendkívüli hallgatóval). A század harmadik évtizedének első felében azután a létszámuk előbb lassan esett (1920/21—1924/25. évek átlaga : 520 rendes hallgató); majd, mikor az orvosi pályák túlszűfolttsága miatt az az irányzat kezd lábrakapni, hogy legalább a nőhallgatók tartandók távol az orvostudományi karoktól, gyorsabban. A hanyatlás bizonyossága az 1925/26—1928/29. évek átlaga (230), de még inkább az a tény, hogy az 1929/30. tanévben mindössze 192 nőhallgató tanult a magyar egyetemek orvostudományi karain.

Párhuzamosan azzal az ellanyhulással, amely ilyenformán az orvosi karokon mutatkozott, a *filozófiai* fakultásokon a nők száma ugrásszerűen megnőtt. Az 1913/14. tanévben még csupán 196 rendes és 93 rendkívüli nőhallgató tanult ezeken. Az 1914/15—1918/19. évek átlagában 386 rendes és 104 rendkívüli hallgató. A következő évek fejlődését az alábbi számok jelzik:

Év	Rendes nőhallgató	Rendkívüli
1920/21—1924/25. átl.	489	109
1925/26—1928/29. „	749	131
1929/30.	1.060	37

A *filozófiai* karok nőhallgatóságának ez a következetes emelkedése némileg tompítja annak a fejlődésnek erejét, amelyről jentebb említés tétel. Hiszen nyilvánvaló, hogy a nők bizonyos rétegei szintén kenyérkereseti célból mennek az egyetemekre. Köztük azonban mégis többen vannak azok, — mintsem a férfiak között — akik célja elsősorban a magasabbrendű műveltség megszerzése. Végeredményben a nőhallgatók térfoglalása a filozófiai karok erős benépesültségének jelentőségét gyengíti.¹⁾

¹⁾ A német egyetemi hallgatók számában legutóbb (1930) észlelt nagy fejlődésben kiváló része volt a nőhallgatók száma szaporodásának: 1929-ről 1930-ra a férfi hallgatók száma 4·9, a nőhallgatóké 19·3 %-kal gyarapodott. L. Prof. D. dr. Richter tanulmányát az i. m. 15*. l.

III. Az egyetemi hallgatók fontosabb demografiai vonásai.

1. Korviszonyok.

1. Alább e tanulmány valamivel részletesebben is ki fog térni az egyetemi hallgatók korviszonyainak magyarázatára. De avégből, hogy a *fejlődést* szemmel lehessen tartani, előbb szűkebb korlátok közé szorítva tekintjük át az egyetemi hallgatóság kor szerint való megoszlását. Elegendő, ha ez a szűkebb körű szemle csak arra terjed ki, hogy a hallgatóság soraiban mennyi volt a kifejezetten ifjabb elemek (18—22 évesek), mennyi az érettebb korúak (23—30 évesek) és mennyi a 30 évesnél idősebbek száma.

4. TÁBLA.

A hallgatók kor szerint az 1913/14—1929/30. tanévekben (%-ok).

Év	18—22 éves	23—30 éves	31 éves és idősebb
1913/14	79·5	18·3	2·2
1914/15—1918/19	61·7	34·4	3·9
1919/20	51·7	44·9	3·4
1920/21—1924/25	53·9	41·9	4·2
1925/26—1928/29	57·1	38·0	4·9
1929/30	71·3	24·6	4·1

A világháborút megelőző utolsó tanévben a hallgatók túlnyomó része a fiatalabb évjáratokhoz tartozott; csak elvétve fordult elő köztük 30 évesnél idősebb. A világháborús évek alatt nagy változás történt. Háttérbe szorultak az ifjabbak és előtérbe kerültek a korosabbak. Az ifjabbakat a katonai szolgálat akadályozta meg egyetemi tanulmányaik folytatásában. S mivel az egyetemi hallgatóság száma általában megfogyott, így lehetett abban a 23—30 éves hallgatók csoportja több mint harmadrész. Persze a 30 évesnél idősebbek arányszáma is szemmel láthatólag nagyobb lett. Az 1919/20. tanévben az egyetemi hallgatóknak csak a fele volt 18—22 éves. Azóta lassan újra megelégnék a fiatalabb elemek csoportja: az idősebb generációk hova-tovább mégis ritkulni kezdtek.

De 1929/30-ban sem állott helyre teljesen a régi rend; még mindig elég sokan voltak az egyetemi hallgatók között a 25—30 évesek és idősebbek, jelezve azt az eltolódást, melyről külön is meg kell pár szóval emlékezni. A magyar egyetemi hallgatók korviszonyainak változásában része van annak, hogy sokan nem közvetlenül érettségi vizsgálatuk után, hanem később kerültek az egyetemre, — esetleg a numerus clausus miatt: ha t. i. az első kísérletre nem lehetett számukra az egyetemeken helyet szorítani. De bizonyára nem hiányoznak közülök a társadalom már beérkezett elemei sem, — akik már elhelyezkedtek s idősebb korban iratkoznak be újból (vagy akár először) egyetemre. Az ő csoportjuk a hallgatóság tömegét ugyan növeli, de tompítja azoknak a számoknak a jelentőségét, melyeket a háború után a főiskolai hallgatóság statisztikája felsorakoztat.

2. A jog- és államtudományi karok hallgatóságában az 1913/14. tanévben 75·8% volt ifjabb korosztályú, — kevesebb, mint az összes egyetemi fakultások egybefoglalása szerint. A fejlődés nagyjában itt is úgy zajlott le, mint az összes hallgatók között. De bár az 1929/30. tanévben újból 70·0%-a volt a

jogászhallgatóságnak 18—22 éves, figyelemreméltó arányban (5·4%) szerepeltek közöttük a 30 évesnél idősebbek. Az *orvostudományi* karok hallgatóságát a világháború előtt az ifjabb elemek túlnyomó többsége (84·0%) jellemezte. Itt a süllyedés — a fiatalság térvesztése — még erősebb mérvű volt, mint a jogtudományi karokon. A háború után az 1920/21. és az 1925/26—1928/29. tanévekben egyaránt nagyon alacsony (55·3, illetve 51·6%) volt a 18—22 éves hallgatók százaléka s még 1929/30-ban is csupán 71·0%. Igaz viszont, hogy az orvostanhallgatók sorai között mint mindig, most is csak kevesen (1·8%) voltak felül a harminc éven. A *bölcsészettudományi* karok hallgatóságának korösszetétele erősen eltérő fejlődést tár fel. 1913/14-ben csak 70·9%-uk volt 18—22 éves. A fiatalabb korcsoportok részesedése azután rohamosan csökkent és a tudományegyetemi fakultások között az 1920/21—24/25. tanévek átlaga szerint a minimumot (49·5%) is ezek a karok jelezték. A *évtized második felében, mikor látogatottságuknak új konjunktúrája támadt* s leginkább a végén: a fiatalabb hallgatók arányszáma (77·4%) mégis olyan magasra szökött, ahol előbb sohasem volt. Az *gyógyszerészeti* tanfolyamok hallgatói között valaha is sokkal számottevőbb volt, semmint egyebütt, a már érettebb elem: a tanfolyamokra csak azokat vették fel, akik bizonyos gyakorlatot igazoltak. A háború alatt s az azt követő esztendőkhöz azonban e tanfolyamok hallgatóságának körülbelül kétharmada (vagy nagyobb része) volt 22 évesnél idősebb; még 1929/30-ban sem emelkedett fel legalább az abszolút többségig a 18—22 éves gyógyszerészhallgatók száma. Nem kétséges, hogy jóval hosszabb gyakorlat után tudnak manapság a gyógyszerészhallgatók egyetemre beiratkozni, mint korábban.

3. Ha azonban ilyenformán az egyetemi hallgatók kormegoszlásának vázlata is feltárt bizonyos tanulságokat, idézni kell azokat a számokat, (legalább a viszonyszámokat) amelyek az 1930. évi állapot szerint a *korviszonyok bővebb részletezésével* tagolják az egyetemi ifjúság tömegét.

5. TÁBLA.

A hallgatók kormegoszlásának részletes adatai az 1929/30. tanévben (%-ok).

Egyetemek, főiskolák	18	19	20	21	22	23	24	25	26—30	30 évesnél idősebb
Tudományegyetemek ...	10·8	15·9	18·1	15·9	12·1	7·9	4·7	3·1	7·7	3·8
Műegyetem	12·8	17·8	17·0	17·3	10·0	7·2	3·7	3·7	8·4	2·1
Közgazdaságtud. kar ...	7·4	16·3	17·2	15·4	11·3	8·4	5·6	3·2	9·6	5·6
Jogakadémiák	7·5	8·8	12·6	14·4	12·0	8·2	7·2	4·2	17·1	8·0
Összesen	10·4	15·7	17·5	15·9	11·8	7·9	4·9	3·2	8·6	4·1

A magyar egyetemi hallgatóság kor szerint való tagozódása annyiban egyöntetű képet mutat, hogy *elég hirtelen emelkedő, majd lassan lejtő görbe az a forma, melyet az összes hallgatóságra vonatkozó számsor grafikus ábrázolása alapján* kapnánk. Ez a számsor *némileg magán viseli a rendkívüli viszonyok hatását* s azokat az eltolódásokat, melyek a nem normális, természetszerű időben egyetemre kerülő elemek eltérő kormegoszlásából támadnak. Nyilván ez az oka annak, hogy az *egész egyetemi hallgatóság tömegében a húsz éves hallgatók vannak* legtöbben, a 19 évesek pedig kevesebben. A logikus az volna, hogy az egyetemre készülő fiatalság a 18. évében megszerezvén az érettségi bizonyítványt, a hallgatóknak legnagyobb csoportját a 19 évesek alkossák, — a többi korévek kisebbeket. Mivel azonban a táblázat adatai egyfelől a 20 éves egyetemi hallgatók viszonylagos többségét kétségtelenné teszik, másfelől pedig a 21 éves hallgatók is többen vannak, mint a 19 évesek, meg kell látni az idézett számokból annak a *normatív erőnek* a hatását is, — mely fontos kultúr- és szociálpolitikai okok következtében nem egyformán állapítván meg évenként a felvehető hallgatók számát — a később csökkentett létszám miatt a fiatalabb elemet hátréba szorította azokkal a korosabb elemekkel szemben, melyek még népesebb évfolyamok képviselői.

A tudományegyetemi, a műegyetemi stb. hallgatóság kormegoszlása nem egyenlő. *Aránylag legfiatalabb a műegyetem hallgatósága*, amiben persze része van — más oldalról — annak, hogy a tudományegyetemi karok közül az orvostudományi karok tanulmányi ideje hosszabb, mint a többi karoké, vagy akár a műegyetemé. De a tudományegyetemi hallgatóság idősebb rétegződésének az oka abban is rejlik, hogy ez egyetemeknek van olyan fakultásuk, melyet, élethivatásukat esetleg megváltoztatandó, később is sokan felkeresnek. A műegyetemi tanulmányok végzése az értelmiségi ifjúságnak rendszerint *elsődleges célja*.

Kirí a sorból a jogakadémiák hallgatóságának kormegoszlása. Hallgatóik 25·1%-a 25 évesnél idősebb. Ehhez fogható arányszám az egyetemeken sehol sem adódik. A jogakadémiák hallgatóinak jelentős része tehát azokból tevődhetik össze, akik az életben már elhelyezkedtek. Mi ebből a tanulság? Ujból az, hogy *a joghallgatók nagy számának jelentőségét némileg tompítani kell.* Nem ennyire határozottan, de az egyetemi jog- és államtudományi karok hallgatóságának adataiból is kiviláglik az, hogy e karok tanulmányait gyakran a legelső fiatalságukat már átélte ifjak végzik el. Minden hetedik jogászhallgató már legalább: teljes korú volt. A többi tudományegyetemi karon ez az arányszám kisebb. Az általános szabállyal szemben persze kivétel az államszámviteltani tanfolyamok hallgatósága; csaknem felerészük huszonöt évesnél idősebb. A gyógyszerésztanfolyamok hallgatóságából pedig csaknem minden negyedik szintén ilyen idős. Az államszámviteltani tanfolyamokra sok esetben már kinevezett tisztviselők iratkoznak be. A gyógyszerészeti tanfolyamok hallgatóinak idősebb korát a segédi gyakorlat idejének kényszerű elhúzóda magyarázza meg. A *József Műegyetemen a közgazdasági osztály* hallgatóinak kevés híján a felerésze 25 évesnél idősebb. Az elsősorban tudományos képzettséget nyújtó osztályon csak az lehet hallgató, aki főiskolai oklevéllel már rendelkezik: annak megszerzése önmagában is rendszerint évekre kerül. A doktori oklevél elnyerése céljából itt tovább tanuló hallgatóság éppenséggel korosabb: ez üti azután rá a bélyeget a kormegoszlásukra.

A tudományegyetemek között szembeötlően legmagasabb az idősebbek arányszáma Szegeden és Pécsen; legkisebb viszont Debrecenben (Szegeden: 14·6, Pécsen: 13·0, Debrecenben azonban csak a hallgatóknak 7·5%-a korosabb 25 évnél).

A *közgazdaságtudományi egyetemi fakultás* hallgatóságában kb. ugyanannyian vannak a 25 évesnél idősebbek, mint a Pázmány Péter Tudományegyetem karain; viszont a legfiatalabb korosztály, a 18 évesek arányszáma itt feltűnően csekély.

E tanulmány egyéb részeiben még alkalom nyílik arra, hogy az összefüggés megteremtessék az egyetemi hallgatók kormegoszlása és egyéb viszonyai között. De valóban kár, hogy a kimerítő korstatisztikának egyelőre a multtal nincs meg a kapcsolata. *Igazában csak akkor fog alapjául szolgálni ez a statisztika a jövőt illető kutatásoknak, ha több év hasonlóan tagozott adatai állanak rendelkezésre s így mód nyílik majd a változások — az eltolódások — megfigyelésére és jellemzésére.*

4. Az *első éves egyetemi hallgatókról* (a statisztikai hivatal feldolgozásai alapján) részletesebb korstatisztikát közöl az alábbi táblázat.

6. TÁBLA.

Az I. éves hallgatók kor szerint az 1929/30. tanévben (%-ok).

A hallgatók csoportjai	Az I. éves hallgatók közül									
	18	19	20	21	22	23	24	25	26—30	31 éves és idősebb
	é v e s									
Egyetemek és jogakadémiák együtt										
Férfi	28·9	21·7	14·1	7·3	5·8	4·2	2·7	2·1	8·0	5·2
Nő	38·6	20·9	11·0	5·2	3·5	3·7	3·1	2·3	6·9	4·8
Összesen	30·1	21·6	13·7	7·0	5·5	4·2	2·8	2·1	7·9	5·1

Az egyetemi hallgatók legfrissebb rétegei nem abban a korban vétetnek fel az egyetemre, mint általában hiszik. A közfelfogás szerint a betöltött 18—19. év az a két korév, melybe az elsőéves egyetemi hallgatók többségének tartoznia kellene. Nagyjában ezt a tanulságot megerősítik a táblázat adatai. De másfelől alaposan rá is cáfolnak, — elvégre az elsőéves egyetemi hallgatóknak 48·3%-a 20 éves volt, vagy ennél idősebb.

Mindenesetre itt is némi zavart okoz azoknak a tanfolyamoknak az egyetemi oktatás keretébe való bekapcsolódása (az államszámviteltani, valamint a gyógyszerészeti tanfolyamok), melyeken a jelentkező hallgatók rendszerint már túl vannak kora fiatalságukon. Célszerű lesz tehát majd e két tanfolyam hallgatóinak figyelmen kívül hagyásával folytatni a vizsgálatokat. Előbb azonban meg kell még említeni azt, hogy az elsőéves nőhallgatók között jellegzetesebb a legfiatalabb korúak száma.

A hittudományi karok hallgatóságában 18 éves elsőéves hallgató feltűnően kevés (17·5%) van. Alighanem a hallgatók társadalmi összetételének is szerepe van abban, hogy e kar elsőévesei közül 28·9% 19 éves, 27·2% pedig 20 éves. Teljes korúak a hittudományi karok elsőéves hallgatói között viszont csak elvétve fordulnak elő. A jog- és államtudományi karok I. éves hallgatóságának megközelítőleg harmadrésze (31·3%-a) 18 éves. Jóval több, mint a hittudományi karokon. De alább még kiderül az, hogy a többi karokhoz képest mégis kevesen vannak egészen fiatalok az elemek a legifjabb jogásznemzedékben. Az egyetemi tanulmányok megkezdése szempontjából már öregebb korúak annál többen (az elsőéves hallgatók 11·2%-a 24 évesnél idősebb!).

Az orvostudományi karok újonc hallgatóságának 49·5%-a 18 éves; további 28·3%-uk 19 éves, 21 évesnél idősebb elsőéves orvoskari hallgató ritka kivételszámba megy. Nyilván azért van így ez, mert míg a jog- és államtudományi kvalifikáció olyan, hogy azt utólag is sokan (a második kvalifikáció gyanánt) megszerzik — s ugyanez áll részben a bölcsészettudományi tanulmányokra is — az orvosi karokra készülő ifjak pályaválasztása azonnal az érettségi vizsgálat után végérvényesen eldől. Idősebb korban nehezen kezdenek az emberek ezeken, a tanulmányi idő szempontjából is legmagasabb követelményeket támasztó karokon tanulmányokat. A bölcsészettudományi karok hallgatóságában is jellemző a legfiatalabb elemek szerepe. De itt a hallgatók 13·4%-a mégis 24 évesnél idősebb, — inkább a később beiratkozó nők nagyobb tömege miatt.

A műegyetem hallgatóságában a 18 és 19 évesek csoportja (arányszámuk 43·0, illetőleg 24·8%) szintén jóval nagyobb az átlagnál. Az a körülmény, hogy a 26—30 éves korú elsőéves műegyetemi hallgatók arányszáma (5·6%) is elég magas, alighanem azzal függ össze, hogy a magyar társadalomban is egyre inkább terjed annak a szükségességnek felismerése, hogy más kvalifikációjú vagy éppenséggel más élethivatásban elhelyezkedett egyének is — utólag bár — erősebben és közvetlenül a technikai és közgazdasági tudományokba kapcsolódjanak bele.

Ha az eddigiek szerint az orvostudományi karok és a műegyetem elsőéves hallgatósága ki-tűntek azon a réven, hogy legtöbb fiatal hallgatójuk volt, a közgazdaságtudományi egyetemi kar a másik végletet képviseli. E kar elsőéves hallgatói közül 20·6% volt 24 évesnél idősebb, — 18 éves azonban csak 18·7, 19 éves pedig 22·1% — végeredményben oly kevés, mint egyetlen más karon sem. A vidékiegyetemeken sem tarthatjuk egészséges tünetnek azt, hogy Pécsen az I. éves hallgatók 14·1, Szegeden pedig 18·3%-a 24. életévén már túl volt, mert aligha írhatjuk javára az egyetemi oktatásnak azt, ha a hallgatóságban sűrűn szerepelnek olyanok, akik idősebb korban íratják be elsőízben nevüket az egyetemi anyakönyvekbe.

Az egyetemi tanulmányok megkezdésének megvan a normális, egészséges időhatára — a hazai viszonyok szerint, mint láttuk, a 18—19. esztendő. Ha a statisztikai hivatal feldolgozásai szerint a budapesti tudományegyetemen (és elsősorban a műegyetemen) az átlagosnál sokkal többen tömörülnek a 20 éven innen levő ifjak az elsőéves hallgatók közé s viszont egyebütt az arányszámuk le-esik, ezt a jelenséget a főiskolai statisztika kutatójának fel kell jegyeznie. S bár a közgazdaságtudományi egyetemi kar esetében részben magyarázatul szolgál, hogy e kar hallgatóságába sokan ékelődhetnek be a gazdasági élet körében már vállalkozó-számba menő egyének, akik ismereteiket kívánják tágitani a karon, a szegedi és a pécsi egyetemek arányszámait feltétlenül nagyon alacsonynak kell tartani. Nem lehetetlen, hogy a vidéki tudományegyetemek I. éves hallgatóságának korösszetétele azért tér el annyira feltűnően a budapesti tudományegyetemtől és a műegyetemtől, mert vidéken talán

gyakrabban vesznek fel olyan hallgatókat, kik a budapesti egyetemről a betelt létszám folytán kimaradtak s tanulmányaikat csak elkésve kezdehetik meg.¹⁾

5. A rendelkezésre álló források alapján a kutatás irányát most visszafordítjuk az összes hallgatók kor megoszlásának adatai felé: a hallgatóság korszerint való tagozódását u. i. a szociális viszonyokkal is össze lehet hasonlítani. Azzal, hogy a különböző korú hallgatók az internátusokban (illetve laktanyákban) vagy egyebütt laknak s hogy rászorúlnak-e (ezek adatait jelzik az „A” sorok) vagy sem („B” sorok) mások támogatására.

7. TÁBLA.

A hallgatók kora egybevetve szociális viszonyaikkal az 1929/30. tanévben (%-osok).

A hallgatók csoportjai	A h a l l g a t ó k k ö z ü l										
	18	19	20	21	22	23	24	25	26—30	31 éves és idősebb	
	é v e s										
Egyetemek és jogakadémiák együtt											
Internátusban, ill.	lakó hallgatók	15·8	18·4	19·9	18·2	8·6	6·2	3·1	1·7	4·7	3·4
laktanyában		7·3	16·4	19·1	17·3	14·9	9·6	6·8	3·2	4·8	0·6
Nem internátusban		11·8	16·1	17·1	14·9	10·2	6·8	3·8	3·0	9·9	6·4
		9·1	14·1	16·7	16·1	13·1	8·9	5·7	3·9	9·5	2·9
Összesen		10·4	15·7	17·5	15·9	11·8	7·9	4·9	3·2	8·6	4·1

Az internátusban (laktanyákban) lakó hallgatók általában fiatalabbak, mint a másutt lakók. Nyilván azért, mert rendszerint ifjabb kor az, melyben igénybe lehet venni az internátusi (vagy laktanyai) kedvezményeket. A nem háztartásokban lakó hallgatók között azért is többen vannak az idősebbek, mert ezek tömegébe tartoznak — főként — azok, (mint pl. az államszámviteli tanfolyamok hallgatói) akik nem kívánnak teljes tagozású egyetemi tanulmányokat végezni. A nem internátusban lakó hallgatók sorában fordulnak elő sűrűbben továbbá azok, akik már az élet iskoláját járják akkor, amidőn egyetemi tanulmányaikra elindulnak, folytatják azokat vagy már befejezett tanulmányaik után újabbakat kezdenek. Akár az internátusban (laktanyákban), akár az egyebütt lakó hallgatókat bontja a statisztika kétfelé, a később még alaposabban megvizsgálandó A) és B) csoportok között szembeszökő eltérések vannak. Az internátusi hallgatók között a legjeljebb 21 évesek a hallgatóknak abban a rétegében, mely nem szorul támogatásra („A” csoport), olyan nagy arányszámmal képviselve, mint egyetlen más számsorhoz tartozó ifjúságban sem. Köztük 22—25 éves jóval kevesebb van, mint az internátusi hallgatók egyébként is támogatásra szoruló tömegében. A gazdasági viszonyok ereje közvetlen és erős hatással jelentkezik ezekben a számokban, hiszen a támogatásra szoruló hallgatók öregebb kora azt mutatja, hogy ezek a hallgatók éppen korlátozottabb anyagi körülményeik miatt csak később kezdik meg tanulmányaikat és később is fejezik be.

¹⁾ A németbirodalmi statisztika részletesebben csak a német honos egyetemi hallgatók adatait dolgozza fel s ezek közül is csak az első feléves hallgatókét. Közöljük a jellemzőbb számokat:

Első feléves hallgatók kora	Tudományegyetemi	Műegyetemi
	hallgatók százaléka	
18 éves	27·9	20·9
19 éves	33·9	37·1
20 éves	26·2	30·7
21 vagy több éves	10·6	10·2
Ismeretlen korú	1·4	1·1

Kétségtelennek látszik, hogy a fiatalabb elemek a Németbirodalomban sokkal gyakoribbak s ritkábbak az öregebbek, mint a magyar egyetemi ifjúságban. Lásd Prof. D. dr. Richter i. t. i. m. 88.* 1.

Ennek a gondolatmenetnek némileg ellentmond az, hogy a 30 évesnél idősebb hallgatók az internátusi egyetemi hallgatóknak abban a (támogatásra nem szoruló) részében vannak többen, ahol ennek az ellenkezőjét várhatnók. Nincs jelentősége: az abszolút számok itt már nagyon csekélyek.

A megállapítás igazságát, hogy a hallgatók gazdasági helyzete erőteljesen ráüti bélyegét kormegoszlásukra, a *nem internátusban lakó* hallgatók adatai is megerősítik, ha talán nem is annyira határozottan, mint az imént láttuk. Az egyetemi tanulmányokból koruk folytán félígg-meddig rendszerint kieső elemek a támogatásra szoruló hallgatóknak nagyobb része, mint annak a csoportnak, mely a maga lábán megáll. A 22—25 évesek tehát inkább jellemzik e hallgatók tömegét s bár a 25—30 évesek és a 30 évesnél idősebbek a támogatásra nem szorulóknak között többen vannak, ennek alighanem az az oka, hogy a magyar társadalomnak azok a tagjai, kik önerejükkel élnek, első fiatalságukon túlvő korban inkább vállalkozhatnak egyetemi tanulmányokra, semmint azok, kik a megélhetés primitív gondjaival bajlódnak.¹⁾

6. Az egyetemi hallgatók részletes statisztikája számos vonatkozásban nyújt módot még annak megvizsgálására, hogy a korviszonyok milyen hatást gyakorolnak az ifjúság tömegének egyetempolitikai, vagy szociális szempontok szerint való alakulására.

Nagyon érdekesek pl. azok a számsorok, melyek a *rendes és rendkívüli* férfi- és nőhallgatókat tagozzák kor szerint. Az egyetemi hallgatók egész tömegéből — az 1930. év tavaszán végrehajtott felvétel alapján — tudvalevőleg 94·8% *rendes* és 5·2% *rendkívüli* hallgató. A 18-ik évtől kezdve a 30 éves korcsoportig bezárólag szinte hiba nélkül érvényesül az a szabály, hogy az idősebb hallgatók között mindig többen vannak a *rendkívüli* hallgatók, — habár az emelkedés (mint majd látjuk) lassú. A 30 évesnél idősebb hallgatók sorában azonban ez a szabály annyiban törik meg, hogy a hallgatóknak ebben a mindenestre csekélyebb rétegében (529 hallgató kora haladta meg a 30 évet) csak háromnegyedrészt (76·4%) a *rendes* hallgatók arányszáma. Nyilván azért, mert úgy az államszámviteltani, mint a gyógyszerészeti tanfolyamok hallgatói között sokan már életviszonyaik folytán is korosabbak.

A 18 éves hallgatóktól felfelé, mint említettett, egyre sűrűsödik a *rendkívüli* hallgatók rétege. A 18 éves hallgatók között csupán 1·5 a százaléuk, a 22 évesek között 3·6, a 24 évesek között 8·0, a 26—30 évesek között pedig 11·3. Aki *rendes* hallgatóként kezdi meg a tanulmányait, rendszerint életének közvetlenül a középiskolai tanulmányok bevégzéséhez kapcsolódó szakában is teheti ezt. Minél idősebb korban kerül be valaki az egyetemi hallgatók közé, annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy tanulmányait nem az egyetemen szerezhető legmagasabb képesítés elnyeréséért végzi.

A *rendes és rendkívüli* hallgatók kor szerint való tagozódása akkor is érdekes, ha számsorait két részre osztjuk: a férfiak és a nők számsoraira. A *rendes* nőhallgatók arányszáma t. i. rohamosan fogy a magasabb korévekkel. A 18 évesek között csaknem minden hatodik (15·8%) *rendes* egyetemi tanulmányokat végző nő. A 22 évesek között már csak minden tizedik (10·4%). A 26—30 évesek között pedig csupán alig minden tizenkettedik (7·8%). A *rendkívüli* hallgatók arányszáma a férfiaknál és nőknél egyaránt emelkedik a korról: az idősebb hallgatók soraiban sűrűbben tünedeznek fel a *rendkívüli* egyetemi hallgatók, mint az egészen fiatalok között.

A nők között azonban általában nagyon kevesen vannak *rendkívüli* hallgatók. Ezért a most jelzett tanulságnak különösebb jelentősége nincs. A *rendes* nőhallgatók fokról-fokra való háttérbe

¹⁾ Budapest székesfőváros statisztikai hivatalának az 1925—26. tanévre vonatkozólag végrehajtott s a 8*. I. már ismertett felvétele a hallgatók korviszonyait a hallgatók kereseti viszonyai szerint is taglalta. A statisztikai hivatal közlései ugyan más beosztással tagozzák az ifjúság korviszonyait, mintsem a jelen tanulmányban tettük, mégis nagyon értékesek a tanulságok, melyeket levonhatunk a begyűlt eredményekből.

A legfeljebb 18 éves budapesti főiskolai hallgatók közül csak 1·0% élt saját keresetéből, 12·2%-nak volt önálló keresete, míg a maradékrész (86·8%) mint eltartott jött számba. A legifjabb korú egyetemi hallgatók között tehát olyan, aki egészen magát tartotta fent, elenyészően kevés volt, noha csaknem minden nyolcadik hallgató mégis arra szorult, hogy kereső munkát vállaljon. Az idősebb egyetemi hallgatók soraiban azonban mindinkább fogyott a székesfővárosi statisztikai hivatal felvétele szerint azoknak a száma, akiket a szüleik vagy mások tartottak el és fokozatosan a keresetel bírók, majd utóbb (még magasabb korban) a saját keresetükből élők kerültek előtérbe. A 19—24 éves főiskolai hallgatók között például már 5·9% támaszkodott saját keresetére és 18·2% kényszerült legalább hozzájárulni életfenntartásához kereső munkájával. A 25—30 éves hallgatók sorában ez a két arányszám 21·0, illetőleg 23·0% volt, hogy azután a dolog természetes rendje szerint az idősebb korcsoportokban hova-tovább döntő fölénybe kerüljön a hallgatók között azoknak a csoportja, akik a saját keresetükből tartják fenn magukat.

szorulásának a magyarázata viszont minden valószínűség szerint az, hogy még azok közül a nők közül is, kik komoly elhatározással kezdik meg egyetemi tanulmányaikat, elég sokan időelőtt kiválnak az egyetemek kötelekéből. Mindenesetre sokkal többen, mint a férfiak. Ez a nyitja annak, hogy míg a 18 évesek sorában elég széles réteg a *rendes* hallgatóknak, ez a réteg jó egyharmadrészevel fogy meg 5 év alatt.

2. A hallgatóság évfolyamok szerint való tagozódása.

1. Az alapvető áttekintéseknek, melyeket a főiskolai statisztika a vizsgálat számára nyújt, következő csoportja azokból a számokból alakul, melyek a hallgatóságot évfolyamok szerint sorolják fel. A ma még érvényben álló egyetemi oktatási rend mellett úgy a tudományegyetemi, mint a műegyetemi tanulmányi idő általában négy esztendőre terjed. Kivételek a római katolikus hittudományi kar és az orvostudományi kar, amelyeken ötéves tanulmányi idő divik, — addig, amíg az utóbbin ez a tanulmányi idő is meg nem hosszabbíttatik. A műegyetem műszaki osztályainak új tanterve a tanulmányi időt négy és fél évre emelte fel. Egyéves tanfolyam az államszámviteltani. Kétéves a gyógyszerészeti. Egy- vagy kétéves a tanulmányi idő a műegyetem közgazdasági osztályán, — az osztályra való beiratkozás előfeltétele azonban, mint említettett, az, hogy a hallgató előbb már egyetemi vagy más főiskolai oklevelet szerzett. A tanulmányi idő nem egységes volta magyarázza meg azt elsősorban, hogy mint alábbi adatokból látszik:

8. TÁBLA.

A hallgatók évfolyamok szerint az 1929/30. tanévben (%-ok).

Egyetemek, főiskolák	I.	II.	III.	IV.	V.
Tudományegyetemek	32·0	24·4	20·5	18·2	4·9
Műegyetem	27·7	25·3	23·9	23·1	—
Közgazdaságtud. kar	37·1	26·0	19·2	17·7	—
Jogakadémiák	29·4	24·5	21·9	24·2	—
Összesen	31·9	24·7	20·8	19·0	3·6

Az egyetemi ifjúság különböző csoportjainak évfolyamok szerint való megoszlása nem egységes. Azért sem, mert annak a hallgatóságnak beiratkozása idejében, melyet 1930 tavaszán észlelt az adatgyűjtés, (5 évfolyambeli hallgatóságról van szó) több ízben változott az egyetemeken karonként felvehető új hallgatók száma, s amint az egyes években jött hallgatók tovább tanultak s lettek magasabb évfolyamúak, megbomlott az az eszmei, egységes kép, amelynek egyébként kellett volna és kellene kialakulnia.

Az egyetemi hallgatóság egész tömegében erősen érvényesülnek azok a hatások, amelyek a különböző tanulmányi idővel függenek össze az egyes karokon. Az egy- és kétévfolyamos tanulmányi idő okozza főképpen azt, hogy az egyetemi hallgatóságnak megközelítőleg harmadrésze első s negyedrész második évfolyamos. Amint ennek a zavaró körülménynek hatása kiegyenlítődik: a *harmadik és negyedik évfolyamú hallgatóság arányszáma csaknem egyforma*. Nemi természetes csökkenést a negyedik évfolyam hallgatósága mégis jelez. Az ötödik évfolyamú hallgatóság arányszáma az egész hallgatósághoz képest csekély, — nem is lehet másképp.

A *tudományegyetemeken* végeredményben az a szabályosság fejeződik ki, melyről az imént volt szó. A *műegyetemen* az első és második évfolyamos hallgatóság szerepe nem annyira elütő a magasabb évfolyamokétól, mint a tudományegyetemeken. A *jogakadémiákon* eredeti, egyéni a helyzet: a negyedik évfolyamos hallgatók arányszáma magasabb, mint a harmadik évfolyamosoké, valószínűleg azért, mert a kormányzati intézkedések a jogakadémiák hallgatóságát tervszerűen szűkebb keretek közé szorítják.

2. A tudományegyetemi karokon a tanulmányi idő, mint említettett, nem egységes. Érdemes ezért a karok hallgatóságát közelebbről is vizsgálat alá vonni. A *jog- és államtudományi hallgatók számának megoszlásában látszólag tisztán jelentkezik az a fejlődés, mely ismét újabb és újabb tömegeket állít e karok hallgatói közé*. Az 1929/30. tanévben a jogászhallgatóság 34·5%-a volt első évfolyamos hallgató;

második 24·8%, harmadik 22·3, negyedik évfolyamos pedig csak 18·4%. De míg a *Pázmány Péter Tudományegyetem jog- és államtudományi karán az első évfolyamú jogászhallgatók arányszáma csak 27·5%*, ez az arányszám Debrecenben 44·9, Pécsen 40·4, Szegeden pedig 38·2! A jogászhallgatóság számának nagy emelkedésében tehát *kiváló része van annak a lehetőségnek, hogy a vidéki egyetemek jog- és államtudományi karain bőségesen elhelyezkedhessenek azok az elemek, amelyeknek a Pázmány Péter Tudományegyetem jog- és államtudományi karára nem nyitlatik tér.* A most említett kar hallgatóságának évfolyamok szerint való eloszlása egyébként is logikus és természetes; a második, a harmadik, a negyedik évfolyamos hallgatóság arányszáma egyaránt 24% körül mozog. Mennyivel más a kép a *vidéki egyetemeken!* Ott a negyedik évfolyamos hallgatóságra csak 12—14% jut, — jelezve azt, *hogy a karok hallgatói létszáma egyelőre rendkívüli fejlődés eredménye.* Nagyjában ugyanazok a körülmények irányítják a *bölcsészettudományi karok hallgatóságának évfolyamok szerint való megoszlását, mint a jog- és államtudományi karokét.* Országos eredményben közel harmadrésze (31·7%) első évfolyamos a karok hallgatóságának. De míg Budapesten ez az arányszám csak 28·7%, — Debrecenben 38·9, Pécsen 31·4, Szegeden 42·5 (a mennyiségtani és természettudományi karon 37·6). Ma még — legalább az 1930. évi adatok tanúsága ezt bizonyítja — a *bölcsészettudományi karok hallgatóságában csak Budapesten van meg az egyensúly. A vidéki egyetemeken (különösen Szegeden és Debrecenben) ritkán benépesített magasabb évfolyamok állanak szemben a sűrűbben eltelepített első évfolyammal.*

Az *orvostudományi karok hallgatóságának évfolyamok szerint való megoszlása azzal az adalékkal szolgál, hogy legkisebb (17·8%) az első évfolyamos hallgatóság arányszáma; a többi évfolyamé egyaránt 20—21% körül mozog. A budapesti egyetem orvostudományi kara jár ebben a tekintetben is elől. Az első évfolyam arányszáma (14·9%) itt legalacsonyabb. A különbség azonban a szegedi egyetemmel szemben (19·9%) nem olyan feltűnő, mintsem másokkal szemben (Debrecen 22·2; Pécs 23·2%). A közgazdaságtudományi egyetemi kar hallgatóságából kevés híján $\frac{2}{5}$ rész első évfolyamos (37·1%); negyedik évfolyamos pedig csak valamivel több, mint $\frac{1}{6}$ rész. Igaz, hogy ezen a fakultáson sem egyforma számban vettek fel a közelmúltban hallgatókat. Mégis feltűnő a többi egyetemek példáihoz képest páratlan az az alakulás, mely itt tárul a kutató szeméi elé. Bizonyos az, hogy az egyes évfolyamok arányszámai azért térnek el annyira egymástól, mert a kar hallgatói közül sokan idő előtt kiválnak, — előbb, semmin! tanulmányukat befejezték volna. A kar szervezete mellett ez nem csodálatos. Azok a rendkívüli hallgatók, akik nem felelnek meg a tanulmányi követelményeknek, melyekhez rendes hallgatókká való átminősítésük kötve van, vagy kimaradnak a kar hallgatói közül vagy automatikusan kiesnek.^{1), 2)}*

3. A hallgatók vallási viszonyai.

1. Az egyetemi (és jogakadémiai) ifjúság statisztikája hosszú idők óta kimutatja a hallgatók vallás szerint való megoszlását. Alább sor kerül majd (az 1930. év statisztikája alapján) a legújabb adatok megbeszélésére. Előbb azonban itt is rövid áttekintést kell nyújtani a múltrol.

¹⁾ A német főiskolai statisztika szempontjából Prof. D. dr. Richter i. tanulmányában figyelmeztet arra, hogy ha a hallgatóságnak évfolyamok (v. szemeszterek) szerint való tagozódását vizsgáljuk, ügyelni kell azokra a változásokra, melyek a tanulmányi időben történtek. Ilyen változások három okra vezethetők vissza. A) Törvényes akadályokra (jogászok tanulmányi idejének felemelése — bizonyos német államokban — 6-ról 8 szemeszterre; az orvosoké 10-ről 11-re). B) A hallgatóknak arra a mind sűrűbben jelentkező törekvésére, hogy önszántukból folytassák tovább egyetemi tanulmányaikat, minsem ameddig okvetlenül kellene. C) Arra, hogy a hallgatóság kisebb vagy nagyobb csoportjai választanak olyan tudományokat, amely hosszabb tanulmányokat követel. Forrásunk szerint Németországban a legalább 11 szemeszter óta tanuló hallgatók száma 1925-ben 8·73, 1930-ban pedig 12·78% volt. Az átlagos tanulmányi időt Prof. D. dr. Richter úgy számítja, hogy a tömegből kiemeli a legjellemzőbb csoportokat: az 5—7, a 7—9 s a 9 és több szemeszter óta tanulókat. L. „Deutsche Hochschulstatistik“ i. k. 15*, 1.

²⁾ A német egyetemi statisztikának érdekes vonása, hogy nemcsak azt mutatja ki, hogy az egyes tanulmányi félévekben mennyien jöttek az egyetemre, hanem azt is, hogy mennyien távoztak onnan el. A magyar statisztika mai szervezete erre nem ad módot. De arra sem, hogy a német statisztika mintájára ne csak a tényleges hallgatókat, hanem az „egyetemi tanulmányokra jogosultakat“ is kimutathassuk. Ez utóbbiak száma magában foglalja például a szabad-ságos-, a vizsgálatokat tevő-, a vendég- stb. hallgatókat. L. Prof. D. dr. Richter i. tanulmányát i. m. 16*—19*, 1.

Azoknak a jellemző éveknek, illetve évcsoportoknak adatai, melyeket a tanulmány már előbb is rendre felhasznált, ezek:

9. TÁBLA.

A hallgatók vallás szerint az 1913/14—1929/30. tanévekben (%-ok).

Év	Róm. kat.	Ref.	Ág. ev.	Izraelita	Egyéb
1913/14	41·2	15·1	7·6	28·4	7·7
1917/18—1918/19	39·9	13·9	6·8	33·6	5·8
1919/20	60·5	20·5	10·0	5·9	3·1
1920/21—1924/25	56·6	19·3	8·5	12·7	2·9
1925/26—1928/29	58·3	20·5	9·1	9·6	2·5
1929/30	58·1	19·8	9·2	10·5	2·4

1913/14-ben a római katolikus vallású egyetemi hallgatók száza'leka jóval mögötte maradt a népességi arányszámnak. A két görög egyház híveié még inkább, — ez az oka annak, hogy ezeket a táblázat az „egyéb“ vallásúak rovatába vette.

Az egyetemi hallgatók vallás szerint való tagozódása tudvalevőleg a *legsorosabb összeköttetésben áll azokkal a társadalmi és gazdasági vonásokkal, amelyeket az egyházak híveinek tömege felmutat.* Elsősorban a szülő foglalkozása — másfelől anyagi körülményei — s harmadsorban bizonyára társadalmi rétegződése azok a motívumok, melyek eldöntik azt, hogy egyik vagy másik vallás hívei milyen arányban iskoláztatják gyermekeiket az egyetemeken. Nyilván ezek az okok játszottak közre abban, hogy a római kat. egyház híveinek gyermekei aránylag olyan gyér számban fordultak elő a háború előtt a magyar egyetemi hallgatók sorai között. Ezek a körülmények magyarázzák meg azt is, hogy a két protestáns egyház körülbelül ugyanazt a szerepet biztosította magának, mint az ország egész népességében. S a gazdasági erő, mely az izraelita vallású magyar állampolgároknak kétségtelen birtoka, eredményezte azt, hogy gyermekeik a népességi arányszámot szokszorosan meghaladó arányban ékelődtek be a világháború előtt az egyetemi hallgatók közé.

Persze az a roham, amely erről az oldalról megindult az egyetemek ellen, nem egységesen jelentkezett s a különböző karok és egyetemek hallgatóinak vallási megoszlása nem volt egységes. Legfeltűnőbb volt mindenesetre az a körülmény, hogy az *orvostanhallgatók között az 1913/14. tanévben 46·7% volt izraelita vallású (római katolikus csupán 27·4%). A legteljesebb elfogulatlanság mellett is, mely a tanulmány íróját vezeti, meg kell állapítania azt a tényt, hogy izraelita vallású állampolgáraink a legbiztosabb úton voltak arra felé, hogy a közegészségügy ellátását szinte az egész országban birtokukba vegyék.* Hasonló tendenciák mutatkoztak a József Műegyetemen is; hallgatóságából a világháborút megelőző tanévben 33·3% volt izraelita vallású. Megközelítően magas arányszámot csupán a gyógyszerészeti tanfolyamok mutattak (30·5%).

A római katolikus vallású egyetemi hallgatók a legmagasabb arányszámot a bölcsészettudományi (49·2%), valamint a jog- és államtudományi karokon — a jogakadémiákon — (47·8%) érték el, azokon a fakultásokon tehát, melyekről kikerülő ifjak elsősorban az ú. n. közhivatali elhelyezkedésben láttak és látják pályájuknak bérét. A két protestáns vallás hívei közül a reformátusok a jogi (18·6%) és bölcsészeti (16·5%) karokon tömörültek 1913/14-ben leginkább, — az ág. hitvallású evangélikus egyetemi hallgatók elsősorban az utóbbi fakultásokon (10·6%).

2. A háborús évek folyamán az izraelita vallású hallgatók arányszáma még fokozódott, minek természetesen következményeképpen a keresztény egyházak hívei háttérbe szorultak.

3. Radikális változás történt azután a háború után következő években. De míg az 1919/20. évben az izraelita vallású hallgatók arányszáma pontosan arra a nivóra süllyedt le, melyen a népességi arányszám szerint sejteni lehetett, a következő években ez az arányszám ismét erőteljesebben emelkedett s *aligha követ el a tanulmány írója nagyobb hibát, ha azt mondja, hogy kb. kétszer akkora arányban tanulnak az egyetemi hallgatók között izraelita vallású ifjak, mintsem tanulhatnának akkor, ha az egyetemre való felvételnél valóban a jelekészeti szempontokat mérlegelnék.*

4. Az érintett átalakulás szükségessé teszi legalább vázlatos áttekintését annak, hogy egyfelől mely egyházak hívei jutottak előtérbe a magyar egyetemeken (jogakadémiákon), másfelől pedig a különböző tudománykarokon milyen változások történtek.

1920-ban Csonka-Magyarország területén a népesség 63·9%-a volt római katolikus, református 21·0%; ágostai hitv. evangélikus 6·2%; izraelita 5·9%. *A római katolikus vallású egyetemi ifjak tehát még most sem érik el a népességi arányszámot. Ugyanez áll a reformátusokra.* Csak az ágostai hitv. evangélikus hallgatók azok, akik közül (a keresztény egyházak híveinek sorában) szemmel látható módon több és egyre több hallgató verbuválódik, mintsem népességi arányszámuk nyomán várhatnók. Aki ismeri a magyar statisztikának azokat az egyéb adatait, amelyekből következtetni lehet a különböző népességi csoportok gazdasági erejére, cseppet sem lepődik meg az ágostai hitvallású evangélikus hallgatóknak ezen szerepén. Ha gazdasági szempontokkal kellett magyarázni régi Magyarországon azt, hogy az izraelita vallású hallgatók olyan sűrű rendekben lepték el az egyetemeket, nem más az okok legfontosabbika az ág. hitv. evangélikusok esetében sem.

Az orvosi karokon a világháború éveitől az izraelita vallású hallgatók arányszámára (jórészt a protestáns vallású hallgatók rovására) még erősödött (51·9%). A forradalmakat követő 1919/20. tanévben ugyan itt alig akadt izraelita vallású hallgató. De a következő öt év folyamán arányszámuk már ismét 20·4%-ra ugrott s ha azután lényegesen csökkent, — a régi jogon beiratkozott hallgatóság lassanként elfogyott — mégis az orvostudományi karokon maradt az izraelita vallású hallgatóság száma maig a legmagasabb szinten (nem említve a nem teljes egyetemi tagozatú gyógyszerészeti tanfolyamokat).

A jog- és államtudományi karokon (és a jogakadémiákon) pl. 1920-tól kezdve egészen maig szembeötlően kisebb az izraelita vallású hallgatók arányszámára, mint az orvosi fakultásokon. Ugyanez áll a bölcsészettudományi karokra, melyekkel szemben egyébként sohasem mutattak különösebb érdeklődést az izraelita vallású hallgatók. Mindenesetre figyelmet érdemel ez a tanulság, mert azt mutatja, hogy az izraelita vallású egyetemi hallgatók kisebb arányszámok mellett is éppen azokon a karokon érvényesülnek leginkább, melyek hallgatósága körében már azelőtt legsűrűbben csoportosultak.

A műegyetem hallgatóságában eleinte nem zuhant olyan mélyre az izraelita vallású hallgatók arányszámára, mint a tudományegyetemi karokon. Később azonban itt volt legkisebb arányú tömegük, — bár ez az arányszám az évtized vége felé lassan, de állandóan, emelkedett. A változásban persze része volt annak, hogy azok a remények, melyeket az ifjúság a műegyetemi tanulmányok praktikus és gyors felhasználása felől táplált, Csonka-Magyarország egyre súlyosabbá váló gazdasági helyzete miatt hamar megfakultak.

Az egyetemek közül a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem hallgatóságából 1913/14-ben jó harmadrésznél (34·6%) volt izraelita vallású, a háború alatt még több. A háborút követő években jóval kevesebb: a század harmadik évtizede folyamán (ha a számítások évcsoportokra végezhetnek) sohasem érték el itt a 8%-ot az izraelita hallgatók. Arányszámuk tehát a budapesti tudományegyetemen kisebb volt, mint a műegyetemen.¹⁾

¹⁾ A székesfehérvári statisztikai hivatala által a budapesti főiskolai hallgatóságra vonatkozólag az 1925. évben végrehajtott felvétel adatközlése a hallgatók vallási viszonyait kereseti viszonyokkal is kombinálta. Közöljük az alábbi számításokat:

Vallás	Keresetből élő hallgatók	Keresettel bíró hallgatók	Eltartott hallgatók
			százaléka
Római katolikus	10·5	19·3	70·2
Görög katolikus	13·0	15·8	71·2
Görög keleti	17·3	17·3	65·4
Ág. hitv. ev.	8·0	17·5	74·5
Református	12·0	15·6	72·4
Izraelita	5·9	23·7	70·4
Egyéb	16·9	26·2	56·9
Összesen ...	10·2	18·9	70·9

Az olvasó a görög katolikus és a görög keleti vallású hallgatók tömegét aggály nélkül kikapcsolhatja vizsgálódásaiból; az ilyen vallású hallgatóknak száma csekély. A többi vallások kötelékébe tartozó hallgatók tömegében a protestáns vallást követők soraiban az eltartottak arányszámára magasabb, mint a római katolikusok vagy az izraeliták között. A szociális viszonyok determináló hatása itt abban jelentkezik, hogy a nyilván legjobb módú izraelita, valamint az ág. hitv. ev. hallgatók sorában jóval kevesebb azoknak az elemeknek a részesedése, amelyek saját keresetükre alapozzák egész megélhetésüket, mintsem akár a róm. kat., akár a református hallgatók között.

A vidéki egyetemeken és tudományi fakultásokon a kép egészen más. Legjellemzőbb talán Pécsen, ahol az 1920/21—1924/25. évek átlagában a hallgatók 48·9%-a volt izraelita vallású, még a következő négy tanévben is 15·9%. Az utolsó 1929/30. tanév azután jóval alacsonyabbnak (10·6%) jelezte ezt az arányszámot. Amint elfogytak a tömegek, amelyek szerzett jogcímen folytatták itt egyetemi tanulmányaikat, kevesebb izraelita vallású hallgató tanult Pécsen is. Az a földrajzi háttér, melyből elsősorban kiválasztódik a pécsi egyetem hallgatósága, olyan népességi összetételű, hogy onnan természetesen csekélyebb az izraelita vallású hallgatók kínálata, mint az ország más vidéki egyetemein. A debreceni egyetemen pl. határozottan emelkedőben van az izraelita vallású hallgatók arányszámára s a legutóbbi években legalább is stagnál a szegedi egyetemen, mindenesetre jóval magasabb szinten, mint akár a budapesti tudományegyetemen, akár a műegyetemen.

Meg kell végül állapítani azt, hogy a közgazdaságtudományi egyetemi kar hallgatóságában minden más egyetem vagy tudománykar példáját messze meghaladó módon emelkedett az izraelita vallású hallgatók tömege. Ha az 1920/21—1924/25. évek átlagos arányszámát (7·1%) összevetjük itt az 1925/26—1928/29. évekével (13·8%) vagy éppen az 1929/30. év arányszámával (14·9%), csaknem kétszeres eltolódás mutatkozik.

5. A jog- és államtudományi karokon (és a jogakadémiákon) a római katolikus vallású ifjúság arányszámára határozottan fejlődött: az évtized elején csak 56·0% volt, a végén már 59·7%. Az ág. hitv. evangélikusok százaléka is emelkedett; a reformátusoké viszont csökkent. A római katolikus vallásúak még inkább előtérbe jutottak az orvostudományi karokon (az évtized első felében: 50·6%, közelébb: 56·6%); a bölcsészettudományi karokon (62·0%, 59·4%) visszaszorultak. Stagnált arányszámuk a műegyetemen (60·4, 60·2%). A református vallású hallgatók arányszámára némileg emelkedett az orvostudományi karokon és a műegyetemen; megállapodott a bölcsészettudományi karokon. A lutheránusoké a tudományegyetemen mindenütt teret nyert, csak a műegyetemen esett vissza.

A hallgatóságot tekintve, a budapesti kir. m. Pázmány Péter Tudományegyetem a leginkább katolikus egyetem. Az 1925/26—1928/29. tanévekben itt a hallgatók 65%-a volt római katolikus vallású. Se Pécsen, ahol pedig újabban előrelendült, sem Szegeden nem akkora a római katolikus hallgatóság arányszámára. A debreceni egyetem területi fekvésével függ össze az, hogy hallgatóságában megközelítőleg 55·5% református. Részben a szomszédos vármegyék népességének összetétele az oka annak, hogy a református hallgatóság aránylag legszámottevőbb Debrecen után a szegedi egyetemen (20% körül mozog), de annak is, hogy a pécsi tudományegyetem hallgatóságában vannak aránylag legtöbbén ágostai hitv. evangélikusok, (az állandóan idézett 1925/26—1928/29. tanévekben 12·7%, 1929/30-ban pedig már 15·5%).

6. A történeti fejlődésnek ez a vázlatos körülbélül fel is menti a tanulmány íróját a kötelezettség alól, hogy részletesebben foglalkozzék azokkal a számokkal, melyeket a táblás rész közöl az 1930. évi összeírt egyetemi hallgatók vallási viszonyairól. A tanulmány szövege tehát egyszerűen utal ezekre a számokra és csupán arra vonatkozólag sorol fel néhány adalékot, hogy 1930-ban az egyes egyetemeken tudománykarok szerint melyek voltak a hallgatók megoszlásának a jellemző vonásai.

A kir. m. Pázmány Péter Tudományegyetem hallgatóságában a római katolikus elem a jog- és államtudományi karon a legerősebb (66·2%), leggyengébb az orvostudományi karon (61·5%). Az ágostai hitvallású evangélikus hallgatók általában minden tudománykaron 9%-nál nagyobb arányszámmal képviselve. A reformátusokat az orvostudományi karon való tömörülésük (17·9%) segíti elő. Az izraelita vallású hallgatók csoportja a bölcsészettudományi karon (8·7%) a legerősebb, bár az orvostudományi karon is 7·9%. A debreceni egyetem orvostudományi hallgatóságának 1/4 része s a jog- és államtudományi karbeli ifjúságának is pontosan 1/5-e izraelita. Debrecenben egyébként a református vallású hallgatóság arányszámára különösen a bölcsészettudományi karon ugrik fel (62·8%). A pécsi egyetem jog- és államtudományi karának hallgatósága jellegzetesen római katolikus (72·8%); az orvostudományi kar hallgatói közül viszont minden hatodik (17·1%) izraelita vallású s a bölcsészettudományi hallgatók sorában is minden nyolcadik. A szegedi egyetem különböző fakultásain a római katolikus hallgatóság az egyetemi polgárságnak megközelítőleg kétharmadrésze. Kivétel az orvostudományi kar (56·9%); e kar hallgatóságából Szegeden is 15·3% izraelita vallású. A szegedi egyetem jog- és államtudományi karán 11·1%, a bölcsészettudományi karon pedig 12·9% az izraelita vallású hallgatók tömege. A műegyetem építészeti, közgazdasági és mérnöki osztályán a hallgatóknak megközelítőleg 2/3 része

római katolikus; a vegyészmérnöki és a gépészmérnöki osztályon kevesebb, mint 60%. Ezen a két osztályon az izraelita vallású hallgatók arányszáma magasabb: amott 12·3, emitt 11·5%. Az *egri érseki jogakadémia* hallgatóinak túlnyomó része római katolikus. A református jellegű *kecskeméti jogakadémia* hallgatói közül a viszonylagos többség szintén római katolikus, de a református vallású hallgatók arányszáma is csaknem 40%. Az ág. hitvallású evangélikus jellegű *miskolci jogakadémián* a római katolikus vallású hallgatók viszonylagos többsége még inkább eltörpül (36·0%); lévén a reformátusok mellett itt az ágostai hitv. evangélikus hallgatók arányszáma (21·7) is jelentős.^{1) 2)}

7. A hallgatók *szociális viszonyok* szerint tagozott számsorait a statisztikai hivatal feldolgozásai a vallási megoszlással is kombinálták.

10. TÁBLA.

A hallgatók vallása egybevetve szociális viszonyaikkal az 1929/30. tanévben (%-ok).

A hallgatók csoportjai	A h a l l g a t ó k k ö z ü l				
	róm. kat.	ref.	ág. h. ev.	izr.	egyéb
	v a l l á s ú				
Egyetemek és jogakadémiák együtt					
Internátusban, ill. laktanyában	72·4	15·9	8·9	0·6	2·2
Nem internátusban	59·1	25·0	11·4	0·4	4·1
Összesen	55·2	18·1	9·1	15·5	2·1
	58·5	20·4	8·3	10·7	2·1
Összesen	58·1	19·8	9·2	10·5	2·4

¹⁾ A németbirodalmi főiskolai hallgatók vallás szerint való megoszlása — az egész népesség megoszlásával szemben — a következő volt 1930-ban:

Vallás	Hallgatók százaléka	Népesség százaléka
Evangélikus	68·1	64·1
Katolikus	27·2	32·4
Izraelita	3·0	0·9
Egyéb	1·7	2·6

L. Prof. D. dr. Richter i. tan. i. m. 74*. 1.

²⁾ A különböző vallású németbirodalmi hallgatók tudománykarok és tudományszakok szerint való megoszlásáról érdekes áttekintést nyújt ez a pár adat:

Tanulmányi kar	S z á z			
	evangélikus	katolikus	izraelita	egyéb vallású és felekezeten kívüli
Jog- és államtudományok	16·6	17·3	29·7	17·6
Gazdasági tudományok	7·3	7·5	7·6	12·4
Általános orvosi tudományok, fogorvosi, állatorvosi és gyógyszerészeti szak	17·7	22·5	34·8	18·0
Műszaki tudományok	13·2	9·5	5·0	12·2

A kérdést más oldalról világítják meg viszont ezek az adatok:

Vallás	Egyetemi és állatorvosi főiskolai hallgatók megoszlása	Műegyetemi %
Evangélikus	67·1	76·6
Katolikus	27·8	20·3
Egyéb keresztyén	0·1	0·2
Izraelita	3·5	1·2
Felekezeten kívüli	1·2	1·4
Ismeretlen	0·3	0·3

L. Prof. D. dr. Richter i. tan. i. m. 74*. 1.

E számokhoz nem kell sok kommentárt fűzni. Az internátusban (vagy laktanyákban) lakó hallgatók között az izraelita vallásúak szerepe egészen alárendelt; a nem internátusban lakó hallgatók között annál nagyobb százalékot kötnek le. A gazdasági körülmények hatása jelentkezik ebben, aminthogy abban is, hogy a nem internátusban lakó hallgatóknak abban a csoportjában („A” csoport) több az izraelita vallású, amelyben a semmi néven nevezendő támogatásra sem szoruló hallgatók vannak. A segélyre szoruló, kevésbé tehetős hallgatók között („B” csoport) jóval kevesebben. Az internátusban lakó és támogatás nélkül megélő hallgatók között a római katolikus elem szerepe számottevő.

8. A hallgatók kormegoszlásával a statisztikai hivatal a *vallási viszonyokat* is összehasonlította:

11. TÁBLA.

A hallgatók kora és vallása az 1929/30. tanévben (%-ok).

Kor évek	A h a l l g a t ó k k ö z ü l				
	róm. kat.	református	ág. h. ev.	izraelita	egyéb
	v a l l á s ú				
Egyetemek és jogakadémiák együtt					
18 éves	54·1	17·1	8·7	18·9	1·2
19 „	58·0	17·8	9·0	13·0	2·2
20 „	59·1	19·4	9·1	9·9	2·5
21 „	57·1	21·6	8·8	10·0	2·5
22 „	55·7	21·4	10·8	9·5	2·6
23 „	58·4	22·1	9·2	7·2	3·1
24 „	59·6	21·7	9·4	6·9	2·4
25 „	58·1	19·6	10·3	7·9	4·1
26—30 éves	61·0	19·6	9·9	7·1	2·4
31 éves és ennél idősebb	66·0	19·1	7·2	4·9	2·8
Összesen	58·1	19·8	9·2	10·5	2·4

A fiatalabb korú egyetemi hallgatók között az izraelita vallásúak arányszáma szemmel láthatólag magas; egyre kisebb a magasabb évfázatokban. Felhívjuk a figyelmet azoknak az adatoknak a jelentőségére, melyek szerint a *18 éves egyetemi hallgatók közül 18·9% izraelita vallású, míg a 23 évesek közül 7·2%, a 24 évesek közül éppenséggel csak 6·9%, — azaz csak töredéke az elől jelzett arányszámnak.* A táblázat anyagából az is kitűnik, hogy *a római katolikus ifjúság arányszáma a 18 éves hallgatók között legkisebb s némi hullámlás árán bár, de a felsőbb évfázatokban jóval nagyobb.* Ugyanez a tendencia, szelidebb formában, érvényesül a református s a lutheránus vallású hallgatók sorában is (legkevésbé még az utóbbiak között).

Nem kétséges, hogy ismét a főiskolai statisztikának olyan vonásával állunk szemben, melynek szociális háttere van, ha első pillanatra nem is látszik meg tisztán. Az izraelita hallgatók erős képviselőjének oka a legfiatalabb évfázatokban bizonyára az, hogy e vallás híveinek gyermekei gazdasági viszonyaik folytán abban az ideális időpontban végezhetik el középiskolai tanulmányaikat, mikor a más vallású ifjak tömegeinek erre még nincs módjuk. Sok keresztyén szülő csak később adhatja gyermekét középiskolába. Különösen áll ez a vidéki népesség gyermekeire: a falun lakó szülőknek gyakran előbb egész haditervet kell kigondolniok és végrehajtaniok, hogy gyermekeiket középiskolába küldhessék; ezen a réven veszíthetnek időt. Mindez azonban azt is igazolja, hogy a népesség vallás szerint tagolt csoportjainak kisebb vagy nagyobb városi jellege hatást gyakorol arra, hogy az új generáció mikor kezdheti meg főiskolai tanulmányait. A hatás jobbra az izraelita vallású hallgatók oldalán mutatkozik. Végeredményben: *az izraelita vallású hallgatók szociális milieujének köszönheti azt, hogy korábban foghat hozzá egyetemi tanulmányaihoz és korábban is végezheti el azokat.* Ami

az izraelita vallású hallgatók előnye : hátránya a római katolikus vallású hallgatóknak s még inkább a reformátusoknak. Az is valószínű azonban, hogy a fiatalabb korú hallgatók közül azért vannak annyiival többen izraelita vallásúak, mert az *adatgyűjtés tanévében és azt közvetlenül megelőzőleg több izraelita hallgatót vettek fel az egyetemek karai, mint előbb.* Ebből persze az is következik, hogy a későbbi évekről végrehajtandó statisztika esetleg fokról-fokra nagyobb arányúnak mutatja majd az izraeliták tömegét az egyetemi hallgatók között, mint a mai.

9. Fentebb már érintettük azt, hogy a különböző vallású egyetemi hallgatók nem egyformán kapcsolódnak be az egyetemi tanulmányokba. Az eltérő viszonyokról ezek a számok tanuskodnak :

12. TÁBLA.

Az egyetemi hallgatók csoportjai az azonos vallású népességhez arányítva.

Főiskola, tudománykar ¹⁾	10.000 ugyanolyan vallású egyénre jut a hallgatók közül				
	róm. kat.	refor- mátus	ág. hitv. ev.	izraelita	egyéb
	v a l l á s ú f ő i s k o l a i h a l l g a t ó				
Jog- és államtudományi karok	4·9	4·6	6·1	9·2	3·9
Orvostudományi karok	2·4	2·6	3·5	5·8	2·6
Bölcsészeti karok	2·6	2·6	4·2	4·4	2·2
Közgazdaságtudományi kar	1·4	1·2	2·3	4·0	1·2
József Műegyetem	1·7	1·3	3·3	2·9	1·2
Jogakadémiák	0·8	1·4	1·6	1·4	0·8
<i>Egyetemek és jogakadémiák együtt...</i>	<i>14·7</i>	<i>15·3</i>	<i>24·0</i>	<i>28·5</i>	<i>13·0</i>
Budapesti tudományegyetem	6·7	4·7	9·5	8·7	5·7
Debreceni „	0·6	4·4	1·0	4·5	1·7
Pécsi „	1·6	0·7	4·1	2·9	0·8
Szegedi „	1·9	1·6	2·2	4·1	1·6

A viszonyításokat az 1920. évi népszámlálás adataihoz végeztük. Szembeötlök, hogy az izraelita vallású hallgatók arányszáma csaknem kétszer annyira kedvező, mint a római katolikusoké és a reformátusoké s az ágostai evangélikusokénál is sokkal jobb. Kétségtől kitűnik ezekből a számokból két tanulság: 1. A tudománykarok közül az orvostudományi karon kívül elsősorban a közgazdaságtudományi egyetemi kar az, melyen leginkább tanulnak izraelita hallgatók. 2. A vidéki egyetemeken a keresztény vallású hallgatókhoz képest sokkal inkább nyílik tér izraelita vallású hallgatók beiratkozására, mint a budapesti egyetemeken.

4. A hallgatók anyanyelve.

A tanulmány táblás részében az olvasó adatokat találhat a magyar egyetemi (és jogakadémiai) hallgatóság *anyanyelv szerint* való megoszlásáról. Már a háborút megelőző időkben is a túlnyomó részük *magyar anyanyelvűnek* vallotta magát (1913/14: 91·0%; németek: 3·0; oláhok: 3·7%). Csonka-Magyarországon azonban a magyar anyanyelvű egyetemi hallgatók arányszáma még dominánsabb lett (1921/22—1924/25: 98·4%, 1929/30: 99·0%). Manapság legtöbb — aránylag — a német anyanyelvű egyetemi polgárság a hittudományi (1·5%) és a bölcsészettudományi karokon (1·0%); az egyetemek közül pedig a műegyetemen (1·4%).

5. A hallgatók állampolgársága.

A magyarországi egyetemi (és jogakadémiai) hallgatóság túlnyomó többsége (94·6%) magyar állampolgár. Az 1930. évi felvétel csupán 3·4% román, 1·1% cseh-szlovák, 0·5% jugoszláv, 0·1% osztrák s 0·3% egyéb állampolgárt talált köztük. Valószínű, hogy a nem magyar állampolgárok túl-

nyomó része is Magyarországnak a trianoni békeszerződés által elcsatolt részeiből való. Sőt, bár konkrét adat nincs rá, az ebben az értelemben nem magyar állampolgárok száma bizonyára több, mint az idézett számokból kitűnik. Sokan, szívük szavát követve, a megszállott területekről származó ifjak közül is magyar állampolgárnak mondták magukat, — ha a törvény betűje szerint ma nem is azok. Néhány adat az egyetemi hallgatóság állampolgárságáról egyetemenként:

13. TÁBLA.

A hallgatók állampolgársága.

Egyetemek, főiskolák	Magyar Cseh-Szlovák Román Jugoszláv Osztrák Egyéb állampolgárságú hallgatók %-a					
Budapest	94·9	1·3	2·9	0·5	0·1	0·3
Debrecen	97·0	0·7	2·1	—	—	0·2
Pécs	97·9	0·4	1·2	0·3	—	0·2
Szeged	91·3	0·4	6·4	1·7	0·1	0·1
Közgazdaságtudományi kar	95·8	1·1	2·1	0·1	0·2	0·7
Műegyetem	89·4	1·7	7·4	0·6	0·3	0·6
Jogakadémiák	95·3	2·5	2·1	0·1	—	—
Mindössze	94·6	1·1	3·4	0·5	0·1	0·3

6. A hallgatók családi állapota.

A magyar egyetemi hallgatók 95·9%-a családi állapota szerint nőtlen vagy hajadon volt 1930 tavaszán. A nős vagy férjes hallgatók arányszáma 3·8, az özvegyeké 0·1, a törvényesen elváltaké 0·2%. Aligha kell bővebben magyarázni azt a körülményt, hogy a nőhallgatók körében valamivel több (97·4%) a hajadonok arányszáma, mint az összes hallgatók között a nem-házassági állapotúaké; s azt sem (a már korábban előadottak folytán), hogy a jogakadémiák hallgatóságából jóval kevesebb (90·2%) annak a csoportnak arányszáma, amely nem él vagy élt házassági kötelékben, mintsem a műegyetemi (98·0%) vagy a tudományegyetemi (96·1%) hallgatóságból.

¹⁾ A tudománykarok az államszámveteli és gyógyszerészeti tanfolyamok adatai nélkül.

IV. A hallgatók előképzettsége és egyetemi tanulmányai.

1. A hallgatók érettségi bizonyítványai.

1. Rendelkezésre állanak azok az adatok, melyek a hallgatók *érettségi bizonyítványának* milyen-ségét és minőségét részletezik. Némileg meglepetés erejével hathatna a viszonyokat közelebbről nem ismerő kutató előtt az a körülmény, hogy az 1929/30. tanévben az egyetemi (és jogakadémiai) ifjúságnak csak 89·4%-a szerzett előzetesen *középiskolai* érettségi bizonyítványt, 7·2%-uk felsőkereskedelmi vagy felső mezőgazdasági iskolai érettségi bizonyítvány alapján iratkozott be az egyetemre. Az adatok közelebbi vizsgálata azonban igazolja, hogy különleges körülmények azok, amelyek következtében a középiskolai érettségi bizonyítvánnyal egyébként Magyarországon sem egyenlő képesítés alapján is lehet főiskolai tanulmányokat folytatni. Részben a jog- és államtudományi karok, valamint a jogakadémiák mellett szervezett államszámviteltani tanfolyamok hallgatóságának előképzettsége rontja le a végső arányszámot. Ezeknek a tanfolyamoknak hallgatói közül t. i. mindössze csak jó $\frac{1}{3}$ rész (36·8%) rendelkezett az 1929/30. tanévben középiskolai végzettséggel. Az államszámviteli tanfolyamok azonban nem tartoznak a sajátlagos egyetemi oktatás körébe; hallgatóik minden vonatkozásban rendkívüli egyetemi hallgatók.

Más elbírálás alá tartozik az adatgyűjtésnek az a tanulsága, hogy a *budapesti közgazdaságtudományi egyetemi kar* hallgatói közül csak 36·5%-nyi résznek van középiskolai érettségi bizonyítványa. E kar szabályzata szerint tényleg meg van a mód arra, hogy (a kereskedelmi szakosztályon) felsőkereskedelmi, illetőleg (a mezőgazdasági szakosztályon) felső mezőgazdasági iskolai érettségi bizonyítvánnyal jelentkezessenek felvételre a hallgatók. De: a kar hallgatóságának abban az 59·7 százaléknál nagyobb csoportjában, mely tényleg csak a jelzett előképzettséggel rendelkezik, sem üti meg egyharmadrész a normális mértéket; nincs jeles vagy jó érettségi bizonyítványa. *A kar hallgatóságának csaknem egyharmada olyan elemekből tevődik össze, amelyek előképzettsége feltételeesen elegendő: még a kar szabályzata szerint is a kar tanulmányainak végzésére s rendes hallgatókká való átminősítésük a letett kollokviumok sikerétől függ.*

Ha már most az államszámviteltani tanfolyamok és a közgazdaságtudományi egyetemi kar a számításokból kikapcsolódnak, a magyar egyetemi hallgatóság túlnyomó tömegei tehát: általában középiskolai érettségi bizonyítvány birtokában jelentkeztek főiskolai tanulmányaik végzésére. Lényegesebb különbség e tekintetben csak a gyógyszerészeti tanfolyamokon mutatkozik; hallgatóságukból elég sokan (16·0%) külföldi érettségi bizonyítvány alapján iratkoztak be.

2. Az előadottak következtében fontosabbnak látszik annak a vázolója, hogy a tudománykarokon s egyetemen milyen minősítésű érettségi bizonyítvány alapján iratkoztak be a hallgatók. *Messze kimagaslík egyfelől a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem hallgatóinak kiváló előképzettsége s másfelől a műegyetem hallgatóságáé: azoknak 29·6, ennek 25·5%-a jeles érettségi bizonyítvánnyal koronázta be középiskolai tanulmányait. A Pázmány Péter Tudományegyetemen még jobb az átlag az államszámviteltani, valamint a gyógyszerésztanfolyamok hallgatóságának elhanyagolásával. Legmagasabb színvonalú itt a bölcsészettudományi kar (a római katolikus hittudományi kart, mint-hogy itt a szelekció csak egy irányban történhetik meg, figyelmen kívül kell hagyni); e karon a hallgatók 44·0%-a jeles minősítéssel tette le érettségi vizsgálatát. A műegyetemen a vegyész-mérnöki osztály az első (38·8%). A hallgatóság érettségi bizonyítványának értékelése sokkal gyengébb a három*

vidéki egyetemen. Debrecenben és Pécsen csak megközelítőleg minden hatodik-hetedik hallgató végezte jelesen középiskolai tanulmányait; a szegediek között azonban csak minden nyolcadik-kilencedik. A nagy versenynek tehát, mely a budapesti és a vidéki egyetemek között kifejlődött, itt meg van az árnyoldala: egyelőre a vidéki egyetemek, bár rendkívül gyorsan benépesedtek, annyiban nagy hátrányban vannak a budapesti egyetemekkel szemben, hogy hallgatóik gyengébb előképzettséggel, mint emezeké. A professzorok legnagyobb buzgóságára van szükség még sokáig, hogy ki lehessen egyenlíteni a két egymással szemben álló tömeg intelligenciabeli különbségét. A statisztika ezen a ponton olyan tényre hívja fel a figyelmet, amelynek hordereje éppenséggel nem csekély s melynek közelebbi vizsgálása a jövő egyik feladata leend.

A közgazdaságtudományi egyetemi karon csupán a hallgatók 6·0%-ának volt jeles középiskolai érettségi bizonyítványa. Az arányszám (16·6%) akkor is alacsony, ha azt a karra középiskolai érettséggel beiratkozott 464 hallgató csoportjához való viszonyítással nyerjük.

A tudománykarok hallgatóságát országosan összefoglaló adatok tanulsága szerint (s középiskolai tanulmányai szempontjából) a bölcsészettudományi karok hallgatósága a legnívósabb, (38·6%-uk jeles érettségi vizsgálatot tett). Sorrendben a következő: a hittudományi kar (27·1%), majd az orvos-tudományi kar (22·3%) és utolsó a jog- és államtudományi kar (16·0%).¹⁾

3. A tanulmány imént végzett fejtegetéseiben arról volt szó, hogy az egyetemi hallgatók milyen minősítésű érettségi bizonyítvány vagy miféle egyéb képesítés alapján iratkoztak be. Mivel azonban az ifjúság tömegében mindenkor különös figyelmet keltenek a legfrissebb rétegek, a statisztikai

14. TÁBLA.

Az I. éves hallgatók érettségi bizonyítványuk fokozata szerint az 1929/30. tanévben (%-ok).

A hallgatók csoportjai	Az I. éves hallgatók közül										Egyéb képesítéssel iratkozott be
	jeles	jó	elég- séges	ösze- sen	jeles	jó	elég- séges	ösze- sen	külföldi		
	középiskolai				felső kereskedelmi vagy felső mezőgazdasági						
	érettségi bizonyítvánnyal iratkozott be										
Egyetemek és jogakadémiák együtt:											
Férfi	16·8	23·8	45·8	86·4	1·3	2·5	6·5	10·3	1·9	1·4	
Nő	33·4	29·5	22·0	84·9	4·6	3·7	0·8	9·1	2·1	3·9	
Összesen	18·9	24·6	42·7	86·2	1·7	2·6	5·8	10·1	2·0	1·7	

¹⁾ A németbirodalmi német honos tudományegyetemi és műegyetemi hallgatók előképzettsége az 1930. évi adatok szerint a következő volt:

Előképzettség	Tudományegyetemi hallgatók száma	Műegyetemi hallgatók száma
Gimnázium	35·2	23·7
Reál-gimnázium	28·3	30·0
Főreáliskola	23·6	38·2
Felsőbb iskola	1·5	1·3
Továbbképző	1·5	1·0
Felsőbb lyceum	4·8	0·6
Más középiskola	0·5	1·7
Kiegészítő, pót- és rövidített érettségi vizsgálat	2·0	0·8
Egyéb	2·6	2·7

Megjegyezzük, hogy az egyetemek közgazdasági fakultásain a hallgatók túlnyomó többsége (91·9%) szintén középiskolai érettségi vizsgálatot tett, csak az üzemgazdasági karok hallgatóságában csökkent le ezek arányszáma 57·1%-ra. És nem érdektelen ideiktatni, hogy míg az 1928. évi nyári félévben a németbirodalmi egyetemi és műegyetemi hallgatóknak csak 91·7%-a végezte középiskolában előtanulmányait, azóta ez az arányszám félévről-félévre nőtt. L. Prof. dr. Richter i. tan. i. m. 86*, és 87*, lap.

hivatal külön feldolgozta az *elsőéves hallgatók* előképzettségére vonatkozó adatokat is. Ha az elsőévesek adatainak az egész hallgatóság adataival való egybevetéséből az tűnnék ki, hogy a fiatalabb generáció középiskolai tanultsága — legalább a bizonyítvány minősítése révén — jobb, mint az egész, a régebbi hallgatókat is egybefoglaló tömegé: ezt nyilván kedvező jel gyanánt kellene elkönyvelni.

A felvétel végső eredményei nem erre vallanak. Talán a középiskolai tanulmányoknak folytonos szigorítása is részes abban, hogy az *1929/30. tanév folyamán beiratkozott új hallgatók között a jeles középiskolai érettségi bizonyítványú ifjak aránya kisebb volt*, mint a tanév összes hallgatóságában. De nem véletlen az, hogy nemcsak a jeles, hanem a jó jelzésű érettségi vizsgálatot tett új hallgatók arányszáma is kisebb, mint a hasonló csoportbeli összes hallgatóké.

Valószínű, hogy a kiválóbb középiskolai végzettségű ifjak — rendszerint — *egyelemi tanulmányaik során is kitartóbbak. Inkább megállják a sarat* s az idők során kieső elemek között többen vannak azok, akiknek csupán egyszerű érettségi bizonyítványuk volt. A gyengébb előképzettségű s időközben az egyetemet elhagyott elemek kisebb vagy nagyobb csoportja mindenestre olyan tényező, mely érezteti hatását az egész hallgatóságnak előképzettség szerint való megoszlásában.

De hibát követne el a kutató akkor, ha nem emlékeztetne még valamire, — arra, hogy az új hallgatóság gyengébb érettségi vizsgálati minősítésének egyéb összefüggései is lehetnek. *Amint az évtized vége felé a magyar társadalom széles rétegeinek megélhetése szinte napról-napra nehezebbé vált, amikor a szülők csak több gond árán tudták neveltetni gyermekeiket s amidőn ezek lelkében is sokszor ott tanyázott az élethez az a keserűség, mely megrontója a tanulás nyugalmanak: akkor fogyni kezdtek az új diákok, akik az egyetemet teljes szellemi felkészültséggel kereshették fel.*

4. Első pillanatra is meglepő a különbség, amely az elsőéves *férfi- és nőhallgatók* érettségi bizonyítványainak minősítésében megnyilvánult. *518 nőhallgató közül szinte pontosan 1/3-rész jeles középiskolai érettségi bizonyítványt szerzett* s ha ezek számához hozzávesszük még a jeles kereskedelmi iskolai végzettségű nőket, megközelítőleg 2/5-részüket a legjobb minősítésre tett szert. Az elsőéves nőhallgatók között azonban jó jelzésű érettségi bizonyítványa is sokkal többnek volt, semmint egyszerű.

Az egyetemekre az *1929/30. tanévben felvett nőhallgatók között tehát szemmel látható módon érvényesült a szelekció, amelyet legegyszerűbben szellemi szelekciónak lehetne nevezni.* Külön felvételi vizsgálat nélkül is: a középiskolát végzett nőknek csupán az a rétege került elsősorban egyetemekre, amely már előbb is kiváló fogékonyságot árult el a szellemi munka iránt.

Az elsőéves *férfihallgatók* között csak fele annyinak volt jeles érettségi bizonyítványa, mint a nőhallgatók között. Nem ennyire éles a különbség, de mégis tisztán jelentkezik a jó középiskolai érettségi bizonyítványt felmutató hallgatók tömegében is. *Végeredményben a férfihallgatóknak több, mint felerésze csak egyszerű érettségi (középiskolai vagy felsőkereskedelmi) bizonyítvánnyal iratkozott be első egyetemi évfolyamára, — a nők között 25% sem.*

5. A felső kereskedelmi vagy felső mezőgazdasági érettségi bizonyítványt (mint láttuk) csak a budapesti közgazdaságtudományi egyetemi karon fogadják el (a kereskedelmi, illetőleg a mezőgazdasági szakosztályon) a felvétel alapjául. A kar szabályzata szerint a nem középiskolai érettségi vizsgálatot tett ifjakat azonban (mint azt már más helyen is említettük) jeles vagy jó minősítésű egyéb érettségi bizonyítvány alapján veszik fel rendes hallgatóknak. Az egyszerű minősítésű nem középiskolai érettségi bizonyítvány csak *kivételes* jogcím a felvételhez, — az ilyen bizonyítvánnyal rendelkező ifjak előbb csak rendkívüli hallgatók lehetnek s rendes hallgatóvá való átminősítésük az előírt collokviumok eredményétől függ. A karra az 1929/30. tanévben beiratkozott elsőéves férfihallgatók között 40-nek volt jeles, 64-nek jó és 108-nak egyszerű felső kereskedelmi vagy felső mezőgazdasági iskolai érettségi bizonyítványa. A kivétel félig-meddig szabállyá vált. Nem úgy az elsőéves nőhallgatók sorában. Ezek közül 23-nak volt jeles, 18-nak jó s csupán 1-nek egyszerű jelzésű felső kereskedelmi vagy felső mezőgazdasági iskolai érettségi bizonyítványa.

Az 1928/29. tanévben Magyarországon összesen 151-en végezték jeles és 483-an jó érettségi bizonyítvánnyal a felső kereskedelmi és felső mezőgazdasági iskolákat. Ebből a tömegből bőven kitelt volna az a hallgatóság, amely nem középiskolai érettségi vizsgálatok alapján vétetett fel az 1929/30. tanév elején a közgazdaságtudományi egyetemi karra. Közülük azonban sokan — *úgy látszik* — nem iratkoztak be a fakultásra. *Nagy kérdés, hogy a gyengébb elem tudja-e pótolni azokat, akik jobban végeztek tanulmányaik ellenére: nem mentek a karra.*

6. Az 1929/30. tanévben elsőéves hallgatók érettségi vizsgálatának minősítése *tudománykarok és egyetemek szerint* így alakult:

15. TÁBLA.

Az I. éves hallgatók az érettségi bizonyítvány fokozata szerint az 1929/30. tanévben (%-ok).

Főiskola, tudománykar	A z I. ö v e s h a l l g a t ó k k ö z ü l									
	Jeles	jó	elég- séges	összesen	Jeles	jó	elég- séges	összesen	külföldi	egyéb képest- tessel irat- kozott be
	középiskolai				felső kereskedelmi v. felső mezőgazdasági					
	értetési bizonyítvánnyal iratkozott be									
Hittudományi karok	27.2	28.9	42.1	98.2	—	—	—	—	0.9	0.9
Jog- és államtudományi karok	16.0	25.4	57.8	99.2	—	0.1	0.3	0.4	—	0.4
Államszámveteli tanfolyamok	3.6	7.1	26.1	36.8	2.5	8.6	39.3	50.4	2.5	10.3
Orvostudományi karok	22.7	34.3	40.4	97.4	—	—	—	—	2.3	0.3
Bölcsészeti karok	36.0	30.7	27.8	94.5	—	—	—	—	1.7	3.8
Gyógyszerészeti tanfolyamok	10.1	25.2	53.8	89.1	—	—	—	—	10.9	—
Tudományegyetemek :										
Budapest	28.5	30.0	30.8	89.3	0.4	1.3	5.8	7.5	2.0	1.2
Debrecen.....	14.8	24.5	56.0	95.3	—	0.8	2.5	3.3	0.6	0.8
Pécs	14.2	24.0	60.0	98.2	—	0.2	1.4	1.6	—	0.2
Szeged	10.1	19.4	60.0	89.5	0.2	0.2	1.5	1.9	1.6	7.0
Tudományegyetemek összesen	20.6	26.2	44.9	91.7	0.2	0.8	3.8	4.8	1.4	2.1
Közgazdaságtud. kar	7.2	15.3	19.6	42.1	13.4	17.4	23.1	53.9	3.8	0.2
József Műegyetem	24.0	26.6	42.5	93.1	—	0.25	0.25	0.5	4.4	2.0
Jogakadémiák	13.0	18.8	60.4	92.2	—	0.4	5.3	5.7	2.1	—
Egyetemek és jogakadémiák összesen	18.9	24.6	42.7	86.2	1.7	2.6	5.8	10.1	2.0	1.7
Nőhallgatók	33.4	29.5	22.0	84.9	4.6	3.7	0.8	9.1	2.1	3.9

Legszebb előtanulmányaik a bölcsészettudományi karok elsőéves hallgatóinak vannak, a leggyengébbek a jog- és államtudományi karokéinak. Az egyetemek közül messze kimagaslik a Pázmány Péter Tudományegyetem, de a József Műegyetem hallgatósága is. Az előbbi helyzetét azonban javítják a nőhallgatók; ezek érettségi bizonyítványon alapuló előképzettsége Budapesten is sokkal kiválóbb, mint a férfihallgatóké.

A vidéki tudományegyetemek I. éves hallgatósága látszólag nem annyira értékes. Debrecenben és Pécsen jeles érettségi bizonyítványa csak fele annyi kezdő hallgatónak van, mint Budapesten. Szegeden az arányszám még sokkal rosszabb: itt csak minden tizedik új egyetemi hallgató végezte a középiskolát jeles eredménnyel. Szegeden egyébként úgy a férfi-, mint a nőhallgatók előképzettsége is jóval mögöttes marad az országos viszonyoknak. Debrecenben és Pécsen az I. éves nőhallgatók közül ugyanannyi vagy még több (Debrecenben) jött jeles középiskolai érettségi bizonyítvánnyal az egyetemre, mint Budapesten. Szegeden a helyzet ebben a tekintetben is a legrosszabb. A többi tudományegyetemen általában 5 közül 2 elsőéves nőhallgatónak van jeles középiskolai érettségi bizonyítványa; Szegeden csak minden 5—6-iknak. A szegedi egyetem hallgatóságának nemcsak az egész tömege, hanem ujoncai sem ütik meg azt a mértéket — megközelítőleg sem — melyet a budapesti tudományegyetemé vagy a műegyetemé.

2. A hallgatók előtanulmányai más főiskolákon.

1. Egészen különálló része az egyetemi hallgatóság statisztikájának azok az adatok, melyek a hallgatók *egyetemi tanulmányainak végzésével* függenek össze. A vizsgálatoknak ebbe a körébe tartozik — önmagában is — a felvétel anyagának az a része, mely az egyetemi és jogakadémiai hallgatókat évfolyamok szerint tagolta. Ezeket az adatokat tanulmányunk már előbb feldolgozta. Vannak azonban az adatgyűjtésnek egyéb elágazásai, melyek révén közvetlenebbül lehet bepillantani a hallgatók tanulmányi viszonyaiba: jórészt különben szintén a hallgatók évfolyamok szerint alakított csoportjaival kombinálódnak.

Egyike ezeknek az adatcsoportoknak arra vonatkozik, hogy az egyetemi hallgatóknak mekkora része folytatott *csak azon a tudományszakon* tanulmányokat, ahol a felvétel találta — mióta tanulnak vagy van-e esetleg más főiskolai oklevelük. Elég figyelemreméltó csoport az (10·7%), amely másutt is, nem csupán azon a szakon végzett tanulmányokat, amelyen az 1929/30. tanév második félévére beiratkozott. Évfolyamonként ez az arányszám nagyon változik. Az első évfolyamú hallgatóság körében a legnagyobb (13·7%), a negyedik évfolyamon jóval kisebb (8·7), az ötödiken még inkább az (5·4%).

Az elsőéves hallgatók közé elég sokan ékelődnek be olyanok (pl. az államszámviteltani hallgatók), akik más szakon is végeztek tanulmányokat. A magasabb évfolyamok hallgatóságában azonban általában sokkal ritkább az ilyen elem s ebben a tekintetben megvan az egyhangúság a tudományegyetemek és a műegyetem s a jog- és államtudományi vagy bölcsészettudományi karok között stb., — a régibb hallgatóság sorai között általában jóval több azok száma, akik kezdettől fogva azon a fakultáson tanultak, ahol a főiskolai adatgyűjtésbe bekapcsolódtak. A tény tehát, hogy a legfiatalabb, a kezdő generációban olyan sokan vannak, akik nem eleitől fogva készültek a tudományszakukra, egyfelől azt mutatja, hogy *az egyetemi tanulmányoknak is számos hajótöröttje van*. De másfelől azt is, hogy azok az elemek, melyek kitartanak a tudományszak vagy egyetem mellett, ahol elindultak: a keményebb, a megbízhatóbb főiskolai hallgatók közül valók.

2. Némileg tompítja azonban a leszűrt tanulságok erejét az a körülmény, hogy *az első évfolyambeli egyetemi hallgatók között vannak legtöbben olyanok (6·1%), akiknek már más egyetemen vagy főiskolán szerzett oklevelük van*. A magasabb évfolyamokon ez az arányszám mindegyre csökken (II: 3·3, III: 2·5, IV: 2·7, V: 1·5%). Az átlag (3·9%) is jóval alacsonyabb, mint az első évfolyamnál látott százalék. Mindenesetre döntő része van ebben egyfelől annak, hogy a műegyetem közgazdasági osztályán csak az iratkozhatik be az I. évfolyamra, aki már főiskolai oklevelet szerzett, — továbbá annak, hogy a budapesti tudományegyetemi közgazdaságtudományi karra is gyakran mennek (elsőéves hallgatók gyanánt) olyanok, akiknek már van egyéb főiskolai oklevelük. Másfelől, ha egyéb karokon is iratkoznak be okleveles hallgatók, több-kevesebb félévet rendszerint beszámítanak ugyan tanulmányi idejükbe előbb végzett tanulmányaikból, de csak utólag, az abszolutórium kérelmezésekor. Ez a tanulmányi technikai ok is magyarázata lehet annak, hogy a magasabb évfolyamú egyetemi hallgatóság soraiban végeredményben kevesen vannak oklevelesek.

Általános művelődési szempontból tulajdonképpen örülni kell annak, ha az egyetemek hallgatóságában mind sűrűbben jelentkeznek azok, akik nem újoncok az egyetemi tanulmányok terén, — persze nem abban az értelemben, hogy esetleg másutt abbahagyták tanulmányaikat és itt újra kezdik, — mert ez annak a jele, hogy a magyar intelligenciában szaporodik azoknak a száma, akik többes kvalifikáció birtokában készülnek fel pályájukra. Azaz a magyar értelmiség tisztába kezd jönni azzal, hogy több a reménye sikerre annak, aki szélesebb látókörrrel, tágabb egyetemi képzettséggel rendelkezik. Ez kölcsönöz különös jelentőséget azoknak az adatoknak, amelyeket a statisztikai hivatal adatgyűjtése e részben az egyes fakultások és az egyetemek hallgatóságáról begyűjtött.

A főiskolai oklevelet már előzőleg szerzett hallgatók közül (összes számuk: 498) legtöbbször (17·7%) gazdasági akadémiai oklevele van; 14·5%-nak hittudományi; 13·4%-nak műegyetemi. Roppant érdekes tanúsága a felvételnek az is, hogy a bölcsészettudományi karok hallgatóságából

6·8%, a jog- és államtudományi karokéból 3·0%, a hittudományi karokéból 1·5%, az orvostudományi karokéból pedig mindössze 1·0% rendelkezett már egyéb főiskolai oklevéllel. Meglehetősen magas a szóbanforgó arányszám a közgazdaságtudományi egyetemi kar hallgatóságában (6·0%), a szegedi egyetemen (5·4%), a jogakadémiákon (5·0%) és a József Műegyetemen (4·9%); alacsonyabb a debreceni és a pécsi egyetemeken (3·3%) és a budapesti tudományegyetemen (2·7%).

3. A hallgatók tanulmányi ideje.

1. A statisztikai hivatal feldolgozásai révén a kutató foglalkozhatik azzal a kérdéssel is, hogy az egyetemi hallgatók két csoportja: azok, akik még csak ezután fognak szert tehetni oklevélre s azok, akiknek már van oklevelük, hány féléven át folytattak főiskolai tanulmányokat. Nyilvánvaló, hogy a második csoportban sokkal inkább lehetnek olyanok, akik nagyobbszámú féléven át egyetemi hallgatók: közöttük vannak — persze csak szórványosan — hallgatók, akiknek több főiskolai oklevelük is van. Így azt a tanulságot, hogy némelyikük a normális tanulmányi időt messze meghaladó egyetemi studiumokra pillanthat vissza, megértéssel fogadhatjuk.

Viszont az egyetemi hallgatóságnak abban a csoportjában, amely csak ezután szerez oklevelet, azokat, akiknek a *tanulmányi ideje az általában szokásos 8 vagy (az orvostudományi karon) 10 félévet meghaladja, már késedelmes, lemaradt hallgatóknak kell tekinteni*. A statisztikai hivatal adatgyűjtése arról tanuskodik, hogy *nem megy éppenséggel fehérholló-számba a hallgatóknak ez a rétege sem*.

Nem volna értelme annak, hogy a számokat rendre feldolgozza a tanulmány szövege, amelyeket e részben a statisztikai hivatal táblázatai magukban foglalnak. Elegendő a legfőbb tanulságok levonása. Az egyetemek (és jogakadémiák) első évfolyamú hallgatóságának 91·4%-a legfeljebb két féléven át volt főiskolai hallgató az adatgyűjtés időpontjában. 8·6% tehát azok arányszáma, akik minden bizonnyal több féléven át iratkoztak be egyetemre, semmint ahány félév most végzett tanulmányaik szempontjából számít. Az elsőéves hallgatók 4·1%-a már 3—4, 1·4%-uk pedig 5—6 féléven át volt főiskolai hallgató anélkül, hogy eredményt ért volna el.

A magasabb évfolyamokon egyre ritkábbá válik az a réteg, mely tanulmányait látszólag normális rendben folytatja. A második évfolyamon tanuló egyetemi hallgatóknak 84·4%-a végzett 3—4 féléven keresztül főiskolai tanulmányokat (igaz, hogy 6·6%-uk két félévi tanulmány után számított másodéves hallgatónak: ezek azok a hallgatók, akik a tanév II. félében kezdték meg annakidején egyetemi tanulmányaikat). A harmadik évfolyam hallgatóinak 78·8%-a mögött öt vagy hat féléves egyetemi munka áll, — 9·8%-uk mögött legfeljebb négy féléves. A negyedik évfolyam hallgatói közül 79·3% hét vagy nyolc félév óta főiskolai hallgató; 9·6% legfeljebb hat félév óta. Az ötödik évfolyamú hallgatóságból — végül — 77·2% folytatott főiskolai tanulmányokat kilenc vagy tíz s 7·0% legfeljebb nyolc féléven keresztül. Végeredményben az *első évfolyamú hallgatóságnak legalább 8·6%-a megkésélt tanulmányaiban, a negyedik évfolyamon 11·1%; az ötödik évfolyamon 15·8%.*

2. A műegyetemen — ellentétben a tudományegyetemekkel — tudvalevőleg a tanév-rendszer van érvényben. A műegyetemen tehát azok az arányszámok, amelyek az egy, két, három, stb. félév óta már egyetemi hallgatók százalékát jelzik, tisztán tükrözik vissza — esetleg — azt a késedelmet, amely a technikus-ifjúság életében vagy a műegyetemi tanulmányainak sikertelensége miatt vagy azért mutatkozik, mert más főiskoláról jöttek át a műegyetemre. A *műegyetemi elsőéves hallgatóságnak csak 90·6%-a tekinthet vissza egy vagy két féléves multra; a második évfolyam létszámából 81·1% három vagy négy félévesre; a harmadik évfolyaméból 83·1% öt vagy hat félévre; a negyedik évfolyaméból 78·8% hét vagy nyolc félévre. A műegyetemi tanulmányok közismerten nehéz volta lehet elsősorban az oka annak, hogy már az első évfolyam hallgatóságából is 9·4%-nak tanulmányi restanciája van, — a második évfolyaméból csaknem egyötöd résznek s hogy a késedelmes technikus-hallgatók arányszáma a negyedik évfolyamban 21% jölle emelkedik*. Még szerencse, hogy e hallgatók túlnyomórészt csak két félévet veszítettek eddigi tanulmányaik során.

3. A tudományegyetemek első évfolyamú hallgatóságából Szegeden (89·1%) és Budapesten (92·0%) vannak legkevesebben azok, akiknek nincs tanulmányi veszteségük. A debreceni tudományegyetemen ez az arányszám jóval kedvezőbb: 94·5%. Az okot nem lehet megállapítani, de a tény maga mégis feljegyzésre méltó. *Aminthogy az is, hogy a vidéki egyetemeken rendre jóval több olyan másod-, harmad- és negyedéves hallgatóról tud a statisztika, aki legfeljebb csak 2, 4 és 6 félév óta főiskolai hallgató, — azaz (a felvétel időpontja januárja esvén) a vidéken inkább divik az az alapján nem egészséges rendszer, hogy a hallgatók nem a tanévek első, hanem második félévében kezdik meg tanulmányaikat. A tanulmányi rend erre kétségtelenül módot ad. Más kérdés az, hogy az oktatásnak előnyére válik-e az, ha két féléven át előadott tudományszakoknak az egyetemi ifjú előbb a második s csak azután hallgatja az első felét.*

4. Az egyes tudománykarok adatainak vizsgálata látszólag megcáfolja azt a gyakran felbukkanó és többnyire nem komoly kritikát, mintha a jog- és államtudományi karok hallgatósága közel sem volna oly szorgalmas, mint más karoké. Igaz, hogy az első évfolyamú jog- és államtudományi hallgatók között csak 90·3% volt azok száma, akiknek legfeljebb két félévi főiskolai tanulmányai voltak, — míg az orvostudományi karon 96·8%, a bölcsészettudományi karon pedig 92·9%. De nagyon valószínű, hogy a jog- és államtudományi karok valamivel kisebb arányszáma azzal függ össze, hogy ezekre a karokra — az ott szereshető tudományos ismeretek általánosabb jellege folytán — sűrűbben jönnek át más tudomány-szakokról is hallgatók. Valóban — már előbb is idéztük — a jog- és államtudományi karok hallgatóságából csak 86·2% végzett tanulmányokat kizárólag ezeken a karokon; az orvostudományi karon 96·9%. Ezt az okfejtést erősíti meg a felvételnél az a tanulsága is, amely szerint a második, harmadik és negyedik évfolyamos jogász-hallgatóság között nincsenek többen (esetleg kevesebben vannak) a tanulmányi hátralekösök, mint az orvosi, vagy bölcsészeti karokon.

5. Külföldi studiumokat a most tanuló egyetemi hallgatóságnak csak töredéke (1·5%) végzett, 183 hallgató, felerészük legfeljebb egy vagy két féléven át. *Valaha másképp volt. De társadalmunknak nagy elszegényedése mellett a szülők túlnyomó részére gyermekeiknek hazai főiskolákon való taníttatása is súlyos terheket ró. Annál nagyobb jelentőségű a magyar kultúra szempontjából — szinte fel sem becsülhető az értéke — a végzett hallgatók számára a magyar állami költségvetésben rendszeresített külföldi ösztöndíjak intézménye.*

6. Azoknak az egyetemi hallgatóknak végzett tanulmányi féléveik szerint való megoszlása, akiknek már volt főiskolai oklevelük akkor, amikor mostani tanulmányaikra beiratkoztak, természetesen egészen más. E hallgatóknak 27·7%-a hét-nyolc, 29·9%-uk kilenc-tíz, 15·9%-uk tizenegy-tizenkét, 9·9%-uk tizenhárom-tizenöt, néhányuk még több féléven át folytatott már főiskolai tanulmányokat az adatgyűjtés idejében. Összes számuk 498 volt, köztük 74 nő. Közelebbi részleteket a tanulmány szövegéhez csatlakozó táblázatok anyagában lelhet meg az olvasó.

7. Az egyetemi tanulmányok sikeres végzésének egyik feltétele az, hogy a tanulmányok a lehetőség határán belül egyfolytában végeztesse. Logikus tehát, hogy a főiskolai statisztika igyekezett kipuhatolni, hogy a hallgatóság mekkora része volt kénytelen tanulmányait megszakítani. Az egyetemi hallgatók egész tömegéből a statisztikai hivatal adatgyűjtése szerint körülbelül minden hatodik (16·4%) szakította meg hosszabb-rövidebb időre tanulmányait. A jogakadémiák mellett (25·2%) legtöbben a műegyetemen (24·9%); a tudományegyetemeken (14·9%) és a közgazdaságtudományi egyetemi karon (12·8%) sokkal kevesebben. A tudományegyetemek közül leggyakoribb volt a tanulmányok megszakítása a budapesti (16·1%), legritkább a debreceni egyetem (12·6%) hallgatóságánál. A tudományegyetemi karok között az orvostudományi (32·1%) s a jog- és államtudományi (15·7%) karok járnak elől, a hittudományi (5·6%) és a bölcsészettudományi karokon (8·5%) szórványosabb a tanulmányok félbeszakítása.

A tanulmányi veszteség legtöbbszörre egy vagy két félévi hátrányt jelent (a hallgatók 8·6%-ánál). Három-négy (2·9%), öt-hat (1·7%) féléves tanulmányi megszakítás jóval ritkább. Viszont elég sok esetben (3·2%) van arról szó, hogy az egyetemi hallgatók hét vagy több félévi szünetelés után folytatják tanulmányaikat. Abban, hogy a tanulmányi veszteség jórészt egy vagy két féléves, egyetemeken és karok között nincs különbség. Hosszabb megszakítások — mégis — elsősorban a műegyetemen és a jogakadémiákon

jordulnak elő. Amott bizonyára a tanulmányok nehézségével függ ez össze. Emitt a jogakadémiák közelsége segítheti elő azt, hogy vannak, akik már az első ifjúságukon jóval túl folytatják (az életben elhelyezkedve) egykor megkezdett tanulmányaikat.

Az adatgyűjtés megkísérelte a főiskolai tanulmányok megszakításának okát is megállapítani. Ha a statisztikai hivatal adatai közül itt csupán arra történik hivatkozás, hogy betegség miatt a hallgatók 3·6, anyagi okok miatt 6·0, tanulmányi okok miatt 2·4 s egyéb okok miatt 4·4%-a szakította félbe tanulmányait, a legfőbb tanulságokról már tudomást szerzett az olvasó.

4. A hallgatók tanulmányi eredményei.

1. Az egyetemi hallgatók tanulmányi viszonyaival függ össze azoknak az adatoknak a szemlélete, amelyek a hallgatók tanulmányi eredményeire vonatkoznak. A felvétel kutatta azt, hogy a hallgatóság csak fő- vagy fő- és melléktárgyakat vett fel lecke-könyvébe. Az egész egyetemi hallgatóságnak aránylag kis része, 27·1%-a volt olyan, amely kizárólag főtárgyakra iratkozott be; a túlnyomó többség melléktárgyakat is kívánt hallgatni. Természetesen az egyetemi hallgatóság tanulni vágyására és buzgalmára csupán abból, hogy hányan vesznek fel lecke-könyvükbe melléktárgyakat, nem lehet következtetni. A formai bejegyzés nem jelenti azt, hogy az ilyen egyetemi hallgatók valamennyien komolyan foglalkoznak is a kiszemelt tudomány-szakokkal. De meg például a műegyetemen a kötött tanmenet olyan mértékű megterhelést zúdított a hallgatóság első évfolyamaira, hogy legény legyen a talpán az az ifjú, aki a kötelező főtárgyakon kívül érdemben foglalkozni tud speciál-kollegiumokkal, — bármennyire átértékelje azok fontosságát.

Ez a magyarázata annak, hogy azoknak a hallgatóknak a száma, akik csupán főtárgyakat vettek fel indexükbe, a műegyetemen legnagyobb (69·8%). A jogakadémiákon viszont meglepetésszerűleg legtöbben (a hallgatók 86·9%-a) vettek fel lecke-könyvükbe melléktárgyakat. A tudományegyetemek hallgatóságában azonban általában sokkal tömörebb az a réteg, mely nem szorítkozik tanulmányában csak az ú. n. főtárgyakra, amelyek hallgatása nélkül nem jelentkezhettek alapvizsgálatokra, szigorlatokra stb. A jog- és államtudományi karok hallgatóinak csupán 19·4, a hittudományi karokénak 19·0, a bölcsészettudományi karokénak 13·5, az orvostudományi karokénak pedig 25·5%-a vett fel lecke-könyvébe kizárólag főtárgyakat. A fiatalság többi részében legalább a jó szándék meg volt arra nézve, hogy mélyebb egyetemi műveltséget szerezzen a maga számára. Nagyon tanulságos néhány részlet ismerete.

A jog- és államtudományi karok elsőéves hallgatóinak az első évfolyamon még csak 8·8, a másodikon már 14·3, a harmadikon 22·8, a negyediken pedig 42·0%-a volt olyan, aki csupán főtárgyakra iratkozott be. Az első évfolyamokon valóban dicséretesnek látszik a jogászfiatalság buzgósága. Később — a magasabb évfolyamokon — mindinkább szaporodnak azok a hallgatók, akik csupán az abszolutorium megszerzéséhez szükséges főtárgyakat hallgatják. Az érdeklődés gyengülése csak a negyedik évfolyamú jogász-hallgatóknál tűnik igazán szembe, — abban a tanévben, melynek végén a hallgatók már nem tesznek alapvizsgálatokat, hanem szigorlatokra készülnek.

Más a helyzet az orvostudományi karon, legalább a negyedik évfolyamig bezárólag. Az első évfolyamú orvostanhallgatóknak még 41·5%-a kizárólag főkollegiumot hallgat; a második évfolyamosok között már csak 22·9, a negyedik évfolyamosok közül pedig 12·8%. Az orvoskari tudományokban való elmélyedés kezdeti nehézségei magyarázzák meg az első évfolyam arányszámát, majd az érdeklődés fokozódása a többit. A zárószigorlatok közelségével függ össze nyilván az, hogy az ötödik évfolyamú orvostanhallgatók közül újból már 31·4% azok száma, akik csak főkollegiumot hallgatnak.

Az egyetemi milieuvé való megbarátkozás okozta valószínűleg azt, hogy míg az elsőéves műegyetemi hallgatók közül csak 18·2%, a negyedévesek közül már kétszer annyi (36·6%) hallgatott melléktárgyakat.

2. Az imént tárgyalt adatok azt mutatják, hogy az egyetemi hallgatóknak aránylag kisebb része vesz fel csupán főtárgyakat tanulmányai közé. Afelől, hogy a hallgatók collokviumok letételével mennyiben igazolták kényszerű vagy komoly érdeklődésüket a kiszemelt tudomány-szakok iránt, a col-

lokviumok statisztikájából lehet tájékozódni. A hallgatóság tanulmányi buzgóságának nemi a legjobb bizonyága az, hogy szinte pontosan kétfőtödrésük (39·6%) nem kollokvált. Igaz, hogy a magyar egyetemek tanulmányi és vizsgarendje csupán a műegyetemen és a közgazdaságtudományi egyetemi karon kötelezi a hallgatókat bizonyos tárgyakból való kollokviumra, egybeült a teljes tan-szabadság uralkodik abban a tekintetben, hogy alapvizsgálatokra és szigorlatokra kollokviumok nélkül is jelentkezhetnek a hallgatók.

Igy tehát az a tanulság, hogy az ifjúság 38·5%-a főtárgyakból, 20·7%-a pedig amellet mellék-tárgyakból is kollokvált, nem kedvezőtlen. Nemcsak az ú. n. tandíjmentességi kollokviumokról volt l. i. szó bizonyára az esetek nagy többségében, hanem a tudományos munkában való előbbrehaladás érdekében leszürt önkritikáról. A hallgatóknak az a csoportja, mely fő- és melléktárgyakból is kollokvált, különö-sen olyannak tekintendő, melyről joggal állíthatjuk azt, hogy a köteles buzgóságon felül tanúit dicséretes érdeklődést egyetemi tanulmányai iránt.

Azoknak a hallgatóknak az arányszámát azonban, akik csak főtárgyakból kollokváltak, — az előadottak után — kissé óvatosan kell kezelni: két egyetem (illetőleg egyetemi kar) kötelező kollokviumi rendszere megbontja az áttekintés egységes képét. Abból, hogy a műegyetem ifjúságának 72·5%-a (bár csak főtárgyakból) kollokvált, egymagában nem lehet következtetni arról, hogy a műegyetemi ifjúság szorgalma egyéb karok vagy egyéb egyetemek ifjúságának szorgalmát többszörösen meghaladja. Sőt, mivel a műegyetemen — mint említettett — a tanévrendszer dívik s a kötelező tárgyakból többnyire a tanév végén kerül sor kollokviumra, a jelzett arányszám magasnak is látszik. Nem lehetetlen, hogy a főtárgyakból késedelmesen (nem a szabályszerű határidőben) letett kollokviumokat (az ú. n. utóvizsgákat is) gyakran a kollokviumok közé sorolták a technikus-hallgatók.

Az adatgyűjtésnek az a tanulsága, hogy a közgazdaságtudományi karon főtárgyakból, ille-tőleg fő- és melléktárgyakból is kollokváló ifjak százaléka csak 64·7%, pedig itt az előbbrehaladás-nak éppúgy feltétele a sikeres kollokvium, mint a műegyetemen, — nem kedvező.

A tudományegyetemeken a hallgatók 59·5%-a kollokvált. A jog- és államtudományi karon azonban ez az arányszám csak 42·9%: bár alapjában nem alacsony, de — úgy látszik — egyre csökken, amint magasabb évfolyamokhoz érkezünk. Az első évfolyamos jogászhallgatóságnak még 48·0, a második évfolyamosnak 48·1%-a, a harmadik évfolyamos hallgatóknak azonban már csak 39·0, a negyedik évfolyamos hallgatóknak pedig csak 31·0%-a kollokvált. Jobbára már csupán fő-tárgyakból. Különösen a negyedik évfolyamban, amikor a jog- és államtudományi kari hallgatók már szigorlataikra készülnek, lanyhul el a kollokviumok letételével igazolt érdeklődésük.

A rendelkezésre álló adatok szerint a bölcsészettudományi karok hallgatósága látszik a legszor-galmasabbnak. E hallgatóság 39·8%-a főtárgyakból, 47·7%-uk azonban fő- és melléktárgyakból is kollokvált s ha az az arányszám, amelyet a második évfolyamú bölcsészettudományi hallgatóság felmutat (ebből az évfolyamból az ifjúságnak 93·6%-a kollokvált!), a többi évfolyamon nem is ismét-lődik meg, mégis komoly tudományos szellemre kell abból következtetni, hogy a harmadik-negyedik évfolyamos bölcsészettudományi hallgatóság sorából is megközelítőleg 90% kollokviumok segítségével ellenőrizte saját munkáját.

Az orvostudományi karok hallgatóinak 68·5%-a kollokvált. Évfolyamonként nagyon hullámszik itt a kollokváló hallgatók arányszáma. A nem kollokváló az orvoskari tanulmányok első felében minden-esetre többen vannak, mint azok második szakában.

3. Szemináriumi gyakorlatokat a hallgatóknak aránylag kis része (11·7%-a) végzett. Legkedvezőbb az arányszám a hittudományi karokon (52·4%), továbbá a közgazdaságtudományi egyetemi karon (28·0%) és a bölcsészettudományi karokon (27·5%). A jog- és államtudományi karokon (5·0%) és az orvosi karokon (2·3%) jóval rosszabb, s ugyanúgy a műegyetemen (3·8%). Az összehasonlítás nem könnyű, mert hiszen pl. a műegyetemi és orvoskari laboratóriumi munka épp annyira tudományos célokat követ, mint más tudománykarokon a szeminárium. Mégis kétségtelen, hogy a kötelező szemí-náriumi munka, mely pl. a műegyetem közgazdasági osztályán dívik, — bár a professzorokra nagy terhet ró — a jövő útja arra nézve, hogy a hallgatóság szélesebb rétegeit bevezessük a tudományos munkába.

5. A hallgatók nyelvismereite.

Tanulmányunknak ebbe a részébe iktattuk be az egyetemi hallgatók nyelvismereit meg-világítását. Utalunk mindenekelőtt az alábbi adatokra:

16. TÁBLA.

A magyar anyanyelvű hallgatók nyelvtudása az 1929/30. tanévben (%-ok).

Főiskola megnevezése	csak anyanyelv- vén beszél	A hallgatók közül magyar anyanyelvű és											
		német	francia	angol	olasz	tót	román	horvát és szerb	egyéb	egy	két	három	nég y. több
		nyelven is beszél								idegen nyelven beszél			
Pázmány Péter Tud.-egy. összesen	46·4	49·3	17·9	9·5	3·4	1·7	2·1	1·0	2·4	29·4	16·3	6·3	1·6
nőhallgatók	25·2	70·8	38·0	14·3	4·9	1·4	1·0	1·0	2·1	33·2	27·2	12·0	2·4
Közgazd.-tud. kar összesen	52·4	42·6	13·9	9·3	2·3	2·1	2·0	1·3	2·3	27·8	13·1	4·9	1·8
nőhallgatók	49·4	46·7	19·0	12·5	2·7	1·1	—	1·1	2·2	28·8	12·0	7·1	2·7
Tisza István Tud.-egy. összesen.	75·6	19·8	6·7	2·7	1·8	0·7	1·8	0·1	1·2	17·2	4·8	1·8	0·6
nőhallgatók	63·6	25·6	19·0	4·1	0·8	0·8	—	—	1·7	26·5	4·1	5·8	—
Erzsébet Tud.-egyetem összesen.	61·7	34·5	8·8	4·4	1·2	1·8	1·2	2·3	1·4	25·2	9·7	2·7	0·7
nőhallgatók	51·3	44·4	23·1	3·4	—	0·9	—	1·7	—	27·3	18·0	3·4	—
Ferenc József Tud.-egy. összesen	62·9	30·0	10·1	3·7	1·7	1·5	5·4	2·5	1·1	22·8	10·7	2·9	0·7
nőhallgatók	43·7	51·5	24·2	4·8	4·3	—	3·0	3·9	3·9	29·0	19·5	1·8	—
Tudományegyetemek összesen	55·0	40·2	13·8	7·2	2·6	1·6	2·5	1·3	1·9	26·2	12·9	4·7	1·2
nőhallgatók	35·7	69·9	31·2	11·0	3·9	1·1	1·0	1·4	1·8	31·1	21·8	9·4	2·0
József Műegyetem összesen	45·5	50·1	14·3	9·8	1·7	1·5	5·3	1·5	1·8	31·0	16·7	6·1	0·7
nőhallgatók	—	100·0	—	—	—	—	—	—	—	100·0	—	—	—
Jogakadémiák összesen	63·2	32·2	8·2	3·8	0·8	2·9	3·7	1·3	1·9	23·0	10·7	2·2	0·9
nőhallgatók	50·0	50·0	—	—	—	—	—	—	—	50·0	—	—	—
Egyetemek és jogakad. összesen . .	54·6	40·8	13·5	7·2	2·4	1·7	2·8	1·3	1·9	26·6	13·1	4·7	1·1
nőhallgatók	35·6	60·0	31·1	11·0	3·9	1·1	1·0	1·4	1·8	31·3	21·7	9·4	2·0

A magyar egyetemi hallgatóknak a felénél valamivel nagyobb része csak anyanyelvén beszél. A nőhallgatók nyelvismereite sokkal jobb, mint az egész hallgatóságé: csaknem kétharmadrésük beszél anyanyelvén kívül más nyelven is. A nőhallgatók nagyobb nyelvismereite különösen abban jelentkezik, hogy a több nyelven beszélők a nőhallgatók között szinte kétszer olyan sűrűn fordulnak elő, mint ilyen férfihallgatók a maguk csoportjában. Legáltalánosabb a német nyelvismeret, messze mögötte következik a francia és angol. A nőhallgatóknak azonban megközelítőleg egyharmad része beszél francia nyelven is. Az egyetemek közül, magyar szemmel nézve, kimagaslóan legjobb a műegyetemen, valamint a Pázmány Péter Tudományegyetemen tanuló hallgatók nyelvismereite. A vidéki egyetemeken, elsősorban pedig a debreceni egyetemen, az idegen nyelvismeretű hallgatók száma jóval kisebb. Az egyes egyetemek adatainak közelebbi vizsgálata azt is kétségtelenné teszi, hogy leggazdagabb a bölcsészettudományi kari hallgatók nyelvismereite. A jog- és államtudományi kari hallgatóké rendszerint gyengébb. A műegye-temen a vegyészmérnöki és a közgazdasági osztálybeli hallgatók nyelvismereite messze meghaladja a többi osztályok hallgatóságát. Az egyetemi hallgatók nyelvismeretére vonatkozó adatoktól nem búcsúzhatszunk el anélkül, hogy meg ne emlékezzünk arról, mennyire fontos volna az, ha a csonka országunkat környező államokban használatos nyelvek megtanulását tervszerűen segítenék elő az egyetemi ifjúság körében.

V. Adatok a hallgatók szüleiről.

1. A hallgatók szüleinek foglalkozása.

1. Az egyetemi (és jogakadémiai) hallgatók problémájának mélyebb megértése szempontjából a legfontosabb célkitűzések egyike azoknak az adatoknak közelebbi vizsgálata, melyek a hallgatók szüleinek foglalkozási és társadalmi tagozódását részletezik. E tanulmány írója abban a már idézett tanulmányában,¹⁾ melyben az értelmiség válságának szociális és gazdasági hátterével foglalkozott, éppen a probléma e körének kifejtésére fektette a súlyt. De bár így felmentve érzi magát a kötelezettség alól, hogy a részletekbe menően újból leszögezze álláspontját, szükségesnek véli, hogy legalább a legfontosabb adatok idézésével megrajzolja a helyzet képét.

17. TÁBLA.

A hallgatók szüleinek foglalkozása szerint az 1913/14—1929/30. tanévekben (%-ok).

T a n é v	A hallgatók szüleinek foglalkozása szerint																			
	Östermelés				Bányászat, ipar			Keresk., hitel, közlekedés			Értelmiség			Nyugdíjas tisztviselő	Egyéb nyugdíjas	Tökeés, járadékos, magánzó	K. m. n. napsz.	Egyéb		
	Nagybirt., középbirt., bérlő	Kisbirt., kisbirt. napsz. és más önálló	Gazd. tisztv.	Gazd. munkás, eselőd	Önálló	Tisztviselő	Egyéb	Önálló	Tisztviselő	Egyéb	Köztisztviselő, katonatiszt	Pap, tanár, tanító	Más önálló és tisztv.						Polg. és katonai altsz., szolga	
1913/14. tanév	5.8	0.5	1.7	0.7	11.4	2.3	1.7	12.7	10.1	2.8	14.5	10.9	9.0	1.3	4.2	0.6	3.2	0.2	0.6	
1914/15—1918/19. évek átlaga	4.1	0.3	1.6	0.6	10.6	2.6	1.5	15.1	11.4	2.2	14.8	10.1	8.7	1.0	4.5	3.5	0.1	1.3		
1919/20. tanév	3.1	0.3	2.3	0.3	13.5	2.2	2.0	5.2	12.9	3.8	16.0	12.8	6.4	1.7	6.2	2.2	0.1	1.0		
1920/21—1924/25. évek átlaga	2.7	7.7	1.7	0.5	11.6	2.2	2.3	7.6	10.3	3.0	16.8	9.8	7.0	0.9	11.4	3.3	0.1	1.1		
1925/26—1928/29. évek átlaga	2.7	7.2	1.4	0.7	11.3	3.1	1.7	5.5	10.2	2.1	17.1	10.9	7.1	1.6	12.9	2.0	1.4	0.1	1.0	
1929/30. tanév	2.2	6.7	1.5	1.2	10.4	4.0	3.0	5.8	10.4	2.2	13.4	10.8	8.5	1.4	14.3	2.6	1.0	0.1	0.5	

A magyar egyetemi ifjúság sorai között dominál az az elem, melynek szülei is az ú. n. intelligencia körébe tartoznak. Ennek az állításnak az igazsága nemcsak abból tűnik ki, hogy ha akár a világháborút megelőző utolsó tanévek adatait vizsgálja a statisztika, akár az 1929/30. tanévé, csupán árnyalatnyi különbség jelentkezik az ú. n. értelmiségi foglalkozású szülők egyetemi hallgató gyermekeinek arányszámában. Az intelligencia érdekeltségének nagyságát még inkább megvilágítja az a számítási módszer, amely egyfelől az értelmiségi foglalkozású szülők gyermekeihez hozzáveszi a nyugdíjas tisztviselőket, illetőleg másfelől az értelmiség fogalmának logikusan szélesebbkörű magyarázatával a sajátosan gazdasági jellegű foglalkozások közül is odasorolja azokat a birtokos- vagy tisztviselőelemeket, melyeknek az értelmiséghez való tartozása valóban nem kétséges.

Némi magyarázatra szorulnak mégis a táblázat adatai. Az 1913/14. tanévben az egyetemi hallgatók közül körülbelül minden hetediknek atyja köztisztviselő vagy katonatiszt volt; minden kilen-

cediké pap, tanító vagy tanár, minden tizenegyediké pedig más önálló vagy tisztviselő (rendszerint szabad foglalkozású egyén). A világháború előtt a tisztviselők nyugdíjazása normális keretek szerint bonyolódott le; azok a hallgatók tehát, kiknek szülője vagy egyéb törvényes gondviselője nyugdíjas volt, aránylag kevesen fordultak elő. Nagyjában ugyanez volt a helyzet a század második évtizedének abban a szakában, melyet a háború jellemezett.¹⁾

A 20-as évek első felében azután egészen világosan kezdett jelentkezni annak a nagy átalakulásnak a hatása, mely Magyarország társadalmi strukturájában végbement. Amint az állami és önkormányzati közigazgatás, a változott viszonyokhoz mérten, redukálni kényszerült tisztviselői személyzetét (és ugyanezt tették a magángazdaság körébe tartozó vállalatok is), iziben megnőtt az egyetemi hallgatók között azoknak a számaránya, kiknek apja nyugdíjas tisztviselő volt. Sőt, amint az évtized vége felé közeledett, ez az arányszám mind magasabb lett. Ez az oka annak, hogy a század harmadik évtizedének végén már ritkábban találtunk a magyar egyetemi ifjúságban a tényleges szolgálatban álló köztisztviselőket és katonatiszteket gyermekei. (Az 1929/30. tanévi arányszámuk 1.1-del kisebb, mint az 1913/14. évi). Minthogy másfelől papok és tanáremberek, továbbá a szabad foglalkozású egyének leszármazói csak olyan sűrűn fordultak elő most is az egyetemi hallgatók között, mint a világháború előtt, kétségtelen, hogy részben a nyugdíjas tisztviselők sorába kerültek át azok a szülők, akik különben mint aktív szolgálatban állók, küldhették volna gyermekeiket az egyetemekre. Ha azonban a nyugdíjas tisztviselők gyermekeire eső 14.3%-nak bizonyos töredéke talán el is hanyagolandó azon a címen, hogy e százalék nem csupán az u. n. értelmiségi (köz-) tisztviselők, hanem gazdasági pályák tisztviselőinek gyermekeit is magában foglalja, mégis bizonyos az, hogy végeredményben a köztisztviselői származású elemek Csonka-Magyarország egyetemén sokkal nagyobb tömegben sűrűsödnek össze, mint Nagy-Magyarországon. A megszállott területekről az ország közepébe szorult tisztviselő-csoportok nyomásán kívül, bizonyára az ú. n. köztisztviselői ösztöndíjaknak is jelentős része van abban, hogy a köztisztviselők változatlan hűséggel, sőt szinte fokozódó vágyakozással küldik gyermekeiket egyetemi iskolázásra.²⁾

¹⁾ A németbirodalmi főiskolai statisztika is nagy súlyt helyez — mint tudjuk — a hallgatók társadalmi tagozódásának szemléletére. Az eszköz, melynek segítségével kutatásait végzi, az apa foglalkozásának vizsgálata. A foglalkozási nomenklátura, melyet használ, nem fedi a miénket — a mienk a népszámlálásoknál használt felsoroláshoz igazodik — s inkább valóban bizonyos társadalmi csoportok szerepét igyekszik kidomborítani. A későbbi idézetek könyvebb megértése érdekében felhívjuk az olvasó figyelmét arra, hogy a németbirodalmi statisztika feldolgozási rendszerét e tanulmány 13. lapján már ismertettük. Az apa foglalkozása alapján a hallgatók számsoraiból további csoportokat alkotnak kettős irányban is. Egyfelől a társadalmi csoportosulás — horizontális — alakulását követik nyomon, (1. Hivatalnokok; 2. Nagyvállalkozók, nagybirtokosok, gyárigazgatók, háztulajdonosok, vezető állásban levő magánalkalmazottak; 3. Kisvállalkozók, kisbirtokosok, önálló kézművesmesterek és egyéb kereskedők és vállalkozók; 4. Alkalmazottak: nem számítva hozzájuk a vezető állásban levő magánalkalmazottakat; 5. Szabad foglalkozások; 6. Munkások.) másfelől a társadalmi osztályok — vertikális — alakulását. (1. Felső osztályok: magasabbrendű hivatalnokok, tisztek és magasabb katonai hivatalnokok, főiskolai végzettségű egyének szabad foglalkozásokban, nagybirtokosok, gyártulajdonosok, vezető állásban levő magántisztviselők. 2. Középosztály: középrendű hivatalnok és egyéb előbb nem említett katonai személyek, nem főiskolai képzésű egyének szabad foglalkozásokban, kisbirtokosok; önálló kézművesmesterek; egyéb kereskedők és vállalkozók; egyéb magánalkalmazottak. 3. Alsóbb osztályok: alsóbbrendű hivatalnokok és munkások.) L. Prof. D. dr. Richter i. tanulmányát i. m. 62*. 1.

²⁾ A németbirodalmi főiskolai ifjúság 46.8%-a hivatalnokember gyermeke. Richter professzor úgy véli, hogy a hivatalnoki intézmény a háború után megindult terjeszkedése egyik oka volt a hallgatók száma növekedésének. A hivatalnokok gyermekeinek csoportjából a legnagyobb részt (28.3%) a középfokú hivatalnokok gyermekei képviselték; a felsőbb hivatalnokok csak 14%-ot, az alsóbbrendű hivatalnokoké éppenséggel kis részt. A hivatalnokok gyermekei után következnek a kereskedők és vállalkozók gyermekei (23.0%). Azután az alkalmazottaké (13%). Szabadfoglalkozású szülője a hallgatók 8%-ának volt; kisbirtokos 3.6, munkásember pedig 3%-nak.

Az egyes társadalmi csoportok közül a hivatalnokok gyermekeinek szerepét fentebb láttuk. Nagyobb vállalkozóktól a hallgatók 11, kisebb vállalkozóktól 22%-a származott.

Szűkebb értelemben vett alkalmazott volt atyja a hallgatók 8%-ának, — a szabadfoglalkozású és munkásapák gyermekeinek arányszámait az imént idéztük.

A társadalmi osztályok szerint való tagozódás adataira vonatkozólag Richter professzor előre megjegyzi, hogy a csoportosítás bizonyos nehézségekkel jár és nem tökéletes; a fővonásokat azonban elég híven tükrözi vissza. A hallgatók 32.6%-a a felsőbb osztályhoz tartozik, 60.8%-a középosztályhoz, 5.8% az alsóbb osztályhoz, 0.8% pedig foglalkozás nélküli apa gyermeke. A nőhallgatók közül jóval többen (42.8%) valók a felsőbb osztályból, mint a férfihallgatók közül (31.0%); az alsóbb osztály szerepe azonban a férfihallgatók között sem sokkal nagyobb (6.2%), mint a nőhallgatók csoportjában (2.7%). L. Prof. D. dr. Richter i. tan. i. m. 62*, 64*. 1.

¹⁾ Laky Dezső dr.: Az értelmiség válságának gazdasági és társadalmi okai. Társadalomtudományi Füzetek. 14—16 k., 28—49. l. Budapest, 1931.

Mindenesetre jellemző adaléka ennek a tanulmánynak az, hogy az 1929/30. tanév második felében jó $\frac{2}{5}$ része az egyetemi hallgatóknak minden kétséget kizáróan olyan szülő gyermeke volt, ki maga is köztisztviselő (katonatiszt) — vagy az volt korábban. Régebben az intelligencia s ezzel az egyetemi tanulmányokat végző ifjak tömegét az a tény fejlesztette, hogy az értelmiségi pályákon való elhelyezkedés köre egyre tágult, később szinte a helyzeti energia erejénél fogva fejlődött tovább ezeknek az elemeknek a főiskolai tanulmányok iránt való érdeklődése s fejlődik ma is: az intelligencia tömegei önmagukból gyarapodnak tovább.

2. Az őstermelő szülők gyermekei közül a világháború előtt természetszerűleg magas volt a nagy- és középbirtokos (bérlo) elem gyermekeinek százaléka. Az ország területének megcsonkítása adja okát — de mégsem teljes magyarázatát — annak, hogy az egyetemi hallgatók e csoportjának arányszáma azóta elég mélyre süllyedt. Ez a változás meglepő és jellegzetes, mert a kisbirtokos népség egyetemeken tanuló gyermekeinek arányszáma a világháborút követő évtized végén is alig valamivel kisebb, a mezőgazdasági munkásság és a cselédség köréből kiemelkedő egyetemi hallgatók arányszáma pedig manapság jóval magasabb is, mint valaha. Alighanem azért van ez így, mert a nagy- és középbirtokosok gyermekei közül sokan tanulnak gazdasági akadémiákon. De egyfelől a kisbirtokos-elem nem lankadó felvonulása a főiskolai tanulmányok hajlékai felé, másrészt pedig a munkáselem széleskörű megmozdulása mégis annak a jele, hogy a társadalom ranglétráján lejjebb elhelyezkedett elemek is megindították azt az ostromot, melynek végső célja a társadalom oromzatának látszó pozíciók elfoglalása.

Aligha más a tanulás az ipari foglalkozású szülőktől származó gyermekek arányszámainak vizsgálatánál. Igaz ugyan, hogy az önálló iparos elem gyermekeinek képviselete valamivel kisebb, mint a világháború előtt. De az ipari tisztviselők gyermekei sokkal sűrűbben láthatók. Az ipari munkásság soraiból meg éppen csak 1·7%-a jött előbb az egyetemi ifjúságnak, 1929/30-ban pedig már 3·0%-a.

A kereskedelem-, hitel- és közlekedésügy körébe tartozó szülők gyermekeinél ellentét a kép akkor, ha a vizsgálat az önállók, a tisztviselők, illetve a segéd (munkás)-elem adatait veszi sorra. Az önálló vállalkozók gyermekeinek képviselete a háttérbe szorult; a legutóbbi évek arányszáma csak körülbelül fele akkora, mint a világháború előtt. Viszont a kereskedelmi tisztviselők gyermekei ma is olyan sűrűn vesznek részt az egyetemi tanulmányokban, mint előbb s a munkáselem gyermekei is csak valamivel ritkábban.

Az egyéb foglalkozásokat űző szülők gyermekei kisebb csoportokat alkotnak. A társadalmi fejlődés szempontjából nem érdektelen az, hogy — akárcsak előbb — napjainkban is jó néhány olyan ifjú van a magyar főiskolai hallgatóságban, kiknek szülője külön meg nem nevezett napszámosmunkát végez. A társadalmi emelkedésre sarkaló vágnak minden bizonnyal csodálatraméltó példái ezek az ifjak és szüleik.

3. Az imént lezart fejtegetések a magyar egyetemi ifjúságot összességében tekintették át. Akit azonban az az átalakulás érdekel, mely az egyetemek, illetve a fakultások hallgatóinak szülői foglalkozása szerint való összetételében lepergett, tanulmányozza át a közölt táblázat anyagát.

Az érdekes anyagból e tanulmány csupán néhány kiválóan jellemző adalékot emel ki. A hittudományi karok hallgatóságának összetételében különösen két társadalmi réteg gyakorisága ötlük szembe az 1925/26. tanév óta. A hallgatók közel negyedrészenek kisbirtokos, kisbirtokos-napszámos és más önálló őstermelő vállalkozó az atyja, $\frac{1}{5}$ részüké pedig pap, tanító vagy tanár ember. Az előbbi tanulás szép igazolása annak, hogy elsősorban a római katolikus, de a többi egyház is mily nagy lehetőséget nyújt azoknak az elemeknek érvényesülésére is, amelyek még nem érkeztek be a társadalom magasabb szintjébe. A gazdasági cselédek és munkások gyermekei is többszörte sűrűbben fordultak elő a hittudományi hallgatók sorában, semmint az egyetemi ifjúság összességében. Hasonló, bár nem ennyire határozott a tanulás az iparforgalmi munkásság köréből jött hittudományi hallgatóknál. Míg tehát egyfelől bizonyos sajnálattal kell azt látni, hogy a magyar társadalom értelmiségi rétegei kevésbé szívesen adják gyermekeiket egyházi szolgálatra, másrészt az alsóbb néposztályok érvényesülésének ezt az útját a statisztika bizonyításával is számon kell tartani.

18. TÁBLA.

A hallgatók szüleik foglalkozása szerint az 1913/14—1929/30. tanévekben (%-ok).

(Egyetemek és tudománykarok adatai.)

Tudománykarok, egyetemek, tanév	A hallgatók szüleik foglalkozása szerint																		
	Őstermelés				Bányászat, ipar			Keresk., hitel, közlekedés			Értelmiség								
	Nagybirt., bérlo	Kisbirt., kiebirt. napz. és más önálló	Gazd. tisztv.	Gazd. munkás, cseléd	Önálló	Tisztviselő	Egyéb	Önálló	Tisztviselő	Egyéb	Köztisztviselő, katonatiszt	Pap, tanár, tanító	Más önálló és tisztv.	Polg. és katonai állás, szolga	Nyugdíjas tisztviselő	Egyéb nyugdíjas	Tökeés, járadékos, magánzó	K. m. n. napz.	Egyéb
Hittudományi karok																			
1925/26—1928/29. évek átlaga ..	0·7	23·9	0·3	4·1	14·3	0·3	2·4	3·4	4·8	3·1	6·8	19·5	1·0	3·1	6·8	1·7	1·4	0·7	1·7
1929/30. tanév	1·3	24·0	0·5	2·5	12·9	2·0	3·0	2·8	6·1	2·8	5·1	21·8	1·5	3·0	6·3	1·8	1·0	0·3	1·3
Jogi karok és jogakadémiák																			
1913/14. tanév	7·0	5·9	1·7	0·9	9·7	1·9	1·5	9·8	10·1	2·8	17·7	10·4	9·0	1·5	5·1	0·7	3·5	0·1	0·7
1914/15—1918/19. évek átlaga ..	4·8	7·7	1·7	0·4	9·7	2·1	1·1	9·7	11·4	2·6	19·0	9·2	8·1	1·4	5·7	3·6	—	0·1	1·7
1919/20. tanév	5·1	8·3	1·7	0·4	10·8	1·3	0·8	4·4	12·4	5·5	18·2	11·9	6·3	1·1	6·3	2·7	—	0·1	0·7
1920/21—1924/25. évek átlaga ..	2·6	8·2	1·3	0·5	10·1	1·2	1·5	6·9	10·4	3·1	20·1	9·1	6·5	1·2	11·7	3·9	—	0·1	1·6
1925/26—1928/29. évek átlaga ..	3·6	7·4	1·4	0·5	10·1	2·3	1·4	5·6	9·9	2·2	20·0	9·2	6·8	1·5	13·6	2·1	1·6	0·1	0·7
1929/30. tanév	3·1	6·9	1·6	1·2	9·2	2·7	2·6	5·8	10·3	2·3	17·0	8·6	8·3	1·4	14·7	2·6	1·3	0·1	0·3
Orvosi karok																			
1913/14. tanév	5·7	6·6	1·6	0·6	11·2	2·2	1·4	19·6	8·8	1·3	12·3	10·9	9·7	1·4	3·1	0·2	3·1	0·1	0·2
1914/15—1918/19. évek átlaga ..	4·3	5·6	1·7	0·2	9·6	2·3	1·2	23·4	10·4	1·5	12·1	9·9	9·7	0·6	3·4	3·2	—	0·1	0·8
1919/20. tanév	2·8	11·9	2·6	0·3	13·3	2·0	1·3	4·6	10·9	2·6	16·5	13·9	7·0	1·4	6·1	1·9	—	0·1	0·8
1920/21—1924/25. évek átlaga ..	2·3	9·6	1·8	0·6	12·3	1·9	2·1	11·1	9·3	2·6	15·0	10·5	7·2	0·7	9·3	2·9	—	0·2	0·7
1925/26—1928/29. évek átlaga ..	2·0	8·9	1·3	0·8	12·2	3·0	1·8	6·6	9·5	2·1	16·1	10·6	7·6	1·3	11·8	1·8	1·4	0·2	1·0
1929/30. tanév	1·2	8·6	1·1	1·3	11·2	3·5	3·4	7·1	9·7	2·3	10·2	10·6	11·3	1·2	12·4	3·0	1·1	0·1	0·7
Bölcsészeti karok																			
1913/14. tanév	2·2	12·2	1·0	1·0	12·7	1·6	3·3	6·6	7·0	2·8	12·4	19·2	6·1	1·5	5·3	0·8	2·4	0·7	1·2
1914/15—1918/19. évek átlaga ..	1·9	9·2	1·6	0·9	10·3	2·4	2·2	8·9	11·0	2·4	14·0	17·7	7·3	1·4	4·5	2·5	—	0·1	1·7
1919/20. tanév	2·4	9·5	1·7	0·6	10·9	2·5	1·6	2·5	11·9	3·4	15·9	21·0	5·1	1·4	6·2	1·8	—	0·2	1·4
1920/21—1924/25. évek átlaga ..	1·0	8·9	1·0	0·6	9·7	2·1	2·2	4·5	10·2	2·3	16·0	16·2	6·4	1·2	15·0	2·6	—	0·2	1·9
1925/26—1928/29. évek átlaga ..	1·0	6·1	1·3	0·8	9·9	2·7	1·9	4·3	11·0	2·3	16·5	17·3	6·2	1·9	12·4	2·1	1·2	0·3	0·8
1929/30. tanév	0·5	5·0	1·1	1·3	9·1	4·2	3·0	4·4	10·6	2·1	12·9	17·5	6·7	1·5	16·5	2·6	0·4	0·1	0·5
Gyógyszerészeti tanfolyamok																			
1913/14. tanév	9·2	6·0	2·7	0·4	8·0	2·0	1·1	15·5	6·5	1·1	12·8	7·4	16·6	0·2	4·3	0·5	4·5	0·5	0·7
1914/15—1918/19. évek átlaga ..	5·1	5·1	2·7	0·4	8·4	2·3	0·7	20·2	5·4	1·0	11·1	6·7	22·2	—	4·0	4·0	—	—	0·7
1919/20. tanév	0·9	3·4	0·9	—	16·2	2·6	—	6·8	3·4	—	21·3	6·8	20·0	0·9	6·9	0·9	—	—	—
1920/21—1924/25. évek átlaga ..	3·8	5·8	1·7	—	7·8	1·1	0·6	7·5	6·1	0·6	15·1	8·4	25·2	0·3	11·6	3·2	—	—	1·2
1925/26—1928/29. évek átlaga ..	4·9	5·3	1·4	0·4	6·7	2·1	0·4	6·3	6·7	0·7	11·6	9·1	27·8	0·7	11·3	0·7	3·2	—	0·7
1929/30. tanév	4·3	5·9	2·3	—	5·1	5·1	1·2	6·6	6·6	0·4	8·2	2·7	34·4	—	12·9	1·2	2·7	—	0·4
Tudományegyetemek																			
Budapest																			
1925/26—1928/29. évek átlaga ..	2·1	6·4	1·2	0·6	10·2	2·9	1·7	4·2	10·3	2·2	19·1	11·5	8·6	1·7	13·3	1·7	1·4	0·2	0·7
1929/30. tanév	1·7	5·7	1·1	0·6	8·2	4·1	3·3	4·3	10·6	2·1	15·4	11·8	10·5	1·4	15·4	2·4	0·8	0·1	0·5
Debrecen																			
1925/26—1928/29. évek átlaga ..	3·9	12·8	1·3	1·4	10·3	1·3	1·9	5·4	8·7	1·8	14·8	15·8	4·5	1·5	10·1	1·8	1·5	0·3	0·9
1929/30. tanév	3·0	11·1	1·4	1·8	10·3	1·1	1·8	7·6	8·8	2·2	10·6	14·9	6·9	2·7	11·5	2·3	1·4	0·3	0·3
Pécs																			
1925/26—1928/29. évek átlaga ..	2·5	8·1	1·9	1·5	11·2	2·4	1·7	9·5	9·9	2·7	14·3	10·2	5·9	1·4	11·7	1·9	1·8	0·3	1·1
1929/30. tanév	2·0	7·9	2·4	2·1	12·1	2·7	2·8	7·2	11·1	3·2	11·1	10·4	7·4	1·2	12·0	2·2	1·1	0·2	0·9
Szeged																			
1925/26—1928/29. évek átlaga ..	2·5	10·5	1·3	0·5	11·3	2·5	1·6	6·8	9·8	2·1	15·6	10·1	6·9	1·6	11·4	2·5	1·8	0·2	1·0
1929/30. tanév	2·0	10·2	1·4	1·9	11·9	2·8	2·8	7·3	9·1	1·7	11·7	9·1	8·1	1·2	13·6	3·5	1·5	—	0·2
Közgazdaságtud. kar																			
Budapest																			
1920/21—1924/25. évek átlaga ..	6·7	7·5	2·8	0·6	10·2	2·2	2·5	6·4	10·2	3·3	15·4	7·5	5·4	0·7	12·8	4·2	—	0·1	1·5
1925/26—1928/29. évek átlaga ..	4·9	5·6	2·3	0·8	11·6	3·9	2·4	6·8	10·7	2·1	12·9	8·0	4·2	1·9	15·7	2·4	2·1	0·1	1·6
1929/30. tanév	4·3	5·3	2·8	1·3	11·2	4·6	3·3	8·6	11·1	2·4	9·7	8·9	5·8	2·0	13·8	3·0	1·3	0·1	0·5
Műegyetem, Budapest																			
1913/14. tanév	4·5	4·9	2·0	0·4	15·6	3·7	2·1	12·9	13·9	3·9	11·4	8·1	8·3	0·9	2·9	0·8	3·1	0·1	0·5
1914/15—1918/19. évek átlaga ..	3·5	3·6	1·0	1·0	14·2	4·0	2·4	14·3	14·1	2·5	13·1	7·7	7·5	0·6	4·2	4·5	—	0·0	1·2
1919/20. tanév	2·7	5·1	2·6	0·2	15·7	2·9	3·5	6·9	15·4	4·1	14·4	10·0	5·6	1·3	6·1	2·2	—	0·2	1·1
1920/21—1924/25. évek átlaga ..	1·9	5·2	1·8	0·4	14·1	3·9	3·7	5·8	11·7	3·7	16·4	8·6	6·7	0·9	11·8	2·8	—	0·1	0·5
1925/26—1928/29. évek átlaga ..	1·7	3·9	1·3	0·3	14·9	5·7	1·9	4·5	12·6	1·8	16·4	9·5	7·5	1·6	12·8	1·6	0·6	0·1	1·3
1929/30. tanév	1·3	2·3	1·1	0·4	14·6	9·0	4·2	4·1	13·1	2·0	12·5	9·2	7·2	1·1	14·8	1·7	0·5	—	0·9

A jog- és államtudományi karok, (valamint a jogakadémiák), hallgatóságában erősen visszatükröződik a nagy nyomás, amelyet a közüzsztviselők gyermekei gyakorolnak az egyetemekre, bár a nyomás legújabbban mintha enyhülne. De nem lehet elmenni szó nélkül a mellett, hogy a kisbirtokos elem a világháború előtti időkkel szemben milyen szembeötlően teret nyert a jogászhallgatóság soraiiban, ha az 1920/21—1924/25. évek alatt észlelt kulminációs pont után szerepe el is lanyhult. Ezt a tanulságot a mezőgazdasági és az ipari munkásság adatai megerősítik. Viszont a birtokosságnak azok a magasabbrendű csoportjai, melyek korábban szívesebben adták gyermekeiket jog- és államtudományi karokra, úgy látszik, visszavonultak. Igaz, hogy sokan közülük csonka országunk határán kívül rekedtek.

Az orvostudományi karok hallgatóságának összetételében pap, tanító vagy tanár gyermeke valamivel mindig több akadt, mint a jog- és államtudományi karokéban. Ugyanez áll az értelmiségi szabadfoglalkozású egyénekre. Az utóbbi tanulság persze könnyen érthető. Ami hátrány viszont a nyugdíjas tisztviselők gyermekei révén az orvostudományi karok oldalán jelentkezik, szépen kiegyenlítődik a kisbirtokos- és a kisbirtokos-napszámoselem gyermekeinek az orvostudományi karok felé való erősebb felvonulásában. A *jalusi gyermek mindenkor és ma is több részt kér magának az orvosi pályán való érvényesülésből, mintsem a jog- és államtudományi kari kvalifikáció előnyeiből.* S ha a kereskedelem és hitelélet önállóinak gyermekei háttérbe is szorultak az orvostanhallgatók között, a tisztviselő- és munkáselem adatai az ellenkezőt bizonyítják.

A bölcsészettudományi karok benépesülése elsősorban a maguk is kulturális pályán dolgozó papok, tanítók és tanárok gyermekeinek idetömörülésével függ össze: minden ötödik-hatodik filozófiai karbeli hallgató ilyen foglalkozású szülőtől származik. A nyugdíjas tisztviselők gyermekei is e karok hallgatói között vannak legtöbben. De míg a kereskedelem, hitel és közlekedés önállóinak gyermekei aránylag jelentős csoportja az orvostanhallgatóknak s ez a csoport a jogászság tömegében sem szorul vissza, a bölcsészettudományi fakultások ifjúságában manapság szerény pozíciójú ez a réteg.

A földmives-kisbirtokosság érdeklődése valaha nagy volt a bölcsészettudományi karok iránt; azóta nagyon megfogyott.

Sajátlagos a műegyetemi hallgatóság összetétele, ahol egyébként a köztisztviselők és nyugdíjasok gyermekeinek szintén jelentős szerepe van. A műegyetemi hallgatóságnak azonban 14—15%-a rendszerint iparos gyermeke s egyre növekszik az ipari tisztviselők és ipari munkások fiainak a tömege. A kereskedelem és hitelélet önállóinak gyermekei az utolsó évtized során megritkultak a technikus hallgatóság sorai között. Viszont alig változott, sőt újabban ismét emelkedőben van a kereskedelmi tisztviselők gyermekeinek arányszáma.

A közgazdaságtudományi egyetemi kar ifjúságában a nagy- és középbirtokosság gyermekei az átlagosnál jóval magasabb százalékkal képviseltetnek. Ugyanez a viszonylat áll fenn a gazdasziszteknél; a kisbirtokosoknál már ellenkező. Azt a tanulságot, hogy pl. az önálló iparosok leszármazottjai különös érdeklődéssel karolnak fel e fakultás tanulmányait, a rendelkezésre álló adatokból nem lehet megállapítani. Sőt a kereskedelmi és hitelélet körébe tartozó tisztviselők gyermekei is aránylag sűrűbben fordulnak elő pl. a műegyetemen, mint a közgazdaságtudományi egyetemi karon. Mindössze az önálló kereskedők gyermekei azok, akik legújabbban valamivel gyakrabban tűnnek fel e kar, mint más tudománykarok hallgatóságában.

A tudományegyetemek hallgatóságának mindenütt jellegzetes vonása a köztisztviselőelem és a szabad foglalkozású értelmiségi rétegek gyermekeinek legalább viszonylagos többsége. Az egyetemeknek a környék lakosságára gyakorolt hatása azonban Debrecenben és Szegeden tisztán meglátszik abból, hogy ezeknek az egyetemeknek hallgatói között 10%-nál nagyobb arányú a kisbirtokos- és kisbirtokos-napszámoselem, sőt a mezőgazdasági munkásság és cselédség gyermekei is itt jutnak leginkább szóhoz. Kétségtelen az is, hogy a kereskedelem és hitel önállóinak gyermekei inkább vidéki egyetemeken tanulnak, semmint a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen vagy a műegyetemen.

2. A hallgatók szüleinek foglalkozás szerint való megoszlása az egyes foglalkozások keresőihez arányítva.

Nem lévén még ismeretese az 1930. év végén végrehajtott népszámlálás foglalkozási adatai, a fejezetcímbe jelzett számítások alapjául az előző 1920. évi népszámlálás foglalkozási adatait kellett

venni. A foglalkozási viszonyokban nyilván lényeges eltolódások történtek 10 év óta. A számítások azonban frappáns, szinte lenyűgöző eredményeket hoztak; kár volna néhány szóval ezekről meg nem emlékezni.

19. TÁBLA.

100.000 oldalt megnevezett foglalkozású keresőre eső ugyanolyan foglalkozású szülő egyetemi hallgató gyermekeinek száma.¹⁾

Foglalkozási ág	Foglalkozási ág	Foglalkozási ág
Nagybirtokos, nagybérő	Egyéb ipari, vagy bányászati s. szem., előmunk. stb.	Polg. és egyházi közszolgálat és az u. n. szabadfoglalkozás körében alk. tisztv. és díjnok
Középbirtokos, középbérő	82-9	3.420-0
Kisbirtokos, kisbérő	Bányászati, ipar összesen	309-5
Kisbirtokos napszám (kisbérő napszám)	Önálló kereskedő	972-7
Egyéb őstermelő (feles, majoros, kertész, halász)	Kereskedelmi tisztviselő	1.212-0
Gazdasági tisztviselő	Egyéb keresk. segédszemély, altiszt stb.	102-5
Egyéb gazd. segédszemély (gazd. cseléd)	Kereskedelem összesen	757-9
Földmívelési napszám	12-4	Nyugdíjasok, tőkepénzesek stb.
Östermelés összesen	70-4	2.338-0
	Közlekedési vállalkozó	240-6
	Közlekedési tisztviselő	3.151-0
Önálló iparos, bányavállalkozó	588-0	Házi cseléd
Ipari v. bányászati tisztviselő	1.885-0	274-1
	Közlekedés összesen	883-9
		Egyéb és ismeretlen foglalkozású
		138-4
		Mindössze
		344-5

Látnivaló, hogy 100.000 keresőre általában 344-5 egyetemi hallgató esett. Ennél a koeficiensnél azonban egyfelől szélsőségesen nagyobbak, másfelől mélységesen kisebbek bőségesen vannak. Nem szorul magyarázatra az a tény, hogy a nagybirtokosoknak és nagybérőknek van legtöbb egyetemi hallgató gyermekük; arányszámuk még jóval nagyobb volna, ha az összes főiskolákat (az adott esetben különösen a gazdasági főiskolákat) is felölelte volna az 1930. évi felvétel. Mögöttük nagyjában körülbelül egyforma arányszámok jelzik a polgári és egyházi közszolgálat és az u. n. szabad foglalkozások körébe tartozó keresők, továbbá a gazdasági tisztviselők s harmadsorban a közlekedési tisztviselők egyetemi hallgató gyermekeinek a szülők tömegéhez való arányát. Ezek az arányszámok látszólag nem magasak — bár e népességi rétegek gyermekei közül többen-kevesebben már előbb lehettek egyetemi hallgatók vagy majd csak ezután kerülhetnek be azok sorába. A tisztviselő és a szabad foglalkozású elemek gyermekeinek ez a mégis jelentős részvétele az egyetemi tanulmányokban — noha nem ennyire élesen — a többi u. n. értelmiségi foglalkozásokban is jelentkezik. A középbirtokos és középbérő népességgel szemben pl. az átlagos arányt hatszor meghaladó számerejű egyetemi hallgatóság áll. Csak valamivel kisebb arányú az ipari és bányászati tisztviselők gyermekeinek az egyetemi tanulmányokba való bekapcsolódása. Négyeszer meghaladja az országos arányszámot a kereskedelmi tisztviselők gyermekei. A nyugdíjasok és tőkepénzesek stb. egyetemi hallgató gyermekeinek arányszáma ugyan a most említett foglalkozások bármelyikénél magasabb, ezt a foglalkozási főcsoportot azonban szándékosan nem említette eddig a szövegíró, mert itt okozhatja a legnagyobb zavart az a különbség, amely egyfelől az 1920. évi népszámlálási adatok s másrészt a nyugdíjasok 1930. évi tényleges tömege között mutatkozik. Ha a nyugdíjasok (és a tőkepénzesek) egyetemi hallgató gyermekeinek 1930. évi

¹⁾ A viszonyszámok az 1920. évi népszámlálás által megállapított kereső népesség és az 1929/30. tanévi főiskolai hallgatók számának az arányát fejezik ki.

tömege nem az 1920. évi, hanem az 1930. évi népszámlálás (később megállapítandó) adataihoz viszonyíthatnák, az arány jóval kevesebb volna a táblázatban szereplő viszonyzámmal, valószínűleg még így is elég magas maradna.

A foglalkozások közül, melyekhez tartozó szülők gyermekeinek egyetemi iskoláztatása az átlagosnál nagyobb, még hármat kell megemlíteni. Az önálló kereskedőket, kiknél az arányszám csaknem 1000, tehát megközelítőleg háromszor akkora, mint az országos átlag. A katonatisztek, kiknek arányszáma az országos eredménynek két és félszerese. S az önálló iparosokat és a bányavállalkozókat, ahol az index az átlagnak szintén jó másfélszerese. Aligha a katonatisztek gyermekeinek arányszáma az, amelyről külön is szólni kell. Sokkal inkább az önálló kereskedőké; arányszámuk ékesen bizonyítja, hogy a kereskedelem mennyire jóval inkább jut abba a helyzetbe, hogy gyermekeit egyetemen taníttassa, mint akár az önálló iparoselem.

Úgy az önálló kereskedők, mint az önálló iparosok viszonylag kedvezőbb helyzete azonban akkor tűnik igazán szembe, ha a kisbirtokos- és a kisbérletlen gyermekeinek egyetemi iskolázását jelző számokra siklik át a vizsgálat. Kétségtelen, hogy az agrártársadalomnak ezt az értékes gerincét örömet támogatni kellene abban a törekvésében, hogy sarjait az egyetemeken is taníttathassa. A kisbirtokosok és kisbérletlők 100.000 főnyi kereső tömegére azonban mindössze 115 egyetemi hallgató esik, $\frac{1}{3}$ része az országos állagnak. Az arányszám azután egészen eltér a kisbirtokos napszámosságnál, a mezőgazdasági munkásságnál, a cselédségnél és a napszámosságnál egyaránt. Másfelől azonban az ipari munkásság, továbbá a kereskedelmi segédszemélyzet, elsősorban pedig a polgári és egyházi közszolgálat, valamint az u. n. szabadfoglalkozások körében alkalmazott altisztek és szolgák gyermekei aránylag olyan gyakran folytatnak egyetemi tanulmányokat (pedig itt rendszerint nagylétszámú családokról van szó), hogy az alsóbb társadalmi rétegek felfelé való törekvésének egyik legtipikusabb vonása éppen ezeknek a népességi elemeknek adataiból tűnik elő.¹⁾ ²⁾

3. A hallgatók szüleinek foglalkozása vallás szerint.

1. Az 1930. évi statisztika adataira támaszkodik a tanulmány akkor, amidőn az egyetemi hallgatók szüleinek foglalkozása szerint való megoszlását a hallgatók vallási viszonyaival kombinálja.

¹⁾ A hallgatók társadalmi tagozódására vonatkozó adatok szemléjét a német statisztika 1928-ig tudja visszavezetni. A következő pár adat, mely nagyjában egységes fejlődés eredménye, szépen feltárja a legfontosabb változásokat:

Társadalmi csoportok	1928.	1930.	Társadalmi osztályok	1928.	1930.
	évi nyári félévben a hallgatóknak hány százaléka származott az oldalt megnevezett társadalmi állású apától	évi nyári félévben a hallgatóknak hány százaléka származott az oldalt megnevezett társadalmi állású apától		évi nyári félévben a hallgatóknak hány százaléka származott az oldalt megnevezett társadalmi állású apától	évi nyári félévben a hallgatóknak hány százaléka származott az oldalt megnevezett társadalmi állású apától
Hivatalnokok	45.0	47.4	Munkások	2.0	3.7
Nagyvállalkozók	12.4	9.9	Felsőbb rétegek	34.2	30.4
Kisvállalkozók	23.2	22.5	Középosztály	59.8	61.7
Alkalmazottak	7.1	8.3	Alsóbb rétegek	3.7	7.0
Szabadfoglalkozásúak ..	8.0	7.4			

L. Prof. D. dr. Richter i. tan. i. m. 72*. I.

²⁾ A németbirodalmi statisztika 1930. évi adatai szerint az egyetemi hallgatók társadalmi csoportok szerint való megoszlása ez volt:

Társadalmi csoportok és osztályok	Összes tudomány-egyetemi	Jog- és állam-tudományi	Orvos-tudományi	Evangel. hittudományi	Kat. hittudományi	Közgazd. tud.	Műegyetemi
Hivatalnokok	47.9	46.7	44.6	61.5	32.9	35.1	43.3
Nagyvállalkozók	10.1	13.3	10.3	4.9	4.3	18.2	16.2
Kisvállalkozók	22.3	22.7	22.5	17.1	39.7	28.0	19.6
Alkalmazottak	7.6	6.0	5.7	9.2	8.5	8.5	9.4
Szabadfoglalkozásúak	8.4	9.0	14.8	2.9	1.6	6.4	8.1
Munkások	2.7	1.6	1.0	3.5	11.1	2.9	2.4
Felsőbb rétegek	33.3	40.3	40.3	31.9	9.0	34.2	35.1
Középosztály	60.2	55.4	55.8	59.1	70.4	59.8	59.1
Alsóbb rétegek	5.5	3.6	2.8	8.1	18.7	4.9	4.8

Aki szeret foglalkozni azokkal a tanulságokkal, melyeket a statisztika számsoraiból le lehet vonni, méltassa figyelmére a közölt adatokat. Jellemző és érdekes vonásait fedezheti fel a német egyetemi és műegyetemi ifjúság társadalmi tagozódásainak, L. Prof. D. dr. Richter i. tanulmányát i. m. 68*. és 69*. I.

20. TÁBLA.

A hallgatók szüleinek foglalkozása vallás szerint az 1929/30. tanévben (%-ok).

Vallás	Östermelés	Bányászat és ipar	Kereskedelem és hitel	Közlekedés	Közalkalmazottak és szabadfoglalkozásuk	Nyugdíjasok	Egyéb foglalkozásuk
Egyetemek és jogakadémiák együtt							
Római katolikus	11.2	18.8	7.8	9.2	33.2	18.0	1.8
Református	16.6	12.3	7.0	6.4	38.0	18.3	1.4
Ág. hitv. ev.	10.4	20.2	6.6	7.5	36.1	17.7	1.5
Izraelita	4.6	17.0	37.1	4.1	28.7	6.9	1.6
Egyéb	14.3	14.0	6.3	6.3	40.7	15.9	2.5
Összesen	11.6	17.4	10.6	7.9	34.1	16.8	1.6

A közszolgálati és szabadfoglalkozású egyének gyermekei bármilyen vallású egyetemi hallgatók tömegében is a relatív többséget alkotják; még az izraelita vallású hallgatók között is. Különbség azért mégis adódik: az izraelita vallású egyetemi hallgatók közül 20% szabadfoglalkozású szülők gyermeke; a római katolikus vallásúak csoportját a köztisztviselők gyermekei (14.8%) dominálják; a református és ágostai hitv. evangélikus vallású hallgatók között pedig egyaránt 16.2% a papok, tanárok és tanítók gyermekeinek aránya.

Második nagy csoportja az egyetemi ifjúságnak az iparos és bányászati foglalkozású szülők gyermekei. Célszerűbb azonban, ha előbb mégis a nyugdíjasokról emlékezik meg a tanulmány, minthogy ezek korábbi foglalkozása többnyire közszolgálati jellegű volt s később, csupán a világháború után bekövetkezett nagy átalakulás következtében kellett sokuknak nyugalomba vonulniuk. Nyugdíjas szülők gyermekei a római katolikus, református és ágostai hitv. evangélikus vallású hallgatók sorában körülbelül egyforma arányban vannak; az izraelita hallgatók között jóval kisebb a százalékluk. Nemcsak azért, mert a közszolgálati nyugdíjasok között általában kevés az izraelita vallású; a nyugdíjasok egyéb rétegeinek a részvétele is gyengébb az izraelita vallású egyetemi hallgatók sorában.

A bányászat és ipar körébe tartozó szülője — viszonylag — az ágostai hitvallású evangélikus hallgatóknak volt legtöbb esetben, elsősorban azért, mert sok ilyen vallású ipari vagy bányászati tisztviselő küldi gyermekét egyetemre. Azt, hogy a református hallgatók sorában annyira alacsony az ipari foglalkozású szülők leszármazottainak arányszáma, az okozza, hogy ilyen vallású ipari tisztviselők gyermekei alig iratkoztak be az egyetemekre; kisiparosokéi is jóval kevesebben, mint egyéb vallások képviselői. Nyilvánvaló, hogy ez a jelenség összefügg a református vallású népesség foglalkozási strukturájával. A római katolikus egyetemi hallgatók között az iparoselem gyermekeinek százaléka az átlagnál nagyobb — jórészt azért, mert a római katolikus kisiparosok közül soknak a gyermeke jár az egyetemre (10.4%). De a római katolikus vallású ipari munkásság sem idegenkedik attól, hogy gyermekeit egyetemi tanulmányokra fogja.

Az östermelő foglalkozású szülők gyermekei legsűrűbben a református vallású egyetemi hallgatók körében fordulnak elő; főleg azért, mert a református egyetemi hallgatók 9.7%-a kisbirtokos vagy kisbérletlen leszármazottja. A római katolikus hallgatók sorában ez az arányszám 5.6, az evangélikusok között 5.9. Középbirtokos gyermeke (3.2%), de másfelől földműves-napszamos gyermeke is (1.4%) a református hallgatók között van legtöbb.

A kereskedők gyermekeinek arányszáma kiugrik az izraelita vallású hallgatók sorából: több, mint $\frac{1}{3}$ részüket kereskedő szülő tartja el. A felfelé irányuló osztálymozgalom erejét mutatja itt is az, hogy az izraelita vallású hallgatók 22.4%-a kiskereskedő gyermeke, 11.9%-a pedig kereskedelmi tisztviselő. A keresztény vallású hallgatók csoportjában a kereskedelmi tisztviselők gyermekei valamivel sűrűbben fordulnak elő, mint a kiskereskedőké. Az iparforgalmi foglalkozások utolsó főosztályának, a közlekedésnek, a képviselője a római katolikus vallású hallgatók között azért legnagyobb, mert 6.9%-uk származik vasúti, posta, hajózási stb. tisztviselőktől.

2. Az egyetemi hallgatók vallásának és szülei foglalkozásának összehasonlítása teljesebbé válik akkor, ha a fentebb már használt számítási módszert kiaknázva, arra vonatkozólag végeztetnek vizsgálatok, hogy az egyes foglalkozások különböző vallású keresőire hány egyetemi hallgató esett 1929/30-ban. Előre kell bocsátani, hogy legtöbb egyetemi hallgató az izraelita keresőkre jutott (100.000 keresőre 660). Az ágostai hitvallású evangélikusok között ez az arányszám jóval kisebb volt (490). Még kisebb a római katolikusok (317) és a reformátusok között (315). Az arányszámok szorosan összefüggenek az izraelita és ágostai hitvallású evangélikus lakosság gazdasági viszonyaival s így annak is bizonyítékai, hogy elsősorban a gazdasági viszonyok a döntők abban a tekintetben, hogy az egyes vallásokhoz tartozó népességi csoportok gyermekei sűrűbben vagy ritkábban iratkozhatnak be az egyetemekre. Az idézett arányszámok az összes keresőkre vonatkozólag kiszámított 344·5-del szemben való ingadozásokat jelzik. Mivel azonban az egyes foglalkozási főosztályokon belül korántsem egyforma a gyermekek egyetemeken való iskoláztatása, nem végez e tanulmány felesleges munkát akkor, ha a jellemzőbb foglalkozási csoportokat illetőleg a számítást tovább vezeti.

A *polgári és egyházi közszolgálat* és az úgynevezett *szabadfoglalkozások* körében alkalmazott tisztviselők és díjnokok 100.000 keresőjére 3.420 főiskolai hallgató esett. Legjobb az arányszám az ágostai hitvallású evangélikusok (4.641) és a reformátusok (4.393) sorában; gyengébb a római katolikusok (3.183) és az izraeliták körében (2.380). A *nagybirtokosok és nagybérlők* átlagos (7.770) arányszámát a római katolikus nagybirtokosoké (9.421) meghaladja; a reformátusoké (4.256), az ágostai hitvallású evangélikusoké és az izraelitáké mögötte marad. A *középbirtokosok és középbérlők* átlagos (1.986) arányszámával szemben kiugrik a reformátusoké (2.457); az izraelitáké nagyon lemarad (1.094). A *kisbirtokos és kisbérlő* keresők egyetemi hallgató gyermekeinek arányszáma (115·1) egyik keresztény vallás híveinél sem lényegesen magasabb, vagy alacsonyabb; az izraelitáknál 627·2. Kedvező az izraelita vallású egyetemi hallgatók arányszáma az „egyéb” östermelők, valamint a gazdasági segéd-személyzet és cselédek csoportjában. Az utóbbiak országos arányszáma 23·7, az izraelita vallású gazdasági segéd-személyzeté és cselédeké pedig 470·0. Persze itt az abszolút számok nagyon csekélyek. 100.000 östermelő keresőre általában 70·4 egyetemi hallgató jutott 1930-ban; római katolikus vallásúra 62·8, reformátusra 77·1, ágostai evangélikusra 83·0, izraelitára végül 728·0. A különbség tehát, amely itt az izraelita vallású egyetemi hallgatók javára mutatkozik, egészen frappáns.

Az *ipar és bányászat* keresőire általában 309·5 egyetemi hallgató esett, az ágostai evangélikusoknál 577·6. Az izraelitáknál pedig csak 320·9, — de még mindig az átlagnál több. Nem úgy, mint a római katolikusoknál (291·1) vagy éppenséggel a reformátusoknál (288·4).

A *kereskedelem* körébe tartozó szülők átlagos arányszáma 757·9; a protestáns vallásúaké valamivel 1.000 fölé emelkedik; a római katolikusoké csak a 800-at haladja túl, az izraelitáké azonban csupán a 600-at.

4. A hallgatók szüleinek foglalkozása évfolyamonként.

1. Az 1930. év tavaszán végrehajtott felvétel révén afelől is tájékozódhatik a kutató, hogy az egyetemi tanulmányok különböző évfolyamain a hallgatók sorában milyen sűrűn fordulnak elő egyik vagy másik társadalmi réteg képviselői. Tanulmányozzuk mindenekelőtt az alábbi adatokat:

21. TÁBLA.

A hallgatók szüleinek foglalkozása évfolyamok szerint az 1929/30. tanévben (%-osok).

Évfolyam	Östermelés	Bányászat és Ipar	Kereskedelem és hitel	Közlekedés	Közalkalmazottak és szabadfoglalkozásuk	Nyugdíjasok	Egyéb foglalkozásuk
Egyetemek és jogakadémiák együtt							
I. évfolyam	11·7	18·4	11·0	7·9	32·8	16·5	1·7
II. „	11·0	17·0	11·4	8·1	34·2	16·8	1·5
III. „	10·7	17·1	9·8	8·8	35·7	16·2	1·7
IV. „	12·4	16·9	9·2	6·9	34·9	18·1	1·6
V. „	15·2	15·2	12·3	6·2	30·9	18·2	2·0
Összesen	11·6	17·4	10·6	7·9	34·1	16·8	1·6

Ebből a táblából az tűnik ki, hogy a hallgatóság továbbtanuló tömegeiből mennyien származnak egyik vagy másik társadalmi rétegből. Nem mindenki tanul tovább, ki tanulmányait megkezdte az egyetemeken. Sokan megszakítják tanulmányaikat vagy félbe is hagyják azt. Talán erejük bizonyult gyengének vagy gazdasági körülményeik kényszerítették őket arra. Megesik, hogy a hallgatók sikertelen vizsgálataik folytán alsóbb évfolyamokba esnek vissza, semmint ahol a normális tanmenet szerint lehetnének. Ha nem így volna, az egyes évfolyamok hallgatóinak szülei foglalkozása szerint való megoszlása megegyezné azokkal a számokkal, amelyeket a statisztika évenként gyűjt. Csakhogy azok a zavaró okok, melyekről az imént volt szó, nagymértvű eltolódásokat okoznak később az évfolyamonként tagolt egyetemi hallgatóság viszonyaiban. Egyébként a hallgatók szülei foglalkozása szerint való részletezését a statisztika a múltban mindig a hallgatóság osztatlan tömegére vonatkozólag végezte el, nem jelezte az évfolyamonként adódó különbségeket. Ez is indokolja a fentebb közölt adatok tanulságainak felsorolását. Az áttekintés egysége érdekében azonban helyesebb a szemlélet körét csupán a négy első évfolyamra korlátozni. Az ötödik évfolyam hallgatósága t. i. túlnyomórészt orvostanhallgató; az ötödik évfolyam tömege tehát nem olyan kevert, mint a többi évfolyamoké. Az első négy évfolyam statisztikájával szemben is bizonyos aggályokat lehet támasztani. Az ide sorolt hallgatók csoportjában jelentős rész esik az államszámviteltani tanfolyam beiratkozottjaira, — rendkívüli hallgatókra tehát és nem sajátlagos értelemben egyetemi hallgatóságra. A feldolgozás mérlegelte, nem kell-e a főtömegből a vizsgálatok e részleténél esetleg kikapcsolni az államszámviteltani tanfolyam hallgatóit. Fontos érdek lévén azonban az, hogy a kutatás lehetőleg mindig ugyanazon tömegre vonatkozólag történjék, itt is érintetlen, megbontatlan maradt az egyetemi (és jogakadémiai) ifjúságnak az a tömege, amely a tanulmány során végig alapjául szolgált a kommentároknak.

A tanulságok, amelyek a fentebb közölt táblázatból elővillannak, egyszerűek és határozottak. Úgy látszik, hogy a *közszolgálati és szabadfoglalkozású rétegek gyermekeinek az egyetemi tanulmányokba való bekapcsolódása ellanyhult az utolsó pár évben*. A harmadik évfolyamos hallgatóságból 35·7% ilyen származású; a legfrissebb — első — évfolyamos hallgatóságból csak 32·8%. Elsősorban a *köztisztviselők* (13·9—11·8%), — továbbá a *papok, tanárok és tanítók* (11·4—10·6) gyermekeinek a száma szorult háttérbe az egyetemeken, — a *közszolgálati altisztek gyermekei* (0·8—1·2%) emelkedett. Minthogy pedig másfelől a statisztika adatai azt igazolják, hogy a nyugdíjasok gyermekei fogyóban vannak, ebből az is következik, hogy *vagy a köztisztviselők és a nyugdíjas elem gyermekeinek az érdeklődése gyengült meg újabban némileg az egyetemi tanulmányokkal szemben; vagy a szülők teherviselőképesége rendült meg; vagy pedig éppen ellenkezőleg: a köztisztviselők és a nyugdíjas rétegek gyermekeinek nagyobb az ellenállóképessége a főiskolai tanulmányok során*, — inkább kitartóbbak és nehezebben hagyták ott a porondot, semmint a hallgatók más csoportjai.

A gazdasági jellegű foglalkozású szülők gyermekeinek évfolyamonként való szerepe is hullámozó. Az östermelők gyermekei a negyedik évfolyamban például aránylag többen vannak, mint az elsőben; a három első évfolyam statisztikai képe mégis azt mutatja, hogy az östermelés tájékáról érkezett ifjak újabban inkább bekapcsolódtak az egyetemi hallgatóság tömegébe.

Ez az erősebb bekapcsolódás azonban az ipari és kereskedelmi foglalkozású szülők gyermekeinél még szembeötlőbben jelentkezik; viszont a közlekedésügy körébe tartozó szülők gyermekeinek a részvétele — a három első évfolyam hallgatóságának megoszlása bizonyítja — csökkenő irányzatú.

Az iparban elsősorban az ipari tisztviselők és mellettük a kisiparosok gyermekei kerültek előtérbe, a kereskedelemben a kisvállalkozóké és a tisztviselőké. A közlekedési tisztviselők egyetemi hallgató gyermekeinek arányszáma azonban alaposan megfogyott.

2. A *tudományegyetemi* hallgatóság rétegződése a szülők foglalkozása szerint évfolyamonként körülbelül azt az alakulást mutatja, mint az összes egyetemi hallgatóság.

A *műegyetemi* hallgatóság számsoraiból elég jelentős eltérés csendül ki. A negyedik évfolyamú műegyetemi hallgatók közül 32·3, az első évfolyamúak közül azonban csak 25·3%-nak atyja köztisztviselő vagy szabadfoglalkozású egyén. A csoport jelentőségének csorbulása sokkal inkább szembeötlő, mint például a tudományegyetemeken. Igaz, hogy a műegyetemen növekedett a nyugdíjasok gyermekeinek aránya (a harmadik évfolyamban: 16·0%; az első évfolyamban: 18·4%). A rendelkezésre álló statisztikai adatok közelebbi szemlélete azt is igazolja, hogy a szoros értelemben vett köztisztviselők

gyermekének arányszáma nagyot esett a műegyetemen (III. évfolyam: 12·8%; első évfolyam: 9·5%). De még nagyobb a szabadfoglalkozású szülők gyermekei (III. évfolyam: 8·0; I. évfolyam: 4·8%). *Annak a különbségnek jórészt, amely ilyenformán a köztisztviselők oldalán elveszett a technikus-játalságban, elsősorban a kereskedő származású gyermekek szüleit jel (III. évfolyam: 8·8; I. évfolyam: 10·0%). Javulás mutatkozott az iparoseredetű hallgatók arányszámában is (26·7; 29·1%), — leginkább az ipari tisztviselők gyermekeinek nagyobbarányú részvétele folytán. Legfontosabbnak mégis alighanem azt a változást kell tartani, mely szerint az őstermelés körébe tartozó szülők gyermekeinek arányszáma a harmadik évfolyamú technikus hallgatóságban 5·7%, az első évfolyamon pedig 6·4%. Következetesnek látszik itt a gazdasági tisztviselők gyermekeinek sűrűbb jelentkezése.*

A közgazdaságtudományi egyetemi kar hallgatóságában a negyedik évfolyamhoz képest (32·0%) szembeötlően megritkult az első évfolyamban a köztisztviselő és szabadfoglalkozású szülők gyermekeinek arányszáma (23·9%). Úgy látszik azonban, hogy a folyamat nagyjában itt már lepergett, mert a harmadik évfolyam hallgatóságában is csak 26·7% ennek az elemnek a részvétele. A nyugdíjasok gyermekeinek százaléka is csökkent, — nyilván olyan rétegek kerültek itt be gyakrabban az újabb évfolyamokba, amelyek előbb többé-kevésbé távolmaradtak a fakultás tanulmányaitól. Az őstermelő apák gyermekeinek százaléka szintén hanyatlott. Az iparos és bányász foglalkozású apák leszármazottjai pedig körülbelül csak olyan mértékben emelkedett az alsóbb évfolyamokban, hogy az egybeült jelentkező hanyatlást kiegyenlíti. Bizonyára van tehát olyan foglalkozási főosztály, melyhez tartozó szülők gyermekeinek részvétele a legutóbbi pár év alatt hirtelen megnőtt — látszólag legalább — e kar tanulmányaiban. A kereskedelem ez a foglalkozási főosztály. A kar negyedik évfolyamú hallgatóságából a kiskereskedők gyermekei csak 4·9%-ot, az első évfolyamú hallgatóságából pedig 6·4%-ot képviselnek, a kereskedelmi tisztviselők gyermekei pedig 2·2, illetőleg 6·6%-ot. Csak hogy a kérdésnek itt is van másik oldala. Azok az arányszámok, amelyek az imént idéztettek, azt mutatják, hogy a közgazdaságtudományi fakultás hallgatóságának kereskedelmi eredetű rétegei — azok, melyek valószínűleg jórészt kereskedelmi érettségi bizonyítvánnyal is jöttek a fakultásra — gyakran nem végzik be tanulmányaikat s dolguk-befejezésül lépnek ki a fakultás kapuin.

5. A hallgatók származási és szociális viszonyainak összefüggése.

1. Az 1930. év tavaszán végrehajtott főiskolai statisztika nagy súlyt helyezett, mint láttuk, a hallgatók szociális viszonyainak megvilágítására. A szociális viszonyok mérlegelésének számos útját nyitotta meg a felvétel. Ez utak közül a kutató kettőt akkor is megjárhat, ha egyidejűleg az egyetemi hallgatók szüleinek foglalkozási viszonyait vizsgálja. A hallgatók szüleinek foglalkozását vizsgáló kombinációs feldolgozások t. i. abban az irányban is kimélyültek, hogy az egyetemi hallgatók internátusban, illetőleg laktanyákban vagy nem ott laknak s az így két sorba bontott hallgatóságot rendre aszerint tagolták tovább, hogy „A”: a hallgatók nem szorulnak támogatásra, vagy „B”: igen. Íme a legfőbb eredmények:

22. TÁBLA.

A hallgatók szüleinek foglalkozása a hallgatók szociális viszonyai szerint az 1929/30. tanévben (%)

Szociális viszony		Őstermelés	Bányászat és ipar	Kereskedelem és hitel	Közlekedés	Közszerzés és szabadfoglalkozások	Nyugdíjasok	Egyéb foglalkozásuk
Internátusban, illetve laktanyában	A	16·9	11·7	8·4	3·9	45·3	12·8	1·0
	B	16·6	17·6	5·7	7·7	33·4	17·4	1·6
Nem internátusban	A	10·7	16·6	13·0	6·8	35·6	15·5	1·8
	B	8·8	19·7	10·2	10·4	29·9	19·4	1·6
Összesen		11·6	17·4	10·6	7·9	34·1	16·8	1·6

Az internátusban vagy laktanyákban lakó egyetemi ifjúságnak abban a rétegében, mely nem szorul mások támogatására, a közszolgálati és szabadfoglalkozású elem arányszáma rendkívül magas, — csaknem felerésznyi; azoké, kik még egyébként is támogatásra szorulnak, csupán egyharmadrész. A köztisztviselők gyermekei e tekintetben tehát lényegesen jobb viszonyok között folytatják egyetemi tanulmányaikat, mint a társadalom egyéb rétegeiből származó hallgatók. Jó bizonyossága ennek, hogy tulajdonképpen még csak egyetlen-egy másik olyan foglalkozási főosztály van, amelyhez tartozó szülők internátusban lakó gyermekei ritkábban fordulnak elő a támogatásra szoruló, mint a támogatás nélkül is megélő hallgatók sorában. Ez a kereskedelem, — a kiskereskedők, a tisztviselők és az egyéb segédszemélyzet egyaránt.

A kereskedelmi származású hallgatók csoportjában tehát egységes a kép. A közszolgálati és szabadfoglalkozású szülők gyermekeinél másképp áll a dolog. A szorosabb értelemben vett köztisztviselők s elsősorban a szabadfoglalkozású egyének internátusban tanuló gyermekei a segítségre szoruló hallgatók tömegében jóval kisebb csoportot alkotnak, mint azok között, akik külön támogatás nélkül is fenn tudnák magukat tartani. A papok, tanítók, tanárok s másrészt a közszolgálati és katonatisztek gyermekei viszont az egyetemi hallgatóknak legszerényebb viszonyok között élő csoportjában jóval előrébb rukkolnak, mint a viszonylag tehetősebbek között.

Jellemző az a tanulság is, hogy az internátusban lévő és támogatásra szoruló egyetemi hallgatók között több, mint hatodréssz iparos foglalkozású szülő gyermeke. Elsősorban azért, mert a kisiparos és az ipari munkásszülők csak úgy tudják gyermekeiket egyetemen taníttatni, hogy azok elsősorban internátusban lakhatnak s emellett azért segítséget is élvezhetnek. A kisbirtokosok gyermekeinek az egyetemi oktatásba való bekapcsolódásában szintén meglátszik annak a hatása, mely az internátusi ellátásban és a külön támogatásban jelentkezik, — de ez a hatás mégis kisebb, mint a kisiparosságnál.

2. Az internátusokban (és laktanyákban) különben az egyetemi hallgatóságnak megközelítőleg egynegyed része (23·9%) lakik. Így kétségtelen ugyan, hogy a hallgatóság másik csoportjának viszonyai, — azoké, kik nem internátusokban laknak, — még több figyelmet érdemelnek. De röptében előbb még azt is meg kell vizsgálni, hogy az internátusi ellátás a különféle társadalmi rétegekből származó egyetemi ifjúságnál mekkora szerepet játszik. A vizsgálat legegyszerűbb módja a megoszlási viszonyok megállapítása.

A szülők foglalkozása	Az oldalt megnevezett szülőktől származó hallgatók közül internátusban lakik	A szülők foglalkozása	Az oldalt megnevezett szülőktől származó hallgatók közül internátusban lakik
a) Őstermelés összesen	34·3%	e) Közszerzés és szabadfoglalkozás összesen	25·8%
Kisbirtokos	37·3%	Köztisztviselő	22·4%
Gazdasági tisztviselő	34·7%	Pap, tanár, tanító	37·5%
Gazdasági segédszemélyzet ..	38·2%	Szabadfoglalkozás	15·7%
b) Ipar összesen	21·8%	Altisztek, szolgák	24·2%
Kisipar	24·8%	Katonaaltisztek	56·2%
Ipari munkás	20·3%	f) Nyugdíjasok összesen	22·6%
c) Kereskedelem	14·8%	Közhivatali tisztviselő nyugdíjasok	20·4%
d) Közlekedés	20·1%	Egyéb tisztviselő nyugdíjasok	22·0%
		Altiszti nyugdíjasok	32·1%

Ezekből a számokból két főmotívum domborodik ki. Az egyik az, hogy az egyetemi hallgatók őstermelő rétegei (számuk: 1497 hallgató) elsősorban veszik igénybe az internátusokban való lakást. Az őstermelő népesség földrajzi viszonyaiból ez tényleg önként folyik, — de mégis igen jellemző az, hogy a földművelő lakosság gyermekei elsősorban jutnak az internátusok előnyeire, főként persze a kisbirtokosság leszármazottjai. Az ipar körében a kisüzem tulajdonosai azok, akik kiváltképpen az internátusokra támaszkodnak gyermekeik nevelésénél. A közszolgálati és szabadfoglalkozású apák gyermekeinek mindenesetre

kiseb része lakik internátusokban. A gazdasági fokozatok azonban itt is jól szembetűnnek. A szabadfoglalkozású szülők családtagjai közül minden hatodik sem lakik egyetemi éve alatt internátusban, — katonaaaltiszteké közül minden második. *Tipikus jelenség a papok, tanárok és tanítók gyermekeinek az internátusban való elhelyezése. Nem kétséges, hogy az internátusok révén társadalmunknak jórészt olyan elemei végezhettek egyetemi tanulmányokat, melyek egyébként elzártnának attól.*

De visszatérve a hallgatóknak ahhoz a csoportjához, mely nem internátusban lakik, itt is meg lehet állapítani annak a tanulságnak mását, melyről fentebb a közszolgálati és a szabadfoglalkozású szülőkkel kapcsolatban említés történt; gyermekeik kevesebben vannak a hallgatóknak abban a tömegében, mely támogatásra szorul, mintsem a függetlenebb csoportban. A kereskedő-szülők gyermekeire persze ugyanez áll. Rajtuk kívül azonban az őstermelő-szülők egyetemi hallgató gyermekeinek is kisebb a jelentősége a tehetősebb csoportban. Az iparosok és a nyugdíjasok gyermekeinél ennek ellenkezője látszik.

6. A hallgatók szüleinek főiskolai oklevelei.

1. Az egyetemi hallgatók közül 3.954-nek már az *atyja is rendelkezett főiskolai oklevéllel*. Aki ezt a számot összehasonlítja az egyetemi hallgatók egész tömegével, láthatja, hogy az egyetemi ifjúság aránylag kis részének — harmadrészenek, (30-6%-ának) — *szerzett az atyja főiskolai oklevelet*. Ez a tanulság tehát ismét *klasszikus bizonysga annak a feltörekvési vágnak, amelynek nagy átütőerejéről ebben a tanulmányban már többször volt szó: az egyetemi hallgatók túlnyomó többsége nem származik olyan atyától, aki saját személyét illetően is birtokában lett volna a magasabb szellemi kvalifikációnak*. Némileg mégis tompítani kell a számítások jelentőségét. Hiszen a társadalomnak lehetnek — vannak is — olyan egyéb vezető elemei, amelyek ugyan nem végeztek főiskolai tanulmányokat, de ennek ellenére megvan az a szellemi értékállományuk, amelynek segítségével pozícióikat jól betölthetik. Figyelmeztetni kell az olvasót arra is, hogy az egyetemi hallgatók között, amint erre már szintén több ízben történt célzás, vannak olyan elemek (államszámviteltani hallgatók stb.), amelyeket átfutó egyetemi hallgatók gyanánt kell tekinteni. *De mindez óvatosság ellenére is bizonyos, hogy a magyar értelmiség ma meglevő és a jövőben még inkább élesebbé válható válságának magvát jórészt ez a többször tárgyalt jelenség rejti magában*.

2. A magyar társadalomnak azok a képviselői, akik maguk is rendelkeznek főiskolai képesítéssel s gyermekeiket egyetemen taníttatják, nem mindig azokban a foglalkozásokban helyezkednek el, amelyekről eleve fel lehet tételezni, hogy az odatartozóknak magasrangú, egyetemi képzettségük van. Valóban, az említett 3.954 ifjú szülői közül bizonyos rész gazdasági pályákon működik.

23. TÁBLA.

A hallgatók szüleinek főiskolai végzettsége, foglalkozási főcsoportok szerint az 1929/30. tanévben.

A hallgatók száma és o/a-a, akiknek atyja főiskolai oklevéllel bír, szülei foglalkozása szerint															
Östermelés		Bányászat és ipar		Kereskedelem és hitel		Közlekedés									
Összesen	gazdasági tisztviselő	Összesen	bányászati és ipari tisztviselő	Összesen	kereskedelmi és hiteltügyi tisztviselő	Összesen	közlekedési tisztviselő	Köztisztviselő, közhivatalnál alkalmazott díjnok	Pap, tanár, tanító	Másféle értelmiségi (orvos, ügyvéd, mérnök stb.) és ilyeneknél alk. segéd, írnök	Katonatiszt	Nyugdíjas köztisztviselő (pap, tanár, tanító la)	Egyéb nyugdíjas tisztviselő (Östermelés, Ipar, Keresk. stb. körében)	Tőkés, járadékos vagy háztulajdonos	Műnőse
a) a b s z o l u t s z á m o k															
262	139	169	135	94	79	158	158	795	760	950	60	560	118	28	3.954
b) s z á z a l é k o k															
6.6	3.5	4.3	3.4	2.4	2.0	4.0	4.0	20.1	19.2	24.0	1.5	14.2	3.0	0.7	100.0

Csakhogyz ezeknek az adatoknak mégis szinte lenyűgöző hatásuk van arra, aki a számok értelmét mélyebben vizsgálja. Aki csak rövid összehasonlítást is végez arra nézve, hogy az egyik vagy másik foglalkozási főcsoportba tartozó szülők közül mennyinek van főiskolai oklevele, jellegzetes képet alkothat :

	%		%
Östermelés	17·5,	Pap, tanító és tanár	54·2,
Bányászat és ipar	7·5,	Szabadfoglalkozásúak	86·6,
Kereskedelem és hitel	6·9,	Katonatisztek	69·0,
Közlekedés	15·5,	Nyugdíjasok	36·7.
Köztisztviselők	48·4,		

Ezek a számok azt mutatják, hogy még a köztisztviselő (papi, tanítói, tanári) branchban is alig vannak olyan csoportok, ahol teljesen normális fejlődés eredménye volna a gyermekek egyetemi iskolázása. Itt is tisztán jelentkezik az a törekvés, hogy az apa többet neveljen gyermekeiből, mint amennyire maga vitte, — legalább a kultúra külső megnyilvánulásait tekintve többet. Még inkább jelentkezik ez az igazság a gazdasági pályákon elhelyezkedett szülőknél.²⁾

7. A hallgatók szüleinek a világháborúban való részvétele.

Rendkívül érdekesek azok az adatok is, melyek arról számolnak be, hogy a hallgatók szülei résztvettek-e a *világháborúban* s ha igen, közülük mennyi lett *rokkant*. A felvételnak ezt a kérdését megvilágító adatai :

24. TÁBLA.

A hallgatók szüleinek hadiszolgálatát.

Főiskolák, tudománykarok	A hallgatók %-a, akiknek átyja a háborúban résztvett és		Főiskolák, tudománykarok	A hallgatók %-a, akiknek átyja a háborúban résztvett és	
	rokkant	nem rokkant		rokkant	nem rokkant
Hittudományi karok	5-1	38-0	Debrecen	3-9	40-7
Jog- és államtudományi karok	3-3	40-1	Pécs	3-5	39-5
Államszámviteli tanfolyamok	1-4	21-1	Szeged	5-0	39-3
Orvostudományi karok	4-4	43-1	<i>Tudományegyetemek összesen</i>	3-9	38-7
Bölcsészeti karok	4-5	34-4	Közgazdaságtudományi kar ...	4-5	39-2
Gyógyszerészeti tanfolyamok	3-1	35-6	József Műegyetem	3-9	39-3
Tudományegyetemek :			Jogakadémiák	4-4	31-5
Budapest	3-6	37-8	<i>Egyetemek és jogakadémiák összesen</i>	4-0	38-3

Az egyetemi hallgatók jó kétöltödrésének atyja ott volt a világháborúban. Az orvostudományi karokon az arányszám az 50 % felé közeledik. Viszont meglepő alacsony a jogakadémiákon. Nyilván azért, mert

1) A felfelé való törekvés vonalai élesen ütköznek ki a németbirodalmi statisztika adataiból is. Az 1930. évi hallgatóságból csak 21·3% atyjának volt magának is bevezetett főiskolai végzettsége. A magasabbrendű hivatalnokapáknál ez az arányszám (86·9%) nagyon kedvező. De a többi foglalkozásnál jóval alacsonyabb (vezetőállásban levő magántisztviselők: 17·9%; tiszték és magasabbrendű katonai hivatalnokok: 15·5%; nagybirtokosok: 12·9%; „egyéb” magánalkalmazottak: 4·1%, kereskedők és vállalkozók: 5·2%; középfokú hivatalnokok: 1·0%; egyéb foglalkozásúak: 3·6%). Hasonlítsuk például össze a középrendű hivatalnokok nagyon alacsony arányszámát e csoportnak a hallgatók tömegében való részvételi arányszámával (28·3%) s íziben rájövünk, hogy a Németbirodalomban mennyire a hivatalnokosztály gyermekeinek felfelé menő osztálymozgalma idézi elő a főiskolai hallgatók számának megduzzadását.

L. Prof. D. dr. Richter i. tanulmányát, i. m. 66*. I.

a jogakadémiák hallgatóságából sokan vannak — mint fentebb kifejtett, idősebb elemek — akik esetleg inkább maguk vehettek részt a háborúban, nem pedig szüleik. Az egyetemek között e részben mindenesetre a szegedi egyetemet illeti az elsőség, — a budapesti tudományegyetem hallgatóinak szülei közül jóval kevesebb a világháborúban is résztvevő szülők százaléka.

8. A hallgatók szüleinek (rajtuk kívül) többi gyermekei.

A magyar egyetemi ifjúság képviselőinek elég jelentős része (15·8%-a) *egyetlen gyermeke* szüleinek; 50·2%-uknak egy vagy két testvére van; 23·3%-uknak három vagy négy testvére, — a többgyermekes családból származó hallgatók már ritkaságszámba mennek.

Az egyes karok helyzete ebben a tekintetben nem egyforma s különbségek mutatkoznak egyetemeken belül is. A hittudományi karok hallgatói között például csak nagyon kevés az (7·3%), akinek testvére nincs. Viszont e hallgatóknak 19·8%-a olyan családból való, ahol a gyermekek száma legalább öt. *A népes családok küldik a lelkes pályára gyermekeiket.* A karok közül a bölcsészettudományi karok (14·6%) azok, — smelletük az orvostudományi karok (15·0%) —, ahol a testvér nélkül álló hallgatók az átlagnál kevesebben vannak, viszont a soktestvérűek többen. *A jog- és államtudományi karok feltétlenül olyanoknak veendő, ahova a kevesebb gyermekű családok inkább küldik sarjaikat.* (Ez persze a karok hallgatóságának a szülők foglalkozásától függő társadalmi tagozódásával is magyarázható.)

Az egyetemeken közül mindenesetre a Pázmány Péter Tudományegyetem és a József Műegyetem azok a tudományos intézetek, amelyek hallgatóságában a legtöbben vannak olyan ifjak, kiknek testvérük nincs vagy csak kevés testvérük van. *A vidéki egyetemeknek, főként pedig a debreceni és szegedi egyetemeknek, viszont az a jellemző vonásuk, hogy itt vannak a hallgatók tömegében a legtöbben olyanok, akik hat- vagy hétgyermekes családból léptek ki.* A különbséget, mely itt a budapesti és a vidéki egyetemeken között mutatkozik, megmagyarázza azok hallgatóságának származási hely szerint való összetétele. A budapesti családok általában híresek arról, hogy bennük ritkább a gyermekáldás. *Ha azonban a család létszámát olyan fokmérő gyanánt tekintjük, hogy a nagyobb létszámú család egyszersmind több gondot is jelent a családfenntartókra nézve, akkor bizonyos az, hogy a tiszántúli és dunántúli egyetemeken hallgatóságának szüleit több gond őrli, mint a budapesti egyetemeken hallgatóinak szüleit — s okát látjuk annak a kevésbé kedvező szociális milieunek is, melyről már fentebb, a vidéki egyetemeken hallgatóságával kapcsolatban számoltunk s ezután is adandunk.*

A rendelkezésre álló adatok módját nyújtják annak a megvizsgálására is, hogy a *különböző foglalkozási főosztályokból* származó egyetemi hallgatóknak hány testvérük van. Nem okozhat meglepetést az a körülmény, hogy az östermelő származású hallgatók között csak 11·7% olyan, kinek testvére nincs, viszont a kereskedelem és hitel körébe tartozó szülők egyetemi hallgató gyermekei közül 19·3%. Persze másrészt az östermelő eredetű egyetemi hallgatók 20·1%-ának öt vagy több testvére van, — a kereskedők gyermekei közül csak 8·8%-nak. Az értelmiségi szülők egyetemi hallgató gyermekei között az alsó arányszám 14·7%, a felső 9·0%, — ugyancsak kedvezőtlen.¹⁾

¹⁾ A székesfőváros statisztikai hivatala többször idézett 1925. évi felvétele kiterjeszkedett a hallgatók szüleinek a foglalkozására is. A hivatal közlései alapján tehát a hallgatók társadalmi tagozódása felől is tájékozódhatunk. A fővárosi főiskolai hallgatók szüleinek foglalkozási adatait is az teszi különösen értékesé, hogy azok a hallgatók kereseti viszonyaival kombinálódhatnak.

A rendelkezésre álló adatoknak az a tanulsága, hogy a polgári és egyházi közszolgálat kötelekébe tartozó szülők gyermekei a hallgatóknak kereseti viszonyait alakított csoportjában is relative többséget alkotnak (átlag: 27·5%), aligha okoz meglepetést azoknak szemében, akik e tanulmány fejtegetését nyomon kísérték. A nyugdíjas szülők aránylag magas százaléka éppen így érthető (átlag: 19·3%). Iparos apja kevesebb (5·6%) oly főiskolai hallgatónak volt, aki egészen saját keresetére szorult, mint az eltartott hallgatók között (9·2%). Ugyanez a viszonylat az önálló kereskedők gyermekeinél is fennáll (2·4, 4·4%). Viszont az ipari tisztviselők gyermekei jóval sűrűbben tűnnek fel abban a hallgatói csoportban, amely teljesen (7·6%) vagy részben (9·5%) önmagát tartja el.

VI. Az egyetemi hallgatók szociális viszonyai közelebbről.

1. A hallgatók életfenntartása általában.

1. Fentebb a hallgatók szülei foglalkozás szerint való megoszlásának tárgyalásánál (s egyébutt is) már volt szó az egyetemi hallgatók szociális viszonyairól. Kettős irányban. Az egyetemi hallgatókat a szemle aszerint tagolta, hogy internátusban, illetőleg laktanyában avagy ellenkezőleg: nem köztartásban laknak s másfelől, hogy szorulnak-e vagy sem mások támogatására.

Minthogy azonban az 1930. év tavaszán végrehajtott statisztikai felvétel *elsődleges* célja a hallgatók *szociális viszonyainak* kiderítése volt, immár a felvétel anyagának azokat a részeit is sorra kell venni, amelyek révén a hallgatóság társadalmi milieujét közelebbről meg lehet ismerni. A vizsgálatoknak első része arról számol be, hogy a hallgatók *eltartásáról ki gondoskodik.*

25. TÁBLA.

A hallgatók eltartójuk, illetve kereső foglalkozásuk szerint az 1929/30. tanévben (%-ok).

A hallgatók eltartójának megnevezése	A hallgatók %	A hallgatók eltartójának megnevezése	A hallgatók %
a) Hallgatók, akiknek eltartásáról teljesen más gondoskodik:		c) Hallgatók, akik teljesen maguk tartják fenn magukat:	
Szülő	65·9	Vagyonából él	0·4
Gyám vagy rokon	2·0	Tanár	0·4
Szülő és rokon	1·3	Tanító	0·2
Szülő és intézmény	1·1	Katonatiszt	0·4
Jótékony egyesület	0·1	Lelkész	0·3
Ösztöndíj, alapítvány	0·6	Köztisztviselő	2·8
Szeminárium	0·1	Díjnok	0·9
Rendház	0·8	Magántisztviselő	1·6
Teljesen eltartottak összesen	71·9	Irodai alkalmazott	0·3
Közülük keresettel bír	3·9	Házitanító, nevelő	1·7
b) Hallgatók, akik részben maguk tartják fenn magukat:		Katona	2·2
A kereső hallgatót szülője támogatja	12·8	Egyéb állandó foglalkozású	0·7
„ „ „ rokona „	0·8	Egyéb nem állandó foglalkozású	0·4
„ „ „ más „	0·2	Ismeretlen foglalkozású	0·3
A vagyonából élő hallgatót rokona támogatja	0·0	Teljesen maga tartja el magát összesen	12·6
„ „ „ „ más „	0·0		
Katona	1·7		
Részben eltartottak összesen	15·6		

Az egyetemi hallgatók meglehetősen nagy többségének teljes ellátásáról a szülők stb. révén történik gondoskodás. Csaknem kétharmadrészüknél a szülők teljesítik ezt a feladatot. A kedvező arányszámot alig gyengíti az, hogy a teljesen eltartott hallgatók csekély töredékének (3·9%) azért van saját keresete. Ha azonban egyfelől azt az arányszámot, mely szerint a magyar egyetemi (és jogakadémiai) ifjúság 71·9%-ának a maga eltartásával egyáltalán nincs gondja, — kedvezőnek is kell tartani, a másik arányszám, mely szerint az egyetemi hallgatók 15·5%-a a szülői stb. támogatás mellett keresetre szorul életfenntartása érdekében — 12·2% pedig éppenséggel a saját erejéből él —, *mégis azt mutatja, hogy a magyar egyetemi hallgatóság sorai között szintén nem mehetnek ritkaságszámba az olyan esetek, amikor az ifjúság csak nagy erőfeszítésekkel, nagy lemondások árán tudja végezni egyetemi tanulmányait.* Valóban, az a körülmény, hogy a 12.932 főnyi egyetemi hallgatóság tömegéből 2.006 részben magát tartja el, 1.583 pedig teljes mértékben maga gondoskodik megélhetéséről, *sugárzó fénycsóvaként világít be abba a sokszor sötét, nyomorúságos világba, melyben az egyetemi hallgatóknak nagy csoportjai élnek.* Ki tagadná azt, mennyire túlzás volna az a hit, hogy akkor, amikor (a felvétel szerint 9.255 esetben) a hallgatók eltartásáról teljes gondoskodás történik, ezzel már a hallgató elvethetné megélhetésének

minden gondját egyetemi tanulmányai alatt. Aki a társadalmi élet élénkebb és homályosabb színeit közelebbről ismeri, jól tudja azt, mennyiszer van ott is nélkülözés, ahol az ajak néma marad és nem nyitlik panaszra. Mennyivel inkább lehetnek azonban szorult viszonyok ott jelen, — annak a hallgatói tömegnek életében, amely nyíltan vallomást tett a maga keresetéről. Az egyes egyetemek között meglehetősen nagy eltérések adódnak abban a tekintetben, hogy hallgatóiknak mekkora rétege az, amely viszonylag a tehetősebb, — nem szorul saját keresetre. Nem kétséges, hogy a műegyetem (81·3%) és a Pázmány Péter Tudományegyetem (77·7%) hallgatósága az, amelynek legnagyobb részben gondoskodik szülője, gyámja, rokona vagy más eltartója teljes ellátásáról. Azonban annak is része van ebben, hogy a két egyetem benépesítésében domináló Budapest székesfőváros lakosságának szerepe. Az otthon élő gyermek szükségleteinek kielégítéseiről a család kötelekén belül könnyebb gondoskodni, mintha a gyermek szüleinek lakóhelyétől távol tanul. Talán ez is az oka annak, hogy a vidéki egyetemeken sokkal rosszabb a helyzet. Bár a legrosszabb: a budapesti közgazdaságtudományi egyetemi karon, melynek hallgatóságában kétharmadrész sincs az a tömeg, (63·6%), melynek nem okozna részben vagy egészben gondot a saját életfenntartása.

Az arányszámok Debrecenben (70·2%), Pécsen (68·0%) és Szegeden (68·7%) is elég kedvezőtlenek. Az egyetemi hallgatóknak az a része, amely saját keresetre szorul, ilyenformán különösen felkelti a figyelmet s noha a fentebb nyújtott felsorolásból kitűnik, hogy a magukat teljesen fenntartó egyetemi hallgatók között sokan vannak olyanok, kiknek keresete (vagy élethivatása) tulajdonképpen ellentétben állana főiskolai tanulmányaikkal, mely utóbbiakat csak mellékesen végezhetik: az életre való nevelődés, a küzdőképesség fokozása szempontjából mégis méltán vehet ezekre a hallgatókra melegebb pillantást a társadalom.¹⁾

2. Pedig a felvétel további részletei azt a tényt sem fedik el, hogy az egyetemi hallgatóknak az a csoportja, amely tanulmányai mellett keresőmunkát is végez, nem mindig fordíthatja csupán a maga céljaira keresményét. 961 azoknak a hallgatóknak a száma — az összes egyetemi hallgatóknak 7·4%-a — akik keresményükből szüleiket, vagy testvéreiket is támogatják. Ez az arányszám azonban talán mégis némileg magasabb annál, mint amelyet reális értéként lehet elfogadni; nyilván része van benne a feldolgozás rendszerének, amely az államszámviteltani tanfolyamok hallgatóit is figyelembe vette, — közöttük pedig 36·1% támogatja keresményéből hozzátartozóit. Nem csoda, hiszen e hallgatóság jórésze már tényleges tisztviselő és családja is van.

¹⁾ A németbirodalmi statisztika a hallgatók szociális viszonyait két érdekes vonatkozásban világítja meg. Kutatja azt, hogy a hallgatók a) az utolsó szemeszterben, illetőleg b) az utolsó szünetidőben folytattak-e kereseti tevékenységet. Néhány adat erre vonatkozólag:

A kereseti tevékenység neve	Tudomány- egyetemi hallgatók	Műegyetemi hallgatók
I. Az előző félévben kereseti tevékenységet folytatott hallgatók összes száma	5.430	1.290
Közülök leendő élethivatásában dolgozott %	42·7	48·9
A kereset neve		
tanítás	53·7	31·1
irodai munka	7·4	12·6
gazdasági élet	17·2	31·1
fizikai munka	4·5	9·8
egyéb	17·2	15·4
II. Az előző szünetidőben kereseti tevékenységet folytatott hallgatók összes száma	6.635	1.722
Közülök eredeti élethivatásában dolgozott %	30·2	62·0
A kereset neve		
tanítás	29·6	8·0
irodai munka	15·1	16·4
gazdasági élet	24·4	40·8
fizikai munka	14·8	22·8
egyéb	16·1	12·0

Megjegyezzük, hogy 1930-ban az egyetemi hallgatók összes száma 99.577, a műegyetemi hallgatóké pedig 22.032 volt. L. Prof. Dr. Richter i. tan. i. m. 8*—9*, illetőleg 22*—23*, lapjain.

Legszegényebbnek látszik a jog- és államtudományi karok hallgatósága, melynek 8·5%-a saját keresményéből egyúttal hozzátartozóit is támogatja. Legjobb módú viszont az orvostudományi karoké (2·7%). E karok tanulmányainak komoly végzése valóban szinte szöges ellentétben áll azzal, hogy a hallgatóság egyidejűleg kenyérkereső tevékenységet is folytathasson. A tárgyalt arányszám a hittudományi karok hallgatóságánál még kisebb (2·3%). Célszerűbb azonban erre nem hivatkozni, minthogy a hittudományi karok hallgatóságának túlnyomórésze olyan intézeti ellátást élvez, mely mellett igazán nincs szüksége külön kereső tevékenységre és így családtagjait sem segítheti.

Az a körülmény azonban, hogy a József Műegyetem hallgatóságában csupán 4·3%, — a budapesti tudományegyetemében is csak 6·4% —, de másfelől a pécsi egyetem hallgatóságából 6·6%, a debreceniből 7·6%, a szegediéből 8·2%, a közgazdaságtudományi egyetemi kar hallgatóságából 10·5%, a jogakadémiákból pedig 13·8% támogatja családtagjait is saját keresetéből, arra a jellegzetes körülményre mutat rá, hogy a Budapesten tanuló egyetemi ifjúság (kivétel a közgazdaságtudományi egyetemi kar) jobb anyagi viszonyok között él, mintsem a vidéki. Ám ez a pár szám alighanem azt is mutatja, hogy a vidéki egyetemek benépesülésél részben olyan elemeknek az egyetemek felé való áramlása okozza, kiknek törekvése ugyan a legnagyobb méltánylást érdemli, akiknél azonban nem mindig érvényesülhetnek azok a szempontok, amelyek elvileg a vidéki egyetemi hallgatóság jobb tanulmányi lehetőségei mellett szólnának. Ha t. i. a vidéki egyetemek hallgatóságában többen vannak olyanok, kik nemcsak keresőmunkára szorulnak, hanem egyúttal félig-meddig családfenntartó számba is mennek, az egyetemi munka intenzitását ez a körülmény nem segítheti elő.

3. A hallgatók társadalmi milieujének megítélése szempontjából az a tény is fontos, hogy a hallgatók szülei élnek-e vagy sem. Az 1930. évi főiskolai statisztika adatai szerint az egyetemi hallgatók között 448 volt teljesen árva, — a hallgatóságnak 3·5%-a; hadiárva pedig 320 (2·5%). Azok az arányszámok sem jelzik az egyetemi hallgatók viszonyait különösebben rossznak, melyek szerint a hallgatók 18·1%-a az atyja, 6·4%-a pedig az anyja halála révén félárva. Mindenestre megnyugtató, hogy az egyetemi hallgatók túlnyomó része legalább egyik szülőjének gondozó kezél mégis csak élvezi tanulmányi éveit alatt. Egyetemek és tudományi karok szerint különbség ebben a tekintetben alig van.

2. A hallgatók lakásviszonyai.

1. A felvétel anyaga módot nyújt a hallgatók lakásviszonyainak alaposabb tárgyalására. Egyelőre a hallgatók lakásviszonyait abból az egyszerűbb nézőpontból kell vizsgálni, hogy szüleiknél vagy pedig egyéb helyen laknak-e.

26. TÁBLA.

A hallgatók lakásviszonyai az 1929/30. tanévben (%-osok).

Főiskolák, tudománykarok	A hallgatók közül							ágyra jutó	lakást ellen-szolgáltatás fejében kap
	szüleiknél	rokonoknál	saját óra lakásában	internátus-ban	hónapos szobában	lakótárs-ban			
	l a k i k								
Hittudományi karok	9·9	2·3	1·5	64·0	22·3	—	—	—	—
Jog- és államtudományi karok	52·7	7·2	5·9	11·9	17·1	4·8	0·0	—	0·4
Államszámviteli tanfolyamok	58·9	3·6	25·7	—	9·6	1·8	0·4	—	—
Orvostudományi karok	38·0	4·7	2·9	24·6	25·1	4·3	0·1	—	0·3
Bölcsészeti karok	48·2	4·4	2·7	32·0	10·8	1·5	0·0	—	0·4
Gyógyászati tanfolyamok	19·5	10·9	5·5	27·4	34·0	—	—	—	2·7
Tudományegyetemek:									
Budapest	53·4	6·1	4·4	21·5	12·2	2·0	0·1	—	0·3
Debrecen	36·8	6·4	3·4	22·5	25·9	4·5	—	—	0·5
Pécs	33·0	5·2	7·1	23·9	25·9	4·5	—	—	0·4
Szeged	38·2	4·5	5·6	20·6	23·7	6·6	0·1	—	0·7
Tudományegyetemek összesen	45·7	5·8	4·8	21·8	17·9	3·5	0·1	—	0·4
Közgazdaságtud. kar	47·4	6·2	6·0	17·1	15·1	7·6	0·1	—	0·5
József Műegyetem	51·3	4·5	2·6	20·2	16·0	4·9	—	—	0·5
Jogakadémiák	60·9	6·7	11·1	1·1	16·4	3·1	—	—	0·7
Egyetemek és jogakadémiák összesen	47·5	5·7	5·1	19·8	17·3	4·0	0·1	—	0·5

Az egyetemi hallgatóknak aránylag csekély része — bár mindenestre relatív többsége — szüleinek háztartásában lakik. Nagyjában hasonló elbírálás alá vonandók azok a hallgatók is, akik rokonaiknál laknak vagy akik (ezek is elég szép számban vannak, 660-an) saját éves lakást tartanak. De ha a feldolgozás a hallgatóknak ezt a három csoportját össze is vonja, még mindig nem jut a túlnyomó többséghez el, — az egyebütt lakó hallgatók arányszáma is jelentős: 41,1%! Valóban, az adatgyűjtés nagynak jelzi azoknak a hallgatóknak a csoportját, akik internátusokban s figyelemreméltónak azokat, akik katonai szolgálatot teljesítvén, laktanyákban laknak. A többi hónapos szobát bérel, — számuk 2.241 volt, ugyancsak jókora tömege az egyetemi fiatalságnak. Elvértve — nyolc esetben — érkezett viszont jelentős ágyrajáró egyetemi hallgatókról.¹⁾

Egészben véve tehát a magyar egyetemi hallgatóság lakásviszonyait nem lehet kedvezőtlennek mondani, hiszen a hónapos szobabérletet (legyenek bár ennek a rendszernek nem kívánatos oldalai is) az egyetemi hallgatók életéből mindaddig nem lehetne kiküszöbölni, míg olyan nagyszabású internátusok nem állítatnának fel, amelyek mindazoknak a hallgatóknak lakásproblémáját megoldanák, kiknek szülei nem ott laknak, ahol az egyetemek székelnek. Másfelől azonban az a körülmény, hogy a magyar egyetemi hallgatóságnak ötödrésze internátusokban kap szállást, annak az ékes bizonyossága, hogy a magyar állam és társadalom áldozatkészsége immár jórészt megtalálta a módot arra, hogy a szülői háztartástól távol élő egyetemi hallgatók megfelelő lakáshoz jussanak. Ez azonban azt is jelenti, hogy az internátusok fellátásával és fenntartásával állam és társadalom tudatosan munkál azon, hogy népünknek olyan rétegei is végezhesenek egyetemi tanulmányokat, melyek egyébként nem tudnák a szükséges anyagi áldozatokat meghozni.

De egyébként nem lehetetlen, hogy komoly egyetemi munkálkodás szempontjából azokat a hallgatókat, akik hónapos szobában, laktanyákban vagy internátusban laknak, sok esetben inkább lehet számítani a reális, az igazán dolgozó egyetemi hallgatók közé, mintsem azokat, kiknek szüleik adnak lakást. Ha az utóbbiak között — ami valószínű — többen vannak olyanok, akik szüleiknél laknak ugyan, de nem az egyetem székhelyén, ezeknek a rétegeknek az egyetemmel való közvetlen kapcsolata talán meg is szakadt, bárha a hallgatók forma és jog szerint egyetemi hallgatók.

2. Az egyes tudománykarok közül leggyakrabban laknak internátusban a hittudományi karok hallgatói, — aligha kell közelebbről megmagyarázni, miért. De a bölcsészettudományi karok hallgatói közül is csaknem minden harmadik internátusban lakik.

Az egyetemeken — úgy a vidéken, mint Budapesten — általában 20%-on felül van, de a 24%-ot el nem éri azoknak a hallgatóknak az arányszáma, akiknek internátus nyújt lakást. Kivétel csupán a közgazdaságtudományi egyetemi kar. A vidéki egyetemek hallgatóinak azonban megközelítőleg vagy éppenséggel negyedrésze mindenütt hónapos szobában lakik, — ami azt eredményezi, hogy Debrecenben, Pécsen és Szegeden egyaránt a szüleiknél vagy rokonaiknál lakó egyetemi hallgatók arányszáma jóval csekélyebb. Míg tehát Budapesten úgy a tudományegyetemen, mint a műegyetemen, sőt még a közgazdaságtudományi egyetemi fakultáson is a hallgatók jelentős tömegei szüleik háztartásában laknak — s jobbra Budapesten is — azaz a budapesti egyetemek hallgatóságának gyökere jelentős részben a fővárosi talajba ereszkedik, a vidéki egyetemek szinte szélesebb körből szívják magukhoz hallgatóságukat, olyan vidékekre terjesztve ki — mint majd kitűnik — vonzóerejüket, amelyek a földrajzi fekvésükkel fogva egyébként talán másfelé gravitálnának.

¹⁾ A székesfővárosi statisztikai hivatal adatgyűjtése szerint az összeírt hallgatók közül 2.539 volt albérlő. Ez a szám az összes, a felvétel során megfigyelt hallgatóknak 26,0%-a. Az albérlési viszony nem éppen kedvező mivoltát azonban csak akkor tudjuk értékelni, ha gondolunk arra, hogy az albérlő főiskolai hallgatóknak is csupán jó egyharmad része (37,5%) lakott egyedül albérlési lakásában; csaknem felerészük egy lakótársat is vett maga mellé; minden nyolcadik (11,3%) két lakótársával élt együtt s azok az esetek sem mentek teljesen kivételszámba, amikor az albérlő főiskolai hallgató három vagy éppenséggel több lakótársal volt kénytelen megosztani a maga lakását. A saját keresetükből megélő főiskolai hallgatóknak részben jobb volt a helyzetük, mint a hallgatók egyéb csoportjainak. Az egyedül albérlő főiskolai hallgatók tömegében határozottan nagyobb volt azoknak a száma, akik teljesen magukat tartották fent, mint azok között, akik lakótársat vettek maguk mellé vagy szegődtek máshoz lakótársként.

A székesfővárosi statisztikai hivatalának adatgyűjtése nyomán arra nézve is tájékozódhatunk, hogy az albérlő főiskolai hallgatók télen lakásukat fűtik-e vagy sem. A helyzet e tekintetben nem a legbarátságosabb, hiszen a felvétel eredménye szerint az albérlő hallgatóknak csupán 31,6%-a fűtötte rendszeresen a szobáját, 33,1% ritkán tehetette meg ezt, — 35,3%-nak pedig egyáltalán nem tellett erre.

3. A magyar egyetemi hallgatók lakásviszonyait már több vonatkozásban vizsgálat tárgyává tettük. Van azonban a statisztikai hivatal felvételének még egy részlete, mely a lakásügy kérdését érintette. Pár szót kell ezekről az adatokról is ejteni, melyek mintegy az egyetemi hallgatók lakásait minősítik. Persze az észlelésnek az az útja, melynek révén a statisztikai hivatal afelől kíván tájékozódni, hogy a felvétel egységeinek (a hallgatóknak) lakása megfelelő vagy nem megfelelő-e, meglehetősen általános körben mozog. Bármily pontosan igyekeztek az adott körülmények között az egyetemi hallgatók hű választ adni: kérdés, hogy válaszaik reálisan kielégíthetik-e a várakozásokat, melyeket hozzájuk fűzünk. A statisztika oly természetű puhatolódzásaira, melyekre nem lehet konkrét számszerű feleletet adni, rendszerint nem kap olyan vitathatatlan felvilágosításokat, mint aminőkre szüksége volna. Ha az adatszolgáltatónak mérlegelnie kell a viszonyokat a kérdőív kitöltése előtt, a nyert információ gyakran sántít.

Az 1930. év tavaszán végrehajtott statisztikai felvételnek az az eredménye, hogy az egyetemi hallgatók 83,7%-ának a lakása megfelelő, 14,7%-é tűrhető és csak 1,6%-é meg nem felelő, tulajdonképpen nem volna kedvezőtlen, mert az egyetemi hallgatók túlnyomó többsége lakását legalább a saját felfogása szerint kielégítőnek mondja. Hogy mennyit kell írni ebből a lefokozott igények számlájára, erre nézve a statisztika nem tud támpontot szolgáltatni.

A tudományegyetemek egyesített hallgatóságának lakásviszonyai alig különböznek a műegyetem hallgatóságáétól. Az egyes tudománykarok hallgatóságának lakásviszonyai is egyformák. De a tudományegyetemek közül a debreceni és pécsi egyetemek hallgatóságából 80% sem jelentette, (noha ehhez az arányszámhoz mégis közeleső rész), hogy a lakása megfelelő.

A lakások között, melyek a hallgatók véleménye szerint nem megfelelőek, a legtöbb panasz a szűk vagy túlszűfolt lakások ellen hangzott el. Ritkábban esett szó sötét vagy nedves lakásokról.

4. A főiskolai statisztikának azok a részletei, amelyek a hallgatók korviszonyait a lakás- és az étkezési viszonyokkal kombinálják, szinte lenyűgözik a figyelmet. A lakásviszonyok adatait idézi ez a táblázat:

27. TÁBLA.

A hallgatók kora és lakásviszonyai az 1929/30. tanévben (%-osok).

K o r é v e k	A h a l l g a t ó k k ö z ü l							lakást ellen- szolgáltatás felében kap
	szüleinél	rokonainál	saját éves lakásában	internátus- ban	hónapos szobában	laktanya- ban	ágyrajáró	
	l a k í k							
Egyetemek és jogaka démiák együtt								
18 éves	60-0	5-3	0-4	21-8	11-7	0-7	—	0-1
19 „	56-7	4-1	0-7	22-8	12-5	3-0	0-0	0-2
20 „	52-3	5-4	0-8	21-9	15-0	4-4	—	0-2
21 „	50-6	5-2	1-1	20-8	16-4	5-6	0-1	0-2
22 „	45-3	5-4	1-7	20-4	20-7	5-8	—	0-7
23 „	40-4	5-9	2-6	19-9	23-6	6-5	0-5	0-6
24 „	38-1	7-2	5-1	22-5	21-3	5-0	—	0-8
25 „	35-9	7-9	7-9	15-6	27-5	4-5	—	0-7
26—30 éves	34-7	8-3	19-1	11-1	23-6	2-5	0-1	0-6
31 éves és ennél idősebb.	14-2	8-5	50-7	7-7	16-8	—	—	2-1
Összesen	47-5	5-7	5-1	19-8	17-3	4-0	0-1	0-5

Kapcsoljuk ki bár a harminc évesnél idősebb hallgatók adatait a célszerűség okából a vizsgálatok köréből; akkor is meglátszik, hogy a hallgatók kormegoszlása szorosan összefügg lakásviszo-

nyaikkal. A táblázatban szereplő csoportok közül nem kell foglalkoznunk a rokonaiknál vagy a lakótanyákban lakó hallgatók csoportjával. Az előbbieket arányszáma azokban a korcsoportokban, melyekbe az egyetemi hallgatók tömegei tartoznak, nagyjában egyezik és csak a magasabb korcsoportokban emelkedik. A lakótanyákban élő hallgatók arányszáma is — legalább a 20—25 éves hallgatók között — korévenként csak kisebb eltéréseket mutat. Az internátusban lakók közül a 18—24 éves hallgatókra nézve körülbelül ugyanez áll.

A többi csoport részesedése azonban a megoszlási arányszámokban annál frappánsabb. Azon nem kell csodálkozni, hogy saját éves lakással bíró hallgatók arányszáma növekszik akkor, ha 20-as évektől felfelé haladva az idősebb hallgatók tömegeit osztályozza a statisztika. Azon sem, hogy a 26—30 éves hallgatók közül minden ötödiknek, a 30 évesnél idősebb hallgatók közül pedig minden másodiknak van éves lakása. Elvégre ez a társadalmi élet lehetőségeinek normális rendje volna. Azokat az arányszámokat is könnyű megérteni, melyek szerint az idősebbek között többen vannak olyanok, kik lakást ellenszolgáltatás fejében kapnak.

De hátra van még két fontos csoport: a szüleiknél, illetőleg a hónapos szobákban lakó hallgatók. A 18 éves hallgatók közül megközelítőleg kétharmadrész szüleiknél lakik, hónapos szobában pedig csak minden 8—9-ik. A 21 éves hallgatók közül már csak minden másodiknak nyújt a szülői lakás otthont; minden hatodikuk hónapos szobába szorul. Azután rohamos a változás. A 25 éves hallgatók közül csak minden harmadiknak ad a szülője lakást, minden negyedik hónapos szobában él. A harmincévesnél idősebb hallgatók között a hónapos szobában élő hallgatók többen vannak, mint a szüleiknél lakók.

E tanulmány előbb lezárt szakaszaiban az egyetemi hallgatók lakásviszonyainak kérdése (mint említettük) már napirendre került. Mélyebb tartalmat azonban csak az imént végzett szemle révén nyert. A most vizsgált adatok tárták fel azt, hogy bár a hallgatók legfiatalabb elemei még eléggé élvezik a lakásügy terén szülőik támogatását, a lehetőség egyre fogy az idősebbeknél. Különben arra is gondolhatunk, hogy azok, akik 18—19 éves korban küldik gyermekeiket egyetemre, tehetősebbek, vagy: egyetemi székhelyeken laknak.

3. A hallgatók étkezési viszonyai.

1. Az ifjúság szociális viszonyainak általános áttekintése szempontjából fontosak azok az adatok, hogy a hallgatók hol étkeznek.

28. TÁBLA.

A hallgatók étkezési viszonyai az 1929/30. tanévben (%-ok).

Főiskolák, tudománykarok	A h a l l g a t ó k k ö z ü l									
	szüleiknél	rokonoknál	saját háztartásában (éves lakás)	internátusban	lakásadóknál (hónapos szobában)	nyilvános étkezőben	menzán	lakótanyában	jótékonyság útján	életmérését ellenőrző felmérésben kap
	é t k e z i k									
Hittudományi karok	9.9	2.3	0.5	59.7	2.3	18.7	5.8	—	0.8	—
Jog- és államtudományi karok	51.9	6.8	4.7	7.4	2.4	12.2	10.0	3.2	0.8	0.2
Államháztartási tanfolyamok	55.0	2.8	23.9	—	1.1	13.5	1.8	1.1	0.4	—
Orvostudományi karok	36.2	4.8	1.8	13.9	3.2	9.2	25.2	2.6	1.9	0.6
Bölcsészeti karok	46.5	3.8	1.9	21.4	1.6	4.1	17.4	1.1	1.2	0.3
Gyógyszerészeti tanfolyamok	16.0	6.2	3.9	18.0	6.6	26.2	19.9	—	1.2	1.2
Tudományegyetemek:										
Budapest	51.2	5.2	3.5	14.9	1.2	7.5	13.8	1.4	0.5	0.6
Debrecen	37.5	6.0	2.8	17.1	3.9	14.3	14.5	2.4	0.2	1.1
Pécs	32.3	5.4	5.1	9.0	4.6	11.1	30.8	0.8	0.3	0.1
Szeged	37.2	4.9	4.3	15.7	3.7	15.2	7.0	6.6	4.7	0.5
Tudományegyetemek összesen	44.3	5.3	3.7	14.5	2.5	10.3	15.1	2.3	1.2	0.3
Közgazdaságtudományi kar	45.6	5.5	5.0	10.7	1.8	7.1	17.0	5.9	0.5	—
József Műegyetem	44.4	2.9	1.6	12.5	0.8	9.6	25.8	1.0	0.7	0.3
Jogakadémiák	62.4	6.0	9.5	1.0	4.1	10.8	3.6	1.3	—	1.0
Egyetemek és jogakadémiák összesen	45.6	5.1	4.0	13.0	2.3	9.9	15.7	2.5	1.0	0.3

Az egyetemi hallgatóknak valamivel kisebb csoportja étkezik szüleiknél, rokonainál, vagy saját háztartásában, mint amennyien ezeken a helyeken laknak. De az étkezés és lakás adatai között más különbségek is vannak. Az internátusban étkező hallgatók száma jóval csekélyebb, mint az ottlakó hallgatóké s éppenséggel egészen alárendelt a hónapos szobában lakók tömegével szemben azoké, akik lakásadójuknál étkeznek. A hallgatók étkezésében ilyenformán két új fogalom kerül előtérbe — olyanok, amelyek mását a hallgatók lakásviszonyainál nehezen lehetne megtalálni. Minden tízedik egyetemi hallgató nyilvános étkezőbe jár. Körülbelül minden hatodik-hetedik pedig menzán étkezik. A menza intézménye tehát roppant fontos oszlopa az egyetemi diákság szociális életének s a fenti táblázat adattárából elsősorban azok a számok kapják meg a kutató figyelmét, amelyek karonként és egyetemenként a menzán étkező diákság arányszámát jelzik.

2. A hittudományi kari hallgatók ellátásában a menzák szerepe alárendelt, — itt a hallgatók közös ellátásának másik módja dívik inkább, t. i. az internátusi, illetve szemináriumi-rendházi étkezés. Az orvostudományi karok hallgatóságának negyedrésze menzára jár. Vannak az orvostudományi oktatással szorosan összefüggő okai is annak, hogy e karok hallgatóságának annyira nagy csoportjai veszik igénybe a menzai étkezést. De bizonyos az, hogy a magyar társadalom kevésbé tehető vagy éppenséggel szegényebb elemei közül is sokan tanulván az orvostudományi karokon, e karok ifjúságát küzdelmes éveken segíti át az orvoskari menzák jó szervezete. A bölcsészettudományi karok hallgatói közül körülbelül minden hatodik étkezik menzán. Ha azonban az internátusban étkező hallgatók csoportját összevonnuk a menzán étkezőkével, — a bölcsészettudományi és orvostudományi karok között alig van különbség. Feltűnően kevés a menzán étkező hallgatók százaléka a jog- és államtudományi karokon, — az internátusokban étkezőké még kisebb. E karok hallgatóságából vannak legtöbben viszont azok, akik szüleiknél kapnak ellátást. Amennyire kedvező ez a tanulás a jogászhallgatóság szociális viszonyainak megítélése szempontjából, annyira bizonytalan, hogy más oldalról mindig azt jelenti-e, hogy a szüleiknél étkező hallgatók intenzívebben tudnak belekapcsolódni az egyetemi munkába.

Az egyetemek közül Budapesten mindenesetre a József Műegyetem hallgatósága veszi leginkább igénybe a menzát. A Pázmány Péter Tudományegyetemé jóval kevésbé. Nagyon fejlett a menzaügy Pécsen, viszont eléggé hátramaradt ma is Szegeden, — igaz, hogy itt az internátusi ellátás kiépítettebb.

3. Az őstermelő családok gyermekei között csak vékony az a réteg (21.2%), amely szüleiknél étkezik, — köztük jár a legtöbb ifjú menzára (22.2%), vagy élmezsi magát internátusban (18.3%). Az egyetemekre tóduló földműves gyermekek tanulmányainak fontos bázisa tehát a menzaügy és az internátusok ellátási szervezete. Legkevesebb (13.6%) menzán étkező egyetemi hallgató az értelmiség gyermekeinek soraiból kerül ki, de másrészt közöttük elég magas (14.7%) az internátusban étkező ifjak százaléka; olyan magas, amelynél nagyobb csak az őstermelő népesség gyermekeinek látszik. A kereskedő családokból származó hallgatók közül ugyan több étkezik menzán, — de sokkal kevesebb internátusban.

4. Ez az adatcsoport a hallgatók megoszlását étkezési viszonyaikkal hasonlítja össze. (L. a 90*. oldalon levő táblát.)

Az összefüggés kézenfekvő. A szüleiknél étkező hallgatók arányszáma rohamosan csökken az idősebb hallgatók között. A rokonaiknál étkezők arányszáma meglepetésszerűen itt is némileg emelkedik: nem lehetetlen, hogy ez a jelenség az érdekelt egyetemi hallgatók kedvezőtlenebb társadalmi helyzetének a jele. Talán többen a hallgatók közül, akik előbb szüleiknél laktak vagy náluk étkeztek, azok elhunytával szorultak rokonaik támogatására.

A saját háztartásukban étkező hallgatók arányszámainak alakulása körülbelül ugyanazt a képet nyújtja, mint a saját lakásukon lakóké. Az internátusban étkezőké azonban lényegesen más, mint az ott lakóké. Az internátusokban minden korcsoport képviselői közül kevesebben étkeznek, mint ott laknak. Fontos az a különbség, hogy a magasabb évfolyamokban szemmel látható módon gyengül azok százaléka, akik az internátusban étkeznek.

Az idősebb egyetemi hallgatók étkezési viszonyainak vizsgálata ilyenformán pregnánsabbnak mutatja a nyilvános étkezőhelyiségekben, valamint a menzákon étkező hallgatók tömegét s ha logikus volna is az, hogy évek multával a hallgatók között fokról-fokra előtérbe jutnak az előbbieket, — a szociális viszonyok szemszögéből nem kedvező tünet az, hogy míg a fiatalabb hallgatók között csak minden hatodik-hetedik étkezik menzán, az idősebbeknél ez az arányszám gyorsan növekszik. A 22—24 éves hallgatók

29. TÁBLA.

A hallgatók kora és ételmezése az 1929/30. tanévben (%-ok).

Korévek	A h a l l g a t ó k k ö z ü l										
	születésénél	rokonainál	saját háztartásában (éves lakásban)	internátusban	lakásadóknál (hónapos szobában)	nyilvános étkezőben	menzán	laktanyában	jóétkezés útján	étkeztetést ellen-szolgáltatás fejében kap	egyéb és ismeretlen helyen étkezik
	étkezik										
Egyetemek és jogakadémiák együtt											
18 éves	57.3	5.0	—	16.3	2.4	4.4	13.5	0.7	0.3	0.1	—
19 „	54.8	3.8	0.1	15.4	2.2	6.2	14.1	2.2	0.4	0.4	0.4
20 „	50.6	4.7	0.3	15.2	2.0	8.4	14.7	2.6	0.8	0.5	0.2
21 „	47.9	4.8	0.4	14.0	1.9	8.8	16.8	3.4	1.3	0.5	0.2
22 „	42.9	4.9	0.8	12.1	3.0	11.1	19.3	3.7	1.2	0.9	0.1
23 „	40.2	5.1	1.0	11.3	2.0	13.6	21.1	3.0	1.5	0.8	0.4
24 „	37.3	6.2	3.5	11.9	2.1	12.3	19.8	3.4	2.2	0.8	0.5
25 „	33.9	6.2	5.5	7.7	3.1	15.1	24.2	1.4	2.4	0.5	—
26—30 éves	33.3	7.6	16.0	7.2	3.2	17.0	12.3	1.7	0.5	0.7	0.5
31 éves és ennél idősebb ...	13.8	6.6	48.2	7.0	2.1	16.3	3.2	—	0.6	1.3	0.9
Összesen	45.6	5.1	4.0	13.0	2.3	9.9	15.7	2.5	1.0	0.6	0.3

közül még minden ötödik, a 25 éves hallgatók közül pedig körülbelül minden negyedik a menzán veti el napi ételmezése gondját. Bizonyára része van a probléma felfejlődésében annak, hogy az egyetemi hallgatóknak *nem legfiatalabb korosztályaiban inkább szóhoz jutnak azok az elemek, amelyek anyagi helyzetét többször rosszabbnak kellett mondanunk a legfiatalabbakénál.*

4. A hallgatók lakásának és ellátásának ára.

1. Az egyetemi hallgatók lakás- és étkezési viszonyai vizsgálatának horizontját a felvétel még kitágítja s módot nyújt annak mérlegelésére, hogy a *hallgatók lakása vagy ellátása ingyenes vagy pedig terhes.*

A szüleiknél lakó egyetemi hallgatók (számuk: 6.140) túlnyomó részének (75.0%) nincs saját keresete. Ez az arányszám a hittudományi kari hallgatóknál 89.7%-ra emelkedik, az orvostudományi karon 86.4 s a műegyetemi ifjúságnál is 84.1%, viszont a jog- és államtudományi karok hallgatóinál csak 73.0%, a közgazdaságtudományi egyetemi karon 72.0%, a jogakadémiákon pedig mindössze 55.0%. A jogászhallgatóknak az a régi törekvése tehát, hogy egyetemi tanulmányai mellett lehetőleg kereső munkát is végezzen, ezekkel a számokkal igazolódik.

A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem szüleiknél lakó hallgatóinak 79.6%-a nem rendelkezik saját keresettel. Az arányszám a vidéki egyetemeken lényegesen lejjebb csúszik; Pécsen 68.3%, Szegeden 70.0%, Debrecenben 71.6%. Ismét oly pontját érintette tehát a vizsgálat a főiskolai statisztikának, melynek tanulságát még alaposan meg kell majd fontolni. A *vidéki egyetemek hallgató-ságának jóval nagyobb része szorul kereső munkára, mint a budapesti egyetemi ifjúságé. Nem foghatja fel ezt senki úgy, mintha vidéken inkább kínálkoznék kenyérkereseti lehetőség az egyetemi ifjak számára, mint a fővárosban. Az a körülmény, hogy a vidéken tanuló és szüleiknél lakó egyetemi hallgatók közül körülbelül minden tizedik szüleit is kénytelen támogatni, a kérdés gazdasági hátterét teljesen megvilágítja.*

A rokonaiknál lakó hallgatók (számuk 741) túlnyomórészt teljesen vagy legalább részben rokonaiknál étkeznek és csak kevesen (105 hallgató) másutt. E hallgatók 49.3%-a ingyen kapja lakását és ellátását. 20.4%-uk azonban 51—100 pengőt fizet a kettős szolgáltatásért, sőt e címen még nagyobb

összegű térítványeket is feltüntet az adatgyűjtés. Azokra a hallgatókra, kik csupán lakást (ellátást nem) kapnak rokonaiktól: vagy egyáltalán nem hárul teher vagy csupán kisebb összegű; 30 pengőnél nagyobb összeg csak ritkán. Azoknak a hallgatóknak a száma, akik nem a szüleiknél (85) vagy rokonaiknál (114) laknak, de részben vagy teljesen ott étkeznek, csekély.

A saját éves laká. ukban lakó hallgatóké (660) már tekintélyesebb, — köztük persze sok (386, 58.5%) a házassági kötelékben élő egyén, főképp az államszámviteli tanfolyamokon (a tudománykarok közül pedig legtöbbször a jog- és államtudományi karokon). Néhányan (41) saját lakásukban laknak. Nagyobb csoport (117, 17.7%) az, amely lakását természetben kapja. A legtöbbször mégis bért fizetnek. Viszonylag a leggyakoribbak azok az éves lakások, melyek havi bére 50 pengőnél kisebb (34.6%); azok, amelyek havi bérösszege 51—80 pengő között ingadozik, már ritkábban (20.9%) fordulnak elő; drágább lakások pedig még szórványosabban. Ez a pár adat is elegendő annak *illusztrálására, hogy az egyetemi hallgatók saját éves lakásain legtöbbször nem nagy igényű lakosztályokat kell érteni, hanem csak szerény alkalmatlanságokat.*

2. A hónapos szobában lakó egyetemi hallgatókat (összes számuk 2.241) is többes tagozással sorolják fel a tanulmányhoz csatlakozó táblák. Külön fogják a) azokat, akik csupán szobát bérelnek; külön b) azokat, kik részben vagy teljesen ellátást kapnak lakásadójuktól; de külön kimutatják c) azokat, akik lakbérük fejében reggelit és fűtést is kapnak s végül megemlékeznek d) azokról, akik ételmezésükről lakásukon részben maguk gondoskodnak. Ez a négy csoport összege természetesen nem egyezik a hónapos szobában lakó egyetemi hallgatók egész tömegével. A c) és d) csoportok benne foglaltatnak az a) csoportban.

Az egyetemi hallgatók lakószobáinak havi bére legtöbbször 26—40 pengő között mozgott, az összes hónapos szobabérleteknek $\frac{2}{5}$ részére (42.0%-ára) áll ez. Sűrűbben fordultak elő (27.0%) 25 pengőnél olcsóbb havi bérösszegű szobabérletek. 40 pengőnél drágábbak (16.0%) jóval ritkábban. Az egyéb szolgáltatással össze nem kapcsolt hónapos szobabérletek összes száma 1.912. A vegyes bérleteké, amikor az egyetemi hallgató lakásán kívül részbeni vagy teljes ellátást is kapott, kisebb (329). Az ilyen bérlek között lehettek a hallgatóság szegényebb elemei (körülbelül egyharmadrész): azok, akik a lakás és ellátás fejében legfeljebb 80 pengőt fizettek; lehettek már tehetősebbek (szintén körülbelül egyharmadrész): ezek már 101—150 pengőt áldoztak erre a célra. Azok száma, akiknek 150 pengőnél több tellett, nagyon csekély.

A hónapos szobában lakó egyetemi hallgatók — amint ezekből a számokból is kiderül — általában szűkös viszonyok között élnek. De, hogy igazában mennyire szűkös viszonyok között, ezt talán az világítja meg legjobban, hogy csaknem felerészük (45.2%) *ételmezéséről részben maga gondoskodott lakásán.*

Legkedvezőtlenebb e tekintetben a műegyetemi ifjúság helyzete; a műegyetemi hallgató hónapos szobabérlek 65.0%-ának éves ellátása ennyire szegényes. Csak valamivel jobb a helyzet a közgazdaságtudományi egyetemi karon (54.7%); már észrevehetően jobb a Pázmány Péter Tudományegyetem hallgatóságánál (49.9%). A vidéki egyetemek hallgatóságának helyzete (nyilván a fejlett internátusi intézmény következtében) e tekintetben sokkal szerencsésebb. A szegedi egyetem hónapos szobabérlek hallgatói közül pl. csupán 28.8% az a rész, amely az ellátásnak erre a primitív fajtájára kényszerült.

A hónapos szobabérlek közül legjobb viszonyok között kétségtelenül a jogászhallgatóság él; viszont legrosszabbak között a bölcsészeti hallgatók. Amott a hónapos szobabérlek 35.0%-a, emitt 51.2%-a gondoskodik lakásán a maga ételmezéséről. A jogászhallgatóság aránylag kedvezőbb viszonyai a hallgatóság egyéb rétegeivel szemben általában a hónapos szobák bérösszeg szerint való tagozódásnak vizsgálatánál is szembejönnek. *Váratlan tanulság azonban az, hogy a műegyetemi ifjúság hónapos szoba bérlei magasabb béreket fizetnek.*

3. Fentebb már volt szó arról, hogy laktanyában 518 egyetemi hallgató lakik, — de csak 320 étkezik ott. Ágyrajáró egyetemi hallgató csak alig néhány (8) akadt; de azoknak is jobbra 10 pengőnél többet kellett havonként fizetniük.

Internátusban az egyetemi hallgatók közül, mint az már fentebb szintén idéztetett, összesen 2.566-an laktak. Azoknak a száma, kik az internátusban — lakásukért (99), akár lakásukért és részben

való ellátásukért (2) vagy pedig lakásukért és teljes ellátásukért (303) semmit sem fizettek, aránylag csekély volt (az összes hallgatók 3·1%-a). S kevés azoké a hallgatóké is, akik kedvezményes díjat fizettek (380, 2·9%). *A teljesen ingyenes ellátásra a budapesti internátusokban adódik a legtöbb példa, — a kedvezményes ellátásra Debrecenben.*

Az internátusban élő hallgatók túlnyomó részének nem ingyenes a lakása és az ellátása. Bár az adatok, melyeket a felvétel erre vonatkozólag begyűjtött, igazolják, hogy a diákszociális intézményeknek ez a neve a legmesszebbmenő méltányossággal elégíti ki a kevésbé tehetősfű ifjúság érdekeit. Azoknak a hallgatóknak, kik csak lakást kapnak az internátusban (számuk 744), nagyobbik fele legfeljebb 10 pengőt fizetett havonként; 25 pengőnél többet már csak alig néhányan. *Legolcsóbban jutottak pusztán internátusi lakásukhoz Budapesten a műegyetemi hallgatók. Debrecenben a 16—25 pengős havi bér volt a legjellemzőbb.* A lakást és részbeni ellátást igénybe vevő hallgatók (51-en voltak) többségének sem ment túl a kötelezettsége 50 pengőn.

Szépen megnyilvánul a szociális megértés azokkal a hallgatókkal szemben, akik az internátusokban lakást és teljes ellátást is kapnak (1.367-en). Nem sokat fizettek érte: a csoport felerésze havonként legfeljebb 51—100 pengőt s a többiek inkább 50 pengőnél kisebb, semmint 100 pengőnél nagyobb összeget. Meg kell állapítani, hogy legolcsóbb volt az internátusi teljes ellátás a debreceni egyetemen s a szegedi sem sokkal drágább. A pécsi egyetem viszonyai az átmenetet alkották a budapesti egyetemek felé. A Pázmány Péter Tudományegyetem internátusban lakó s ott teljes ellátásban részesülő hallgatóságának bizony csaknem mindig többet kellett fizetniük havonként 50 pengőnél, — *a műegyetemi és a közgazdaságtudományi kari hallgatóság helyzete még kedvezőlenebb volt. Aligha kétséges, hogy az internátusi intézmény olcsóbb volt egyike támaszpontja a vidéki egyetemek gyors fejlődésének. Pedig a fővárosi diákok is sokat nélkülözhetnek. A műegyetem internátusban lakó hallgatóságából pl. jóval többen gondoskodnak részben maguk az élelmezésükről a lakásukon, mint Debrecenben vagy Szegeden.*

Az internátusban lakó hallgatóknak az a csoportosítása, hogy támogatásra rászorultak-e vagy nem, az előbbi csoport viszonyait mutatja sokkal kedvezőbbeknek. Köztük vannak többen, kik lakásukért vagy ellátásukért nem fizetnek — vagy csak kedvezményes árat — s azok is, kiket e címen csak egészen szerény összeg terhel. Csoda-e, ha köztük nagyobb az a réteg is, mely az internátusban lakó, de ott magát a lakásán élelmező hallgatókból áll.

4. Az egyetemi hallgatók közül 3.782 ifjú volt olyan, aki lakásadójánál nem kapott teljesellátást. Ezeket a felvétel a szerint is részletezte, hogy hányan étkeznek nyilvános étkezőhelyiségben, naponként hányszor étkeznek ott s mennyibe kerül ellátásuk. Aligha kell külön felhívni a figyelmet arra, hogy az adatgyűjtés e részének végrehajtása nem lehetett könnyű feladat. Az eredmények sem olyanok, melyekkel szemben a tényleges helyzet nem mutathatna jobbra vagy balra eltolódást.

A nyilvános étkezőbe járó egyetemi hallgatók összes száma 1.626 volt. Köztük vékony réteget alkottak azok (11·9%), akik csak reggeliztek nyilvános étkezőben. Nem élhettek rózsás viszonyok között: nagyobb részük havonként legfeljebb 10 pengőt költött reggelijére. Sovány reggeli lehetett az, amit kaptak érte. Sokszor alighanem le is mondtak róla. Hol voltak (aránylag) legtöbben ezek a nyilván szegénysorsú hallgatók? Pécsen és Szegeden.

Valamivel nagyobb csoport képződik azokból a hallgatókból, akik nyilvános étkezőben csak ebédelnek (470 hallgató). Nekik is elég nyomottak az anyagi viszonyaik: felénél nagyobb részük havonként legfeljebb 30 pengőt adott ki ebédjére, — pedig bizonytalan, evett-e napjában még egyszer. A szegedi egyetemi hallgatóság legrosszabb viszonyai itt is jelentkeznek. Kevesebben vannak azok, akik nyilvános étkezőkben csak vacsoráznak (80 hallgató). Ezek is sokat küzdhetnek: csak kisebb részük költ 25 pengőnél többet havonként a vacsorájára.

Az egyetemi hallgatók jelentékeny csoportja az (497 hallgató), aki nyilvános étkezőben reggelizik, ebédel és vacsorázik. De ez a kategória sem jómódú: élelmezésük költsége rendszerint 60 vagy 80 pengő havonként és csak ritkán több. Az összehasonlítást a városok között különböző megélhetési indexek nehezítik. Mégis jellemző, hogy Debrecenben a teljesen nyilvános étkezőkben étkező egyetemi hallgatók túlnyomó része legfeljebb 60 pengőt költ erre a célra. A fővárosban bármelyik egyetem hallgatóságának — úgy látszik — aránylag többet kell áldoznia élelmezésére, mint vidéken.

Három másik csoport: a) az egyetemi hallgatóknak azok a rétegei, kik nyilvános éttermekben reggeliznek és ebédelnek; b) ott reggeliznek és vacsoráznak vagy végül c) ott ebédelnek és vacsoráznak. Az utóbbi csoport 258 főből áll. Csak elvétve vannak köztük olyanok, kik 75 pengőnél többet adhatnak ki havonként éttermi ellátásukra; köztük a vidéki egyetemek hallgatói tudnak olcsóbban étkezni.

5. A lakásadójuknál teljes ellátásban nem részesülő egyetemi hallgatók közül, mint ez már fentebb is említettett, 2.045-en menzán étkeznek. Menzán étkezik az egész egyetemi hallgatóság 15·8%-a. Legtöbben veszik igénybe a menzát a pécsi egyetemen (30·9%) kívül a műegyetemen (25·8%). Kevesebbé fejlett a menzaügy a Pázmány Péter Tudományegyetemen (13·9%) és a szegedi egyetemen (7·1%). A feldolgozás a menzán étkező hallgatók tömegét négyfelé tagolta s a csupán ott ebédelő, illetőleg vacsorázó vagy egy személyben a menzán ebédelő és vacsorázó hallgatókon kívül azokat is felsorolta, akik csak reggeliznek a menzán.

A menzán csupán ebédelő hallgatók közül elég sokan (203-an) — a menzát igénybe vevő hallgatóknak 9·9%-a — semmit sem fizetnek. 415-en (20·3%) kedvezményes díjat. A teljes-fizető hallgatóknak (586) túlnyomó része 21—25 pengő összeget vagy legfeljebb 26—30 pengőt ad ki havonta, ennél többet már csak elvétve. A műegyetemen a menza-ebéd általában valamivel többbe kerül, mint a tudományegyetemen.

Azoknak a hallgatóknak száma, kik a menzán csak vacsoráznak, elenyészően kevés (10). Elég nagy azonban (831) azoké, akik menzán ebédelnek és vacsoráznak is. Köztük sokan (150-en) ingyen kapják élelmezésüket, 240-en pedig kedvezményes díjért.

A menzán való étkezés igazán olcsó volta és a szervezés szociális jelentősége azonban azoknak a hallgatóknak megoszlásából tűnik ki, akik ebédjükért s vacsorájukért havi díjat fizetnek. Kisebb csoport ugyan (78-an) az, amely havonként 40 pengőnél többet fizet, — de a legtöbben (127-en) vagy 30 pengőnél kevesebbet vagy legfeljebb 31—40 pengőt (ekkora összeget 236-an).

A most tárgyalt adatoknak egyetemeken szerinti való összehasonlítása azért nehezebb, mert a műegyetem, a közgazdaságtudományi egyetemi kar, valamint a Pázmány Péter Tudományegyetem hallgatóságából is csak nagyon kevesen kapnak ebédet és vacsorát is a menzán, minthogy ezeknek az egyetemeknek, illetőleg fakultásnak menzarendszere a főszólyt az *ebédelletési akcióra veti. Azok a hallgatók tehát, kik a menzán ebédet és vacsorát is kapnak, főképp a vidéki egyetemek hallgatóságából tevődnek össze, — elsősorban a debreceni és pécsi egyetemekéből.* Pécsen többen kapnak ingyenesen ebédet és vacsorát; Debrecenben kevesebben. Debrecenben viszont a fizetők között legfeljebb 30 pengőt fizető hallgatók csoportja a legnagyobb, Pécsen a 31—40 pengőt lerovóké.

Ezeknek az adatoknak a szemlélését tehát nem lehet annak megállapítása nélkül lezárni, hogy a vidéki egyetemek hallgatóságát nem csupán a fejlett internátusi rendszer támogatja, hanem egyúttal az ifjúság élelmezése körül is megnyilvánuló gondoskodás.

Vidéken (és pedig elsősorban Szegeden) látjuk sok szép jelét annak is, hogy az egyetemi hallgatók ellátásáról (ebédjéről és vacsorájáról) jótékonykodás útján gondoskodnak.

Mindenesetre kedvező a felvételnek az a tanulsága, hogy csak 381 hallgató tett arról jelentést, hogy nem reggelizik s még kevesebb (61) arról, hogy nem vacsorázik.

5. A támogatásra szoruló hallgatók szükségletei.

A tanulmány szövege lépten-nyomon célozni volt kénytelen a magyar egyetemi hallgatók szűkös anyagi viszonyaira. Jobban megvilágítja az olvasó előtt ezt a kérdést azok az adatok, amelyek a támogatást igénylő egyetemi hallgatók szükségleteit jelölik meg. Az 1930. év elején végrehajtott statisztikai észlelés szerint 7.630 egyetemi hallgató szorult támogatásra; 1.563 (12·1%) ruházat tekintetében; 6.067 (51·6%) pedig egyéb szükségletek miatt. A támogatásra szoruló hallgatók szükséglete gyakran természetesen nemcsak egy irányban jelentkeznek. Ha az igények különbözősége szerint taglaljuk ezeknek a hallgatóknak a tömegét, az egyes csoportokban rendre akkora számokat nyerünk, melyek összegezésére azonnal szembeötlő, hogy a támogatásra szoruló egyetemi hallgatók közül sokan több csoportban is szerepelnek.

30. TÁBLA.

A támogatást igénylő hallgatók szükségletei az 1929/30. tanévben (%-ok).

Egyetemek, főiskolák	A h a l l g a t ó k k ö z ü l																				
	általában (a ruházattól kivételével)	támogatásra igényt tart															azok %/a, akik				
		lakás	étkeztetés	tankönyvek	tandíj	vizsgadíj	szigorlati díj	gyógykezelési költség	fogkezelés	egyéb	ruházat és pedig					összesen ruházat	ruházata				
											cipő	felhárny	felsőruha	télkabát	egyéb		megfelelő	tűrhető	nem megfelelő		
t e k i n t e t é b e n																					
Tud.-egyetemek összesen	45.6	8.4	11.8	25.5	35.3	19.5	11.6	5.0	8.6	0.1	4.6	4.1	8.2	3.8	1.6	13.3	63.0	31.3	5.7	0.2	0.0
Közgazdaságtud. kar ...	50.1	4.6	7.9	28.2	42.6	29.5	15.4	3.7	7.7	—	2.0	2.4	7.7	2.6	1.8	10.4	67.4	29.6	3.0	—	—
Műegyetem	56.4	3.8	11.6	26.9	40.4	21.9	18.8	6.5	13.2	0.2	3.8	2.9	7.2	3.5	0.9	11.9	66.0	30.4	3.6	2.6	—
Jogakadémiák	40.6	3.2	3.6	24.3	34.7	20.4	9.4	3.5	2.0	—	0.2	0.5	1.0	0.1	0.4	14.4	79.4	19.4	1.2	—	—
Egyetemek és jogakadémiák együtt	51.6	7.2	10.9	25.8	36.6	20.8	12.6	5.4	8.6	0.1	4.0	3.5	7.5	3.4	1.5	12.1	64.8	30.3	4.9	0.4	0.0

Ezek a számok tulajdonképpen azt mutatják, hogy a magyar egyetemi hallgatóság szociális gondozásának ügye bizonyos vonatkozásokban már eddig is szép eredményeket mutat fel. Olyan hallgató, aki lakása vagy étkeztetése tekintetében szorulna támogatásra, igazán kevés van. A megoldás útja tehát itt szinte kéznél fekszik: akár az internátusi és menzai ellátás továbbfejlesztésével, akár pedig bizonyos más társadalmi akciók megszervezésével. De ezekre a társadalmi akciókra fokozottan szükség van az egyetemi hallgatók egyéb irányú támogatása céljából. Például a hallgatóknak tankönyvekkel való ellátása érdekében — főleg az orvostudományi karokon. Valamint azoknak az összegeknek előteremtésére, amelyeket a hallgatók tandíjra, vizsgadíjakra vagy szigorlati díjakra fizetnek. Leginkább a vidéki egyetemi hallgatóság szorulna e tekintetben segítségre, az, amelynek nehezebb életkörülményeiről e tanulmány adatai oly sok bizonyosságot tettek. A helyzet annál szomorúbb, mert köztudomású, hogy ezen a téren az egyetemi hallgatóság máris számos kedvezményt élvez, — szinte annyit, amennyiben a világháborút megelőző időkben sohasem volt része. Valószínű, hogy azoknak a hallgatóknak túlnyomórésze is, akik magukról — helyesen — azt jelentették, hogy a különböző díjak lefizetése érdekében támogatásra szorulnak, a támogatást tényleg meg is kapta.

Aránylag csekély azoknak az egyetemi hallgatóknak a száma, kik gyógykezelési költség címén szorulnak segítségre. Érthető: az egyetemi hallgatók orvosi kezelése — vagy akár kórházi ellátása — a klinikákkal kapcsolatban nem okoz nehézséget. Figyelemreméltó, hogy elég sok hallgató fogkezelés céljából kér támogatást. Az ifjúság gondolkodásának egészséges átalakulását mutatja ez, lévén a fogkezelés annyira fontos ügye a világháború előtt sokkal inkább elhanyagolt területe az egyetemi polgárok életviszonyainak.

Az egyetemi hallgatók ruházódásának biztosítása érdekében a közelmúlt években ismételtelen történtek intézkedések. Ez az oka annak, hogy aránylag kevesen vannak a magyar egyetemi ifjúságban, akik e tekintetben segítségre szorulnak. Pedig az adatgyűjtésbe itt nem csúszott be hibaforrás. Igazolja az, hogy a hallgatóknak csupán kis töredéke jelentette azt, hogy ruházata nem megfelelő.

A műegyetemi hallgatóság körében több hallgató akadt (68.3%), ki támogatásra szorul, mint a tudományegyetemeken (az utóbbiakat egybefoglalva). A tudományegyetemek között azonban nagy különbségek vannak. Legjobb a helyzet a budapesti tudományegyetemen, ahol a hallgatóságnak csupán 51.3%-a szorul bármilyen irányú támogatásra. Debrecenben 66.8, Pécsen 69.8, Szegeden pedig 68.4%! A vidéki tudományegyetemen tehát ezeknek az adatoknak a tanúsága szerint is a magyar főiskolai ifjúság kevésbé tehetőse rétegei tömörülnek. Hogy mennyire kevésbé tehetősek, az igazán akkor derül ki, ha tudjuk azt, hogy a vidéki egyetemi hallgatóság sorai között sokkal többen vannak, akiket több oldalról is kellene segíteni, — nemcsak tankönyvekkel, hanem pl. tandíjjal stb.-vel.

A karok közül legkedvezőbbek a viszonyok a jog- és államtudományi karokon (43.9%). Az arányszám a hittudományi karok hallgatóságánál 93.4, az orvostudományi karokon 71.7, a bölcsészettudományi karokon pedig 73.5%-ra ugrik.¹⁾

6. A hallgatók tandíjmentessége.

A statisztikai hivatal adatgyűjtése arról is beszámol, hogy a hallgatóságnak mekkora része élvezett tandíjmentességet, illetőleg tandíjkedvezményt. Teljes tandíjmentessége a hallgatók 14.6%-ának volt: kb. minden hetedik egyetemi hallgató tehát ingyen folytathatta tanulmányait, — a bölcsészettudományi karokon a hallgatók 27.7%-a, az orvostudományi karokon 24.4, a közgazdaságtudományi karon 14.6, a hittudományi karokon 11.1%. Feltűnő kevés volt a teljesen tandíjmentes hallgatók aránya a jog- és államtudományi karokon (8.0%), valamint a műegyetemen (6.2%). Amott — azonkívül, hogy a jogászhallgatóság sorai között (mint kifejtettük) nagyobb a tehetősebb réteg — alighanem azért, mert e kar hallgatói között aránylag kevesebben kollokváltak (és még kevesebben voltak valószínűleg azok, akik a teljes tandíjmentesség követelményeinek eleget tettek). Emitt a műegyetemi tanulmányok közismerten nehéz volta miatt: ha a műegyetemen a hallgatók nagy hányada kollokvált is, nem olyan eredménnyel tette, mint amelyet a szabályok előírnak a teljes tandíjmentesség elnyerésére.

A féltandíjmentességet élvező egyetemi hallgatók arányszáma 8.1%. A műegyetemen (8.0%), valamint a közgazdaságtudományi egyetemi karon (15.5%) nagyobb, a tudományegyetemi karokon azonban általában jóval kisebb ezek aránya, mint az egész tandíjmentességet kapott hallgatók százaléka.

A teljes és a féltandíjmentességet, amelyekről eddig szó volt, a szegénysorsú egyetemi hallgatók kizárólag jó tanulmányi eredmények alapján szerezhetik meg. Van azonban az egyetemi tandíjkedvezményeknek másik típusa is, az ú. n. köztisztviselői tandíjkedvezmény. Ennek az a lényege, hogy a közszolgálatban álló tisztviselő egyetemi hallgató gyermeke, aki tanulmányait megfelelően folytatja, (kollokviumain, vizsgálatain sikerrel átesik), a felét fizeti az egyébként szokásos tandíjnak. Kétségtelenül nagy előny ez a kedvezmény az egyetemi hallgatók köztisztviselői származású gyermekei számára: az egész hallgatóság 10.3%-a élvezi. Legtöbben a műegyetemen (13.6%) és közgazdaságtudományi egyetemi fakultáson (13.5%). A jog- és államtudományi karokon jóval kevesebben (9.1%); a bölcsészettudományi karon többen (12.0%), — legkevesebben az orvostudományi karokon (8.4%).

A köztisztviselők gyermekei közül azonban többen élveznek tandíjkedvezményt, mintsem az imént felsorolt arányszámokból kitűnik. A köztisztviselői tandíjkedvezményeknek t. i. olyan esetei is vannak, amikor a hallgató még külön féltandíjmentességet is kap, amikor tehát tulajdonképpen negyedtandíjat fizet (a hallgatók 10.5%-a). De azok között is, akiknek teljes tandíjmentességük van, elég sokan lehetnek köztisztviselők gyermekei. A köztisztviselők tandíjkedvezményének terjedelmét pontosan bár így nem tudjuk megállapítani, mégis bizonyos az, hogy a kedvezmények köre sokkal szélesebb, mintsem ha az egyszerű köztisztviselőkedvezményt, valamint az esetleg ezen kívül még féltandíjmentességet is élvező hallgatók számát foglaljuk egybe (20.8%).

¹⁾ A székesfehérvári statisztikai hivatalának adatgyűjtése a hallgatókat tankönyvekkel és jegyzetekkel való ellátottságuk szerint is részletezte.

	Keresetéből elő	Keresettel bíró	Eltartott
	hallgatók százaléka		
Tankönyvvel el van látva teljesen	9.3	14.4	76.3
„ „ „ részben	7.0	18.2	74.8
Tankönyvei nincsenek	15.2	22.3	62.5
Jegyzetekkel el van látva teljesen	13.8	13.8	72.4
„ „ „ részben	7.6	17.8	74.6
Jegyzetei nincsenek	11.6	21.8	66.6
Tankönyveket és jegyzeteket vásárolt	8.5	—	—

Az önmagukat fenntartó hallgatók között tehát jóval többen vannak azok, akiknek nincsenek tankönyvei, mintsem azok, akik tankönyvekkel teljesen el vannak látva.

Az egyetemi hallgatók egész tömegéből 43·5% élvez valamely címen tandíjkezdményt: öt hallgató közül több mint minden második. *A szociális megértésnek olyan messzemenő jele az, hogy a jövőre idők Magyarországa nem tehet szemrehányást a kornak, melyben mi élünk, azért, mintha az a rendelkezésre álló eszközökkel nem igyekezett volna elősegíteni a tanulni vágyó ifjúság legszélesebb rétegeinek az egyetemi tanulmányokba való bekapcsolódását.*

Ennek különben az is bizonyossága, hogy az egyetemi hallgatók közül elég sokan élveztek az egyetemről *vizsgadíjkezdményt* (6·5%). Legtöbben a közgazdaságtudományi egyetemi karon (14·5%) és a jog- és államtudományi karokon (7·7%). Legkevesebben a bölcsészettudományi karokon (1·5%), — csak hogy itt tudvalevőleg a hallgatóknak sokkal kevesebb vizsgát kell kiállniuk, hogy oklevelet szerezhessenek, mint a többi karokon.

7. A hallgatók ösztöndíjai.

Igen jelentős (571) azoknak az egyetemi hallgatóknak a száma is, akiknek *tanulmányi ösztöndíjuk van*. Arányszám szerint (4·4%) talán nem nagy az ösztöndíjasok csoportja, *a valóságban azonban hálával és tisztelettel kell megemlékeznünk arról a nagy áldozatkészségről, melyet a magyar állam és társadalom az egyetemi hallgatókkal szemben ezen a téren tanúsít.* 434 ifjúnak (az ösztöndíjas hallgatók 76·0%-ának) 600—800 pengős ösztöndíja van, jobbra 800 pengős köztisztviselő ösztöndíja. *Az egyetemi hallgatóknak valóban szép rétege az, amely akkora tanulmányi segítségre támaszkodhatik, mely a főiskolai hallgatóság érdekében álló sok más kedvezménnyel párosulva, lehetővé teszi azt, hogy a hallgatóság rászorult csoportjai a gondoktól részben vagy teljesen mentesülve készüljenek fel jövőre pályájukra.* 800 pengőnél nagyobb ösztöndíja is 46 hallgatónak van, elsősorban a műegyetemen, valamint a bölcsészettudományi karokon. *A hallgatók létszámához viszonyítva legtöbben vannak ösztöndíjasok a bölcsészettudományi fakultásokon (10·3%), a műegyetemen (6·7%) és közgazdaságtudományi egyetemi fakultáson (5·4%). Sokkal mostohább elbánás jutott — a rendelkezésre álló adatok szerint legalább — az orvostudományi karok (3·7%) s különösen a jog- és államtudományi karok (2·0%) hallgatóságának.* Ugy a bölcsészettudományi, mint a műegyetemi ösztöndíjak megoszlására nézve jellemző az, hogy az alsóbb évfolyamokban a hallgatóság létszámához képest jóval kisebb az ösztöndíjasok arányszáma, mint a magasabb évfolyamokban. Sok esetben — úgy látszik — az ösztöndíjban rejlő anyagi segítség teszi lehetővé az egyetemi hallgatók tanulmányainak folytatását és sikeres befejezését.

8. A hallgatók szervezkedése és egészségügye.

Az egyetemi hallgatók 47·1%-a tagja volt valamelyik diákszervezetnek. Legerőteljesebben kiépült a bajtársi mozgalom a műegyetemen (57·6%); a tudományegyetemen nem annyira erős (46·0%). A tudományegyetemek között a budapesti egyetem hallgatóinak 41·7, a debreceninek 51·6, a pécsinek 47·6, a szegedinek 54·4%-a tömörült diákszervezetbe. A karok közül az orvosi karok hallgatóságának szervezkedését (61·1%) a bölcsészeti (45·1%) s a jog- és államtudományi karoké (41·4%) meg sem közelítette.

A modern egyetemi nevelésnek Magyarországon egyre fontosabb ágazata az *ifjúság testi épségének ápolása*. Ezért érdemesnek figyelmet azok a számok, hogy az ifjúságnak mekkora része vesz részt a kötelező testgyakorlatokon. Persze az arányszámokra az is hatással van, hogy pl. a műegyetemen csak az első két évfolyam hallgatóságára nézve kötelező a testgyakorlás, másutt valamennyi évfolyamra. Mégis érdekes tudni azt, hogy *az egyetemi hallgatók egész tömegének 42·5%-a vett részt a kötelező testnevelési órákon* (pedig a hallgatóság idősebb vagy beteges elemeit felmentették). A tudományegyetemek hallgatóságából 42·4, a közgazdaságtudományi egyetemi karon 55·0, a műegyetemen 39·0%. A tudományegyetemek közül a pécsi (32·7%) és a budapesti (37·3%) egyetemeket e részben messze megelőzik a debreceni és a szegedi egyetemek. Viszont a karok közül a jog- és államtudományi karok (49·2%) arányszáma jóval kedvezőbb, mint az orvosi (39·4) és a bölcsészeti (36·2) karoké.

A kötelező testnevelésen kívül a magyar egyetemi ifjúság széles rétegei (24·3%) önkéntes elhatározás alapján *sportegyesületeknek* is tagjai. Legtöbben a műegyetemen (27·3%) és a közgazdaság-

tudományi egyetemi karon (31·1%). A vidéki tudományegyetemek ezen a téren megelőzik Budapestet; a jog- és államtudományi karok a többi karokat. Az ifjúság érdeklődését mutatja, hogy a céllövő-, vívó-, atlétikai-, evezős-, úszó-, tennis-, football- stb. egyesületek tagjai között egyaránt elég sűrűn látjuk őket.

Nem roppant fontos adaléka-e az egyetemi hallgatók statisztikájának, hogy bár a hallgatóknak általában elég csekély része (3·2%-a) állott a felvételt megelőző tanfélévben *kórházi kezelés alatt*, ez az arányszám a műegyetemen (1·3%), a közgazdaságtudományi egyetemi karon (2·1%) és a szegedi egyetemen (2·8%) s másfelől a jog- és államtudományi karok hallgatóságánál (2·6%) volt legkisebb, *azokon az egyetemeken és azon a karon, ahol a hallgatóság sportból és a testnevelésből leginkább kivette a részét.*¹⁾

¹⁾ A székesfőváros statisztikai hivatalának adatközléseire rendszeres megfigyelés alá vett főiskolai hallgatók egészségi állapotát is kutatták a hallgatók szociális viszonyai szerint. Az alábbi pár adat:

E g é s z s é g i á l l a p o t		Keresetből élő hallgatók száza	Keresetelbíró hallgatók száza	Eltartott hallgatók száza	= 100
Egészséges	9·3	18·4	72·3	
Beteg	17·7	22·8	59·5	
A betegek közül	tüdőcsúcsurutos	18·9	25·3	55·8	
	idegbajos	21·1	23·1	55·8	
	szívbeteg	12·5	20·5	67·0	
	gyomorbeteg	14·4	27·9	57·7	
Testi fogyatkozása van	10·6	26·0	63·4	
Fogazata kezelésre szorul	11·5	21·3	67·2	

egészen frappáns összefüggéseket tár fel, noha különben önként értetődőket. Látnivaló, hogy az egészséges hallgatók között mennyivel több az, akit a szülő, vagy más eltartó tart el s hogy a beteg hallgatók között kétszer annyi a saját keresetükre utalt és csak abból élő hallgatók arányszáma, mint az egészségesek között. Az egyes betegségek, valamint a szociális viszonyok között való kapcsolat talán nem annyira szembeötlő; mégis kétségtelennek látszik, hogy különösen a tüdőcsúcsurutos, valamint az idegbajos egyetemi hallgatóknak betegségi állapota többé-kevésbé összefügg azzal a szorultabb gazdasági helyzettel, amely őket arra kényszeríti, hogy kereső munkát vállaljanak.

31. TÁBLA.

A hallgatók szülei (eltartóik) lakóhelye szerint az 1929/30. tanévben (%-osok).

Magyarország törvényhatóságai, külföld	Összes hallgatók	A buda- pesti	A debre- centi	A pécsi	A szegedi	A köz- gazda- ság- tudo- mányi kar	A mű- egyetem	Az egri	A kecske- méti	A miskolci
		tudományegyetem					jogakadémia			
		hallgatóinak megoszlása szülei (elfartói) lakóhelye szerint								
Vármegyék.										
Abaúj-Torna	0·3	0·3	0·7	0·2	—	0·2	0·1	0·5	—	4·8
Arad	0·1	0·0	0·1	—	0·6	—	0·1	—	—	—
Bácsbodrog	0·3	0·2	—	0·5	1·1	0·2	0·2	—	—	—
Baranya	0·9	0·3	0·2	6·2	0·4	0·8	0·5	—	—	—
Békés	2·5	1·5	2·4	1·4	8·1	2·4	1·4	0·5	1·7	1·1
Bereg	0·1	0·0	0·6	—	0·1	0·1	0·1	—	—	—
Bihar	0·7	0·1	4·2	—	0·8	0·4	0·2	—	1·1	1·5
Borsod	1·1	0·8	1·8	1·0	0·9	0·9	0·7	5·9	—	8·4
Csanád	0·8	0·4	0·2	0·1	4·0	0·9	0·4	—	0·3	—
Csongrád	1·2	0·4	1·4	0·3	5·4	0·5	0·7	—	2·0	—
Esztergom	0·4	0·5	0·2	0·4	0·4	0·1	0·6	—	0·3	—
Fejér	0·9	1·0	0·3	1·2	0·4	1·3	0·6	—	0·9	0·7
Gömör és Kishont	0·0	—	0·1	—	—	0·1	0·1	—	—	—
Győr	0·3	0·5	0·1	0·5	0·2	0·3	—	0·5	—	—
Hajdú	1·1	0·3	8·3	0·1	0·4	0·2	0·4	—	1·1	—
Heves	2·2	1·6	1·8	1·3	1·1	1·6	0·9	49·0	0·3	3·0
Hont	0·2	0·2	—	0·2	—	0·3	0·1	—	—	—
Jász-Nagykun-Szolnok	2·8	2·3	5·8	1·2	4·1	2·5	1·8	2·1	5·1	0·7
Komárom	0·7	0·8	0·5	0·5	0·5	0·8	0·9	0·5	—	—
Moson	0·3	0·4	—	0·2	0·4	0·4	0·4	—	0·3	—
Nógrád	0·9	1·1	0·8	1·1	0·7	0·5	0·9	2·1	0·6	0·7
Pest-Pilis-Solt-Kiskun	12·3	15·9	4·5	7·5	8·9	13·9	10·6	8·5	27·0	8·1
Somogy	2·3	1·4	0·6	11·7	0·7	2·0	1·1	—	0·8	1·1
Sopron	0·7	0·8	0·1	0·9	0·7	0·9	0·7	0·5	—	0·4
Szabolcs	2·5	0·8	15·3	0·5	1·2	0·9	1·6	3·8	1·1	5·1
Szatmár	0·6	0·3	4·1	0·1	0·4	0·2	0·2	—	0·3	—
Tolna	1·5	1·0	0·4	7·7	0·9	1·5	0·4	—	0·3	0·7
Torontál	0·1	0·0	—	—	0·4	0·1	0·1	—	—	—
Ung	0·0	0·0	—	—	—	—	—	—	—	—
Vas	2·1	2·5	0·3	4·3	1·6	2·8	0·9	—	—	1·5
Veszprém	1·5	2·0	0·5	2·8	0·8	1·6	1·3	—	—	0·4
Zala	2·3	2·1	0·3	8·0	2·0	1·5	1·5	—	1·4	1·1
Zemplén	1·1	0·8	2·9	0·2	1·0	0·9	0·6	1·6	—	5·9
Vármegyék összesen ..	44·8	40·3	58·5	60·1	48·2	40·8	30·1	75·5	44·6	45·2
Tj. városok.										
Baja	0·6	0·2	—	1·4	1·5	1·5	0·6	—	0·3	—
Budapest	32·4	46·9	5·5	11·4	7·3	42·4	49·1	15·4	24·7	19·1
Debrecen	3·3	0·4	28·2	0·2	0·2	1·2	1·3	1·1	0·3	—
Győr	1·0	0·9	0·1	1·8	1·4	1·8	0·8	0·5	0·6	0·7
Hódmezővásárhely	0·7	0·1	0·3	0·2	4·4	0·3	0·2	—	—	0·4
Kecskemét	1·1	0·5	0·1	—	1·3	0·3	0·5	—	20·7	0·4
Miskolc	1·5	0·9	1·9	0·3	0·6	1·3	1·1	1·6	—	24·3
Pécs	1·9	0·2	0·1	16·3	0·2	0·5	1·0	—	0·3	—
Sopron	0·8	0·8	0·1	1·8	0·2	0·8	0·9	1·1	0·3	0·7
Szeged	3·0	0·1	0·1	—	22·0	1·2	1·4	—	0·3	—
Székesfehérvár	1·0	1·2	0·3	1·9	0·6	1·3	0·7	—	—	0·4
Tj. városok összesen ...	47·3	52·2	36·7	35·3	39·7	52·6	57·6	19·7	47·5	46·0
Magyarország mindössze	92·1	92·5	95·2	95·4	87·9	93·4	87·7	95·2	92·1	91·2
Magyarországtól elcsatolt területek.										
Csehszlovák	1·7	2·1	1·4	0·9	0·7	1·7	1·8	1·6	2·5	5·9
Román	4·9	4·3	3·2	2·4	8·9	3·9	9·1	2·7	4·0	2·5
Jugoszláv	0·9	0·8	—	0·9	2·3	0·4	0·8	0·5	0·8	0·4
Osztrák	0·1	0·1	—	—	0·1	0·1	—	—	0·3	—
Elcsatolt terület összesen	7·6	7·3	4·6	4·2	12·0	6·1	11·7	4·8	7·6	8·8
Egyéb külföld	0·3	0·2	0·2	0·4	0·1	0·5	0·6	—	0·3	—

VII. A hallgatók szüleinek lakóhelye.

1. Az egyetemi hallgatók statisztikájának anyagából utoljára hagytuk azoknak az adatoknak tudományos megvilágítását, melyek a hallgatókat szülei (eltartóik) lakóhelye szerint tagolják. Magyarországon a négy tudományegyetem — és a jogakadémiák — fekvése annyira egyéni és jellegzetes, hogy területi elhelyezkedésük és a hallgatóság összetétele között logikusan gyaníthatunk szerves, belső összefüggést. Joggal tehetjük fel azt, hogy a központi fekvésű és legnagyobb tudományos tekintélyű budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem és József Műegyetem hallgatósága az ország minden részéből arányosan terjedik össze, míg a vidéki egyetemek (és jogakadémiák) ifjúsága elsősorban a közvelen környékről gyűlekezik. Mennyiben igazolják a feltevést a statisztikai hivataladatgyűjtésének eredményei? Mindenesetre célszerű, ha először az egész hallgatóságnak vizsgáljuk meg szüleinek lakóhelye szerint való megoszlását.

Az egyetemi hallgatók túlnyomó többségének — 92·1%-ának — szülei (eltartói) Magyarországon laknak. Azoknak a hallgatóknak a százaléka, akik Magyarország elcsatolt területeiről valók, 7·6. Ezek 984-en voltak; 37-en (0·3%) pedig külföldiek. A honi származású hallgatóság területi megoszlását majd alaposabban szemügyre kell venni. Célszerűbb ezért előbb a nem Csonka-magyarországi lakóhelyű hallgatók szemléjét megejteni.

A tudományegyetemen jóval kevesebb az elcsatolt részekről származó hallgatók száma (7·0%), mint a műegyetemen (11·7%). Az elszakított részek magyarsága a híres magyar műegyetem hajlékát inkább kényszerül felkeresni, mert a magyar földhöz jutott szomszéd államok egyetemi jellegű technikai oktatása nem üti meg mindenütt azt a nívót, melyet a magyar műszaki képzés a világ közvéleményének ítélete szerint már régóta elfoglal. A magyar tudományegyetemek karainak látogatásától az utódállamok természetesen elriasztják azokat a magyar ifjakat, akik szívesen tanulnának például Budapesten, — ahol ők. Az oklevelek nosztalgikálása körül ez államok legtöbbje annyi nehézséget támaszt, hogy nem lehet csodálkozni azon, ha egyetemeinknek a megszállott területek lakosságával fennlartott ez a szellemi érintkezése meggyöngyűl.

Ez a megállapítás a tudományegyetemek jog- és államtudományi és bölcsészettudományi fakultásaira mindenesetre érvényes. Az orvostudományi karok azonban szintén kivételek; 12·2%-a hallgatóknak Magyarországnak a békeszerződés által elcsatolt részeiből való: Magyarország történelmi részei között legalább ilymódon ápolják a kapcsolatokat.

A tudományegyetemek közül az elcsatolt részekről származó hallgatóság arányszáma Szegeden (12·0%) és Budapesten (7·3%) a legmagasabb; de a közgazdaságtudományi egyetemi karon sem súlyos annyira (6·1%) az átlag alá, mint Debrecenben (4·6%) és Pécsen (4·2%).

A tudományegyetemi karok közül már említettük azt a kivételes szerepet, melyet az elcsatolt részekről való ifjúság az orvostudományi karokon betölt. A gyógyszerészeti tanfolyamokon ez az arányszám még magasabb (23·7%): a Magyarországon szerzett gyógyszerészmesteri diplomák elismerése nem ütközik akadályokba a határon túl sem. A szegedi egyetemi gyógyszerésztanfolyam hallgatói közül éppenséggel 38·5% a megszállott területekről való. De Szegeden az orvoskari hallgatóknak is 17·7%-a erdélyi, 4·0%-a pedig a déli vidékekről (a Bácskából, Bánságból) származik.

A budapesti tudományegyetem hittudománykari hallgatóságából 10·6%-nak a szülei laknak elszakított területeken, — elég sokan az Ausztriához került Nyugat-Magyarországon (2·4%). Az orvosi kar ifjúságának 12·1%-a származik onnan; köztük a Cseh-Szlovákiához csatolt Felvidéken 3·0%-nak a szülei élnek. A jogászhallgatóság 5·3%, a bölcsészeti kar ifjúság 4·8%-ának szüleit vágtá el Magyarországtól a trianoni béke.

A debreceni tudományegyetem orvoskari hallgatóságából 6·5, bölcsészeti kar hallgatóságából 8·0% szüleinek a sorsa volt ez. Pécsen is az orvosi karon (7·0%) tanul legtöbb ilyen hallgató. A műegyetemen a közgazdasági (16·6%) és a mérnöki osztályon (14·5%).

A rövid szemlét még néhány adattal ki kell egészíteni. Az egyetemi hallgatóknak — mint említettett — 7·6%-a származik Magyarország elcsatolt részeiből, 4·9%-uk a Romániához csatolt területekről. Az Erdélyben lakó magyar szülők gyermekei tehát elsősorban azok, akik középiskolai tanulmányaik elvégzése után a magyar egyetemeken akarják magukba szívni a tudományos szellemet.

2. A statisztikai hivatal feldolgozása — mint látszik — a szülők lakóhelyét *törvényhatóságok szerint* részletezi, s külön sorolja fel a városi és a vármegyei törvényhatóságokat. Bár a városi elem képviselésének igazi megismerése érdekében tudnunk kellene azt, hogy például megyei városokban a hallgatók szüleinek mekkora része lakik, — a rendelkezésre álló adatok mégis tanulságosak.

A magyar egyetemi ifjúságnak valamivel nagyobb csoportja tekintendő szüleinek (eltartóinak) lakóhelye szerint városi (47·3%), mint vidéki jellegűnek (44·8%). Jórészt a műegyetemi hallgatóság sajátos összetétele idézi ezt elő: a műegyetem hallgatóságából csaknem kétszer akkora résznek a szülei laknak városi, mintsem vármegyei törvényhatóságokban (vidéken). A tudományegyetemek hallgatóságában a vidéki és a városi elem egyensúlyban van. A Pázmány Péter Tudományegyetem hallgatóságának összetétele azonban — akár csak a műegyetemé — a városi elem abszolút többségét (52·2%) mutatja. Nem is lehet másképp az egyetem székhelye miatt. A közgazdaságtudományi egyetemi karon sem. A debreceni — s még inkább a pécsi — egyetemek hallgatósága merőben más összetételű; a városi elem erősen háttérbe szorul a vidékivel szemben. A szegedi egyetem hallgatósága az átmenetet jelzi: vidéki csoportja bár relatív többségű, de egyébként jóval kisebb, mint Debrecenben vagy Pécsen.

A tudományegyetemi karok közül leginkább városi jellegűek a bölcsészettudományi karok (52·8%). Nem meglepő ez: a bölcsészettudományi karok azokat a tudományokat művelik, melyek kiválóan kultúrál elemek bekapcsolódását kívánják meg. Ezek inkább rendelkezésre állanak a városokban, mint a vidéken, — ezt már a városi és vidéki lakosság foglalkozási tagozódása is megmagyarázza. Azon sincs esodálkozni való, hogy a hittudományi karok hallgatóságának csaknem háromnegyedrészét vidéki eredetű. A jog- és államtudományi s az orvosi karok hallgatóságának tömegéből mindenesetre az átlagnál valamivel kevesebb rész az, amelynek szülei városokban laknak.¹⁾

3. Meg kell azt is vizsgálnunk, hogy az egyes egyetemi fakultások hallgatói elsősorban mely városokban és mely vármegyékben lakó szülők gyermekeiből toborzódik össze. Annak, hogy mely törvényhatóságok lakossága küldi tömegesebben erre vagy arra az egyetemre gyermekeit, sokféle oka lehet: a gazdasági és társadalmi élet függvényeképpen is felfoghatjuk talán ezt. De a gazdasági mozzanatokai kikapcsolva, magában is érdekes a probléma.

Előbb vizsgáljuk meg azt, hogy az egyes egyetemek mekkora vonzóerőt gyakorolnak székhelyük lakosságára, vagy helyesebben: a hallgatóságuknak mekkora része kerül ki annak a törvényhatóságnak ifjúságából, ahol az egyetem székel s honnan a többi.

¹⁾ A németbirodalmi főiskolai statisztika egyik érdekes adaléka: Azoknak az egyetemeknek és főiskoláknak a hallgatósága, melyek olyan városokban székelnek, melyek lakossága 300.000 léleknél több: 1914-ben 46·2, 1930-ban pedig 50·5%-a volt az egész főiskolai ifjúságnak. A 100.000—300.000 főnyi lakosságú városok főiskoláinak benépesültsége az egész hallgatóságnak 12·4, illetve 10·5%-a; az 50.000—100.000 főnyi lakosú városoké 23·4, illetve 23·0%; az 50.000 lakosnál kisebb népességű városok főiskoláié végül 18·0, illetőleg 16·0%. Ezek a számok azt bizonyítják, hogy a nagy metropolisok egyetemei a háború után erősebben vonzották a hallgatókat, mint a kisebb, csendes városok főiskolái. Igaz, hogy a vonzás 1925-ben még jóval erősebb volt, mint 1930-ban, — azóta a kisebb városok egyetemeinek előnyére enyhült. L. Prof. D. dr. Richter id. tanulmányát i. m. 24*, lapján.

Az egész egyetemi ifjúságnak kevés híján a harmadrésze budapesti. Ez az arányszám a műegyetem hallgatóságában csaknem az 50 %-ot éri el; a tudományegyetemeken 30% alá csúszik. A *jövendő technikus-nemzedékének összetételére a budapesti ifjúság üti rá a bélyegét*. Ha talán esetleg kívánatosabb volna, hogy a műegyetemi hallgatóság tömegében is inkább jussanak szóhoz a nem-fővárosi elemek: új, friss rétegek, hiszen az egyetlen műegyetem benépesülésében az ország minden vidéke részt vehet, meg kell érteni azt, hogy a műegyetem elsősorban mégis a budapesti szülők gyermekeit vonzza magához. Oly szülőknek is tömegesebben a saját házuktól távol kellene t. i. (egyébként) gyermekeiket taníttatni, akiknek a lakóhelye ma egyetemi város, vagy ahhoz közel esik.

A műegyetem hallgatóságának terület szerint való verbuválódása tehát logikus. Nyilván az is az, hogy a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem hallgatóságának csaknem 47%-a és a közgazdaságtudományi egyetemi kar hallgatóságának is több, mint 42%-a budapesti. Mäsfelől azonban felötlük, hogy a pécsi egyetem hallgatóságából minden kilencedik ifjú szülője (11·4%) Budapesten lakik — a szegediek közül minden tizenegyediké (7·3%) s hogy a budapesti kapcsolattal hallgatóság arányszáma (5·5%) a debreceni egyetemen sem egészen szürkül el. A kutató szeme megakad ezeken a számokon. Lehet, hogy a Budapesten lakó egyetemi hallgatók azért szívódnak fel annyira a vidéki egyetemek hallgatóságába, mert ezek diákjóléti intézményeire szorulnak rá. De azt aligha lehet mondanunk, mintha a budapesti származású egyetemi hallgatók vidékre való elszívárgása a helyesen értelmezett tanszabadság elvéből folynék. Ugy látszik, a Budapesten lakó egyetemi hallgatók számára Budapesten nem nyílik elegendő tér; még a jogakadémiák hallgatóságának jelentős része (minden ötödik hallgató) is budapesti.

Különösen a jog- és államtudományi fakultásra iratkozó hallgatókat sújtja a mai rendszer. A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemnek ezen a karon alig van olyan hallgatója, aki debreceni vagy pécsi, — szegedi egyáltalán nincs. De a debreceni egyetem jogászhallgatóságából 7·6, a pécsiéből 14·0, a szegediéből pedig 9·5% budapesti szülő gyermeke. Ha a Budapesten lakó hallgatók közül jószántukból mennének — és nem kényszer miatt — ennyien vidéki egyetemekre, az adott helyzetben talán annak a jelét láthatnók, hogy a vidéki egyetemek jog- és államtudományi karai (ugyanaz áll különben az orvostudományi karokra) egészséges versenyt támasztanak a budapesti egyetemen. Az igazi ok azonban nyilván más: a vidéki egyetemek jog- és államtudományi karaira felvehető hallgatók létszámának megállapítása áll olyan arányban a budapesti egyeteméhez, hogy sokan a budapestiek közül is — mint láttuk, a közép-szerűbb elem — vidéki egyetemekre mennek.

A vidéki egyetemek között legtöbb a bennszülött Debrecenben (28·2%) és Szegeden (22·0%). Pécsen jóval kevesebb (16·3%); csak minden hatodik hallgató szülője lakik Baranya vármegye székhelyén. A jogakadémiák közül a legnagyobb vonzóerőt a helybeli fiatalságra a miskolci jogakadémia gyakorolja (24·3%).

A vidéki egyetemek kultúra-fejlesztő hatása azonban mégis világosan meglátszik azokból a számokból, amelyek az egész egyetemi hallgatóságnak az egyes törvényhatósági joggal felruházott városokból való rekrutálódását jelzik. A városokban lakó szülők egyetemi hallgató-gyermekei között mindenesetre meglepően magas a debreceniek (3·3%) arányszáma. Nagyobb, mint a szegedieké, s csaknem kétszer akkora, mint a pécsieké. A többi közül kimagaslik a miskolci származású egyetemi hallgatók tömege (1·5%), jórészt annak következtében, hogy Budapesten is sok miskolci ifjú tanul.

A vidéki egyetemi városok fiatalságának az egyetemi tanulmányokba való bekapcsolódása azonban inkább akkor jelentkezik, ha csupán a tudományegyetemi hallgatóság szüleinek lakóhelyét vizsgáljuk. Jobban előtérbe kerül a debreceniek szerepe (4·2%) s hátrább csúszik a pécsieké (2·4%). A debreceniek ezt az előkelő helyezést részben az egyetemi hittudományi karnak köszönhetik, de az orvostudományi karok hallgatóságából még szebben kiemelkedik a kálvinista Róma lakosságának érdekltsége. A bölcsészettudományi karok Szeged népében keltettek nagyobb figyelmet. Az orvostudományi karok benépesültségéből nagyobb rész esik a pécsi származású lakosságra, mint az összes hallgatók közül.

4. A városokban lakó hallgatóság közül — természetesen — a Budapesten lakó ifjúság szerepe magaslik ki.¹⁾ A vidéken, a vármegyei törvényhatóságokban lakó hallgatók közül, bár nem ennyire, de mégis *szemmel láthatóan kiugrik azok arányszáma, akik szülei vagy eltartói Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye területén élnek.* A magyar egyetemi hallgatók közül minden nyolcadik (12·3%) szülőjének vagy eltartójának az ország első vármegyéjének területén van lakása. Sajnos, a kutató számára csak az egész vármegyék adatai állnak rendelkezésre, s nem lehet tudnia azt, hogy például a Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye északi vagy déli részein fekvő községekből és megyei városokból mennyien tanulnak az ország különböző egyetemein. Pedig meg volna ennek a tagozásnak az érdekessége: amennyire fekvésük és vasúti összeköttetések folytán a szegedi egyetem felé tekintenek Pest megye déli és főképp délkeleti részei, annyira a budapesti egyetemmel kapcsolódnak össze az északi és középső részek. A vizsgálatnak tehát nincs módja meghúzni azokat az ideális vonzási köröket, amelyekből szerezhetnék — elsősorban — a vidéki egyetemek a hallgatóságukat.

A kir. József Műegyetemre és a budapesti közgazdaságtudományi egyetemi karra szervezetük-nél fogva az ország bármely részéből csoportosulnak a hallgatók. De az ország első egyetemét, a Pázmány Péter Tudományegyetemet is ilyen kultúrintézménynek kell tekinteni. Viszont a vidéki egyetemeknek az lehetne a szerepük, hogy elsősorban a saját kerületi körzetükből szerezzék meg hallgatóságuknak szukreszcenciáját.

Azok az adatok azonban, melyek a magyar egyetemi hallgatók szüleinek lakhelyét részletezik, nem vallanak arra, mintha a hallgatók kiválasztódásában döntően szóhoz jutna az imént idézett gondolat. A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem hallgatóságának minden hatodika-hetedike (13·9%) pestvármegyei származású. Az a szűkebb terület, ahonnan a hallgatóság jelentős része Budapesten kívül kikerül: Tolna, Fejér, Nógrád, Heves, Borsod, Jász-Nagykun-Szolnok vármegyék területe. Megvan a budapesti egyetemnek a Dunántúl számos részeivel is az erős kapcsolata: Somogy, Vas, Veszprém és Zala vármegyékkel. Kelet felől viszont a Békés vármegyei ifjúság alkot a Pázmány Péter Tudományegyetem hallgatóságában elég tekintélyes szívet. De mindennek ellenére mégis tagadhatatlan, hogy az az egyetem, melyet tudományos súlya messze a többi tudományegyetem fölé emel, nem tudja egykori szerepét belőlni, — bizonyos értelemben maga is provinciális érdekek kiszolgálójává esik vissza.

¹⁾ A székesfővárosi statisztikai hivatalnak a budapesti főiskolai ifjúságról 1925-ben végrehajtott felvétele a hallgatók kereseti viszonyait aszerint tagolta, hogy azok születési helye hova esik, illetőleg hogy szülei hol laktak a felvétel idején. A rendelkezésre álló anyag alapján végezhetett számítások eredménye a következő:

A születés helye, illetőleg a szülők lakhelye	A) Hallgatók a születésük helye szerint				B) Hallgatók szülei lakhelye szerint			
	kereset- ből élő	kereset- tel bíró	eltartott	összes	kereset- ből élő	kereset- tel bíró	eltartott	összes
	h a l g a t ó k				h a l g a t ó k			
Budapest	13·8	30·1	25·4	25·1	28·0	41·3	37·5	37·3
Magyarország más tj. v.-ai	5·6	6·2	6·0	6·0	6·3	6·0	6·1	6·1
Magyarország vm.-ei	37·3	31·8	36·3	35·5	38·8	35·4	40·2	39·2
Magyarország Ausztriához	0·7	0·8	0·5	0·6	0·2	0·3	0·2	0·2
„ Jugoszláviához ..	6·4	4·5	4·9	5·0	4·0	1·7	1·9	2·1
„ Romániához	20·9	15·4	13·9	14·9	15·1	9·9	7·3	8·6
„ Cseh-Szlovákiához)	13·7	9·7	11·4	11·3	6·8	4·9	6·0	5·8
Európa egyéb országai	1·5	1·3	1·5	1·5	0·8	0·4	0·6	0·5
Amerika	0·1	0·2	0·1	0·1	—	0·1	0·2	0·2
Összesen ...	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

Első pillantásra szembeötlő az, hogy a hallgatóknak aránylag jóval kisebb része volt az, amely Budapesten született, mint amekkora részének szülei Budapesten laktak. A jól ismert vándormozgalomnak — amely Nagy-Magyarországunk periferiái felől az ország szíve felé és éppenséggel a székesfővárosba tolt el a népességnek nagy tömegeit —, egyik megnyilvánulása ez a tanulság is. Hogy tényleg elsősorban a régi határainkhoz közelebb eső területekről Budapestre került elemek gyermekei voltak azok, amelyek annyira szaporították 1925-ben is a budapesti lakos hallgatók arányszámát, szemben a budapesti születésűekkel, igazolja ezt az, hogy számításaink szerint Magyarország területeiből Ausztriához,

Sok tekintetben hasonló a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem hallgatóságának összetételéhez a közgazdaságtudományi egyetemi kar, valamint a műegyetem hallgatóságának rétegződése. Ezt a képet így esetleg normálisnak is lehetne elfogadni (bár láttuk, mi okozta azt, hogy a műegyetem hallgatóságának származási adatai annyira egyhangúak), — ha nem mutatkoznának a vidéki egyetemek hallgatóságának összetételében olyan jelenségek, amelyek némileg keresztezik a vizsgálat tanulságait.

A debreceni tudományegyetem nem városi, hanem vidéki vonatkozású hallgatóságában mindenestre szépen domborodik ki az a nagy hatás, melyet ez az egyetem a környékre gyakorol: az egyetem hallgatóságából minden hatodik-hetedik szabolcsvármegyei, minden tizenkettedik Hajdu vármegyei való. Aziránt sincs kétség, hogy az egyetem hallgatóságában az említett két törvényhatóságból származó ifjak mellett a Jász-Nagykun-Szolnok, Szatmár, Bihar vármegyék lakosainak gyermekei alkotnak tömörebb blokkot. A tiszántúli részeknek Debrecen körül csoportosuló vármegyei tehát azok, amelyekre kétségtelenül a legnagyobb vonzóerőt gyakorolja a debreceni Tisza István Egyetem. Ez a tökéletes kép azzal csorbul meg, hogy az egyetem hallgatóságába elég nagy számmal ékelődnek be a Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei szülők gyermekei is.

A területi vonzás hatása nem tűnik el a pécsi egyetem hallgatóságának adataiban sem. Az itteni hallgatóság származásának területi magva (Pécsen kívül) Somogy, Tolna, Zala, valamint Baranya vármegyék területe s nem rontja meg az egységet az sem, hogy Pécsen sokan tanulnak a dunántúli részek nagy kultúrterületének, Vas vármegyének lakói is. Azon azonban már van némi gondolkodni való, hogy Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye gyermekei közül is elég sokan vannak a pécsi egyetemen, — bár a vármegye déli szögletének megvan az összeköttetése Pécs városával. A Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, Nógrád és Békés vármegyei hallgatók csoportja még inkább feltűnő.

A szegedi tudományegyetem hallgatóságában a vidéki törvényhatóságok közül Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei hallgatóságából származó elem a legerősebb réteg, de csaknem akkora a békésvármegyeieké. A területi kapcsolatokat itt elsősorban a csanád- és csongrádvármegyei s részben Jász-Nagykun-Szolnokvármegyei hallgatóság juttatja felszínre, a szabolcs-, vas- és zalavármegyei ifjúság már kevésbé.

A jogakadémiák vidéki (nem városi) hallgatóságának képződése szorosan összefügg ezek területi elhelyezkedésével. Az egri jogakadémia hallgatóságának fele hevesvármegyei. A kecskeméti jog-

Jugoszláviához, Romániához és Csehszlovákiához csatolt területek szülöttei sokkal többen voltak 1925-ben a budapesti főiskolai hallgatók között, mint az ezeken a területeken lakó szülők leszármazottjai. Számításainknak egyéb tanulságai közül felhívjuk itt a figyelmet arra, hogy a Budapesten született és a Budapesten lakó hallgatók arányszáma között a hallgatóknak a kereseti viszonyok szerint alakított bármelyik csoportjában észrevehető különbségek vannak ugyan, de a különbség mégis kisebb a hallgatóknak abban a csoportjában, akiket mások tartanak el és jóval nagyobb — egészen szélsőséges — azok között a hallgatók között, akik kizárólag a saját maguk keresetére vannak utalva. A budapesti főiskolai hallgatóságban kétszer többen vannak a teljesen magukat fenntartó hallgatók soraiban azok, akiknek szülei a székesfővárosban élnek, mintsem akik Budapesten születtek. Ez kétségtelenül azt mutatja, hogy a Budapestre özönlő népességi rétegekben, melyek gyermekei az intelligencia sora közé törekednek, sokan voltak, akik aligha tartoznak a székesfőváros társadalmának tehetősebb elemei közé.

Számításainknak másik része a különböző foglalkozású szülőket taglalja aszerint, hogy a gyermekeik szociális helyzete milyen. — Jellemző, de persze aligha szorul bővebb magyarázatra az a tény, hogy (a véderő kötelekébe tartozó apák kisebb csoportját nem említve) jórészt azokban a foglalkozási branchéokban van legtöbb saját-magát eltartó főiskolai hallgató gyermek, melyek szociális megítélése tényleg gyengébb eredményeket hoz. A napszámosok és a házicelédek főiskolai hallgató gyermekei között Budapesten például csaknem minden negyedik teljesen magárautalva folytatja főiskolai tanulmányait. A szolgák gyermekeinek létfenntartási gondjai is nagyok. A többi foglalkozási csoportok közül pedig az ipari és kereskedelmi tisztviselők, valamint az ipari segédszemélyzet körébe tartozó apák azok, akiknél legtöbb-ször van szó arról, hogy a szülő semmivel sem járul hozzá főiskolai tanulmányait végző gyermekeinek életfenntartásához. Az ipari, kereskedelmi, közlekedési, valamint a közszolgálati tisztviselők, valamint az iparforgalmi segédszemélyzet tömegéből kiváló apák gyermekeinek sok-sok nehézségét azonban, amely rájuk meredezik egyetemi tanulmányaik során, nem is azoknak a hallgatóknak arányszámában lehet meglátnunk, akik megélnék keresetükből, hanem azokéiból, akik esetleg keresettel ugyan rendelkeznek, bár egyébként ellátásukról részben nyilván szülőjük vagy más gondoskodik. Az a körülmény, hogy a most említett foglalkozási csoportokban a kifejezetten eltartottaknak mondott hallgatók csoportja alig több, mint az összes odaszorolható hallgatók kétharmadrésze, világosan rámutat arra a sok gondra s nyilván nélkülözésre is, amellyel a szülők — gyakran — gyermekeiket a főiskolán taníttatják.

akadémia hallgatóságából több mint egynegyedrészt pestvármegyei. A miskolci jogakadémián azonban ez a szabályszerűség talán kevésbé jelentkezik. A borsodmegyei hallgatók mellett az Abaúj-Torna-, Pest-, Szabolcs- és zemplénavármegyei hallgatók is figyelemreméltó módon képviselvek. Szinte azt mondhatnók, hogy a *miskolci jogakadémia általános hatást fejt ki, úgy, mint az egyetemek.*

5. Fentebb volt már arról szó, hogy az egyes *tudományegyetemi karok* hallgatóságának mekkora része az, amely vármegyékből származik. Most az egyes vármegyék szerepét kell megvizsgálni. A Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyei hallgatóság természetesen minden egyes fakultás hallgatóinak tömegében legnagyobb csoportot alkot. A hittudományi, a jog- és államtudományi s az orvostudományi karok hallgatói között szinte egyforma részt is foglal el (11·4—11·5%); csupán a bölcsészeti karok azok, amelyek hallgatósága körébe nagyobb rész (13·2%) kerül be a pestvármegyeiek közül, semmint egyéb karok hallgatói közé.

Vajjon a különböző vármegyei törvényhatóságok népességéből mely tudománykarokon talált a statisztikai felvétel többet? A vizsgálatoknak ez a része arról tájékoztat, hogy mely törvényhatóságok lakossága mutat az egyes karokkal szemben különös érdeklődést. *Somogy vármegye* ifjúsága elsősorban jog- és államtudományi tanulmányokat folytat. *Szabolcs vármegyéé* csaknem ugyanúgy érdeklődik az orvostudományok iránt, de erősebben a hittudományok iránt. (A hittudományi kari hallgatók 7·1%-a szabolcsmegyei.) A *Jász-Nagykun-Szolnok* vármegyéből kikerülő ifjúság érdeklődési körében nagy szerepe van a bölcsészettudományoknak és a hittudományoknak. *Békésvármegyei* ifjút a hittudományi karokon is eleget látunk (3·1%), — a legjellemzőbb mégis az, hogy az orvoskari hallgatók között több a békésmegyei, mint a joghallgatók között. *Vas vármegye* lakossága a hittudományi és a bölcsészettudományi fakultásokon fordul elő legsűrűbben. A *zalaiak* a jogi fakultásokon. A *veszprémiék* (püspöki székhely, mint Vas), szintén a hittudományi és a filozófiai karokon. A *hajdúvármegyeiek* a hittudományi karokon.

Talán elég az adatokból. Bőven talál még több érdekességet a kutató a tanulmányhoz csatolt táblázatokban. Az egyetemi és jogakadémiai hallgatóknak területi tagozódása így is sok tanulságot tárt fel. Ezek legfontosabbika, hogy a magyarországi tudományegyetemek hallgatóságának összetételében nem érvényesül tisztán a területiség elve, bár jelentkezik az a vonzás, melyet a vidéki egyetemek környékükre gyakorolnak.

W

II.

STATISZTIKAI TÁBLÁK

I. Összefoglaló adatok.

1. Rendes és rendkívüli hallgatók; a hallgatók évfolyam és kor szerint.
(Abszolút szám.)

Főiskola, tudománykar	A hallgatók összes száma	A h a l l g a t ó k k ö z ü l																						31 éves és idősebb
		rendes			rendkívüli			I.	II.	III.	IV.	V.	18	19	20	21	22	23	24	25	26-30			
		férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen	évfolyamos					é v e s											
								1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23		
Tudományegyetemek. <i>Pázmány Péter tud.-eggy., Budapest.</i>																								
Róm. kat. hittud. kar	123	119	—	119	4	—	4	32	30	26	23	12	9	20	28	17	16	12	12	2	7	—		
Jog- és államtud. kar	1.924	1.921	—	1.921	3	—	3	528	486	466	464	—	233	353	374	348	181	99	74	42	116	54		
Államsszám. tanfolyam	226	—	—	—	219	7	226	226	—	—	—	—	6	12	14	12	13	21	15	14	56	63		
Orvostudományi kar ..	1.266	1.166	90	1.256	8	2	10	189	289	286	247	255	125	185	206	190	204	114	73	44	96	29		
Bölcsészeti kar	1.510	734	753	1.487	13	10	23	434	409	347	320	—	196	301	295	259	149	95	52	34	78	51		
Gyógyász. tanfolyam ...	178	105	68	173	5	—	5	31	97	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Összesen...	5.227	4.045	911	4.956	252	19	271	1.490	1.291	1.125	1.054	267	619	874	943	857	592	370	239	145	375	213		
<i>Közgazdaságtud. kar, Budapest.</i>																								
<i>Tisza István tud.-eggy., Debrecen.</i>	1.271	844	173	1.017	243	11	254	471	331	244	225	—	94	207	219	196	144	106	71	41	122	71		
Ref. hittud. kar	157	150	5	155	2	—	2	52	41	29	35	—	9	21	30	29	29	19	10	2	6	2		
Jog- és államtud. kar	599	590	—	590	9	—	9	269	158	99	73	—	73	107	119	117	65	35	24	17	32	10		
Államsszám. tanfolyam	29	—	—	—	29	—	29	29	—	—	—	—	1	2	6	1	2	3	2	2	5	5		
Orvostudományi kar ..	275	251	24	275	—	—	—	61	56	40	50	68	27	47	38	40	41	34	15	15	15	3		
Bölcsészeti kar	247	154	93	247	—	—	—	96	61	49	41	—	38	42	54	35	24	18	11	6	11	8		
Összesen...	1.307	1.145	122	1.267	40	—	40	507	316	217	199	68	148	219	247	222	161	109	62	42	69	28		
<i>Erzsébet tud.-eggy., Pécs.</i>																								
Ág. h. ev. hittud. kar	115	108	7	115	—	—	—	30	26	29	30	—	6	19	22	18	23	16	3	1	6	1		
Jog- és államtud. kar	705	699	—	699	6	—	6	235	182	145	93	—	52	101	144	92	101	60	31	23	73	28		
Államsszám. tanfolyam	7	—	—	—	7	—	7	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—		
Orvostudományi kar ..	315	282	33	315	—	—	—	73	64	53	56	67	31	53	51	37	39	37	16	13	34	4		
Bölcsészeti kar	150	80	75	155	—	4	4	50	41	31	37	—	21	19	30	24	21	12	8	4	16	4		
Összesen...	1.301	1.169	115	1.284	13	4	17	445	313	260	216	67	110	193	247	171	185	126	58	41	133	37		
<i>Ferenc József tud.-eggy., Szeged.</i>																								
Jog- és államtud. kar	851	843	1	844	7	—	7	325	205	198	123	—	75	113	148	134	112	69	39	31	77	38		
Államsszám. tanfolyam	18	—	—	—	17	1	18	18	—	—	—	—	—	1	2	3	2	1	4	—	4	1		
Orvostudományi kar ..	327	283	43	326	1	—	1	65	67	72	61	62	31	42	52	63	49	36	24	8	19	3		
Bölcsészeti, nyelv- és történettud. kar	186	78	87	165	6	15	21	79	46	32	29	—	21	33	34	21	17	10	7	7	16	20		
Mennyiségt. és termé- szettud. kar	125	61	52	113	4	8	12	47	22	26	30	—	11	23	22	18	15	11	5	7	9	4		
Gyógyász. tanfolyam ...	78	49	28	77	1	—	1	38	40	—	—	—	—	1	9	10	7	12	6	9	22	2		
Összesen...	1.535	1.314	211	1.525	36	24	60	572	380	328	243	62	138	213	267	249	202	139	85	62	147	83		
<i>Karok szerint.</i>																								
Hittudományi kar	395	377	12	389	6	—	6	114	97	84	88	12	24	60	80	64	68	47	25	5	19	3		
Jog- és államtud. kar	4.079	4.053	1	4.054	25	—	25	1.407	1.011	908	753	—	483	674	786	691	459	263	168	113	298	145		
Államsszám. tanfolyam	280	—	—	—	272	8	280	280	—	—	—	—	7	16	22	16	18	26	21	16	69	69		
Orvostudományi kar ..	2.183	1.982	190	2.172	9	2	11	388	476	453	414	452	214	327	347	330	333	221	128	80	164	39		
Bölcsészeti kar	2.227	1.107	1.060	2.167	23	37	60	706	579	485	457	—	237	418	435	357	226	146	83	58	130	57		
Gyógyász. tanfolyam ...	256	154	96	250	6	—	6	119	137	—	—	—	—	4	35	41	36	41	19	18	44	18		
Tud.-egyet. mindössze¹⁾	9.420	7.673	1.359	9.032	341	47	388	3.014	2.300	1.930	1.712	464	1.015	1.499	1.704	1.499	1.140	744	444	290	724	361		
<i>József műegyetem, Budapest.</i>																								
Vegyésmérnöki és egye- temes osztály	49	49	—	49	—	—	—	11	7	16	15	—	9	5	7	8	8	3	—	3	6	1		
Építész osztály	222	220	2	222	—	—	—	58	57	53	54	—	27	36	38	39	27	11	13	6	20	5		
Mérnöki osztály	446	445	—	445	1	—	1	116	130	107	93	—	57	104	76	92	33	29	12	8	25	5		
Gépésmérnöki osztály	644	643	—	643	1	—	1	165	155	161	163	—	88	106	118	103	59	53	23	30	53	11		
Közgazdasági osztály..	48	47	1	48	—	—	—	41	7	—	—	—	—	—	—	2	9	5	4	5	15	8		
Összesen...	1.409	1.404	3	1.407	2	—	2	391	356	337	325	—	180	251	239	244	141	101	52	52	119	30		
<i>Jogakadémia.</i>																								
Róm. kat., Eger	183	187	—	187	1	—	1	69	45	36	38	—	18	25	23	32	23	16	15	5	22	9		
Reform., Kecskemét ..	352	351	—	351	1	—	1	35	90	80	97	—	16	29	37	47	42	32	31	17	70	31		
Ág. h. ev., Miskolc	272	271	—	271	1	—	1	71	69	66	66	—	27	18	43	39	31	18	14	12	46	24		
Jogakadémiai állam- szám. tanfolyamok ..	20	—	—	—	18	2	20	20	—	—	—	—	1	1	2	2	4	2	—	1	4	3		
Összesen...	332	309	—	309	21	2	23	245	204	182	201	—	62	73	105	120	100	68	60	35	142	67		
Egyetemek és jogaka- démiai együtt²⁾	12.932	10.730	1.535	12.265	607	60	667	4.121	3.191	2.693	2.463	464	1.351	2.030	2.267	2.059	1.525	1.019	627	418	1.107	529		

(2.) A hallgatók vallás, anyanyelv és az érettségi bizonyítvány fokozata szerint.
(Szűzalek.)

Főiskola, tudománykar		A hallgatók összes száma	A hallgatók közül																		külföldi	egyes képzéssel iratkozott be							
			róm. kat.	református	ág. h. ev.	izraelita	egyéb	magyar	német	tót	egyéb	jeles				jól				elégséges				összesen					
												középiskolai				felső kereskedelmi és felső mezőgazdasági				összesen				összesen					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21									
				v a l l á s ú				anyanyelvű				érettségi bizonyítvánnyal iratkozott be																	
Tudományegyetemek.																													
Pázmány Péter tud.-egy., Budapest.																													
Róm. kat. hittud. kar.....		100-0	91-9	—	—	—	8-1	95-9	3-3	—	0-8	52-8	22-8	17-1	92-7	—	—	—	—	—	3-3	4-0							
Jog- és államtud. kar.....		100-0	66-2	14-0	9-3	8-2	2-3	99-5	0-3	0-1	0-1	24-1	33-4	41-7	99-2	—	—	—	—	—	0-7	—							
Államszám. tanfolyam.....		100-0	75-6	14-6	7-1	1-8	0-9	99-6	0-4	—	—	4-4	8-8	27-9	41-1	2-7	8-4	37-0	48-7	2-7	7-5								
Orvostudományi kar.....		100-0	61-5	17-9	9-5	7-9	3-2	98-6	0-9	—	0-5	25-6	30-1	38-9	94-6	—	—	—	—	5-4	—								
Bölcsészeti kar.....		100-0	64-4	14-9	9-7	8-7	2-3	98-9	0-9	—	0-2	44-0	31-0	22-1	97-1	0-1	0-2	0-1	0-4	2-0	0-5								
Gyógyász. tanfolyam.....		100-0	60-1	17-4	7-9	10-7	3-9	98-9	1-1	—	—	11-2	26-4	47-2	84-8	—	—	—	—	12-4	2-8								
Összesen...		100-0	65-3	15-0	9-1	7-9	2-7	99-1	0-7	0-0	0-2	29-6	30-4	34-3	94-3	0-1	0-4	1-7	2-2	2-8	0-7								
Közgazdaságtud. kar, Budapest.		100-0	57-9	16-1	8-9	14-9	2-2	98-3	0-9	—	0-8	6-0	11-9	18-6	36-5	16-5	20-7	22-5	59-7	3-6	0-2								
Tisza István tud.-egy., Debrecen.																													
Ref. hittud. kar.....		100-0	—	98-7	1-3	—	—	100-0	—	—	—	12-1	21-0	66-3	99-4	—	—	—	—	0-6	—								
Jog- és államtud. kar.....		100-0	26-7	47-3	2-7	20-0	3-3	99-8	—	—	0-2	8-7	23-5	67-1	99-3	—	—	—	—	—	—								
Államszám. tanfolyam.....		100-0	13-8	69-0	13-8	—	3-4	100-0	—	—	—	—	—	31-0	31-0	—	13-8	41-4	55-2	—	13-8								
Orvostudományi kar.....		100-0	25-4	41-1	3-3	25-1	5-1	100-0	—	—	—	23-3	30-2	45-1	98-6	—	—	—	—	—	—								
Bölcsészeti kar.....		100-0	18-6	62-8	7-3	8-5	2-8	99-6	0-4	—	—	28-4	34-0	34-8	97-2	—	—	—	—	1-4	2-8								
Összesen...		100-0	21-4	55-5	3-8	16-1	3-2	99-8	0-1	—	0-1	15-7	26-1	55-5	97-3	—	0-4	1-1	1-5	0-9	0-3								
Erzsébet tud.-egy., Pécs.																													
Ág. h. ev. hittud. kar.....		100-0	—	0-9	99-1	—	—	96-6	1-7	1-7	—	20-0	40-0	40-0	100-0	—	—	—	—	—	—								
Jog- és államtud. kar.....		100-0	72-8	10-2	7-1	8-6	1-3	99-8	0-2	—	—	10-1	22-3	67-4	99-8	—	0-1	0-1	0-2	—	—								
Államszám. tanfolyam.....		100-0	71-4	—	—	14-3	14-3	100-0	—	—	—	—	—	14-3	14-3	—	—	71-4	71-4	—	14-3								
Orvostudományi kar.....		100-0	62-6	11-4	7-6	17-1	1-3	98-8	0-6	—	0-6	16-5	30-8	52-4	99-7	—	—	—	—	—	0-3								
Bölcsészeti kar.....		100-0	66-0	8-2	8-3	13-8	3-2	98-1	1-9	—	—	32-7	32-7	34-6	100-0	—	—	—	—	—	—								
Összesen...		100-0	63-0	9-4	15-5	10-6	1-5	99-1	0-7	0-1	0-1	15-2	27-1	57-0	99-3	—	0-1	0-5	0-6	—	0-1								
Ferenc József tud.-egy., Szeged.																													
Jog- és államtud. kar.....		100-0	62-4	17-3	6-6	11-1	2-6	99-8	0-2	—	—	7-5	21-5	70-3	99-3	—	—	—	—	—	0-6								
Államszám. tanfolyam.....		100-0	83-3	11-1	5-3	—	—	100-0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—								
Orvostudományi kar.....		100-0	56-9	19-9	6-4	15-3	1-5	97-9	1-8	—	0-3	14-1	25-4	50-1	89-6	5-6	5-6	44-3	55-5	5-6	38-9								
Bölcsészeti, nyelv- és történettudományi kar.....		100-0	64-0	12-4	8-0	12-0	2-7	97-3	2-7	—	—	23-1	29-6	37-6	90-3	—	—	—	—	0-5	9-2								
Mennyviségtani és természet-tudományi kar.....		100-0	65-6	12-0	12-0	8-8	1-6	99-2	0-8	—	—	24-0	32-0	36-0	92-0	—	—	—	—	—	8-0								
Gyógyász. tanfolyam.....		100-0	47-4	24-4	3-9	19-2	5-1	98-7	1-3	—	—	5-1	23-1	44-9	73-1	—	—	—	—	24-3	2-6								
Összesen...		100-0	61-2	17-1	7-0	12-3	2-4	99-0	0-9	—	0-1	11-8	23-9	57-5	93-2	0-1	0-1	0-5	0-7	3-4	2-7								
Korok szerint.																													
Hittudományi kar.....		100-0	28-6	39-5	29-4	—	2-5	97-7	1-5	0-5	0-3	27-1	27-1	43-4	97-6	—	—	—	—	1-2	1-2								
Jog- és államtud. kar.....		100-0	60-8	18-9	7-4	10-6	2-3	99-7	0-2	0-0	0-1	16-0	27-6	55-8	99-4	—	—	—	—	—	—								
Államszám. tanfolyam.....		100-0	69-7	19-6	7-5	1-8	1-4	99-6	0-4	—	—	3-6	7-1	26-1	36-8	2-5	8-6	30-3	50-4	2-5	10-3								
Orvostudományi kar.....		100-0	56-4	20-2	8-0	12-5	2-9	98-7	0-9	—	0-4	22-3	29-5	43-3	95-1	—	—	—	—	4-8	0-1								
Bölcsészeti kar.....		100-0	59-4	19-4	9-4	9-4	2-4	98-3	1-0	—	0-2	38-6	31-4	26-5	96-5	0-0	0-2	0-0	0-2	1-7	1-6								
Gyógyász. tanfolyam.....		100-0	56-3	19-5	6-6	13-3	4-3	98-8	1-2	—	—	9-4	25-4	46-5	81-3	—	—	—	—	16-0	2-7								
Tud. egyetemek mindössze)		100-0	58-2	20-2	8-9	10-2	2-5	99-1	0-7	0-0	0-2	22-7	28-2	44-3	95-2	0-1	0-3	1-2	1-6	2-3	0-9								
József-műegyetem, Budapest.																													
Vegyész-mérnöki és egyetemes osztály.....		100-0	59-2	20-4	6-1	12-3	2-0	98-0	2-0	—	—	38-8	36-7	24-5	100-0	—	—	—	—	—	—								
Építészeti osztály.....		100-0	65-8	13-1	10-3	9-9	0-9	97-8	1-8	—	0-4	23-0	42-8	34-2	100-0	—	—	—	—	—	—								
Mérnöki osztály.....		100-0	62-3	16-1	12-6	7-4	1-6	98-4	0-9	—	0-7	27-8	28-9	35-0	91-7	—	—	—	—	8-1	0-2								
Gépészmérnöki osztály.....		100-0	58-4	15-5	11-6	11-5	3-0	98-1	1-6	—	0-3	23-3	31-5	39-3	94-1	—	—	—	—	5-8	0-1								
Közgazdasági osztály.....		100-0	64-6	18-7	10-4	4-2	2-1	100-0	—	—	—	33-3	27-1	14-6	75-0	—	—	—	—	6-3	12-4								
Összesen...		100-0	61-1	15-6	11-5	9-7	2-1	98-2	1-4	—	0-4	25-5	32-5	35-8	93-8	—	0-1	0-1	0-2	5-4	0-6								
Jogakadémia.																													
Róm. kat. Eger.....		100-0	84-6	5-3	1-1	5-3	3-7	100-0	—	—	—	9-0	18-1	89-7	96-8	—	—	—	—	3-2	—								
Reform., Keskermét.....		100-0	45-8	38-6	5-7	8-2	1-7	100-0	—	—	—	9-9	23-3	66-8	100-0	—	—	—	—	—	—								
Ág. h. ev., Miskolc.....		100-0	36-0	30-2	21-7	10-3	1-8	100-0	—	—	—	9-2	24-2	64-0	97-4	—	—	—	—	2-6	—								
Jogakadémiai Államszám. tanfolyamok.....		100-0	55-0	25-0	5-0	10-0	5-0	100-0	—	—	—	—	10-0	20-0	30-0	—	—	5-0	65-0	70-0	—								
Összesen...		100-0	51-6	28-0	9-8	8-3	2-3	100-0	—	—	—	9-2	22-1	65-4	96-7	—	0-1	1-6	1-7	1-6	—								
Egyetemek és jogakadémia szintén.....		100-0	58-1	19-8	9-2	10-5	2-4	99-0	0-7	0-0	0-3	20-5	26-7	42-2	89-4	1-7	2-3	3-2	7-2	2-7	0-2								

¹⁾ A közgazdaságtudományi kar nélkül.

3. A hallgatók lakás- és étkezési viszonyai. (Abszolút szám.)

Főiskola, tudománykar	A hallgatók összes száma	A hallgatók közül																			
		lakik								étkezik ²⁾											
		szülőnél	rokonánál	saját éves lakásában	internátusban ¹⁾	hónapos szobában	lakatnyában	ágyrajáró	lakást ellenszolgáltatás fejében kap	szülőnél	rokonánál	saját háztartásában (éves lakásán)	internátusban ¹⁾	lakásadóknál (hónapos szobában)	nyilvános étkezőben	menzán	lakatnyában	jóétkeységi útján	étkeztetést ellenszolgáltatás fejében kap	egyéb és ismeretlen helyen étkezik	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Tudományegyetemek. <i>Pázmány Péter tud.-egyh., Budapest.</i>																					
Róm. kat. hittud. kar.....	123	6	1	1	113	2	—	—	—	6	—	—	111	2	1	3	—	—	—	—	—
Jog- és államtud. kar.....	1.924	1.140	149	75	264	247	42	2	5	1.123	127	63	182	26	183	173	29	8	7	3	
Államzám. tanfolyam.....	226	134	10	60	—	19	2	—	—	124	8	58	—	2	28	3	1	1	1	—	
Orvostudományi kar.....	1.266	610	67	42	282	221	39	2	3	566	66	27	183	15	91	272	24	14	8	—	
Bölcsészeti kar.....	1.510	855	68	37	422	99	23	1	5	819	57	24	281	13	47	229	16	5	13	6	
Gyógysz. tanfolyam.....	178	45	25	14	43	49	—	—	2	38	13	10	20	4	44	44	—	—	2	3	
Összesen...	5.327	2.790	320	229	1.124	637	106	6	15	2.676	271	182	777	62	394	724	70	28	31	12	
<i>Közgazdaságtud. kar, Budapest.</i>	1.271	603	79	77	217	192	96	1	6	580	70	64	136	23	90	216	75	6	11	—	
<i>Tisza István tud.-egyh., Debrecen.</i>																					
Ref. hittud. kar.....	157	28	8	1	75	45	—	—	—	28	9	1	67	5	37	7	—	3	—	—	
Jog- és államtud. kar.....	599	280	55	26	67	133	35	—	3	284	47	21	48	23	103	54	17	—	1	1	
Államzám. tanfolyam.....	29	20	—	6	—	3	—	—	—	20	—	5	—	1	3	—	—	—	—	—	
Orvostudományi kar.....	275	84	8	6	60	100	16	—	1	86	11	4	41	12	28	69	10	—	1	13	
Bölcsészeti kar.....	247	70	12	6	92	57	8	—	2	72	12	5	68	10	16	59	4	—	1	—	
Összesen...	1.307	482	83	45	294	338	59	—	6	490	79	36	224	51	187	189	31	3	3	14	
<i>Erzsébet tud.-egyh., Pécs.</i>																					
Ág. h. ev. hittud. kar.....	115	5	—	4	65	41	—	—	—	5	—	1	58	2	36	13	—	—	—	—	
Jog- és államtud. kar.....	705	317	51	72	87	135	40	—	3	311	57	51	32	27	75	139	6	2	4	1	
Államzám. tanfolyam.....	7	1	—	3	—	1	2	—	—	1	—	2	—	—	3	1	—	—	—	—	
Orvostudományi kar.....	315	53	9	6	100	129	16	—	2	55	7	5	18	24	28	172	3	—	3	—	
Bölcsészeti kar.....	159	53	8	7	59	31	—	—	1	49	7	7	9	7	2	76	1	1	—	—	
Összesen...	1.301	429	68	92	311	337	58	—	6	421	71	66	117	60	144	401	10	3	7	1	
<i>Ferenc József tud.-egyh., Szeged.</i>																					
Jog- és államtud. kar.....	851	412	39	68	67	182	78	—	5	400	44	56	41	21	136	42	80	24	5	2	
Államzám. tanfolyam.....	18	10	—	3	—	4	1	—	—	9	—	2	—	—	4	1	2	—	—	—	
Orvostudományi kar.....	327	83	19	9	94	98	22	1	1	83	22	3	61	19	53	37	20	27	2	—	
Bölcsészeti, nyelv- és történettudományi kar.....	186	53	6	8	85	32	1	—	1	52	6	6	77	4	14	16	1	9	1	—	
Mennyiség- és természet-tudományi kar.....	125	43	4	1	54	21	2	—	—	43	3	1	43	2	11	8	2	12	—	—	
Gyógysz. tanfolyam.....	78	5	3	—	27	38	—	—	5	3	3	—	26	13	23	7	—	3	—	—	
Összesen...	1.585	606	71	89	327	375	104	1	12	590	78	68	248	59	241	111	105	75	8	2	
<i>Karok szerint.</i>																					
Hittudományi kar.....	395	39	9	6	253	88	—	—	—	39	9	2	236	9	74	23	—	3	—	—	
Jog- és államtud. kar.....	4.079	2.149	294	241	485	697	195	2	16	2.118	275	191	303	97	497	408	132	34	17	7	
Államzám. tanfolyam.....	280	165	10	72	—	27	5	1	—	154	8	67	—	3	38	5	3	1	1	—	
Orvostudományi kar.....	2.183	830	103	63	536	548	93	3	7	790	106	39	303	70	200	550	57	41	14	13	
Bölcsészeti kar.....	2.227	1.074	98	59	712	240	34	1	9	1.035	85	43	478	36	90	388	24	27	15	6	
Gyógysz. tanfolyam.....	256	50	28	14	70	87	—	—	7	41	16	10	46	17	67	51	—	3	2	3	
Tud. egyetemek mindössze²⁾...	9.420	4.307	542	455	2.056	1.687	327	7	39	4.177	499	352	1.366	232	966	1.425	216	109	49	29	
<i>József-műegyetem, Budapest.</i>																					
Vegyészmérnöki és egyetemes osztály.....	49	26	3	1	8	10	1	—	—	25	2	1	5	—	7	8	—	—	1	—	
Építészeti osztály.....	222	122	10	4	45	29	11	—	1	102	10	3	25	4	18	51	5	3	1	—	
Mérnöki osztály.....	446	217	15	6	104	81	22	—	1	187	7	2	59	3	38	143	3	2	—	2	
Gépészmérnöki osztály.....	644	335	33	16	123	97	35	—	5	291	19	10	85	4	60	157	6	5	4	3	
Közgazdasági osztály.....	48	23	3	9	4	9	—	—	—	20	3	6	2	—	12	5	—	—	—	—	
Összesen...	1.409	723	64	36	284	226	69	—	7	625	41	32	176	11	135	364	14	10	6	5	
<i>Jogakadémiák.</i>																					
Róm. kat., Eger.....	188	102	12	14	6	37	15	—	2	108	11	14	6	9	12	23	3	—	2	—	
Reform., Kecskemét.....	352	225	19	45	3	50	8	—	2	227	16	32	2	9	48	6	6	—	3	3	
Ág. h. ev., Miskolc.....	272	168	25	27	—	47	3	—	2	172	23	27	—	15	29	1	2	—	3	—	
Jogakadémiai államszám. tanfolyamok.....	20	12	—	6	—	2	—	—	—	12	—	6	—	1	1	—	—	—	—	—	
Összesen...	832	507	56	92	9	136	26	—	6	519	50	79	8	34	90	30	11	—	8	3	
Egyetemek és jogakadémiák együtt...	12.932	6.140	741	660	2.566	2.241	518	8	58	5.901	660	517	1.686	300	1.281	2.035	316	125	74	37	

¹⁾ A rendházban és szemináriumban lakó (étkező) hallgatókkal együtt. — ²⁾ A hallgatók csoportosításánál az ebéd elfogyasztásának a helye vétetett figyelembe. — ³⁾ A közgazdaságtudományi kar nélkül.

(3.) A hallgatók lakás- és étkezési viszonyai. (Százalék.)

Főiskola, tudománykar	A hallgatók összes száma	A hallgatók közül																			
		szülőinél	rokonainál	saját éves lakásában	internátusban ¹⁾	hónapos szobában	lakatanyában	ágyrajáró	lakást ellenszolgáltatás fejében kap	é t k e z i k ²⁾										élelmiszert ellenszolgáltatás fejében kap	egyéb és ismeretlen helyen étkezik
										szülőinél	rokonainál	saját háztartásában (éves lakásán)	internátusban ¹⁾	lakásadójánál (hó- napos szobában)	nyilvános étkező- ben	menzán	lakatanyában	jóétkonytság útján			
																			lakik		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	
Tudományegyetemek.																					
<i>Pázmány Péter tud.-egy., Budapest.</i>																					
Róm. kat. hittud. kar.....	100-0	4-9	0-8	0-8	91-0	1-6	—	—	—	4-9	—	—	90-3	1-6	0-8	2-4	—	—	—	—	
Jog- és államtud. kar.....	100-0	59-3	7-7	8-9	13-7	12-8	2-2	0-1	0-3	58-3	6-6	3-3	9-5	1-3	9-5	9-0	1-5	0-4	0-4	0-2	
Államzám. tanfolyam.....	100-0	59-3	4-4	26-6	—	8-4	0-9	0-4	—	54-9	3-6	25-7	—	0-9	12-4	1-3	0-4	0-4	0-4	—	
Orvostudományi kar.....	100-0	48-2	5-3	3-3	22-8	17-4	3-1	0-2	0-2	44-7	5-2	2-1	14-5	1-2	7-2	21-5	1-9	1-1	0-6	—	
Bölcsészeti kar.....	100-0	56-6	4-5	2-4	28-0	6-6	1-5	0-1	0-3	54-2	3-8	1-6	18-6	0-9	3-1	15-2	1-1	0-3	0-8	0-4	
Gyógysz. tanfolyam.....	100-0	25-3	14-0	7-9	24-2	27-5	—	—	1-1	21-3	7-3	5-6	11-3	2-3	24-7	24-7	—	1-1	1-7	—	
Összesen...	100-0	53-4	6-1	4-4	21-5	12-2	2-0	0-1	0-3	51-2	5-2	3-5	14-7	1-2	7-6	13-9	1-3	0-5	0-7	0-2	
<i>Közgazdaságtud. kar, Budapest.</i>																					
100-0	47-4	6-2	6-1	17-1	15-1	7-5	7-5	0-1	0-5	45-6	5-5	5-0	10-7	1-8	7-1	17-0	5-9	0-5	0-9	—	
<i>Tisza István tud.-egy., Debrecen.</i>																					
Ref. hittud. kar.....	100-0	17-8	5-1	0-6	47-8	28-7	—	—	—	17-8	5-7	0-6	42-7	3-2	23-6	4-5	—	1-9	—	—	
Jog- és államtud. kar.....	100-0	46-7	9-2	4-3	11-2	22-2	5-9	—	0-5	47-4	7-9	3-5	8-0	3-8	17-2	9-0	2-8	—	0-2	0-2	
Államzám. tanfolyam.....	100-0	69-0	—	20-7	—	10-3	—	—	—	69-0	—	17-2	—	3-5	10-3	—	—	—	—	—	
Orvostudományi kar.....	100-0	30-5	2-9	2-2	21-8	36-4	5-8	—	0-4	31-3	4-0	1-4	14-9	4-4	10-2	25-1	3-6	—	0-4	4-7	
Bölcsészeti kar.....	100-0	28-3	4-9	2-4	37-2	23-1	3-3	—	0-8	29-2	4-9	2-0	27-5	4-0	6-5	23-9	1-6	—	0-4	—	
Összesen...	100-0	36-9	6-4	3-4	22-5	25-9	4-5	—	0-4	37-5	6-0	2-7	17-1	3-9	14-3	14-5	2-4	0-2	0-3	1-1	
<i>Erzsébet tud.-egy., Pécs.</i>																					
Ág. h. ev. hittud. kar.....	100-0	4-3	—	3-5	56-5	35-7	—	—	—	4-3	—	0-9	50-5	1-7	31-3	11-3	—	—	—	—	
Jog- és államtud. kar.....	100-0	45-0	7-2	10-2	12-3	19-2	5-7	—	0-4	44-1	8-1	7-2	4-6	3-8	10-6	19-7	0-9	0-3	0-6	0-1	
Államzám. tanfolyam.....	100-0	14-3	—	42-8	—	14-3	28-6	—	—	14-3	—	28-6	—	—	42-8	14-3	—	—	—	—	
Orvostudományi kar.....	100-0	16-8	2-9	1-9	31-7	41-0	5-1	—	0-6	17-6	2-2	1-6	5-7	7-6	8-9	54-6	0-9	—	0-9	—	
Bölcsészeti kar.....	100-0	33-3	5-0	4-4	37-1	19-5	—	—	0-7	30-8	4-4	4-4	5-8	4-4	1-2	47-8	0-7	0-7	—	—	
Összesen...	100-0	33-0	5-2	7-1	23-9	25-9	4-5	—	0-4	32-3	5-5	5-1	9-0	4-6	11-1	30-8	0-8	0-2	0-5	0-1	
<i>Ferenc József tud.-egy., Szeged.</i>																					
Jog- és államtud. kar.....	100-0	48-4	4-6	8-0	7-9	21-4	9-1	—	0-6	47-0	5-2	6-6	4-8	2-5	16-0	4-9	9-4	2-8	0-6	0-2	
Államzám. tanfolyam.....	100-0	55-5	—	16-7	—	22-2	5-6	—	—	50-0	—	11-1	—	—	22-2	5-6	11-1	—	—	—	
Orvostudományi kar.....	100-0	25-4	5-8	2-8	28-7	30-0	6-7	0-3	0-3	25-4	6-7	0-9	18-7	5-8	16-2	11-3	6-1	8-3	0-6	—	
Bölcsészeti, nyelv- és történetudományi kar.....	100-0	28-5	3-3	4-3	45-7	17-2	0-5	—	0-5	28-0	3-3	3-3	41-4	2-1	7-5	8-6	0-5	4-8	0-5	—	
Mennyiségtani és természetudományi kar.....	100-0	34-4	3-2	0-8	43-2	16-8	1-6	—	—	34-4	2-4	0-8	34-4	1-6	8-8	6-4	1-6	9-6	—	—	
Gyógysz. tanfolyam.....	100-0	6-4	3-9	—	34-6	48-7	—	—	6-4	3-9	3-9	—	33-3	16-6	29-5	8-9	—	3-9	—	—	
Összesen...	100-0	38-2	4-5	5-6	20-6	23-7	6-6	0-1	0-7	37-3	4-9	4-3	15-1	3-7	15-2	7-0	6-6	4-7	0-5	0-1	
<i>Karok szerinti.</i>																					
Hittudományi kar.....	100-0	9-9	2-3	1-5	64-0	22-3	—	—	—	9-9	2-3	0-5	59-7	2-3	18-7	5-8	—	0-8	—	—	
Jog- és államtud. kar.....	100-0	52-7	7-2	5-9	11-9	17-1	4-8	0-0	0-4	51-9	6-8	4-7	7-4	2-4	12-2	10-0	3-2	0-8	0-4	0-2	
Államzám. tanfolyam.....	100-0	58-9	3-6	25-7	—	9-6	1-8	0-4	—	55-0	2-8	23-9	—	1-1	13-5	1-8	1-1	0-4	0-4	—	
Orvostudományi kar.....	100-0	38-0	4-7	2-9	24-5	25-1	4-3	0-1	0-4	36-2	4-8	1-8	13-9	3-2	9-2	25-2	2-6	1-9	0-6	0-6	
Bölcsészeti kar.....	100-0	48-2	4-4	2-7	32-0	10-8	1-5	0-0	0-4	46-6	3-8	1-9	15-5	1-6	4-0	17-4	1-1	1-2	0-7	0-3	
Gyógysz. tanfolyam.....	100-0	19-5	10-9	5-5	27-4	34-0	—	—	2-7	16-0	6-2	3-9	28-0	6-6	26-2	19-9	—	1-2	0-8	1-2	
Tud. egyetemek mindössze³⁾	100-0	45-7	5-8	4-8	21-8	17-9	3-5	0-1	0-4	44-4	5-3	3-7	14-5	2-5	10-3	15-1	2-3	1-1	0-5	0-3	
<i>József-műegyetem, Budapest.</i>																					
Vegyésszámérnöki és egyetemes osztály.....	100-0	53-1	6-1	2-0	16-4	20-4	2-0	—	—	51-0	4-1	2-0	10-2	—	14-3	16-4	—	—	2-0	—	
Építészeti osztály.....	100-0	55-0	4-5	1-8	20-3	13-1	4-9	—	0-4	46-0	4-5	1-3	11-3	1-8	8-1	23-0	2-2	1-3	0-5	—	
Mérnöki osztály.....	100-0	48-7	3-4	1-3	23-3	18-2	4-9	—	0-2	42-0	1-6	0-4	13-2	0-7	8-5	32-1	0-7	0-4	—	0-4	
Gépészmérnöki osztály.....	100-0	52-0	5-1	2-5	19-1	15-1	5-4	—	0-8	45-2	2-9	1-6	13-2	0-6	9-3	24-4	0-9	0-8	0-6	0-5	
Közgazdasági osztály.....	100-0	47-9	6-2	18-8	8-3	18-8	—	—	—	41-7	6-2	12-5	4-2	—	25-0	10-4	—	—	—	—	
Összesen...	100-0	51-3	4-5	2-6	20-2	16-0	4-9	—	0-5	44-4	2-9	1-6	12-5	0-8	9-6	25-8	1-0	0-7	0-4	0-3	
<i>Jogakadémia.</i>																					
Róm. kat., Eger.....	100-0	54-2	6-4	7-4	3-2	19-7	8-0	—	1-1	57-4	5-9	7-4	3-2	4-8	6-4	12-2	1-6	—	1-1	—	
Reform., Kecskemét.....	100-0	63-9	5-4	12-8	0-8	14-2	2-3	—	0-6	64-5	4-6	9-1	0-6	2-6	13-6	1-7	1-7	—	0-8	0-8	
Ág. h. ev., Miskolc.....	100-0	61-8	9-2	9-9	—	17-3	1-1	—	0-7	63-2	8-5	9-9	—	5-5	10-7	0-4	0-7	—	1-1	—	
Jogakadémiai államszám. tanfolyamok.....	100-0	60-0	—	30-0	—	10-0	—	—	—	60-0	—	30-0	—	5-0	5-0	—	—	—	—	—	
Összesen...	100-0	60-9	6-7	11-1	1-1	16-4	3-1	—	0-7	62-4	6-0	9-5	1-0	4-1	10-8	3-6	1-3	—	1-0	0-3	
Egyetemek és jogakadémiaik együtt.....																					
100-0	47-5	5-7	5-1	19-9	17-3	4-0	0-1	0-4	45-6	5-1	4-0	13-1	2-3	9-9	15-7	2-4	1-0	0-6	0-6	0-3	

(4.) A hallgatók családi viszony, szülei foglalkozása és szociális viszony szerint.

(Százalék.)

Főiskola, tudománykar		A h a l l g a t ó k																							
		közül		száma, akiknek											szüleik foglalkozása szerint							közül			
				atyja		anyja		atyja a háborúban részt vett és		testvérük nincs			7 vagy több			Östermetés	Bányászati és ipar	Kereskedelem	Közelkedés	Értelmiség	Egyéb ¹⁾	internátusban, illetve lakatanyában		nem internátusban	
		él	nem él	él	nem él	rokkant	nem rokkant	testvérük van	1-2	3-4	5-6	7 vagy több	lakik	A	B							A	B		
																összes száma	teljesen árva	halálárva	22	23	24			25	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
Tudományegyetemek.																									
<i>Pázmány Péter tud.-egy., Budapest.</i>																									
Róm. kat. hittud. kar	100-0	2-4	3-2	75-6	22-0	92-7	4-9	3-2	38-2	4-9	36-6	35-8	13-8	8-9	32-5	17-9	3-3	13-0	20-3	13-0	36-6	55-3	4-9	3-2	
Jog- és államtud. kar	100-0	2-3	1-6	80-7	17-0	92-7	5-0	2-9	38-8	18-9	53-8	20-2	5-4	1-7	9-6	12-6	9-9	7-8	56-2	3-9	0-2	6-7	67-6	16-5	
Államsszám. tanfolyam	100-0	11-1	2-7	58-3	30-1	80-1	8-8	1-3	20-4	15-9	43-4	23-3	8-8	3-6	5-6	22-6	6-6	11-5	42-9	10-6	0-9	—	88-9	10-2	
Orvostudományi kar	100-0	3-0	2-9	81-4	15-6	90-8	6-2	4-5	43-9	16-0	53-2	20-7	6-7	3-4	9-7	18-9	9-8	6-7	48-7	6-2	8-7	16-7	42-7	31-9	
Bölcsészeti kar	100-0	2-6	3-0	78-2	19-2	91-6	5-8	4-4	34-0	15-6	54-2	20-6	6-6	3-0	8-4	15-4	9-5	7-5	56-1	5-1	11-0	18-5	38-6	31-9	
Gyógysz. tanfolyam	100-0	6-2	3-4	73-0	20-8	86-5	7-3	2-8	37-6	13-5	48-9	23-6	8-4	5-6	12-4	12-9	9-5	2-2	61-3	1-7	11-3	12-9	46-6	29-2	
Összesen...	100-0	3-1	2-4	78-8	18-1	91-1	5-8	3-6	37-8	16-6	52-8	21-3	6-5	2-8	9-2	15-5	9-5	7-5	53-1	5-2	9-9	13-6	52-0	24-5	
<i>Közgazdaságtud. kar, Budapest.</i>																									
100-0	1-6	3-4	76-2	19-2	88-5	6-9	4-5	30-2	15-9	49-0	25-2	7-5	2-4	13-7	19-2	13-3	8-8	38-1	6-9	5-1	19-5	35-8	39-6		
<i>Tisza István tud.-egy., Debrecen.</i>																									
Ref. hittud. kar	100-0	3-8	1-9	76-4	19-8	86-0	10-2	5-1	38-9	8-9	38-9	33-8	12-7	5-7	28-0	14-0	5-1	1-9	47-2	3-8	9-6	38-2	7-12	35-0	
Jog- és államtud. kar	100-0	4-0	1-8	79-5	16-6	89-5	6-5	4-2	43-2	13-2	45-9	27-2	9-2	4-5	17-8	11-0	15-4	7-2	39-9	8-7	4-3	12-7	50-9	32-1	
Államsszám. tanfolyam	100-0	—	—	82-8	17-2	93-1	6-9	—	24-1	31-0	31-0	20-7	17-3	—	17-3	17-3	3-4	6-9	44-8	10-3	—	—	82-7	17-3	
Orvostudományi kar	100-0	2-2	2-5	79-6	18-2	89-1	8-7	3-3	45-8	14-2	48-7	24-7	8-7	3-7	13-1	13-5	13-8	6-5	45-8	7-3	3-7	24-0	39-2	33-1	
Bölcsészeti kar	100-0	4-8	2-4	74-1	21-1	87-5	7-7	3-0	32-0	9-7	49-0	23-9	15-4	2-0	14-2	17-4	8-5	6-9	49-0	4-0	5-7	34-8	18-2	41-3	
Összesen...	100-0	3-7	2-1	78-2	18-1	88-7	7-6	3-9	40-7	12-6	45-9	26-7	10-9	3-9	17-4	13-2	12-3	6-3	43-8	7-0	5-9	22-0	39-9	34-6	
<i>Erzsébet tud.-egy., Pécs.</i>																									
Ág. h. ev. hittud. kar	100-0	2-6	1-7	83-5	13-9	88-7	8-7	7-0	36-5	7-8	42-6	31-3	13-1	5-2	22-4	23-5	5-2	7-8	33-0	6-1	3-5	53-0	6-1	37-4	
Jog- és államtud. kar	100-0	4-4	2-3	75-5	20-1	89-9	5-7	3-0	38-7	17-9	47-8	24-4	6-4	3-5	14-6	17-2	10-9	10-2	42-1	5-0	4-1	13-9	41-8	40-1	
Államsszám. tanfolyam	100-0	14-3	—	57-1	28-6	85-7	—	—	42-8	14-3	42-8	23-2	—	—	14-3	—	—	—	42-8	28-6	—	28-6	28-6	42-8	
Orvostudományi kar	100-0	1-9	2-5	81-2	16-9	93-3	4-8	2-2	41-6	14-0	47-3	24-8	8-2	5-7	14-9	16-5	16-5	8-9	37-8	5-4	7-6	29-2	28-9	34-3	
Bölcsészeti kar	100-0	2-5	2-5	81-8	15-7	94-4	3-1	5-7	40-9	14-5	53-5	22-0	7-5	2-5	5-7	17-0	12-6	10-0	47-8	6-9	7-5	29-6	18-2	44-7	
Összesen...	100-0	3-5	2-3	78-2	18-3	91-2	5-3	3-5	39-5	15-6	47-9	24-8	7-5	4-2	14-4	17-6	11-9	9-6	41-0	5-3	5-3	23-1	32-6	39-6	
<i>Ferenc József tud.-egy., Szeged.</i>																									
Jog- és államtud. kar	100-0	4-9	3-2	78-7	16-4	88-0	7-1	4-1	42-1	13-8	47-5	24-7	9-7	4-3	16-7	16-2	10-1	7-5	43-1	6-4	4-1	12-9	48-2	34-8	
Államsszám. tanfolyam	100-0	—	—	72-2	27-8	100-0	—	—	5-5	16-7	27-8	27-8	11-1	5-5	—	27-8	—	—	50-0	22-2	—	5-5	61-1	33-4	
Orvostudományi kar	100-0	2-1	4-3	79-2	18-7	91-2	6-7	7-0	39-5	12-8	52-9	22-3	8-9	3-1	17-8	20-8	17-4	4-9	33-6	5-5	3-1	32-4	25-1	39-4	
Bölcsészeti, nyelv- és történetud. kar	100-0	3-8	3-8	77-4	18-8	86-0	10-2	4-3	31-2	16-6	42-5	29-6	7-0	4-3	11-8	19-4	9-1	9-7	44-1	5-9	16-1	30-1	20-5	33-3	
Mennyiség- és természetud. kar	100-0	2-4	2-4	81-6	16-0	87-2	10-4	7-2	40-8	9-6	45-6	31-2	9-6	4-0	11-2	18-4	4-0	8-0	52-8	5-6	12-8	32-0	23-2	32-0	
Gyógysz. tanfolyam	100-0	2-6	—	73-1	24-3	92-3	5-1	3-8	30-8	10-2	44-9	22-8	15-4	1-3	12-8	7-7	15-4	2-6	51-3	10-2	7-7	26-9	30-8	34-6	
Összesen...	100-0	3-8	3-2	78-6	17-6	88-7	7-5	5-0	39-3	13-6	47-5	25-5	9-5	3-9	15-5	17-4	11-2	7-0	42-5	6-4	6-1	21-1	37-5	35-3	
<i>Karok szerint.</i>																									
Hittudományi kar	100-0	3-0	2-3	78-2	18-8	88-9	8-1	5-1	38-0	7-3	39-2	33-7	13-2	6-6	28-4	18-0	4-5	7-1	34-7	7-3	16-2	47-9	10-1	25-8	
Jog- és államtud. kar	100-0	3-5	2-1	79-2	17-3	90-7	5-8	3-3	40-1	16-8	50-3	22-9	7-0	3-0	13-2	13-9	10-9	8-0	48-7	5-3	6-5	10-1	56-7	26-7	
Államsszám. tanfolyam	100-0	9-3	2-1	82-1	28-6	92-8	7-9	1-4	21-1	18-2	41-1	27-5	9-6	3-6	6-4	22-5	5-7	10-0	43-6	11-8	0-7	1-1	85-0	13-2	
Orvostudományi kar	100-0	2-6	3-0	80-9	18-5	91-0	6-4	4-4	43-2	15-0	51-8	22-0	7-5	3-7	12-1	12-8	12-4	6-7	44-5	6-1	7-0	21-8	37-7	33-5	
Bölcsészeti kar	100-0	2-9	2-9	78-1	19-0	90-6	6-5	4-5	34-4	14-6	52-1	22-4	7-9	3-0	7-9	16-2	9-3	7-8	53-6	5-2	10-7	22-8	32-5	34-6	
Gyógysz. tanfolyam	100-0	5-1	2-3	73-0	21-9	88-3	6-6	3-1	35-5	12-5	47-7	25-0	10-5	4-3	12-5	11-3	11-3	2-4	58-2	4-3	10-2	17-2	41-8	30-8	
Tudományegyetemek mindössze²⁾...																									
100-0	3-3	2-5	78-6	18-1	90-4	6-3	3-9	38-7	15-4	50-2	23-2	7-8	3-4	12-1	15-8	10-5	7-6	48-3	5-7	8-0	17-3	45-0	29-7		
<i>József-műegyetem, Budapest.</i>																									
Vegyészmérnöki és egyetemes osztály	100-0	—	—	87-7	12-3	95-9	4-1	2-1	32-6	18-4	49-0	22-4	10-2	—	10-2	16-3	16-3	2-1	55-1	—	6-1	12-3	65-3	16-3	
Építészti osztály	100-0	2-7	2-7	75-7	21-6	91-0	6-3	5-4	43-7	12-6	55-4	27-1	2-7	2-2	3-6	40-5	6-8	7-2	39-9	2-7	5-4	19-8	47-3	27-5	
Mérnöki osztály	100-0	2-7	1-3	82-5	14-8	93-1	4-2	3-8	39-5	14-1	54-7	22-0	7-4	1-8	5-4	22-2	8-3	11-9	47-5	4-7	6-5	21-7	33-2	38-6	
Gépszmérnöki osztály	100-0	2-3	2-6	81-1	16-6	91-5	6-2	3-7	39-2	13-3	54-3	20-7	4-8	1-9	5-4	28-9	10-9	9-6	40-7	4-5	7-0	17-6	40-8	33-6	
Közgazdasági osztály	100-0	4-2	2-1	66-6	20-2	85-4	10-4	2-1	22-9	10-0	45-8	32-9	4-2	4-2	2-4	16-7	6-2	10-0	54-3	4-2	—	8-5	38-5	33-4	
Összesen...	100-0	2-5	2-1	80-4	17-1	91-8	5-7	3-9	39-2	15-8	54-6	22-2	5-5	1-9	5-3	27-8	9-4	9-7	43-7	4-1	6-3	18-7	40-9	34-1	
<i>Jogakadémiák.</i>																									
Róm. kat. Eger	100-0	7-4	1-6	79-3	13-3	81-4	11-2	4-8	33-0	18-6	44-2	22-3	11-7	3-2	12-2	20-7	8-0	6-9	46-3	5-9	5-3	5-9	52-6	36-2	
Reform., Kecskemét	100-0	4-8	1-1	72-2	23-0	86-4	8-8	5-1	33-0	19-6	44-9	20-6	10-5	4-5	13-6	13-1	11-1	4-8	52-4	4-4	0-6	2-5	57-4	39-5	
Ág. h. ev., Miskolc	100-0	2-9	1-8	79-8	17-3	89-7	7-4	3-1	29-4	22-4	44-1	24-7	5-9	2-9	14-3	11-4	8-5	9-9	50-4	5-6	—	1-1	75-4	23-5	
Jogakadémiai államszám. tanfolyamok	100-0	5-0	—	65-0	30-0	90-0	5-0	5-0	20-0	10-0	45-0	35-0	10-0	—	30-0	10-0	—	5-0	50-0	5-0	—	—	75-0	25-0	
Összesen...	100-0	4-8	1-4	76-1	19-1	86-4	8-8	4-4	31-5	20-1	44-4	22-6	9-3	3-6	13-2	14-7	9-5	7-0	50-1	5-5	1-4	2-8	62-6	33-2	
Egyetemek és jogakadémiák együtt...																									
100-0	3-5	2-5	78-4	18-1	90-1	6-4	4-0	38-3	15-8	50-2	23-3	7-6	3-1	11-6	17-3	10-6	7-9	47-0	5-6	7-1	16-8	44-8	31-1		

¹⁾ Tökés, járadékos, háztulajdonos, közhivatalban alkalmazott vagy másféle értelmiségi altiszt vagy szolga, katonaltiszt, nyugdíjas altiszt, szolga vagy munkás, k. m. n. napszámos, házi cseled, egyéb és ismeretlen foglalkozású. — ²⁾ A szociális viszony szempontjából kimutatásaink a hallgatókat az idevonatkozó adatok alapján két csoportba osztják: az A) csoportban szerepelnek a jobb életviszonyok közt levő hallgatók, akiknél a létfenntartás és a tanulmányok folytatása biztosítottnak látszik, míg a B) csoportban azok, akiknek életviszonyai nehezebbek és így megkérdőjelezik, illetve tanulmányaik folytatása végett támogatást igényelnek és ez az igényük az adatbevallás szerint indokoltnak is vehető. — ³⁾ A közgazdaságtudományi kar nélkül.

¹⁾ Lásd a 8. oldalon levő ¹⁾ számú jegyzetet. — ²⁾ A szociális viszonyt jelző A) és B) csoportra vonatkozólag lásd a 8. oldalon levő jegyzetet. — ³⁾ A közgazdaságtudományi kar nélkül.

II. Részletes adatok.

5. Rendes és rendkívüli hallgatók; a hallgatók vallása és állampolgársága évfolyamok és nem szerint.

Főiskola, tudomány- kar, évfolyam	A hallgatók összes száma	A h a l l g a t ó k k ö z ü l																						
		rendes			rendkívüli			róm. kat.	gör. kat.	református	ág. h. ev.	gör. kel.	unitárius	izraelita	baptista	egyéb	magyar	cseh- szlovák	román	jugoszláv	osztákok	más külföldi		
		férfi	nő	össze- sen	férfi	nő	össz.																	
								v a l l á s ú																
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23		
Tudományegyetemek.																								
<i>Pázmány Péter tud.-egy., Budapest.</i>																								
<i>Róm. kat. hittud. kar.</i>																								
I. évfolyam	32	32	—	32	—	—	—	29	3	—	—	—	—	—	—	—	29	—	1	—	1	1		
II. „	30	29	—	29	1	—	1	25	5	—	—	—	—	—	—	—	25	—	3	—	2	—		
III. „	26	25	—	25	1	—	1	26	—	—	—	—	—	—	—	—	25	—	1	—	—	—		
IV. „	23	21	—	21	2	—	2	21	2	—	—	—	—	—	—	—	21	1	1	—	—	—		
V. „	12	12	—	12	—	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	10	1	1	—	—	—		
Összesen...	123	119	—	119	4	—	4	113	10	—	—	—	—	—	—	—	110	2	7	—	3	1		
<i>Jog- és államtud. kar.</i>																								
I. évfolyam	528	525	—	525	3	—	3	342	10	74	52	1	1	48	—	—	515	4	8	—	—	1		
II. „	466	466	—	466	—	—	—	310	11	62	32	—	6	45	—	—	451	5	8	1	—	1		
III. „	466	466	—	466	—	—	—	316	5	71	42	1	—	31	—	—	458	2	1	2	2	1		
IV. „	464	464	—	464	—	—	—	306	8	63	52	—	2	33	—	—	453	6	3	2	—	—		
Összesen...	1.924	1.921	—	1.921	3	—	3	1.274	34	270	178	2	9	157	—	—	1.877	17	20	5	2	3		
<i>Államzám. tanfolyam.</i>																								
I. évfolyam	226	—	—	—	219	7	226	171	2	33	16	—	—	4	—	—	226	—	—	—	—	—		
<i>Nőhallgatók.</i>																								
I. évfolyam	7	—	—	—	7	7	—	4	—	1	1	—	—	1	—	—	7	—	—	—	—	—		
<i>Orvostudományi kar.</i>																								
I. évfolyam	189	173	16	189	—	—	—	108	4	35	17	1	5	19	—	—	172	2	12	1	—	2		
II. „	289	259	30	289	—	—	—	172	2	58	23	2	3	28	1	—	259	5	19	4	—	2		
III. „	286	264	17	281	5	—	5	180	3	46	30	1	3	23	—	—	268	4	11	2	—	1		
IV. „	247	226	19	245	1	1	2	158	3	42	23	3	1	17	—	—	232	5	7	3	—	—		
V. „	255	244	8	252	2	1	3	161	6	45	27	1	2	13	—	—	228	9	17	1	—	—		
Összesen...	1.266	1.166	90	1.256	8	2	10	779	18	226	120	8	14	100	1	—	1.159	25	66	11	—	5		
<i>Nőhallgatók.</i>																								
I. évfolyam	16	—	16	16	—	—	—	11	1	2	1	—	—	1	—	—	13	1	1	1	—	—		
II. „	30	—	30	30	—	—	—	15	—	9	2	—	—	4	—	—	28	—	1	1	—	—		
III. „	17	—	17	17	—	—	—	8	—	3	3	—	1	2	—	—	16	1	—	—	—	—		
IV. „	20	—	19	19	1	1	—	15	—	4	1	—	—	—	—	—	19	—	1	—	—	—		
V. „	9	—	8	8	—	1	1	7	—	1	1	—	—	—	—	—	8	—	1	—	—	—		
Összesen nő...	92	—	90	90	2	2	—	56	1	19	8	—	1	7	—	—	84	2	4	2	—	—		
<i>Bölcsészeti kar.</i>																								
I. évfolyam	434	214	216	430	3	1	4	283	2	59	45	—	3	42	—	—	411	1	19	1	1	1		
II. „	409	194	204	398	6	5	11	273	4	55	31	2	4	39	1	—	387	5	12	2	—	3		
III. „	347	167	178	345	2	—	2	219	4	59	40	2	3	20	—	—	330	7	6	1	1	2		
IV. „	320	159	155	314	2	4	6	197	3	52	31	1	5	31	—	—	310	3	7	—	—	—		
Összesen...	1.510	734	753	1.487	13	10	23	972	13	225	147	5	15	132	1	—	1.438	16	44	4	2	6		
<i>Nőhallgatók.</i>																								
I. évfolyam	217	—	216	216	—	1	1	141	1	26	20	—	2	27	—	—	206	—	10	1	—	—		
II. „	209	—	204	204	—	5	5	133	1	22	18	—	2	33	—	—	198	3	4	2	—	2		
III. „	178	—	178	178	—	—	—	113	3	29	16	—	2	15	—	—	170	4	2	1	1	—		
IV. „	159	—	155	155	—	4	4	96	1	22	13	1	2	24	—	—	155	1	3	—	—	—		
Összesen nő...	763	—	753	753	—	10	10	483	6	99	67	1	8	99	—	—	729	8	19	4	1	2		
<i>Gyógyász. tanfolyam.</i>																								
I. évfolyam	81	45	35	80	1	—	1	50	2	12	5	1	2	9	—	—	72	2	5	2	—	—		
II. „	97	60	33	93	4	—	4	57	—	19	9	—	2	10	—	—	82	5	8	2	—	—		
Összesen...	178	105	68	173	5	—	5	107	2	31	14	1	4	19	—	—	154	7	13	4	—	—		
<i>Nőhallgatók.</i>																								
I. évfolyam	35	—	35	35	—	—	—	22	—	6	2	—	1	4	—	—	33	—	1	1	—	—		
II. „	33	—	33	33	—	—	—	16	—	11	3	—	—	3	—	—	28	2	2	1	—	—		
Összesen nő...	68	—	68	68	—	—	—	38	—	17	5	—	1	7	—	—	61	2	3	2	—	—		
Pázmány Péter tud.-egy. mindössze...	5.227	4.045	911	4.956	252	19	271	3.416	79	785	475	16	42	412	2	—	4.964	67	150	24	7	15		

(5.) Rendes és rendkívüli hallgatók; a hallgatók vallása és állampolgársága évfolyamok és nem szerint.

Főiskola, tudomány- kar, évfolyam	A hallgatók össze- száma	A h a l l g a t ó k k ö z ü l																					
		rendes			rendkívüli			róm. kat.	gör. kat.	református	ág. h. ev.	gör. kei.	unitárius	izraelita	baptista	egyéb	magyar	cseh- szlovák	román	jugoszláv	osztákok	más külföldi	
		férfi	nő	össze- sen	férfi	nő	össz.																v a l l á s ú
								1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Közgazdaságtud. kar, Budapest.																							
Egyetemes közgazd. és közigazg. szakcsoport.																							
I. évfolyam	91	86	—	86	5	—	5	61	—	15	12	1	—	2	—	—	87	1	—	—	1	2	
II. „	38	38	—	38	—	—	—	32	—	3	2	1	—	—	—	—	34	2	1	—	1	—	
III. „	22	22	—	22	—	—	—	14	—	6	2	—	—	—	—	—	20	1	1	—	—	—	
IV. „	24	24	—	24	—	—	—	13	1	5	4	—	—	1	—	—	23	—	—	—	1	—	
Összesen...	175	170	—	170	5	—	5	120	1	29	20	2	—	3	—	—	164	4	2	—	3	2	
Mezőgazd. szakcsoport.																							
I. évfolyam	73	50	—	50	23	—	23	40	2	12	11	3	1	4	—	—	68	1	1	—	—	3	
II. „	51	41	2	43	8	—	8	28	—	14	5	—	—	4	—	—	49	—	2	—	—	—	
III. „	39	31	1	32	7	—	7	19	—	7	6	1	—	6	—	—	39	—	—	—	—	—	
IV. „	43	41	2	43	—	—	—	23	1	8	6	—	2	3	—	—	41	—	2	—	—	—	
Összesen...	206	163	5	168	38	—	38	110	3	41	28	4	3	17	—	—	197	1	5	—	—	3	
Nőhallgatók.																							
II. évfolyam	2	—	2	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	
III. „	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	
IV. „	2	—	2	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	
Összesen nő...	5	—	5	5	—	—	—	4	—	—	—	—	—	1	—	—	5	—	—	—	—	—	
Keresked. szakcsoport ¹⁾																							
I. évfolyam	218	96	33	129	85	4	89	118	3	25	17	—	2	53	—	—	205	3	7	1	—	2	
II. „	147	75	11	86	59	2	61	74	—	23	12	1	—	36	1	—	140	1	5	—	—	1	
III. „	116	69	15	84	28	4	32	51	1	18	7	—	—	38	—	1	112	1	3	—	—	—	
IV. „	84	69	10	79	5	—	5	43	1	16	8	—	2	14	—	—	80	1	2	—	—	1	
Összesen...	565	309	69	378	177	10	187	286	5	82	44	1	4	141	1	1	537	6	17	1	—	4	
Nőhallgatók.																							
I. évfolyam	37	—	33	33	—	4	4	14	1	5	4	—	—	13	—	—	37	—	—	—	—	—	
II. „	13	—	11	11	—	2	2	6	—	2	1	—	—	4	—	—	12	—	1	—	—	—	
III. „	19	—	15	15	—	4	4	7	—	1	1	—	—	10	—	—	19	—	—	—	—	—	
IV. „	10	—	10	10	—	—	—	3	—	3	1	—	—	3	—	—	10	—	—	—	—	—	
Összesen nő...	79	—	69	69	—	10	10	30	1	11	7	—	—	30	—	—	78	—	1	—	—	—	
Felső keresk. isk. tanár- képző.																							
I. évfolyam	60	37	21	58	1	1	2	42	2	8	3	—	—	5	—	—	59	—	1	—	—	—	
II. „	95	58	35	93	2	—	2	63	—	17	7	—	—	8	—	—	93	—	2	—	—	—	
III. „	67	49	18	67	—	—	—	46	—	12	6	—	1	2	—	—	64	3	—	—	—	—	
IV. „	74	52	22	74	—	—	—	58	—	10	2	—	—	4	—	—	74	—	—	—	—	—	
Összesen...	296	196	96	292	3	1	4	209	2	47	18	—	1	19	—	—	290	3	3	—	—	—	
Nőhallgatók.																							
I. évfolyam	22	—	21	21	—	1	1	14	1	2	3	—	—	2	—	—	22	—	—	—	—	—	
II. „	35	—	35	35	—	—	—	22	—	6	3	—	—	4	—	—	33	—	2	—	—	—	
III. „	18	—	18	18	—	—	—	14	—	2	1	—	—	1	—	—	18	—	—	—	—	—	
IV. „	22	—	22	22	—	—	—	17	—	3	1	—	—	1	—	—	22	—	—	—	—	—	
Összesen nő...	97	—	96	96	—	1	1	67	1	13	8	—	—	8	—	—	95	—	2	—	—	—	
Keleti intézet és revizori tanfolyam.																							
I. évfolyam	29	6	3	9	20	—	20	11	—	6	3	—	—	9	—	—	29	—	—	—	—	—	
Nőhallgatók.																							
I. évfolyam	3	—	3	3	—	—	—	—	—	2	—	—	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—	
Közgazdaságtud. kar mindössze...	1.271	844	173	1.017	243	11	254	736	11	205	113	7	8	189	1	1	1.217	14	27	1	3	9	
Tisza István tud.-eggy., Debrecen.																							
Ref. hittud. kar.																							
I. évfolyam	52	48	2	50	2	—	2	—	—	52	—	—	—	—	—	—	51	1	—	—	—	—	
II. „	41	40	1	41	—	—	—	—	—	40	1	—	—	—	—	—	38	1	2	—	—	—	
III. „	29	27	2	29	—	—	—	—	—	28	1	—	—	—	—	—	27	1	1	—	—	—	
IV. „	35	35	—	35	—	—	—	—	—	35	—	—	—	—	—	—	34	—	—	—	—	1	
Összesen...	157	150	5	155	2	—	2	—	—	153	2	—	—	—	—	—	150	3	3	—	—	—	

(5.) Rendes és rendkívüli hallgatók; a hallgatók vallása és állampolgársága évfolyamok és nem szerint.

Főiskola, tudománykar, évfolyam	A hallgatók összes száma	A h a l l g a t ó k k ö z ü l																																			
		rendes				rendkívüli			róm. kat.	gör. kat.	református	ág. h. ev.	gör. kel.	unitárius	izraelita	baptista	egyéb	magyar	cseh- szlovák	román	jugoszláv	osztrák	más külföldi														
		férfi	nő	össze- sen	férfi	nő	össz.	v a l l á s ú																állampolgár													
								1																2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23															
(Tisza István tud.-eggy., Debrecen)																																					
Nőhallgatók.																																					
I. évfolyam	2	—	2	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—														
II. „	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—														
III. „	2	—	2	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—														
Összesen nő...	5	—	5	5	—	—	—	—	—	4	1	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—														
Jog- és államtud. kar.																																					
I. évfolyam	269	265	—	265	4	—	4	85	10	107	4	1	—	62	—	—	268	1	—	—	—	—	—														
II. „	158	154	—	154	4	—	4	36	4	70	7	1	—	40	—	—	156	—	2	—	—	—	—														
III. „	99	98	—	98	1	—	1	26	1	56	3	—	—	13	—	—	99	—	—	—	—	—	—														
IV. „	73	73	—	73	—	—	—	13	3	50	2	—	—	5	—	—	72	1	—	—	—	—	—														
Összesen...	599	590	—	590	9	—	9	160	13	283	16	2	—	120	—	—	595	2	2	—	—	—	—														
Államszám. tanfolyam.																																					
I. évfolyam	29	—	—	—	29	—	29	4	1	20	4	—	—	—	—	—	29	—	—	—	—	—	—														
Orvostudományi kar.																																					
I. évfolyam	61	58	3	61	—	—	—	16	3	26	1	—	1	14	—	—	58	—	3	—	—	—	—														
II. „	56	51	5	56	—	—	—	17	2	23	1	—	1	12	—	—	52	—	3	—	—	—	1														
III. „	40	38	2	40	—	—	—	9	—	20	4	—	—	7	—	—	38	—	2	—	—	—	—														
IV. „	50	45	5	50	—	—	—	11	4	18	1	—	—	16	—	—	48	—	2	—	—	—	—														
V. „	68	59	9	68	—	—	—	17	3	26	2	—	—	20	—	—	65	—	3	—	—	—	—														
Összesen...	273	251	24	275	—	—	—	70	12	113	9	—	2	69	—	—	261	—	13	—	—	—	1														
Nőhallgatók.																																					
I. évfolyam	3	—	3	3	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—	—														
II. „	5	—	5	5	—	—	—	2	—	1	—	—	—	2	—	—	5	—	—	—	—	—	—														
III. „	2	—	2	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—														
IV. „	5	—	5	5	—	—	—	1	—	3	—	—	—	1	—	—	5	—	—	—	—	—	—														
V. „	9	—	9	9	—	—	—	4	2	1	—	—	—	2	—	—	9	—	—	—	—	—	—														
Összesen nő...	24	—	24	24	—	—	—	7	3	8	—	—	—	6	—	—	24	—	—	—	—	—	—														
Bölcsészeti kar.																																					
I. évfolyam	96	53	43	96	—	—	—	17	4	56	7	—	1	11	—	—	94	—	2	—	—	—	—														
II. „	61	46	15	61	—	—	—	9	—	45	3	1	—	3	—	—	56	2	3	—	—	—	—														
III. „	49	29	20	49	—	—	—	12	1	27	6	—	—	3	—	—	45	1	3	—	—	—	—														
IV. „	41	26	15	41	—	—	—	8	—	27	2	—	—	4	—	—	39	1	1	—	—	—	—														
Összesen...	247	154	93	247	—	—	—	46	5	155	18	1	1	21	—	—	234	4	9	—	—	—	—														
Nőhallgatók.																																					
I. évfolyam	43	—	43	43	—	—	—	10	2	19	3	—	1	8	—	—	43	—	—	—	—	—	—														
II. „	15	—	15	15	—	—	—	2	—	10	2	—	—	1	—	—	15	—	—	—	—	—	—														
III. „	20	—	20	20	—	—	—	5	—	11	3	—	—	1	—	—	20	—	—	—	—	—	—														
IV. „	15	—	15	15	—	—	—	5	—	6	1	—	—	3	—	—	14	1	—	—	—	—	—														
Összesen nő...	93	—	93	93	—	—	—	22	2	46	9	—	1	13	—	—	92	1	—	—	—	—	—														
Tisza István tud.-eggy. mindössze...	1.307	1.145	122	1.267	40	—	40	280	36	726	49	3	3	210	—	—	1.269	9	27	—	—	—	2														
Erzsébet tud.-eggy., Pécs.																																					
Ág. h. ev. hittud. kar.																																					
I. évfolyam	30	28	2	30	—	—	—	—	—	—	30	—	—	—	—	—	29	—	1	—	—	—	—														
II. „	26	25	1	26	—	—	—	—	—	1	25	—	—	—	—	—	26	—	—	—	—	—	—														
III. „	29	26	3	29	—	—	—	—	—	—	29	—	—	—	—	—	27	1	—	1	—	—	—														
IV. „	30	29	1	30	—	—	—	—	—	—	30	—	—	—	—	—	29	1	—	—	—	—	—														
Összesen...	115	108	7	115	—	—	—	—	—	1	114	—	—	—	—	—	111	2	1	1	—	—	—														
Nőhallgatók.																																					
I. évfolyam	2	—	2	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—														
II. „	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—														
III. „	3	—	3	3	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—														
IV. „	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—														
Összesen nő...	7	—	7	7	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	6	1	—	—	—	—	—														

(5.) Rendes és rendkívüli hallgatók; a hallgatók vallása és állampolgársága évfolyamok és nem szerint.

Főiskola, tudománykar, évfolyam	A hallgatók összes száma	A h a l l g a t ó k k ö z ü l																																			
		rendes			rendkívüli			róm. kat.	gör. kat.	református	ág. h. ev.	gör. kel.	unitárius	izraelita	baptista	egyéb	magyar	cseh- szlovák	román	jugoszláv	osztrák	más külföldi															
		férfi	nő	össze- sen	férfi	nő	össz.																v a l l á s ú										állampolgár				
																							9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23															
(Erzsébet tud.-egyetem, Pécs.)																																					
Jog- és államtud. kar.																																					
I. évfolyam	285	280	—	280	5	—	5	219	1	20	25	—	1	19	—	—	281	2	2	—	—	—	—														
II. „	182	182	—	182	—	—	—	125	1	23	12	—	2	19	—	—	180	—	2	—	—	—	—														
III. „	145	144	—	144	1	—	1	105	1	16	9	—	1	12	1	—	144	—	—	1	—	—	—														
IV. „	93	93	—	93	—	—	—	64	—	13	4	1	—	11	—	—	92	1	—	—	—	—	—														
Összesen...	705	699	—	699	6	—	6	513	3	72	50	1	4	61	1	—	697	3	4	1	—	—	—														
Államszám. tanfolyam.																																					
I. évfolyam	7	—	—	—	7	—	7	5	1	—	—	—	—	1	—	—	7	—	—	—	—	—	—														
Orvostudományi kar.																																					
I. évfolyam	73	66	7	73	—	—	—	42	1	11	7	—	—	12	—	—	71	—	2	—	—	—	—														
II. „	64	56	8	64	—	—	—	44	—	5	4	2	—	9	—	—	59	—	3	—	—	—	2														
III. „	55	49	6	55	—	—	—	36	—	6	2	—	—	11	—	—	55	—	—	—	—	—	—														
IV. „	56	50	6	56	—	—	—	36	—	8	3	—	—	9	—	—	53	—	2	—	—	—	1														
V. „	67	61	6	67	—	—	—	39	—	6	8	1	—	13	—	—	62	—	3	2	—	—	—														
Összesen...	315	282	33	315	—	—	—	197	1	36	24	3	—	54	—	—	300	—	10	2	—	—	3														
Nőhallgatók.																																					
I. évfolyam	7	—	7	7	—	—	—	5	—	2	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—														
II. „	8	—	8	8	—	—	—	5	—	1	2	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—														
III. „	6	—	6	6	—	—	—	4	—	1	—	—	—	1	—	—	6	—	—	—	—	—	—														
IV. „	6	—	6	6	—	—	—	4	—	1	—	—	—	1	—	—	6	—	—	—	—	—	—														
V. „	6	—	6	6	—	—	—	3	—	1	—	—	1	1	—	—	6	—	—	—	—	—	—														
Összesen nő...	33	—	33	33	—	—	—	21	—	6	2	1	—	3	—	—	33	—	—	—	—	—	—														
Bölcsészeti kar.																																					
I. évfolyam	50	31	17	48	—	2	2	32	2	2	4	—	—	9	1	—	49	—	1	—	—	—	—														
II. „	41	20	20	40	—	1	1	26	1	5	3	—	—	6	—	—	41	—	—	—	—	—	—														
III. „	31	13	17	30	—	1	1	21	1	2	3	—	—	4	—	—	31	—	—	—	—	—	—														
IV. „	37	16	21	37	—	—	—	26	—	4	4	—	—	3	—	—	37	—	—	—	—	—	—														
Összesen...	159	80	75	155	—	4	4	105	4	13	14	—	—	22	1	—	158	—	1	—	—	—	—														
Nőhallgatók.																																					
I. évfolyam	19	—	17	17	—	2	2	12	—	2	1	—	—	4	—	—	19	—	—	—	—	—	—														
II. „	21	—	20	20	—	1	1	11	1	3	2	—	—	4	—	—	21	—	—	—	—	—	—														
III. „	18	—	17	17	—	1	1	12	—	—	2	—	—	4	—	—	18	—	—	—	—	—	—														
IV. „	21	—	21	21	—	—	—	15	—	2	2	—	—	2	—	—	21	—	—	—	—	—	—														
Összesen nő...	79	—	75	75	—	4	4	50	1	7	7	—	—	14	—	—	79	—	—	—	—	—	—														
Erzsébet tud.-egy. mindössze...	1.301	1.169	115	1.284	13	4	17	820	9	122	202	4	4	138	2	—	1.273	5	16	4	—	—	3														
Ferenc József tud.-egy., Szeged.																																					
Jog- és államtud. kar.																																					
I. évfolyam	325	317	1	318	7	—	7	206	1	53	21	—	3	41	—	—	307	3	14	1	—	—	—														
II. „	205	205	—	205	—	—	—	124	4	37	12	—	1	27	—	—	200	—	2	3	—	—	—														
III. „	198	198	—	198	—	—	—	129	4	35	10	1	6	13	—	—	188	1	6	3	—	—	—														
IV. „	123	123	—	123	—	—	—	72	1	22	13	1	—	14	—	—	120	—	3	—	—	—	—														
Összesen...	851	843	1	844	7	—	7	531	10	147	56	2	10	95	—	—	815	4	25	7	—	—	—														
Nőhallgatók.																																					
I. évfolyam	1	—	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—														
Államszám. tanfolyam.																																					
I. évfolyam	18	—	—	—	17	1	18	15	—	2	1	—	—	—	—	—	18	—	—	—	—	—	—														
Nőhallgatók.																																					
I. évfolyam	1	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—														
Orvostudományi kar.																																					
I. évfolyam	65	54	10	64	1	—	1	38	—	11	4	—	1	11	—	—	57	—	7	—	—	—	1														
II. „	67	57	10	67	—	—	—	39	1	9	9	—	—	9	—	—	50	—	13	4	—	—	—														
III. „	72	61	11	72	—	—	—	41	—	15	3	—	—	13	—	—	52	1	15	4	—	—	—														
IV. „	61	55	6	61	—	—	—	33	1	16	2	—	—	9	—	—	56	—	5	—	—	—	—														
V. „	62	56	6	62	—	—	—	35	—	14	3	1	1	8	—	—	52	—	10	—	—	—	—														
Összesen...	327	283	43	326	1	—	1	186	2	65	21	1	2	50	—	—	267	1	50	8	—	—	1														

(5.) Rendes és rendkívüli hallgatók ; a hallgatók vallása és állampolgársága évfolyamok és nem szerint.

Főiskola, tudománykar, évfolyam	A hallgatók összes száma	A h a l l g a t ó k k ö z ű l																						
		rendes			rendkívüli			róm. kat.	gör. kat.	református	ág. h. ev.	gör. kel.	unitárius	izraelita	baptista	egyéb	magyar	cseh- szlovák	román	jugoszláv	oszták	más külföldi		
		férfi	nő	össze- sen	férfi	nő	össz.																	
		v a l l á s ú																	állampolgár					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23		
(Ferenc József tud.-egy., Szeged.)																								
Nőhallgatók.																								
I. évfolyam	10	—	10	10	—	—	—	5	—	—	—	—	—	5	—	—	9	—	1	—	—	—	—	
II. „	10	—	10	10	—	—	—	7	—	—	—	—	—	3	—	—	6	—	2	2	—	—	—	
III. „	11	—	11	11	—	—	—	5	—	—	—	—	—	6	—	—	10	—	—	1	—	—	—	
IV. „	6	—	6	6	—	—	—	3	—	1	—	—	—	2	—	—	6	—	—	—	—	—	—	
V. „	6	—	6	6	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	
Összesen nő...	43	—	43	43	—	—	—	26	—	1	—	—	—	16	—	—	37	—	3	3	—	—	—	
Bölcsészeti, nyelv- és történettud. kar.																								
I. évfolyam	79	27	32	59	6	14	20	56	2	8	3	1	—	9	—	—	74	—	3	—	1	1	—	
II. „	46	18	28	46	—	—	—	28	—	8	6	—	—	4	—	—	44	—	—	2	—	—	—	
III. „	32	21	10	31	—	1	1	19	—	2	5	1	1	4	—	—	31	—	1	—	—	—	—	
IV. „	29	12	17	29	—	—	—	16	—	5	1	—	—	7	—	—	28	—	1	—	—	—	—	
Összesen...	186	78	87	165	6	15	21	119	2	23	15	2	1	24	—	—	177	—	5	2	1	1	—	
Nőhallgatók.																								
I. évfolyam	46	—	32	32	—	14	14	32	—	5	2	—	—	7	—	—	42	—	3	—	1	—	—	
II. „	28	—	28	28	—	—	—	17	—	6	3	—	—	2	—	—	27	—	—	1	—	—	—	
III. „	11	—	10	10	—	1	1	5	—	—	3	—	1	2	—	—	11	—	—	—	—	—	—	
IV. „	17	—	17	17	—	—	—	7	—	4	—	—	—	6	—	—	17	—	—	—	—	—	—	
Összesen nő...	102	—	87	87	—	15	15	61	—	15	8	—	1	17	—	—	97	—	3	1	1	—	—	
Mennyiség- és természet-tudományi kar.																								
I. évfolyam	47	15	21	36	3	8	11	29	—	5	6	—	1	6	—	—	45	—	2	—	—	—	—	
II. „	22	11	11	22	—	—	—	15	—	3	3	—	—	1	—	—	21	—	1	—	—	—	—	
III. „	26	16	10	26	—	—	—	19	—	3	2	—	—	2	—	—	26	—	—	—	—	—	—	
IV. „	30	19	10	29	1	—	1	19	1	4	4	—	—	2	—	—	26	—	2	2	—	—	—	
Összesen...	125	61	52	113	4	8	12	82	1	15	15	—	1	11	—	—	118	—	5	2	—	—	—	
Nőhallgatók.																								
I. évfolyam	29	—	21	21	—	8	8	18	—	1	5	—	1	4	—	—	28	—	1	—	—	—	—	
II. „	11	—	11	11	—	—	—	7	—	2	1	—	—	1	—	—	10	—	1	—	—	—	—	
III. „	10	—	10	10	—	—	—	7	—	1	1	—	—	1	—	—	10	—	—	—	—	—	—	
IV. „	10	—	10	10	—	—	—	9	—	—	—	—	—	1	—	—	9	—	—	1	—	—	—	
Összesen nő...	60	—	52	52	—	8	8	41	—	4	7	—	1	7	—	—	57	—	2	1	—	—	—	
Gyógysz. tanfolyam.																								
I. évfolyam	38	22	15	37	1	—	1	19	1	9	—	—	1	8	—	—	29	1	5	3	—	—	—	
II. „	40	27	13	40	—	—	—	18	—	10	3	1	1	7	—	—	24	—	11	5	—	—	—	
Összesen...	78	49	28	77	1	—	1	37	1	19	3	1	2	15	—	—	53	1	16	8	—	—	—	
Nőhallgatók.																								
I. évfolyam	15	—	15	15	—	—	—	8	—	2	—	—	—	5	—	—	12	—	1	2	—	—	—	
II. „	13	—	13	13	—	—	—	5	—	4	1	—	1	2	—	—	6	—	4	3	—	—	—	
Összesen nő...	28	—	28	28	—	—	—	13	—	6	1	—	1	7	—	—	18	—	5	5	—	—	—	
Ferenc József tud.-egy. mindössze...																								
	1.585	1.314	211	1.525	36	24	60	970	16	271	111	6	16	195	—	—	1.448	6	101	27	1	2	—	
Tudományegyetemek együtt...																								
	10.691	8.517	1.532	10.049	584	58	642	6.222	151	2.109	950	36	73	1.144	5	1	10.171	101	321	56	11	31	—	
József-műegyetem, Budapest.																								
Vegyész-mérnöki és egyetemes osztály.																								
I. évfolyam	11	11	—	11	—	—	—	9	—	—	1	—	—	1	—	—	9	1	1	—	—	—	—	
II. „	7	7	—	7	—	—	—	3	—	2	—	—	—	2	—	—	7	—	—	—	—	—	—	
III. „	16	16	—	16	—	—	—	10	—	3	1	—	—	2	—	—	14	1	1	—	—	—	—	
IV. „	15	15	—	15	—	—	—	7	1	5	1	—	—	1	—	—	14	—	1	—	—	—	—	
Összesen...	49	49	—	49	—	—	—	29	1	10	3	—	—	6	—	—	44	2	3	—	—	—	—	

(5.) Rendes és rendkívüli hallgatók ; a hallgatók vallása és állampolgársága évfolyamok és nem szerint.

Főiskola, tudománykar, évfolyam	A hallgatók összes száma	A hallgatók közül																						
		rendes			rendkívüli			róm. kat.	gör. kat.	református	ág. h. ev.	gör. kel.	uniátus	izraelita	baptista	egyéb	magyar	cseh-szlovák	román	jugoszláv	oszták	más külföldi		
		férfi	nő	összesen	férfi	nő	össz.																	
		1	2	3	4	5	6	7	8	v a l l á s ú									állampolgár					
								9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23		
(József-műegyetem, Budapest.)																								
Építészeti osztály.																								
I. évfolyam	58	58	—	58	—	—	—	34	1	8	8	1	—	6	—	—	54	2	2	—	—	—	—	
II. „	57	56	1	57	—	—	—	38	—	6	7	—	—	6	—	—	50	1	4	1	1	—	—	
III. „	53	53	—	53	—	—	—	36	—	6	5	—	—	6	—	—	49	—	4	—	—	—	—	
IV. „	54	53	1	54	—	—	—	38	—	9	3	—	—	4	—	—	48	—	4	1	—	—	1	
Összesen	222	220	2	222	—	—	—	146	1	29	23	1	—	22	—	—	201	3	14	2	1	1	—	
Nőhallgatók.																								
II. évfolyam	1	—	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
IV. „	1	—	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
Összesen nő	2	—	2	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	
Mérnöki osztály.																								
I. évfolyam	116	115	—	115	1	—	1	68	—	22	12	—	—	13	—	1	106	1	8	—	—	—	1	
II. „	130	130	—	130	—	—	—	82	1	19	16	—	2	10	—	—	108	2	19	—	—	—	1	
III. „	107	107	—	107	—	—	—	74	—	12	12	2	—	7	—	—	95	3	4	4	—	—	1	
IV. „	93	93	—	93	—	—	—	54	1	19	16	—	—	3	—	—	84	3	6	—	—	—	—	
Összesen	446	445	—	445	1	—	1	278	2	72	56	2	2	33	—	1	393	9	37	4	—	—	3	
Gépészmérnöki osztály.																								
I. évfolyam	165	164	—	164	1	—	1	93	4	23	21	—	—	24	—	—	148	2	13	—	1	1	—	
II. „	155	155	—	155	—	—	—	97	2	20	16	2	3	15	—	—	137	1	12	1	3	1	—	
III. „	161	161	—	161	—	—	—	97	—	22	21	—	3	18	—	—	138	4	16	2	—	—	1	
IV. „	163	163	—	163	—	—	—	89	3	35	17	1	1	17	—	—	153	2	7	—	—	—	1	
Összesen	644	643	—	643	1	—	1	376	9	100	75	3	7	74	—	—	576	9	48	3	4	4	—	
Közgazdasági osztály.																								
I. évfolyam	41	40	1	41	—	—	—	26	1	8	5	—	—	1	—	—	38	1	2	—	—	—	—	
II. „	7	7	—	7	—	—	—	5	—	1	—	—	—	1	—	—	7	—	—	—	—	—	—	
Összesen	48	47	1	48	—	—	—	31	1	9	5	—	—	2	—	—	45	1	2	—	—	—	—	
Nőhallgatók.																								
I. évfolyam	1	—	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
József-műegyetem mindössze																								
	1.409	1.404	3	1.407	2	—	2	860	14	220	162	6	9	137	—	1	1.259	24	104	9	5	8	—	
Jogakadémiák.																								
Róm. kat., Eger.																								
I. évfolyam	69	68	—	68	1	—	1	60	4	3	—	—	—	2	—	—	64	2	3	—	—	—	—	
II. „	45	45	—	45	—	—	—	42	—	2	—	—	—	1	—	—	45	—	—	—	—	—	—	
III. „	36	36	—	36	—	—	—	29	3	1	1	—	—	2	—	—	35	1	—	—	—	—	—	
IV. „	38	38	—	38	—	—	—	28	—	4	1	—	—	5	—	—	38	—	—	—	—	—	—	
Összesen	188	187	—	187	1	—	1	159	7	10	2	—	—	10	—	—	182	3	3	—	—	—	—	
Református, Kecskemét.																								
I. évfolyam	85	85	—	85	—	—	—	38	—	37	3	—	—	7	—	—	84	—	1	—	—	—	—	
II. „	90	89	—	89	1	—	1	44	1	33	5	1	—	6	—	—	87	1	2	—	—	—	—	
III. „	80	80	—	80	—	—	—	36	—	31	6	—	1	6	—	—	79	—	—	1	—	—	—	
IV. „	97	97	—	97	—	—	—	43	3	35	6	—	—	10	—	—	94	1	2	—	—	—	—	
Összesen	352	351	—	351	1	—	1	161	4	136	20	1	1	29	—	—	344	2	5	1	—	—	—	
Ág. h. ev., Miskolc.																								
I. évfolyam	71	70	—	70	1	—	1	23	1	17	17	—	—	13	—	—	60	6	5	—	—	—	—	
II. „	69	69	—	69	—	—	—	28	—	16	17	—	—	8	—	—	63	3	3	—	—	—	—	
III. „	66	66	—	66	—	—	—	26	2	27	8	—	—	3	—	—	61	4	1	—	—	—	—	
IV. „	66	66	—	66	—	—	—	21	2	22	17	—	—	4	—	—	63	3	—	—	—	—	—	
Összesen	272	271	—	271	1	—	1	98	5	82	59	—	—	28	—	—	247	16	9	—	—	—	—	
Jogakadémiai államszám. tanfolyamok.																								
I. évfolyam	20	—	—	—	18	2	20	11	—	5	1	—	1	2	—	—	20	—	—	—	—	—	—	
Nőhallgatók.																								
I. évfolyam	2	—	—	—	2	2	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	
Jogakadémiák mindössze																								
	832	809	—	809	21	2	23	429	16	233	82	1	2	69	—	—	793	21	17	1	—	—	—	
Egyetemek és jogakadémiák együtt																								
	12.932	10.730	1.535	12.265	607	60	667	7.511	181	2.562	1.194	43	84	1.350	5	2	12.223	146	442	66	16	39	—	

6. A hallgatók anyanyelve, nyelvtudása és családi állapota évfolyamok és nem szerint.

Főiskola, tudománykar, évfolyam	A hallgatók összes száma	A h a l l g a t ó k k ö z ü l																		A hallgatók családi állapota					
		magyar anyanyelvű és																		Nőtlen v. hajadon	Nős v. férjes	Övegy	Törv. elvált		
		magyar	német	tót	román	egyéb	csak anyanyelv- vén beszél	nyelven is beszél										idegen nyelven beszél							
								német	francia	angol	olasz	tót	román	horvát- szerb	egyéb	egy	kettő	három	négy v. több						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24		
Tudományegyetemek.																									
<i>Pázmány Péter tud.-eggy., Budapest.</i>																									
<i>Róm. kat. hittud. kar.</i>																									
I. évfolyam	32	29	2			1	19	9	4	1	2		1	1		6	1	2	1	32					
II. „	30	28	2				21	4	2				2	1	2	4	2	1		30					
III. „	26	26					18	6	1		1		1	1	2	6	1		1	26					
IV. „	23	23					12	11	2		1	1	1	2	1	6	4		1	23					
V. „	12	12					4	7	3	2			1			5	1	2		12					
Összesen...	123	118	4			1	74	37	12	3	4	1	6	5	5	27	9	5	3	123					
<i>Jog- és államtud. kar.</i>																									
I. évfolyam	528	526	1			1	275	236	94	52	12	8	6	4	7	128	88	28	7	517	11				
II. „	466	463	2			1	238	222	72	46	16	5	10	3	12	117	66	35	7	458	8				
III. „	466	464	1	1			232	226	63	45	15	4	3	5	11	134	64	26	8	454	12				
IV. „	464	463	1				213	235	72	57	10	6	7	2	14	154	52	33	11	438	26				
Összesen...	1.924	1.916	5	1		2	958	919	301	200	53	23	26	14	44	533	270	122	33	1.867	57				
<i>Államstáv. tanfolyam.</i>																									
I. évfolyam	226	225	1				131	91	17	9	8	7	2	3	5	56	29	8	1	160	62	2	2		
<i>Nőhallgatók.</i>																									
I. évfolyam	7	7					3	4	1	1						3		1		6		1			
<i>Orvostudományi kar.</i>																									
I. évfolyam	189	187				2	93	83	18	17	4	4	9	1	3	58	28	7	1	185	3	1			
II. „	289	286	1			2	145	125	36	21	6	5	11	6	10	86	35	16	4	282	6		1		
III. „	286	281	5				146	121	32	23	12	7	5	5	7	77	42	14	2	281	5				
IV. „	247	245	1			1	136	100	23	22	9	7	6	5	3	63	29	14	3	239	8				
V. „	255	250	4			1	123	111	34	14	4	2	16	2	1	81	35	11		246	9				
Összesen...	1.266	1.249	11			6	643	540	143	97	35	25	47	19	24	365	169	62	10	1.233	31	1	1		
<i>Nőhallgatók.</i>																									
I. évfolyam	16	16					2	14	4	1		1	1	1	1	8	3	3		15	1				
II. „	30	30					9	19	12	5					1	9	8	4		29			1		
III. „	17	17					3	13	9	2						6	6	2		17					
IV. „	20	20					9	10	5	2	1					6	3	2		18	2				
V. „	9	8	1				1	7	3			1		1		3	3	1		8	1				
Összesen nő...	92	91	1				24	63	33	10	1	2	1	2	2	32	23	12		87	4		1		
<i>Bölcsészeti kar.</i>																									
I. évfolyam	434	433	1				147	261	112	45	17	5	7	5	10	152	96	34	4	428	5		1		
II. „	409	403	5			1	146	231	110	48	26	6	4	3	4	136	77	34	10	403	5		1		
III. „	347	342	3			2	106	208	107	41	19	10	4	2	9	117	84	27	8	336	9	1	1		
IV. „	320	315	4			1	107	191	105	39	13	5	5	1	16	88	84	27	9	312	7	1			
Összesen...	1.510	1.493	13			4	506	891	434	173	75	26	20	11	39	493	341	122	31	1.479	26	2	3		
<i>Nőhallgatók.</i>																									
I. évfolyam	217	217					47	162	79	28	10		3	3	4	82	60	25	3	214	2		1		
II. „	209	206	2			1	54	141	81	30	15	2	1	2	1	70	50	25	7	208			1		
III. „	178	176	2				38	129	73	29	12	4	1	2	4	60	49	22	7	175	2		1		
IV. „	159	155	3			1	40	110	68	26	7	2	2		7	37	54	19	5	156	3				
Összesen nő...	763	754	7			2	179	542	301	113	44	8	7	7	16	249	213	91	22	753	7		3		
<i>Gyógyász. tanfolyam.</i>																									
I. évfolyam	81	80	1				41	35	10	6	1	2	5	1	1	24	9	5	1	78	1	1	1		
II. „	97	96	1				49	41	11	3	1	4	5	1	7	26	17	3	1	85	11		1		
Összesen...	178	176	2				90	76	21	9	2	6	10	2	8	50	26	8	2	163	12	1	2		
<i>Nőhallgatók.</i>																									
I. évfolyam	35	35					13	22	9	4		1	1			12	5	5		33		1	1		
II. „	33	33					13	20	6	2		2			1	10	9	1		30	3				
Összesen nő...	68	68					26	42	15	6		3	1		1	22	14	6		63	3	1	1		
<i>Pázmány Péter tud.-eggy. mindössze...</i>																									
	5.227	5.177	36	1		13	2.402	2.554	928	491	177	88	111	54	125	1.524	844	327	80	5.025	188	6	8		

(6.) A hallgatók anyanyelve, nyelvtudása és családi állapota évfolyamok és nem szerint.

Főiskola, tudománykar, évfolyam	A hallgatók összes száma	A h a l l g a t ó k k ö z ű l																		A hallgatók családi állapota					
		magyar anyanyelvű és																		Nőtlen v. hajadon	Nős v. férjes	Övegy	Törv. elvált		
		magyar	német	tót	román	egyéb	csak anyanyelv- en beszél	nyelven is beszél										idegen nyelven beszél							
								német	francia	angol	olasz	tót	román	horvát- szerb	egyéb	egy	kettő	három	négy v. több						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24		
Közgazdaságtud. kar, Budapest.																									
Egyetemes közgazd. és közigazg. szakcsoport.																									
I. évfolyam	91	87	2			2	34	46	16	9	3	2	2	3	2	30	18	4	1	89	2				
II. "	38	36				2	16	18	4	1	3	3	1	2	1	11	6	2	1	37	1				
III. "	22	21	1				8	11	7	2		1	1	1	2	4	6	3		19	3				
IV. "	24	22	2				8	13	10	4	2			1	1	3	7	2	2	22	2				
Összesen...	175	166	5			4	66	88	37	16	8	6	4	7	6	48	37	11	4	167	8				
Mezőgazd. szakcsoport.																									
I. évfolyam	73	70				3	44	24	7	5	1	3	1		1	15	7	3	1	67	5				
II. "	51	50	1				23	20	11	8	1	1	2	1	2	16	3	7	1	49	2				
III. "	39	39					18	21	4	2	1		1	1	2	15	3	2	1	37	2				
IV. "	43	43					22	18	5	4	1	2	2		1	13	5	2	1	40	3				
Összesen...	206	202	1			3	107	83	27	19	4	6	6	2	6	59	18	14	4	193	12				
Nőhallgatók.																									
I. évfolyam	2	2						1	2	1						1		1		1	1				
II. "	1	1						1								1				1					
III. "	1	1						1								1				1					
IV. "	2	2					1	1								1				2					
Összesen nő...	5	5					1	3	2	1						3		1		4	1				
Keresk. szakcsoport.1)																									
I. évfolyam	218	217	1				124	81	22	16	5	3	6	2	3	59	26	4	4	209	9				
II. "	147	144	3				83	54	19	15	5	1	2		1	35	18	6	2	135	10	1	1		
III. "	116	115				1	55	58	20	19	2		3		4	31	16	10	3	107	8	1	1		
IV. "	84	80	2			2	22	51	17	16	2	3	3	1	4	32	15	9	2	79	4	1	1		
Összesen...	565	556	6			3	284	244	78	66	14	7	14	3	12	157	75	29	11	530	31	1	3		
Nőhallgatók.																									
I. évfolyam	37	37					21	15	8	6	3				1	8	3	2	3	36	1				
II. "	13	13					7	6	4	1	1					2	3		1	13					
III. "	19	19					5	13	6	7					1	5	5	4		17	1	1	1		
IV. "	10	10					2	8	4	3	1					4	1	2	1	9	1				
Összesen nő...	79	79					35	42	22	17	5				2	19	12	8	5	75	3	1	1		
Felső keresk. isk. tanárképző.																									
I. évfolyam	60	60					39	21	7	3		1	1		1	11	7	3		59	1				
II. "	95	95					65	28	7	7		1			1	2	19	7	3	1	95				
III. "	67	67					46	18	3	2		2			2	14	7			66	1				
IV. "	74	74					44	28	7	2	1	2			1	22	6	1	1	73	1				
Összesen...	296	296					194	95	24	14	1	6	1	4	4	66	27	7	2	293	3				
Nőhallgatók.																									
I. évfolyam	22	22					13	9	2						1	6	3			21	1				
II. "	35	35					24	10	5	2					1	7	1	3		35					
III. "	18	18					11	6		2					1	5	2			18					
IV. "	22	22					5	16	3	1		2			1	12	4	1		22					
Összesen nő...	97	97					53	41	10	5		2		2	2	30	10	4		96	1				
Keleti inlézel és revizori tanfolyam.																									
I. évfolyam	29	29					4	22	8	1	2	1			1	17	7		1	18	10		1		
Nőhallgatók.																									
I. évfolyam	3	3					2		1							1				3					
Közgazdaságtud. kar mindössze...																									
	1.271	1.249	12			10	655	532	174	116	29	26	25	16	29	347	164	61	22	1.201	64	1	5		
Tisza István tud.-egy., Debrecen.																									
Ref. hittud. kar.																									
I. évfolyam	52	52					49	2	1				1			2	1			52					
II. "	41	41					35	5	2				1			4	2			41					
III. "	29	29					26	2	1							3				29					
IV. "	35	35					30	4	1							5				33	2				
Összesen...	157	157					140	13	5				2			14	3			157	2				

(6.) A hallgatók anyanyelve, nyelvtudása és családi állapota évfolyamok és nem szerint.

Főiskola, tudománykar, évfolyam	A hallgatók összes száma	A hallgatók közül																		A hallgatók családi állapota							
		magyar anyanyelvű és																		Nőket v. hajadon	Nős v. férjes	Özvegy	Törv. elvált				
		magyar	német	tót	román	egyéb	csak anyanyelv- vén beszél	német	francia	angol	olasz	tót	román	horvát- szerb	egyéb	nyelven is beszél								idegen nyelven beszél			
																anyanyelvű	nyelven is beszél	idegen nyelven beszél									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24				
(Tisza István tud.-eggy., Debrecen.)																											
Nőhallgatók.																											
I. évfolyam	2	2					2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—			
II. „	1	1					—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—			
III. „	2	2					1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—			
Összesen nő...	5	5					3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	5	—	—	—			
Jog- és államtud. kar.																											
I. évfolyam	269	268				1	222	46	13	4	2	2	5	—	1	22	21	3	—	263	6	—	—	—			
II. „	158	158					127	27	5	3	—	—	5	—	—	23	7	1	—	154	4	—	—	—			
III. „	99	99					71	26	5	5	4	1	1	—	2	21	2	2	3	99	—	—	—	—			
IV. „	73	73					54	15	4	4	3	—	—	—	1	15	2	—	2	71	2	—	—	—			
Összesen...	599	598				1	474	114	27	16	9	3	11	—	4	81	32	6	5	587	12	—	—	—			
Államszámv. tanfolyam.																											
I. évfolyam	29	29					25	4	—	—	—	1	—	—	—	3	1	—	—	22	7	—	—	—			
Orvostudományi kar.																											
I. évfolyam	61	61					43	13	4	3	—	1	2	—	—	15	1	2	—	61	—	—	—	—			
II. „	56	56					45	9	3	2	—	1	—	—	1	8	1	2	—	56	—	—	—	—			
III. „	40	40					26	11	4	2	2	2	1	1	1	8	4	—	2	39	1	—	—	—			
IV. „	50	50					27	21	7	1	3	—	1	—	2	16	3	3	1	49	—	1	—	—			
V. „	68	68					36	26	5	4	9	—	1	—	1	22	6	4	—	67	—	—	—	1			
Összesen...	275	275					177	80	23	12	14	4	5	1	5	69	15	11	3	272	1	1	1	—			
Nőhallgatók.																											
I. évfolyam	3	3					2	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	3	—	—	—	—			
II. „	5	5					4	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	5	—	—	—	—			
III. „	2	2					2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—			
IV. „	5	5					2	3	2	—	1	—	—	—	—	1	1	1	—	4	—	1	—	—			
V. „	9	9					5	4	1	—	—	—	—	—	—	3	1	—	—	8	—	—	—	1			
Összesen nő...	24	24					15	8	5	1	1	—	—	—	—	5	2	2	—	22	—	1	1	—			
Bölcsészeti kar.																											
I. évfolyam	96	96					72	19	6	1	—	1	3	—	2	18	4	2	—	96	—	—	—	—			
II. „	61	60	1				44	11	8	1	—	—	1	—	2	11	3	2	—	58	3	—	—	—			
III. „	49	49					33	9	8	1	—	—	1	—	1	14	—	2	—	49	—	—	—	—			
IV. „	41	41					21	9	10	4	—	—	1	—	2	15	4	1	—	41	—	—	—	—			
Összesen...	247	246	1				170	48	32	7	—	1	6	—	7	58	11	7	—	244	3	—	—	—			
Nőhallgatók.																											
I. évfolyam	43	43					28	12	5	1	—	1	—	—	1	12	1	2	—	43	—	—	—	—			
II. „	15	14	1				12	2	1	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	15	—	—	—	—			
III. „	20	20					12	4	6	1	—	—	—	—	1	6	—	2	—	20	—	—	—	—			
IV. „	15	15					7	4	5	1	—	—	—	—	—	6	2	—	—	15	—	—	—	—			
Összesen nő...	93	92	1				59	22	17	4	—	1	—	—	2	25	3	5	—	93	—	—	—	—			
Tisza István tud.-eggy. mindössze...																											
1.307	1.305	1				1	986	259	87	35	23	9	24	1	16	225	62	24	8	1.280	25	1	1	—			
Erzsébet tud.-eggy., Pécs.																											
Ág. h. ev. hittud. kar.																											
I. évfolyam	30	28	2				15	10	1	1	—	4	1	—	—	9	4	—	—	30	—	—	—	—			
II. „	26	26					22	2	—	—	—	2	—	—	—	4	—	—	—	25	1	—	—	—			
III. „	29	29					18	8	1	1	—	4	—	1	2	7	3	—	1	29	—	—	—	—			
IV. „	30	28	2				21	6	—	—	—	2	—	—	—	6	1	—	—	30	—	—	—	—			
Összesen...	115	111	2	2			76	26	2	2	—	12	1	1	2	26	8	—	1	114	1	—	—	—			
Nőhallgatók.																											
I. évfolyam	2	2					1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—			
II. „	1	1					—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—			
III. „	3	3					2	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	3	—	—	—	—			
IV. „	1	1					—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—			
Összesen nő...	7	7					3	4	—	—	—	1	—	—	—	3	1	—	—	7	—	—	—	—			

(6.) A hallgatók anyanyelve, nyelvtudása és családi állapota évfolyamok és nem szerint.

Főiskola, tudománykar, évfolyam	A hallgatók összes száma	A hallgatók közül																		A hallgatók családi állapota					
		magyar anyanyelvű és																		Nőket v. hajadon	Nős v. férjes	Özvegy	Törv. elvált		
		magyar	német	tót	román	egyéb	csak anyanyelv- vén beszél	nyelven is beszél										idegen nyelven beszél							
								német	francia	angol	olasz	tót	román	horvát- szerb	egyéb	egy	kettő	három	nég v. több						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24		
(Erzsébet tud.-eggy., Pécs.)																									
Jog- és államtud. kar.																									
I. évfolyam	285	285					193	81	18	9	3	3	3	9	3	65	19	6	2	264	21				
II. "	182	181	1				119	58	15	13	3		3	2	2	38	16	6	2	169	13				
III. "	145	145					87	60	16	10				2	4	35	11	11	1	135	9		1		
IV. "	93	92	1				58	31	6	6	1	1	1	2	2	21	10	3		89	4				
Összesen...	705	703	2				457	230	55	38	7	4	9	17	9	159	56	26	5	657	47		1		
Államszám. tanfolyam.																									
I. évfolyam	7	7					4	2			1			2	1	1	1	1		5	2				
Orvostudományi kar.																									
I. évfolyam	73	73					49	25	4	1	1		1	2	1	15	7	2		73					
II. "	64	62				2	44	16	4	3			2	2	1	9	8	1		64					
III. "	55	55					30	21	2	1	2	2			1	21	4			55					
IV. "	56	55	1				26	28	4	2		1			1	22	7			54	2				
V. "	67	66	1				35	28	4	3	1	3	1	3		23	6		2	64	3				
Összesen...	315	311	2			2	184	118	18	10	4	6	4	7	4	90	32	3	2	310	5				
Nőhallgatók.																									
I. évfolyam	7	7					5	2								2				7					
II. "	8	8					8													8					
III. "	6	6					6													6					
IV. "	6	6					3	3	2							1	2			5	1				
V. "	6	6					2	3						1		4				5	1				
Összesen nő...	33	33					24	8	2					1		7	2			31	2				
Bölcsészeti kar.																									
I. évfolyam	50	49	1				26	22	7	2				1	2	15	6	1	1	45	4		1		
II. "	41	41					20	17	12		1			1		12	8	1		41					
III. "	31	31					17	10	6	3	1	1				9	3	2		28	2	1			
IV. "	37	35	2				11	20	13	2	1		1			12	11	1		37					
Összesen...	159	156	3				74	69	38	7	3	1	1	2	2	48	28	5	1	151	6	1	1		
Nőhallgatók.																									
I. évfolyam	19	18	1				8	10	4							6	4			17	1		1		
II. "	21	21					9	10	8					1		6	5	1		21					
III. "	18	18					10	7	4	2						5	1	2		17		1			
IV. "	21	20	1				6	13	9	2						5	8	1		21					
Összesen nő...	79	77	2				33	40	25	4				1		22	18	4		76	1	1	1		
Erzsébet tud.-eggy. mindössze...	1.301	1.288	9	2		2	795	445	113	57	15	23	15	29	18	324	125	35	9	1.237	61	1	2		
Ferenc József tud.-eggy., Szeged.																									
Jog- és államtud. kar.																									
I. évfolyam	325	325					233	78	30	17	3	4	8	6	2	49	34	6	3	313	11		1		
II. "	205	205					143	44	20	8	2	5	9	2	3	37	20	4	1	193	12				
III. "	198	197	1				138	48	8	4	3	1	8	3		45	12	2		187	10		1		
IV. "	123	122	1				83	34	8	3	1	3	8	1	3	24	9	5	1	116	7				
Összesen...	851	849	2				597	204	66	32	9	13	33	12	8	155	75	17	5	809	40		2		
Nőhallgatók.																									
I. évfolyam	1	1						1	1	1	1				1				1						
Államszám. tanfolyam.																									
I. évfolyam	18	18					16	1						1		2				16	2				
Nőhallgatók.																									
I. évfolyam	1	1					1														1				
Orvostudományi kar.																									
I. évfolyam	65	64	1				42	16	9	4	3		5		2	13	5	2	2	65					
II. "	67	64	2		1		31	24	6	2	1	3	8	6		20	9	4		67					
III. "	72	70	2				34	25	5	6	1	2	13	6	2	21	9	3	3	69	3				
IV. "	61	61					36	20	2	1			4	4		19	6			61					
V. "	62	61	1				36	20	3	2	1		7	2		18	4	3		60	2				
Összesen...	327	320	6		1		179	105	25	15	6	5	37	18	4	91	33	12	5	322	5				

(6.) A hallgatók anyanyelve, nyelvtudása és családi állapota évfolyamok és nem szerint.

Főiskola, tudománykar, évfolyam	A hallgatók összes száma	A h a l l g a t ó k k ö z ü l																		A hallgatók családi állapota			
									magyaranyanyelvű és														
		magyar	német	tót	román	egyéb	csak anyanyel- vén beszél	nyelven is beszél									idegen nyelven beszél			Nőtlen v. hajadon	Nős v. férjes	Üvegy	Törv. elvált
								német	francia	angol	olasz	tót	román	horvát- szarb.	egyéb	egy	kettő	három	nég y v. több				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
(Ferenc József tud.-egy., Szeged.)																							
Nőhallgatók.																							
I. évfolyam	10	9	1				2	7	5	2	1		1			1	4	1	1	10			
II. „	10	10					3	6	3				1	2		3	3	1		10			
III. „	11	11					4	7	1	1	1			1		5	1		1	11			
IV. „	6	6					3	3	1							2	1			6			
V. „	6	6					1	4	2	1	1		1			2	2	1		6			
Összesen nő...	43	42	1				13	27	12	4	3		3	3		13	11	3	2	43			
Bölcsészeti, nyelv- és tör- ténettud. kar.																							
I. évfolyam	79	75	4				40	34	16	4	1		2	1		17	13	5		76	3		
II. „	46	45	1				15	22	16	2	3	1	1		1	17	11	1	1	45	1		
III. „	32	32					15	12	9		2	2	2			9	6	2		32			
IV. „	29	29					10	17	12	1	4				1	9	4	6		28			1
Összesen ...	186	181	5				80	85	53	7	10	3	5	1	2	52	34	14	1	181	4		1
Nőhallgatók.																							
I. évfolyam	46	44	2				17	26	13	4			2	1		12	11	4		45	1		
II. „	28	28					9	14	11	1	2		1		1	10	8		1	28			
III. „	11	11					4	6	5				1			3	3	1		11			
IV. „	17	17					4	13	9	1	4				1	4	3	6		16			1
Összesen nő...	102	100	2				34	59	38	6	6		4	1	2	29	25	11	1	100	1		1
Mennyiségt. és természet- tudományi kar.																							
I. évfolyam	47	47					29	17	6							13	5			47			
II. „	22	22					15	7		1						6	1			22			
III. „	26	25	1				15	9	1					1		9	1			26			
IV. „	30	30					14	15	2	2			2	1	2	9	6	1		30			
Összesen ...	125	124	1				73	48	9	3			2	2	2	37	13	1		125			
Nőhallgatók.																							
I. évfolyam	29	29					16	13	3							10	3			29			
II. „	11	11					9	2								2				11			
III. „	10	9	1				6	3						1		2	1			10			
IV. „	10	10					7	3								3				10			
Összesen ...	60	59	1				38	21	3					1		17	4			60			
Gyógysz. tanfolyam.																							
I. évfolyam	38	38					23	12	1	1		1	3	1		10	5			36	1		1
II. „	40	39	1				18	16	4		1	1	5	5	1	11	8	2		37	1		2
Összesen ...	78	77	1				41	28	5	1	1	2	8	6	1	21	13	2		73	2		3
Nőhallgatók.																							
I. évfolyam	15	15					8	6	1					1		5	2			14			1
II. „	13	13					7	5	1					3		3	3			11			2
Összesen ...	28	28					15	11	2					4		8	5			25			3
Ferenc József tud.-egy. mindössze...	1.585	1.569	15	1			986	471	158	58	26	23	85	40	17	358	168	46	11	1.526	53		6
Tudományegyetemek együtt..	10.691	10.588	73	3	1	26	5.824	4.261	1.460	757	270	169	260	140	205	2.778	1.363	493	130	10.269	391	9	22
József-műegyetem, Budapest.																							
Vegyésmérnöki és egye- temes osztály.																							
I. évfolyam	11	10	1				6	5	3	2			1				1	3		11			
II. „	7	7					2	5	2	3				1		2		3		7			
III. „	16	16					3	13	5	3			1	1	1	6	5	1	1	15	1		
IV. „	15	15					3	12	1	2		1	1			7	5			15			
Összesen ...	49	48	1				14	35	11	10		1	3	2	1	15	11	7	1	48	1		

(6.) A hallgatók anyanyelve, nyelvtudása és családi állapota évfolyamok és nem szerint.

Főiskola, tudománykar, évfolyam	A hallgatók összes száma	A h a l l g a t ó k k ö z ü l																		A hallgatók családi állapota			
		magyar anyanyelvű és																					
		magyar anyanyelvű	német	tót	román	egyéb	csak anyanyelv- vén beszél	német	francia	angol	olasz	tót	román	horvát- szerb	egyéb	egy	kettő	három	négy v. több	Nőtlen v. hajadon	Nős v. férjes	Özvegy	Törv. elvált
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
(József-műegyetem, Budapest.)																							
Építészeti osztály.																							
I. évfolyam	58	57	1				35	21	5	9	1	1	2			10	7	5		56	2		
II. „	57	54	2			1	21	31	8	8	2		5		3	15	12	6		56	1		
III. „	53	53					26	25	7	5	1		4			15	9	3		52	1		
IV. „	54	53	1				21	32	8	3			1	1	1	20	10	2		53	1		
Összesen...	222	217	4			1	103	109	28	25	4	1	12	1	4	60	38	16		217	5		
Nőhallgatók.																							
II. évfolyam	1	1						1								1				1			
IV. „	1	1						1								1				1			
Összesen nő...	2	2						2								2				2			
Mérnöki osztály.																							
I. évfolyam	116	115				1	60	52	14	7	2		8		2	30	21	3	1	116			
II. „	130	128	1			1	58	59	20	7	1	2	14	2	1	42	21	6	1	129	1		
III. „	107	104	2			1	55	44	11	7		1	5	4	2	27	19	3		106	1		
IV. „	93	92	1				46	43	10	5		1	2		1	34	8	4		92	1		
Összesen...	446	439	4			3	219	198	55	26	3	4	29	6	6	133	69	16	2	443	3		
Gépészmérnöki osztály.																							
I. évfolyam	165	164	1				80	69	25	21	3	5	6	1	5	45	30	7	2	164	1		
II. „	155	150	4			1	62	84	21	13	5	1	7	5	1	53	23	10	2	155			
III. „	161	158	2			1	68	84	18	15	2	2	7	4	1	59	19	12		158	3		
IV. „	163	160	3				69	81	31	17	6	6	8	1	7	45	33	10	3	159	4		
Összesen...	644	632	10			2	279	318	95	66	16	14	28	11	14	202	105	39	7	636	8		
Közgazdasági osztály.																							
I. évfolyam	41	41					14	26	5	5	1		1	1		18	6	3		33	7	1	
II. „	7	7						7	4	4						2	2	3		4	2		1
Összesen...	48	48					14	33	9	9	1		1	1		20	8	6		37	9	1	1
Nőhallgatók.																							
I. évfolyam	1	1						1								1					1		
József-műegyetem mindössze...																							
Jogakadémiaiák.	1.409	1.384	19			6	629	693	198	136	24	20	73	21	25	430	231	84	10	1.381	26	1	1
Róm. kat., Eger.																							
I. évfolyam	69	69					56	9	1			1	5	1		10	2	1		64	5		
II. „	45	45					36	8	2	3		1				4	5			43	2		
III. „	36	36					25	8	2			3	2		2	6	4	1		34	2		
IV. „	38	38					26	10	2	1		1				10	2			33	5		
Összesen...	188	188					143	35	7	4		6	7	1	2	30	13	2		174	14		
Református, Kecskemét.																							
I. évfolyam	85	85					53	30	7	4			4	2	1	21	8	2	1	83	2		
II. „	90	90					59	30	7	1	1		2	2	2	18	12	1		77	11		2
III. „	80	80					42	35	11	6	1	1	3	4	5	19	14	3	2	67	13		
IV. „	97	97					64	29	7	8	2		6		4	16	13	2	2	90	6		1
Összesen...	352	352					218	124	32	19	4	1	15	8	12	74	47	8	5	317	32		3
Ág. h. ev., Miskolc.																							
I. évfolyam	71	71					44	21	9	3	2	2	4		1	18	4	4	1	67	4		
II. „	69	69					33	30	8	2		6	3			26	8	1	1	60	8	1	
III. „	66	66					40	22	5	4		4		2		17	7	2		59	7		
IV. „	66	66					34	30	5		1	4	1		1	23	8	1		60	6		
Összesen...	272	272					151	103	27	9	3	16	8	2	2	84	27	8	2	246	25	1	
Jogakadémiai állam- szám. tanfolyamok ..																							
I. évfolyam	20	20					14	6	2			1	1			3	2	1		14	6		
Nőhallgatók.																							
I. évfolyam	2	2					1	1								1				2			
Jogakadémiaiák mind- össze																							
832	832						526	268	68	32	7	24	31	11	16	191	89	19	7	751	77	1	3
Egyetemek és jogakadé- miák együtt...																							
12.932	12.804	92	3	1	32	6.979	5.222	1.726	925	301	213	364	172	246	3.399	1.633	596	147	12.401	494	11	26	

7. A hallgatók eltartó, illetve kereső foglalkozás szerint.

Főiskola, tudománykar	A hallgatók összes száma	A hallgatók száma, akiknek az eltartásáról teljesen a (az)									3-10. rovatok összesen	a 11. rovatban szereplő hallgatók közül keresettel bír	A hallgatók közül részben tartja el magát																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																												
		szülő	gyám vagy rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon			szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																					
																					szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon	szülő és rokon

1) A keresk. isk. tanárképzésben részesülő hallgatók nélkül.

(7.) A hallgatók eltartó, illetve kereső foglalkozás szerint.

Főiskola, tudománykar	A hallgatók összes száma	A hallgatók száma, akiknek az eltartásáról teljesen a (az)										3-10. rovatok összesen	a 11. rovatban szereplő hallgatók közül
-----------------------	--------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	------------------------	---

8. A hallgatók eltartó, illetve kereső foglalkozás szerint.

Főiskola, tudománykar	A hallgatók összes száma	A hallgatók közül															4-16. rovatok összesen
		teljesen maga tartja el magát															
		m i n t															
		vagyonából él	tanár	tanító	katonatiszt	lelkész	köztisztviselő	díjnok	magán-tisztviselő	irodai alkalmazott	háztartási, nevelő	katoná	egyéb állandó	egyéb nem állandó	ismeretlen		
																foglalkozásból	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
Tudományegyetemek.																	
Pázmány Péter tud.-egyet., Budapest.																	
Róm. kat. hittud. kar.																	
Férfi	123	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jog- és államtud. kar.																	
Férfi	1.924	9	1	3	2	5	39	15	19	5	22	6	3	—	2	122	
Államzámv. tanfolyam.																	
Férfi	219	—	—	—	—	—	72	19	1	1	—	1	5	—	—	99	
Nő	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Összesen ..	226	—	—	—	—	—	72	19	1	1	—	1	5	—	—	99	
Orvostudományi kar.																	
Férfi	1.174	7	—	—	—	—	2	1	3	2	18	21	17	3	2	69	
Nő	92	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	2	
Összesen ..	1.266	7	—	—	—	—	2	1	3	2	18	21	18	3	3	71	
Bölcsészeti kar.																	
Férfi	747	1	8	2	5	10	7	—	6	—	50	13	—	4	2	107	
Nő	763	—	6	1	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	4	14	
Összesen ..	1.510	1	14	3	5	10	7	—	6	1	52	13	—	4	6	121	
Gyógyyszerészeti tanfolyam.																	
Férfi	110	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	2	6	—	10	
Nő	68	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	3	
Összesen ..	178	1	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	3	7	—	13	
Pázmány Péter tud.-egyet. mindössze...	5.227	18	15	6	7	15	122	35	30	9	92	41	29	14	11	426	
Közgazdaságtud. kar, Budapest.																	
Egyetemes közgazd. és közgazg. szakcsoport.																	
Férfi	175	1	—	—	4	—	7	2	5	—	3	7	1	1	1	31	
Mezőgazdasági szakcsoport.																	
Férfi	201	—	4	1	—	—	8	—	8	—	—	12	2	1	—	36	
Nő	5	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Összesen ..	206	—	4	2	—	—	8	—	8	—	—	12	2	1	—	37	
Kereskedelmi szakcsoport. ¹⁾																	
Férfi	486	6	—	—	—	—	14	6	54	1	11	23	1	1	2	113	
Nő	79	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	1	—	5	
Összesen ..	565	6	—	—	—	—	14	6	56	1	13	23	1	2	2	118	
Felső keresk. isk. tanárképző.																	
Férfi	199	2	2	—	—	—	—	1	1	1	13	11	—	1	—	30	
Nő	97	—	2	—	—	—	—	—	2	1	—	—	1	—	—	6	
Összesen ..	296	2	4	—	—	—	—	1	3	2	13	11	1	1	—	36	
Keleti Intézet és revizori tanfolyam.																	
Férfi	28	—	—	—	—	—	1	—	18	—	—	—	2	—	—	21	
Nő	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Összesen ..	29	—	—	—	—	—	1	—	18	—	—	—	2	—	—	21	
Közgazdaságtudományi kar mindössze...	1.271	9	8	2	4	—	30	9	90	3	29	53	7	5	3	243	
Tisza István tud.-egyetem, Debrecen.																	
Ref. hittud. kar.																	
Férfi	152	1	—	—	—	—	1	—	1	—	7	—	—	2	7	18	
Nő	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Összesen ..	157	1	—	—	—	—	1	—	1	—	7	—	—	2	7	18	
Jog- és államtud. kar.																	
Férfi	599	—	—	1	1	5	13	4	3	6	5	12	7	—	—	57	
Államzámv. tanfolyam.																	
Férfi	29	—	—	1	—	—	5	—	—	—	—	—	1	—	—	7	
Orvostudományi kar.																	
Férfi	251	—	1	—	—	—	—	—	—	—	6	12	1	2	1	23	
Nő	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	
Összesen ..	275	—	1	—	—	—	—	—	—	—	6	12	2	2	1	24	
Bölcsészeti kar.																	
Férfi	154	2	5	—	—	1	—	1	—	—	3	6	—	1	1	18	
Nő	93	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—	3	
Összesen ..	247	2	5	—	—	1	1	1	—	—	5	6	—	1	1	21	
Tisza István tud.-egyetem mindössze	1.307	3	6	2	1	7	19	5	4	6	23	30	10	5	9	127	
Erzsébet tud.-egyetem, Pécs.																	
Ag. h. ev. hittud. kar.																	
Férfi	108	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Nő	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Összesen ..	115	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

¹⁾ A keresk. isk. tanárképzésben résztvevő hallgatók nélkül.

(8.) A hallgatók eltartó, illetve kereső foglalkozás szerint.

Főiskola, tudománykar	A hallgatók összes száma	A hallgatók közül															4-16. rovatok összesen	
		vagyonból él	teljesen maga tartja el magát											egyéb állandó	egyéb nem állandó	ismeretlen		
			m i n t															
			tanár	tanító	katonatiszt	lelkész	köztisztviselő	díjnok	magán-tisztviselő	irodai alkalmazott	háztartási, nevelő	katoná	foglalkozásból					
													14					15
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17		
(Erzsébet tud.-egyet., Pécs)																		
Jog- és államtud. kar.																		
Férfi	706	3	4	5	—	6	40	17	17	4	1	29	14	8	5	150		
Államszámv. tanfolyam.																		
Férfi	7	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	2	—	—	—	6		
Orvostudományi kar.																		
Férfi	282	2	—	1	1	—	1	—	2	—	8	22	5	1	4	45		
Nő	33	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Összesen ..	315	3	—	1	1	—	1	—	2	—	8	22	5	1	4	45		
Bölcsészeti kar.																		
Férfi	80	—	3	1	—	2	1	—	1	—	3	4	1	1	—	17		
Nő	79	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Összesen ..	159	—	3	1	—	2	1	—	1	—	3	4	1	1	—	17		
Erzsébet tud.-egyet. mindössze ..	1.301	7	7	7	1	8	46	17	20	4	13	57	21	10	9	220		
Ferenc József tud.-egyet., Szeged.																		
Jog- és államtud. kar.																		
Férfi	850	3	—	5	4	2	40	32	33	5	4	37	7	7	—	176		
Nő	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1		
Összesen ..	851	3	—	5	4	2	40	32	33	5	4	37	8	7	—	177		
Államszámv. tanfolyam.																		
Férfi	17	—	—	—	—	—	6	1	1	—	—	1	—	—	—	9		
Nő	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1		
Összesen ..	18	—	—	—	—	—	6	2	1	—	—	1	—	—	—	10		
Orvostudományi kar.																		
Férfi	284	4	—	—	—	—	2	—	1	—	10	14	1	—	—	28		
Nő	43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1		
Összesen ..	327	4	—	—	—	—	2	—	1	—	11	14	1	—	—	29		
Bölcsészeti, nyelv- és történettud. kar.																		
Férfi	84	—	5	—	—	1	3	—	—	—	5	1	—	—	3	18		
Nő	102	1	1	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	4		
Összesen ..	186	1	6	1	—	1	3	—	—	—	7	1	—	—	3	22		
Mennyiség- és természettud. kar.																		
Férfi	65	—	—	—	—	—	3	—	—	—	5	3	—	—	—	11		
Nő	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1		
Összesen ..	125	—	—	—	—	—	3	—	—	—	5	3	—	—	1	12		
Gyógyszerészeti tanfolyam.																		
Férfi	50	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	7	—	8		
Nő	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1		
Összesen ..	78	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	8	—	9		
Ferenc József tud.-egyet. mindössze ..	1.585	8	6	6	4	3	54	34	35	6	27	56	9	15	4	259		
Tudományegyetemek együtt ..	10.691	45	42	23	17	33	271	100	179	28	184	237	76	49	36	1.275		
József-műegyetem, Budapest.																		
Vegyipari és egyetemes osztály.																		
Férfi	49	—	—	—	4	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1	7		
Építészeti osztály.																		
Férfi	220	1	—	—	—	—	3	—	—	1	2	9	—	—	2	17		
Nő	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Összesen ..	222	1	—	—	—	—	3	—	—	1	2	9	—	—	2	17		
Mérnöki osztály.																		
Férfi	446	—	—	—	1	—	—	—	—	2	5	10	3	4	1	32		
Gépipari osztály.																		
Férfi	644	—	—	—	24	—	—	1	1	—	20	16	—	—	—	62		
Közgazdasági osztály.																		
Férfi	47	—	9	—	—	—	6	—	3	3	—	—	3	—	1	25		
Nő	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1		
Összesen ..	48	—	10	—	—	—	6	—	3	3	—	—	3	—	1	26		
József-műegyetem mindössze ..	1.409	1	10	—	29	—	10	1	4	6	27	42	6	4	5	144		
Jogakadémia.																		
Róm. kat., Eger.																		
Férfi	188	2	—	—	—	—	12	6	6	1	3	6	2	—	—	36		
Reform., Kecskemét.																		
Férfi	352	—	—	3	—	1	37	7	12	3	4	5	4	4	—	80		
Ág. h. ev., Miskolc.																		
Férfi	272	—	—	1	3	3	20	1	7	1	1	—	3	—	1	41		
Jogakadémiai államszámv. tanfolyamok.																		
Férfi	18	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	7		
Nő	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Összesen ..	20	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	7		
Jogakadémia mindössze ..	832	2	—	4	3	4	76	14	25	5	8	11	9	4	1	164		
Egyetemek és jogakadémia együtt ..	12.932	48	52	27	49	37	357	115	208	39	219	290	91	57	42	1.593		

9. A hallgatók szüleinek foglal-

Főiskola, tudománykar, évfolyam	A hallgatók összes száma	A hallgatók megoszlása szülei foglalkozása szerint																					Folyószám
		Nagybirtokos, nagybirtokos	Középbirtokos, középirtokos	Kisbirtokos, kisbirtokos	Kisbirtokos-napszám (kisbirtokos-napszám)	Egyéb östermetelő (feles, majeros, kertész, halász)	Gazdasági tisztviselő	Egyéb gazdasági segédszemély (gazdasági család)	Földművelési napszám	Östermetelés összesen	Nagyiparos, bányá-nagyvállalkozó	Kisiparos (uradalmi iparos), bányá-kisvállalkozó	Ipari vagy bányászati tisztviselő	Egyéb ipari vagy bányászati segédszemély (olomunka, segéd, munkás stb.)	Ipari vagy bányászati napszám	Ipar és bányászat összesen	Nagykereskedő	Kiskereskedő	Kereskedelmi tisztviselő	Egyéb kereskedelmi segédszemély (állítást, segéd, szolga stb.)	Kereskedelmi napszám	Kereskedelem összesen	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
Tudományegyetemek.																							
<i>Hittudományi kar.</i>																							
I. évfolyam	114	—	2	24	—	—	—	—	—	33	—	17	2	7	1	27	—	—	—	—	—	—	2
II. "	97	—	—	21	—	—	—	—	—	26	—	9	—	—	—	11	—	—	—	—	—	—	2
III. "	84	—	2	17	—	—	—	—	—	25	—	4	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	3
IV. "	88	—	—	21	—	—	—	—	—	24	—	10	—	—	—	24	—	—	—	—	—	—	4
V. "	12	—	1	1	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
Összesen	395	—	5	84	—	—	—	—	—	112	—	49	2	10	2	71	—	—	—	—	—	—	18
<i>Jog- és államtud. kar.</i>																							
I. évfolyam	1.407	9	43	93	7	1	26	6	16	201	6	126	45	22	1	199	9	90	55	9	163	7	8
II. "	1.011	4	24	58	6	1	17	3	7	120	6	80	27	23	1	142	2	53	58	5	118	8	8
III. "	908	3	21	56	2	3	19	2	6	112	6	76	23	26	—	131	6	43	42	1	91	9	9
IV. "	753	11	13	60	2	—	9	3	6	104	2	62	15	17	—	96	4	28	38	3	73	10	10
Összesen	4.079	27	101	267	17	5	71	14	35	537	20	344	110	93	1	568	20	214	193	18	445	11	11
<i>Állam- és jogtud. tanfolyam.</i>																							
I. évfolyam	280	1	4	8	—	2	—	—	—	18	1	31	6	25	—	63	3	6	7	—	16	12	12
<i>Orvostudományi kar.</i>																							
I. évfolyam	388	1	3	24	4	1	8	1	1	43	3	39	11	22	1	76	1	27	20	2	50	14	14
II. "	470	1	4	36	2	2	3	2	1	51	5	56	20	17	—	93	2	32	24	2	60	15	15
III. "	453	—	4	30	1	1	4	—	—	44	5	47	23	12	—	87	2	34	21	1	59	16	16
IV. "	414	—	5	37	2	1	7	3	4	59	3	40	15	10	1	69	3	27	13	3	46	17	17
V. "	452	1	7	44	1	1	5	7	—	67	1	51	7	11	1	71	1	24	27	4	56	18	18
Összesen	2.183	3	23	171	10	6	23	11	17	264	12	233	76	72	3	396	9	144	105	12	271	19	19
<i>Bölcsészeti kar.</i>																							
I. évfolyam	706	1	3	34	1	2	6	3	5	55	6	60	27	18	1	122	5	35	31	2	73	20	20
II. "	579	2	2	27	4	3	6	—	4	48	1	53	27	14	2	97	1	24	22	3	50	21	21
III. "	485	1	1	20	1	1	1	1	6	32	4	39	17	18	1	79	1	12	24	4	41	22	22
IV. "	457	1	1	13	3	3	11	2	7	41	3	37	12	11	1	64	1	19	18	5	43	23	23
Összesen	2.227	5	7	94	9	9	24	6	22	176	14	189	93	61	5	362	8	90	95	14	207	24	24
<i>Gyógyszerészeti tanfolyam.</i>																							
I. évfolyam	1.098	2	5	19	1	4	13	1	1	46	4	55	46	16	—	121	7	59	64	4	134	25	25
II. "	119	—	6	9	—	—	—	—	—	13	1	6	6	1	—	16	—	—	—	—	15	15	15
Összesen	1.217	2	11	15	—	—	—	—	—	32	2	11	13	3	—	29	1	15	12	1	29	27	27
<i>Nőhallgatók</i>																							
Tudományegyetem, Budapest ¹⁾	5.227	31	58	271	10	18	57	12	22	479	23	404	213	166	5	811	26	190	248	29	1	494	28
" Debrecen	1.307	3	37	138	2	5	18	5	10	227	5	130	14	21	3	173	3	95	56	6	160	29	29
" Pécs	1.301	2	24	79	23	1	31	12	15	187	7	151	35	33	3	229	6	86	55	8	155	30	30
" Szeged	1.585	—	32	151	7	3	22	6	25	246	16	172	44	44	—	276	6	108	59	4	177	31	31
Tudományegyetemek mind-össze.	9.420	36	151	639	2	27	128	35	81	1.139	51	857	306	264	11	1.489	41	479	418	47	1	986	
<i>Közgazd.-tud. kar, Budapest.</i>																							
I. évfolyam	471	6	9	28	—	2	12	3	2	62	2	54	26	17	—	99	6	30	31	1	68	32	32
II. "	331	7	12	12	1	—	7	1	1	41	5	30	16	10	—	61	3	31	17	2	53	33	33
III. "	244	3	9	11	1	—	12	2	1	39	3	24	8	7	—	42	1	21	8	—	30	34	34
IV. "	225	5	4	11	1	—	5	3	3	32	2	23	9	8	—	42	1	11	5	1	18	35	35
Összesen	1.271	21	34	62	3	2	36	9	7	174	12	131	59	42	—	244	11	93	61	4	169	36	36
<i>Nőhallgatók</i>																							
József műegyetem, Budapest.	184	—	3	—	—	—	4	—	—	7	—	7	13	6	—	26	2	13	13	1	29	36	36
I. évfolyam	391	1	5	11	—	2	5	—	1	25	11	47	38	17	1	114	2	9	27	1	39	37	37
II. "	356	—	4	2	—	—	5	—	1	12	8	42	35	12	—	97	—	17	18	2	37	38	38
III. "	337	1	5	4	2	1	4	1	1	19	4	46	25	15	—	90	2	14	14	—	30	39	39
IV. "	325	—	3	10	—	1	2	1	1	18	8	39	29	14	—	90	2	12	12	1	27	40	40
Összesen	1.409	2	17	27	2	4	16	2	4	74	31	174	127	58	1	391	6	52	71	4	133	41	41
<i>Nőhallgatók</i>																							
Jogakadémia, I. évfolyam	225	—	7	13	—	3	5	4	1	33	3	19	11	3	1	36	—	17	7	2	26	42	42
II. "	204	2	8	14	2	3	3	2	—	34	6	19	3	—	—	28	—	12	11	1	24	43	43
III. "	182	1	6	8	—	1	—	—	1	17	—	12	4	4	1	21	1	7	4	—	12	44	44
IV. "	201	—	5	12	3	1	2	3	—	26	2	23	2	3	1	31	1	10	4	—	15	45	45
Összesen	812	3	26	47	5	8	10	9	2	110	10	73	20	10	3	116	2	46	26	3	77	17	17
<i>Jogakadémiai államszámv. tanfolyamok</i>																							
I. évfolyam	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4	—	—	6	—	1	1	—	2	46	46
II. "	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	47	47
Egyetemek és jogakadémiaik együttesen	12.932	62	228	775	52	41	190	55	94	1.497	104	1.336	516	375	15	2.246	60	671	577	58	1	1.367	

1) A közgazdaságtudományi kar nélkül.

kozása évfolyamok szerint.

A hallgatók megoszlása szülei foglalkozása szerint																						
Folyószám	Közlekedési nagyvállalkozó	Közlekedési kisvállalkozó	Közlekedési (vaukt. posta, hajó- zás stb.) tisztviselő	Egyéb közlekedési segédszemély (állítást, segéd, szolga stb.)	Közlekedési napszám	Közlekedés összesen	Közlekedési, közhivatalnál alkalmazott díjnok	Pap, tanár, tanító	Másféle értelmiség (orvos, ügy- véd, mérnök stb.) és ilyenek- nél alkalmazott segéd, írnok	Közhivatalban alkalmazott, vagy másféle értelmiségi al- lított vagy szolga	Katonatiszt	Katonatiszt	Közalkalmazottak és szabad- foglalkozásuk összesen	Nyugdíjas köztisztviselő (pap, tanár, tanító is)	Egyéb nyugdíjas tisztviselő (ősterm. ipar, keresk. stb. körében)	Nyugdíjas állított, szolga vagy munkás	Nyugdíjasok összesen	Tőke, járadékos, háztulajdonos	Különböző vagy közelebből meg nem nevezett napszám	Házcsalád	Egyéb és ismeretlen foglalkozású	Egyéb foglalkozásúak összesen
25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47
1	—	—	3	4	—	7	8	27	2	1	1	1	40	2	1	—	3	1	—	—	1	2
2	—	—	5	1	—	6	—	25	1	6	—	—	32	6	3	—	12	—	—	—	1	2
3	—	—	5	3	—	8	8	17	3	1	—	—	30	4	—	2	7	1	—	—	1	2
4	—	—	4	1	—	5	8	15	—	—	—	—	18	6	1	—	9	—	—	—	—	3
5	—	1	4	—	—	2	—	2	—	2	—	—	4	—	1	—	1	2	—	1	1	4
6	—	1	18	9	—	28	19	86	6	10	1	2	124	18	7	7	32	4	1	1	4	10
7	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	3	2	—	—	2	—	—	—	—	—
8	—	1	81	25	—	107	211	130	114	17	8	9	489	121	58	48	225	18	2	1	2	23
9	—	69	22	—	—	91	183	88	98	12	4	2	367	105	41	15	161	10	1	—	1	13
10	—	1	61	15	—	77	161	78	90	5	6	6	344	93	32	20	145	5	1	—	2	8
11	—	2	42	9	—	53	122	65	64	9	7	3	270	98	30	15	143	12	—	—	2	14
12	—	4	253	71	—	328	657	359	366	43	25	20	1.470	417	161	96	674	45	4	1	7	57
13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—
14	—	1	16	11	—	28	41	19	9	6	—	1	76	33	20	13	66	9	—	1	3	13
15	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	2	1	1	4	—	—	—	—	—
16	—	2	16	8	—	24	35	47	47	4	3	4	140	22	14	13	49	5	—	—	1	6
17	—	1	25	9	—	36	58	53	38	5	4	3	161	33	24	13	70	3	—	—	2	5
18	—	—	24	10	—	35	47	51	50	3	2	1	154	34	16	13	63	5	1	—	5	11
19	—	—	21	4	—	25	32	43	50	4	3	1	133	41	22	9	72	5	1	—	4	10
20	—	—	20	7	—	27	38	37	61	2	1	—	139	49	17	17	83	6	—	—	3	9
21	—	3	106	38	—	147	210	231	246	18	13	9	737	179	93	65	337	24	2	—	15	41
22	—	2	12	—	—	14	20	20	28	1	4	—	73	16	8	5	29	—	—	—	3	3
23	—	1	42	10	—	53	73	123	46	7	4	6	259	77	36	22	135	4	1	—	4	9
24	—	—	35	7	1	43	84	105	40	4	8	2	223	73	29	12	114	1	—	—	3	4
25	—	—	35	14	—	49	56	85	34	4	7	2	188	55	20	13	88	4	1	1	2	8
26	—	—	28	1	—	29	72	77	29	3	2	5	188	55	22	11	88	1	1	—	2	4
27	—	1	140	32	1	174	265	390	149	18	21	15	858	260	107	58	425	10	3	1	11	25
28	—	1	79	8	—	88	160	202	84	4	15	3	468	153	00	17	230	4	—	—	5	9
29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
30	—	1	3	—	—	3	8	3	49	—	—	—	60	7	4	—	11	1	—	—	1	7
31	—	—	—	—	—	3	12	4	39	—	1	—	56	10	12	3	25	0	—	—	1	1
32	—	1	5	—	—	6	20	7	88	—	1	—	116	17	16	3	36	7	—	—	1	8
33	—	—	2	—	—	2	10	2	27	—	—	—	40	10	9	1	20	3	—	—	—	—
34	—	7	304	82	—	393	758	617	549	54	47	19	2.044	579	227	123	934	43	3	2	24	72
35	—	1	59	23	—	83	134	195	90	19	4	16	458	109	41	30	180	18	4	—	4	26
36	—	2	89	33	1	125	142	136	96	11	3	4	392	93	63	29	185	14	3	2	9	28
37	—	1	86	23	—	110	178	144	129	11	7	8	477	143	73	55	271	24	—	—	4	23
38	—	11	538	161	1	711	1.212	1.092	864	95	61	47	3.371	924	404	242	1.570	99	10	4	41	154
39	—	1	33	11	—	45	34	34	33	10	1	1	113	46	21	10	77	5	1	—	1	7
40	—	2	19	8	—	29	32	23	21	2	1	1	85	30	12	14	56	4	—	—	2	6
41	—	—	16	5	—	21	24	24	8	4	1	4	65	16	14	8	38	6	—	—	3	9
42	—	2	12	3	—	17	27	27	12	2	3	1	72	24	12	6	42	1	—	—	1	2
43	—	5	80	27	—	112	117	113	74	18	6	7	335	116	59	38	213	16	1	—	7	24
44	—	1	14	—	—	15	22	25	12	3	2	4	68	20	11	4	35	4	—	—	—	4
45	—	—	30	6	—	36	37	34	19	2	7	—	99	52	13	7	72	3	—	—	3	6
46	—	—	30	8	—	38	48	29	23	6	4	—	110	35	19	2	56	4	—	—	2	6
47	—	—	23	4	—	32	43	34	27	3	—	1	108	23	17	9	54	—	—	—	4	4
48	—	—	25	6	—	31	35	33	32	2	2	1	105	30	15	6	51	—	—	—	3	3
49	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
51	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
53	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
54	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
57	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
59	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
61	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
62	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
63	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
64	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
66	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
67	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
68	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
69	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
71	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
72	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
73	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
74	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
76	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
77	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
78	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
79	—	—	—																			

10. A hallgatók szüleinek

Főiskola, tudománykar, vallás	A hallgatók megoszlása szülei foglalkozása szerint																							Folyószám
	A hallgatók összes száma	Nagybirtokos, nagybirtokos	Középbirtokos, középbirtokos	Kisbirtokos, kisbirtokos	Kisbirtokos-napszámos (kisbirtokos-napszámos)	Egyéb őstermelő (feles, majortos, kertész, halász)	Gazdasági tisztviselő	Egyéb gazdasági segédszemély (gazdasági cseléd)	Földművelési napszámos	Őstermelés összesen	Nagyiparos, bányanagyvállalkozó	Kisiparos (uradalom iparos), bányakészítők	Ipari vagy bányászati tisztviselő	Egyéb ipari vagy bányászati segédszemély (előmunkás, segéd, munkás stb.)	Ipari vagy bányászati napszámos	Ipar és bányászat összesen	Nagykereskedő	Kiskereskedő	Kereskedelmi tisztviselő	Egyéb kereskedelmi segédszemély (áltiszt, segéd, szolgá stb.)	Kereskedelmi napszámos	Kereskedelem összesen		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	
Tudományegyetemek.																								
<i>Hittudományi kar.</i>																								
Római katolikus	113	—	1	30	1	4	1	3	—	40	—	16	2	2	1	21	—	3	1	—	—	4	1	
Református	156	—	3	38	—	1	—	—	3	45	1	18	1	—	—	22	—	3	3	—	—	8	2	
Ágostai hitv. evangélikus	116	—	1	10	5	—	1	1	3	27	—	14	5	—	6	27	—	4	2	—	—	6	3	
Egyéb	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	4	
Összesen...	395	5	84	6	5	2	4	6	112	2	49	8	10	2	71	10	6	2	—	—	18	5		
<i>Jog- és államtud. kar.</i>																								
Római katolikus	2.478	19	51	150	10	4	48	12	22	316	13	234	58	68	1	374	8	72	92	14	—	186	6	
Református	772	4	33	74	4	—	16	1	10	142	4	54	9	10	—	77	1	26	34	1	—	62	6	
Ágostai hitv. evangélikus	300	3	5	25	2	1	—	—	—	39	2	22	17	10	—	51	8	9	—	—	—	17	7	
Israelita	433	1	9	9	—	—	3	1	—	23	1	30	23	3	—	57	9	103	58	3	—	173	8	
Egyéb	96	—	3	9	1	—	—	—	—	17	—	4	3	—	—	9	2	5	—	—	—	7	9	
Összesen...	4.079	27	101	267	17	5	71	14	35	537	20	344	110	93	1	568	20	214	193	18	—	445	10	
<i>Államsgazd. tanfolyam.</i>																								
Római katolikus	195	1	2	3	—	1	2	—	—	9	1	23	5	21	—	50	3	3	6	—	—	12	10	
Református	55	—	2	5	—	1	—	—	—	8	—	6	1	—	—	9	—	2	1	—	—	3	11	
Ágostai hitv. evangélikus	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—	1	—	—	—	1	12	
Israelita	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	
Egyéb	4	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	
Összesen...	280	1	4	8	2	2	1	18	1	31	6	25	6	23	—	63	3	6	7	—	—	16	15	
<i>Orvostudományi kar.</i>																								
Római katolikus	1.232	2	12	94	8	3	17	6	8	150	5	188	46	53	2	244	3	55	52	7	—	117	15	
Református	440	—	7	55	—	2	2	1	7	74	3	37	7	10	1	58	4	13	17	—	—	34	16	
Ágostai hitv. evangélikus	174	—	12	1	—	—	3	—	1	17	3	21	8	3	—	35	—	7	10	—	—	17	17	
Israelita	273	1	4	4	—	—	1	1	—	11	1	28	10	2	—	41	2	68	26	5	—	101	18	
Egyéb	64	—	6	1	1	—	3	1	—	12	—	9	5	4	—	18	—	1	—	—	—	2	19	
Összesen...	2.183	3	23	171	10	6	23	11	17	264	12	233	76	72	3	396	9	144	105	12	1	271	20	
<i>Bölcsészeti kar.</i>																								
Római katolikus	1.324	3	2	60	7	8	17	4	9	110	6	118	61	46	1	232	4	29	39	7	—	79	20	
Református	431	—	3	27	2	—	3	2	11	48	2	35	9	5	3	54	—	8	19	3	—	30	21	
Ágostai hitv. evangélikus	209	—	6	—	—	—	—	—	2	10	3	15	10	5	1	34	—	6	8	1	—	15	22	
Israelita	210	1	1	—	—	—	1	—	—	4	3	17	11	4	—	35	4	44	28	2	—	78	23	
Egyéb	53	1	1	1	—	—	—	—	—	4	—	4	2	1	—	7	—	3	1	1	—	5	24	
Összesen...	2.227	5	7	94	9	9	24	6	22	176	14	189	93	61	5	362	8	90	95	14	—	207	25	
<i>Gyógyszerészeti tanfolyam.</i>																								
Római katolikus	144	—	4	8	—	—	6	—	—	18	1	9	6	2	—	18	—	8	9	1	—	18	25	
Református	50	—	4	5	—	—	—	—	—	9	1	—	3	1	—	5	—	1	—	—	—	1	26	
Ágostai hitv. evangélikus	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27	
Israelita	34	1	1	—	—	—	—	—	—	2	—	2	1	—	—	3	1	6	2	—	—	9	28	
Egyéb	11	—	2	1	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	29	
Összesen...	256	11	15	—	6	—	32	2	11	13	3	29	1	15	12	1	—	—	—	—	—	29	29	
Tudományegyetemek mind-össze...	9.420	36	151	639	42	27	128	35	81	1.139	51	857	306	264	11	1.489	41	479	418	47	1	986	30	
<i>Közgazdaságtud. kar., Bpest.</i>																								
Római katolikus	736	16	14	34	3	—	19	8	5	99	7	80	24	33	—	144	3	35	27	3	—	68	30	
Református	205	2	11	19	—	—	8	—	1	41	1	17	5	4	—	27	1	9	7	1	—	18	31	
Ágostai hitv. evangélikus	113	4	6	—	1	4	—	—	—	16	1	13	6	4	—	24	1	5	3	—	—	9	32	
Israelita	189	3	5	—	—	—	5	1	—	14	3	19	23	—	—	45	6	43	23	—	—	72	33	
Egyéb	28	—	3	—	1	—	—	—	—	4	—	2	1	—	—	4	—	1	—	—	—	2	34	
Összesen...	1.271	21	34	62	3	2	36	9	7	174	12	131	59	42	—	244	11	93	61	4	—	169	35	
<i>József-műegyetem, Budapest.</i>																								
Római katolikus	860	1	7	15	2	1	14	1	1	42	18	116	73	47	1	255	2	27	40	1	—	70	35	
Református	220	—	8	9	—	1	1	1	2	22	5	21	11	5	—	42	1	5	6	—	—	12	36	
Ágostai hitv. evangélikus	162	—	3	—	—	—	—	—	—	5	3	19	28	4	—	54	1	1	4	—	—	6	37	
Israelita	137	1	—	—	—	1	—	—	—	3	5	16	14	1	—	36	2	18	20	3	—	43	38	
Egyéb	30	—	2	—	—	—	—	—	—	2	—	2	1	—	—	4	—	1	1	—	—	2	39	
Összesen...	1.409	2	17	27	2	4	16	2	4	74	31	174	127	58	1	391	6	52	71	4	—	133	40	
<i>Jogakadémiák.</i>																								

11. A hallgatók szüleinek foglalkozása szerint

Főiskola, tudománykar, szociális viszony ¹⁾		A hallgatók összes száma	A hallgatók megoszlása szülei foglalkozása szerint																							Folyószám
			Nagybirtokos nagybirtó	Középirtokos középirtó	Kisbirtokos, kisirtó	Kisbirtokos-nagybirtokos (Kisbirtokos-nagybirtokos)	Egyéb őstermelő (felas, majeros, kertész, halász)	Gazdasági tisztviselő	Egyéb gazdasági segéd személy (szakszerű cseléd)	Földművelési napszáma	Őstermelés összesen	Nagyiparos, bányá-nagyvállalkozó	Kisiparos (utadalmi iparos), bányá-kisvállalkozó	Ipari vagy bányászati tisztviselő	Egyéb ipari vagy bányászati segéd személy (előmunkás, segéd, munkás stb.)	Ipari vagy bányászati napszáma	Ipar és bányászat összesen	Nagykereskedő	Kiskereskedő	Kereskedelmi tisztviselő	Egyéb kereskedelmi segéd személy (albizt, segéd, szolga stb.)	Kereskedelmi napszáma	Kereskedelem összesen			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24			
Tudományegyetemek.																										
Hittudományi kar.																										
Internátusban, ill. laktanyában	A	64	—	1	19	—	—	1	—	—	24	—	8	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1		
Nem internátusban	B	189	—	—	37	4	—	—	3	3	49	—	26	—	—	36	—	6	1	—	—	—	—	8		
Összesen...		253	—	—	76	4	—	—	4	6	73	—	34	—	—	70	—	7	1	—	—	—	—	9		
Jog- és államtud. kar.																										
Internátusban, ill. laktanyában	A	267	1	13	18	—	—	10	—	—	43	—	7	3	—	11	—	10	7	2	—	—	—	19		
Nem internátusban	B	413	—	—	36	4	—	—	1	12	64	—	43	—	—	55	—	8	9	1	—	—	—	10		
Összesen...		680	—	—	54	4	—	—	11	12	107	—	50	3	—	66	—	18	16	3	—	—	—	29		
Állam- és jogtud. tanfolyam.																										
Internátusban, ill. laktanyában	A	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Nem internátusban	B	238	1	4	6	—	—	—	—	—	15	—	30	5	—	57	3	5	6	—	—	—	—	10		
Összesen...		240	—	4	6	—	—	—	—	—	15	—	30	5	—	57	3	5	6	—	—	—	—	10		
Orvostudományi kar.																										
Internátusban, ill. laktanyában	A	154	—	2	14	—	—	—	—	—	24	—	10	8	—	23	—	10	10	—	—	—	—	13		
Nem internátusban	B	475	—	—	57	—	—	—	—	—	89	—	61	14	—	92	—	16	15	—	—	—	—	33		
Összesen...		629	—	—	71	—	—	—	—	—	113	—	71	22	—	115	—	26	25	—	—	—	—	46		
Bölcsészeti kar.																										
Internátusban, ill. laktanyában	A	238	—	2	18	—	—	—	—	—	30	—	17	8	—	30	2	5	4	—	—	—	—	12		
Nem internátusban	B	508	—	—	41	—	—	—	—	—	80	—	55	14	—	91	—	13	7	—	—	—	—	22		
Összesen...		746	—	—	59	—	—	—	—	—	110	—	72	22	—	121	—	18	11	—	—	—	—	34		
Gyógyászati tanfolyam.																										
Internátusban, ill. laktanyában	A	26	—	—	3	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Nem internátusban	B	107	—	10	5	—	—	—	—	—	15	—	6	—	—	10	1	8	3	—	—	—	—	12		
Összesen...		133	—	10	5	—	—	—	—	—	19	—	6	—	—	10	1	8	3	—	—	—	—	12		
Tudományegyetemek mind-össze...																										
Közgazdaságtud. kar, Bpest.		9.420	36	151	639	42	27	128	35	81	1.139	51	857	306	264	11	1.489	41	479	418	47	1	986			
Internátusban, ill. laktanyában	A	65	—	4	1	—	—	—	—	—	15	—	4	1	—	—	7	1	8	3	—	—	—	13		
Nem internátusban	B	248	—	3	25	—	—	—	—	—	46	—	26	1	—	33	—	11	7	—	—	—	—	18		
Összesen...		313	—	7	26	—	—	—	—	—	61	—	30	2	—	48	—	12	10	—	—	—	—	31		
József-műegyetem, Budapest.																										
Internátusban, ill. laktanyában	A	89	—	6	3	—	—	—	—	—	11	—	7	12	—	—	24	—	4	5	—	—	—	9		
Nem internátusban	B	264	—	—	12	—	—	—	—	—	22	—	38	16	—	67	—	8	9	—	—	—	—	17		
Összesen...		353	—	6	15	—	—	—	—	—	33	—	45	28	—	91	—	12	14	—	—	—	—	26		
Jogakadémia.																										
Internátusban, ill. laktanyában	A	12	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Nem internátusban	B	23	—	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Összesen...		35	—	1	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Jogakadémiai államszámv. tanfolyamok.																										
Internátusban, ill. laktanyában	A	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Nem internátusban	B	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Összesen...		20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Egyetemek és jogakadémiaik együtt...		12.932	62	228	775	52	41	190	55	94	1.497	104	1.236	516	375	15	2.246	60	671	577	58	1	1.367			

¹⁾ A szociális viszonyt jelző A) és B) csoportra vonatkozólag lásd a 8. oldalon levő jegyzetet.

kozása szociális viszony szerint.

Folyószám		A hallgatók megoszlása szülei foglalkozása szerint																				
		Közelkedési nagyvállalkozó	Közelkedési klavállalkozó	Közelkedési (vasút, posta, hajó- za sth.) tisztviselő	Egyéb közlekedési segédszemély (alldaszt, segéd, szolga sth.)	Közelkedési napszámos	Közelkedés összesen	Köztisztviselő, közhivatalnál alkalmazott állnok	Pap, tanár, tanító	Másféle értelmiségi (orvos, ügy- véd, mérnök sth.) és fizetnek- nél alkalmazott segéd, írnök	Közhivatalban alkalmazott vagy másféle értelmiségi al- lást vagy szolga	Katonabízt	Katonaallást	Közelkalmazottak és szabad- foglalkozásnak összesen	Nyugdíjas köztisztviselő (pap, tanár, tanító is)	Egyéb nyugdíjas tisztviselő (ősterm., ipar, keresk. stb. körében)	Nyugdíjas alldaszt, szolga vagy munkás	Nyugdíjasok összesen	Törlés, járadékos, háztulajdonos	Különböző vagy közlekedési meg nem nevezett napszámos	Házieselő	Egyéb és ismeretlen foglalkozású
25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47
1	—	—	4	—	6	6	9	—	—	—	1	1	19	1	1	—	2	1	—	—	—	1
2	—	1	10	—	16	4	45	—	—	—	—	1	59	—	—	—	15	—	—	—	—	6
3	—	—	1	—	1	4	3	—	—	—	—	—	8	—	—	—	3	1	—	—	—	1
4	—	—	3	—	5	5	29	—	—	—	—	—	38	—	—	—	12	1	—	—	—	2
5	—	1	18	9	—	28	19	86	6	10	1	2	124	18	7	7	32	4	—	—	—	10
6	—	—	7	—	9	68	37	41	—	1	1	2	150	22	9	4	35	—	—	—	—	—
7	—	—	27	11	38	65	76	9	—	5	—	9	161	37	20	17	74	1	—	—	—	2
8	—	4	133	24	161	384	138	258	20	22	4	4	826	244	83	26	353	37	—	—	4	14
9	—	—	86	34	120	140	108	68	17	2	2	8	833	114	49	49	212	7	3	1	3	41
10	—	4	253	71	328	657	359	366	43	25	20	1.470	417	161	96	674	45	4	1	7	57	
11	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	—	1	15	7	23	36	18	5	5	—	—	—	64	28	15	12	55	8	—	1	1	10
14	—	—	1	4	5	3	4	—	—	—	—	1	8	5	4	1	10	1	—	2	3	13
15	—	1	16	11	28	47	64	16	8	2	6	1	143	36	16	28	80	4	—	—	4	9
16	—	—	33	6	39	87	73	166	1	4	—	2	331	66	29	3	98	8	—	—	2	20
17	—	2	51	21	74	63	79	46	9	5	2	194	67	40	33	140	10	1	—	9	10	16
18	—	3	106	38	147	210	231	246	18	13	9	727	179	93	65	337	24	2	—	15	41	
19	—	1	7	2	10	31	53	21	—	1	3	109	26	11	5	42	4	—	—	1	5	
20	—	—	26	9	36	42	113	17	6	1	8	187	53	18	18	89	2	—	—	1	3	
21	—	—	59	4	63	110	107	73	1	11	2	304	104	42	2	148	3	1	—	3	7	
22	—	—	48	17	65	82	117	38	11	8	2	258	77	36	33	146	1	2	1	6	10	
23	—	1	140	32	174	265	390	149	18	21	15	858	260	107	58	425	10	3	1	11	25	
24	—	—	—	—	—	1	—	17	—	—	—	—	18	1	1	—	2	—	—	—	—	—
25	—	—	—	—	—	2	2	4	—	—	—	—	11	2	6	8	4	—	—	—	—	—
26	—	—	2	—	3	5	2	4	—	—	—	—	59	7	1	1	9	1	—	—	1	2
27	—	—	—	—	—	3	2	13	—	—	—	—	28	7	8	2	17	2	—	—	—	—
28	—	1	5	—	6	20	7	88	—	1	—	116	17	16	3	36	7	—	—	—	—	8
29	—	11	538	161	711	1.212	1.092	864	95	61	47	3.371	924	404	242	1.570	99	10	4	41	154	
30	—	—	2	1	3	7	10	4	—	—	—	—	21	5	1	6	—	—	—	—	—	—
31	—	—	12	7	19	25	39	6	2	—	3	75	23	12	16	51	2	—	—	—	—	—
32	—	3	22	2	27	44	30	38	2	4	—	118	38	15	3	66	11	—	—	—	—	—
33	—	2	44	17	63	41	34	26	14	2	4	121	50	31	19	100	3	1	—	2	6	
34	—	5	80	27	112	117	113	74	18	6	7	335	116	59	38	213	16	1	—	7	24	
35	—	—	2	—	2	16	14	5	—	1	—	36	3	—	—	7	—	—	—	—	—	—
36	—	—	18	9	27	21	44	7	1	1	1	75	27	15	9	51	1	—	—	—	—	—
37	—	—	42	2	44	76	28	71	—	8	—	183	71	18	1	90	5	—	—	—	—	—
38	—	—	51	13	64	50	44	44	12	3	1	128	44	27	14	85	1	—	—	—	—	—
39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
41	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
46	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
49	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
51	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
53	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
54	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
57	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
59	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
61	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
62	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
63	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
64	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
66	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
67	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
68	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
69	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
71	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
72	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
73	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
74	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
76	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
77	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
78	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
79	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
80	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—</								

14. A hallgatók szüleinek főiskolai végzettsége foglalkozási főcsoportok szerint, egybevetve a hallgatók szociális viszonyaival.¹⁾

Főiskola, tudománykar, szociális viszony ¹⁾	A hallgatók összes száma	A hallgatók, akiknek atyja főiskolai oklevéllel bír, szülei foglalkozása szerint																Összesen
		Ös- termelés		Bányászat és ipar		Keres- kedelem		Közle- kedés		Közfizetés, közhivatal- nál alkalmazott díjak	Pap, tanár, tanító	Másféle értelmiségi (orvos, ügyvéd, mérnök stb.) és lye- nekül alkalm. segéd, inok	Katonatiszt	Nyugdíjas köztisztviselő (pap, tanár, tanító is)	Egyéb nyugdíjas tisztviselő (örömlés, ipar, keres- kedelem stb. körében)	Tökés, járadékos vagy háztartásjónos		
		Összesen	Gazdasági tisztviselő	Összesen	Bányászati és ipari tisztviselő	Összesen	Kereskedelmi tisztviselő	Összesen	Közlekedési tisztviselő									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
Tudományegyetemek.																		
Hittudományi kar.																		
Internátusban, ill. laktanyában	64	1	—	—	—	—	—	—	—	3	7	1	1	1	—	—	14	
Nem internátusban	189	—	—	—	—	—	—	1	1	1	26	1	—	—	—	—	28	
Összesen	253	—	—	—	—	—	—	1	1	2	33	1	—	—	—	—	42	
Jog- és államtudományi kar.																		
Internátusban, ill. laktanyában	287	18	12	1	1	3	2	2	2	40	19	40	4	16	—	—	149	
Nem internátusban	413	3	2	3	2	2	2	2	2	12	27	8	1	8	2	—	68	
Összesen	700	21	14	4	3	5	4	4	4	52	46	48	5	24	2	—	217	
Államsgazdaságtudományi tanfolyam.																		
Internátusban, ill. laktanyában	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Nem internátusban	238	2	1	1	—	2	2	2	2	10	9	3	—	9	4	1	43	
Összesen	240	2	1	1	—	2	2	2	2	10	9	3	—	9	4	1	43	
Orvostudományi kar.																		
Internátusban, ill. laktanyában	154	5	4	2	2	—	—	2	2	9	8	18	—	7	2	—	53	
Nem internátusban	475	5	4	3	2	—	—	2	2	13	27	10	—	12	2	2	78	
Összesen	629	10	8	5	4	—	—	4	4	22	35	28	—	29	4	4	131	
Bölcsészeti kar.																		
Internátusban, ill. laktanyában	238	5	4	1	1	—	—	1	1	17	31	15	—	8	3	—	81	
Nem internátusban	508	4	4	5	4	1	1	2	2	10	55	18	—	23	4	—	122	
Összesen	746	9	8	6	5	1	2	3	3	27	86	33	—	31	7	—	203	
Gyógyszerészeti tanfolyam.																		
Internátusban, ill. laktanyában	26	—	—	1	1	—	—	—	—	—	16	—	—	1	—	—	18	
Nem internátusban	107	1	1	—	—	—	—	—	—	2	1	4	—	1	—	—	13	
Összesen	133	1	1	1	1	—	—	—	—	2	17	16	—	2	—	—	31	
Tud.-egyetemek mindössze																		
Összesen	9.420	162	85	74	62	75	65	100	100	583	578	763	45	391	83	6	2.866	
Közgazdaságtud. kar, Budapest.																		
Internátusban, ill. laktanyában	65	7	2	1	1	—	—	—	—	4	7	4	—	1	—	—	24	
Nem internátusban	248	6	5	—	—	2	1	—	—	4	11	4	—	6	—	—	33	
Összesen	313	13	7	1	1	2	2	—	—	8	18	8	—	7	—	—	57	
József-műegyetem, Budapest.																		
Internátusban, ill. laktanyában	89	3	2	7	6	—	—	2	2	12	12	5	1	1	3	—	40	
Nem internátusban	284	3	3	6	6	1	1	—	—	9	22	4	—	15	5	—	65	
Összesen	373	6	5	13	12	1	3	2	2	21	34	9	—	16	8	—	105	
Jogakadémia.																		
Internátusban, ill. laktanyában	12	2	2	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	2	—	—	6	
Nem internátusban	23	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	5	
Összesen	35	3	3	—	—	—	—	—	—	—	3	2	—	2	—	—	11	
Jogakadémiai államszámv. tanfolyamok.																		
Internátusban, ill. laktanyában	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Nem internátusban	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Összesen	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Egyetem és jogakadémia együtt																		
Összesen	12.932	262	139	169	135	94	79	158	158	795	760	950	60	560	118	28	3.954	

¹⁾ A szociális viszonyt jelző A) és B) csoportra vonatkozólag lásd a 8. oldalon levő jegyzetet.

15. A hallgatók családi viszonyai foglalkozási főcsoportok szerint.

Főiskola, tudománykar, foglalkozási főcsoport	A hallgatók összes száma	A hallgatók közül			A hallgatók száma, akiknek										
		saját keresem- nyéből szüleit v. testvéreit támogatja	teljesen arva	hátrányos	atyja		anyja		atyja a háború- ban résztvevő és		testvérük nincs	1—2	3—4	5—6	7 vagy több
					él	nem él	él	nem él	rokkant	nem rokkant					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Tudományegyetemek.															
Hittudományi kar.															
Östermelés	112	2	3	5	97	12	102	7	7	52	5	36	42	17	12
Bányászat és ipar	71	5	5	1	47	19	61	5	6	30	8	29	22	10	2
Kereskedelem	18	—	1	—	16	1	15	2	2	11	1	10	4	3	—
Közlekedés	28	—	1	—	21	6	25	2	—	2	4	13	4	4	3
Értelmiség	137	2	1	1	103	33	122	14	4	46	8	52	54	17	6
Egyéb ¹⁾	29	—	1	2	25	3	26	2	1	9	3	15	7	1	3
Összesen...	395	9	12	9	309	74	351	32	20	150	29	155	133	52	26
Jog- és államtudományi kar.															
Östermelés	537	48	28	22	403	106	471	38	16	257	71	211	155	65	35
Bányászat és ipar	568	88	28	23	432	108	510	30	29	287	94	277	128	47	22
Kereskedelem	445	40	21	5	352	72	403	21	24	220	85	242	83	25	10
Közlekedés	328	26	9	3	262	57	300	19	8	79	67	172	69	13	7
Értelmiség	1.985	111	47	28	1.601	337	1.827	111	51	724	325	1.055	446	122	37
Egyéb ¹⁾	216	32	8	3	181	27	191	17	8	69	43	95	52	15	11
Összesen...	4.079	345	141	84	3.231	707	3.702	236	136	1.636	685	2.052	933	287	122
Államsgazd. tanfolyam															
Östermelés	18	4	2	—	12	4	12	4	—	3	3	5	5	3	2
Bányászat és ipar	63	31	7	1	33	23	54	2	1	21	13	30	13	6	1
Kereskedelem	16	9	4	1	8	4	10	2	—	4	2	6	5	3	—
Közlekedés	28	11	3	—	17	8	24	1	—	3	7	12	5	3	1
Értelmiség	122	38	8	4	79	35	104	10	2	25	16	51	41	9	5
Egyéb ¹⁾	33	8	2	—	25	6	28	3	1	3	10	11	8	3	1
Összesen...	280	101	26	6	174	80	232	22	4	59	51	115	77	27	10
Orvostudományi kar.															
Östermelés	264	6	12	18	199	53	230	22	7	132	30	105	77	37	15
Bányászat és ipar	396	14	5	16	311	80	367	24	31	189	67	187	94	30	18
Kereskedelem	271	11	10	8	217	44	251	10	12	128	45	161	40	17	8
Közlekedés	147	5	4	1	120	23	136	7	3	35	24	81	31	10	1
Értelmiség	972	17	19	21	802	151	890	63	36	403	137	538	205	61	31
Egyéb ¹⁾	133	7	7	2	116	10	113	13	7	55	24	58	34	9	8
Összesen...	2.183	60	57	66	1.765	361	1.987	139	96	942	327	1.130	481	164	81
Bölcsészeti kar.															
Östermelés	176	7	13	7	124	39	155	8	8	62	15	70	50	25	16
Bányászat és ipar	362	40	12	14	285	65	328	22	28	150	58	185	76	31	12
Kereskedelem	207	10	7	10	166	34	186	14	13	89	35	108	43	15	6
Közlekedés	174	8	6	4	134	34	167	1	—	33	32	98	35	8	1
Értelmiség	1.192	55	26	27	938	228	1.077	89	46	401	161	656	268	80	27
Egyéb ¹⁾	116	10	2	3	92	22	104	10	6	31	24	43	28	16	5
Összesen...	2.227	130	66	65	1.739	422	2.017	144	101	766	325	1.160	500	175	67
Gyógyszerészeti tanfolyam.															
Östermelés	32	1	2	—	24	6	25	5	2	12	4	13	10	2	3
Bányászat és ipar	29	—	2	1	19	8	26	1	2	12	6	15	6	2	—
Kereskedelem	29	1	2	2	17	10	25	2	2	11	2	13	8	4	2
Közlekedés	6	—	1	4	2	6	—	—	—	1	—	3	1	1	1
Értelmiség	149	4	7	2	114	28	135	7	2	52	20	71	37	16	5
Egyéb ¹⁾	11	1	—	—	9	2	9	2	—	3	—	7	2	2	—
Összesen...	256	7	13	6	187	56	226	17	8	91	32	122	64	27	11
Tud.-egyetem, Budapest⁽²⁾															
„ Debrecen	5.227	337	161	128	4.120	946	4.764	302	190	1.975	866	2.758	1.112	341	150
„ Pécs	1.307	99	48	27	1.022	237	1.159	100	51	532	165	600	349	142	51
„ Szeged	1.301	86	45	30	1.018	238	1.186	70	45	514	203	623	323	98	54
„	1.585	130	61	51	1.245	279	1.406	118	79	623	215	753	404	151	62
Tud.-egyetemek mindössze															
Közzgazd.-tud. kar, Budapest.	9.420	652	315	236	7.405	1.700	8.515	590	365	3.644	1.449	4.734	2.188	732	317
Östermelés	174	10	8	8	128	38	156	10	3	86	25	77	43	20	9
Bányászat és ipar	244	41	14	10	181	49	212	18	14	118	45	112	61	21	5
Kereskedelem	169	28	5	7	126	38	152	12	11	69	36	83	36	10	4
Közlekedés	112	12	5	1	85	22	100	7	1	31	13	64	26	8	1
Értelmiség	485	30	20	14	381	84	430	35	21	163	65	250	134	27	9
Egyéb ¹⁾	87	12	6	3	67	14	75	6	7	31	18	37	20	9	3
Összesen...	1.271	133	58	43	968	245	1.125	88	57	498	202	623	320	95	31
József-műegyetem, Budapest															
Östermelés	74	2	4	4	51	19	64	6	1	31	5	30	23	10	6
Bányászat és ipar	391	11	8	12	308	75	362	21	24	175	67	214	89	13	8
Kereskedelem	133	8	3	3	107	23	127	3	6	61	31	65	27	7	3
Közlekedés	137	4	6	1	102	29	124	7	1	37	24	87	20	6	—
Értelmiség	616	28	14	9	513	89	568	34	22	224	81	345	144	38	8
Egyéb ¹⁾	58	8	—	—	52	6	49	9	1	25	15	28	10	3	2
Összesen...	1.409	61	35	29	1.133	241	1.294	80	55	553	223	769	313	77	27

(15.) A hallgatók családi viszonyai foglalkozási főcsoportok szerint.

Főiskola, tudománykar, foglalkozási főcsoport	A hallgatók össze- száma	A hallgatók között				A hallgatók száma, akiknek									
		saját koreme- nyéből születt v. testvérelt támogatja	telje- sen anya	hadjárva	atyja		anyja		atyja a háború- ban résztvevő és		testvé- rük nincs	1-2	3-4	5-6	7 vagy több
					él	nem él	él	nem él	rok- kant	nem rokkant					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Jogakadémiák.															
Östermelés	110	6	3	2	88	19	99	8	5	43	17	38	31	18	6
Bányászat és ipar	116	22	4	3	90	22	102	10	7	49	19	55	27	10	5
Kereskedelem	77	7	5	1	58	14	68	4	5	28	27	35	12	2	1
Közlekedés	57	10	6	—	36	15	50	1	1	6	14	26	12	4	1
Értelmiség	407	52	19	6	311	77	346	42	17	123	77	188	91	37	14
Egyéb ¹⁾	45	14	2	—	37	6	36	7	1	9	11	19	8	4	3
Összesen...	812	111	39	12	620	153	701	72	36	258	165	361	181	75	30
Jogakadémiai államszám- tanjolyamok.															
Östermelés	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bányászat és ipar	6	2	—	—	4	2	6	—	—	2	1	2	1	2	—
Kereskedelem	2	—	—	—	1	1	1	1	—	1	—	2	—	—	—
Közlekedés	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—
Értelmiség	10	1	1	—	7	2	9	—	1	1	1	4	5	—	—
Egyéb ¹⁾	1	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—
Összesen...	20	4	1	—	13	6	18	1	1	4	2	9	7	2	—
Egyet. és jogakad. együtt	12.992	961	448	320	10.139	2.345	11.653	831	514	4.957	2.041	6.496	3.009	981	405

19. A nyilvános étkezőben étkező hallgatók szociális viszony szerint.

[illegible]

¹⁾ A szociális viszonyt jelző A) és B) csoportra vonatkozólag lásd a 8. oldalon levő jegyzetét. ²⁾ Azokkal a hallgatókkal együtt, akik lakbér fejében reggelit is kapnak. ³⁾ A közgazdaságtudományai kar nélküli.

22. Az internátusban lakó, illetve ott ellátásban részesülő hallgatók vallás szerint.

Főiskola, tudománykar, vallás	A hallgatók összes száma	Internátusban lakó hallgatók közül																					Életrésztől részben ma- ga gondolt. (lakásan)	nem az internátusban élekezik	
		Összesen	lakásért		lakásért és rész- ben való ellátásért		lakásért és teljes ellátásért		lakásért és részben való ellátásért havi																
			nem	kereset- nyas díj	nem	kereset- nyas díj	nem	kereset- nyas díj	havi																
									fizet																
									pengő fizes																
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23			
Tudományegyetemek.																									
<i>Hittudományi kar.</i>																									
Római katolikus	113	103	—	—	—	—	97	1	1	1	—	—	—	—	—	—	1	1	2	—	—	2	2		
Református	156	74	1	1	—	—	1	58	1	—	6	—	—	—	—	—	56	9	—	—	3	8			
Ágostai hitv. evangélikus	116	66	—	—	—	—	6	26	—	—	4	—	—	—	—	—	39	13	—	—	5	8			
Egyéb	10	10	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen	395	253	1	5	—	—	113	85	2	5	10	—	—	—	—	—	96	24	2	—	10	18			
<i>Jog- és államtud. kar.</i>																									
Római katolikus	2.478	326	22	5	—	—	5	29	77	7	18	5	1	5	—	—	23	55	87	21	40	129			
Református	772	106	3	—	—	—	2	33	11	3	9	2	—	—	—	—	44	27	2	1	15	28			
Ágostai hitv. evangélikus	300	42	—	—	—	—	2	1	9	—	1	—	—	—	—	—	4	19	1	1	3	12			
Izraelita	433	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Egyéb	96	12	2	—	—	—	4	—	2	1	—	—	—	—	—	—	1	5	1	—	3	5			
Összesen	4.079	485	27	5	—	—	9	67	99	11	28	9	1	9	—	—	72	106	91	23	61	174			
<i>Államzsmv. tanfolyam.</i>																									
Római katolikus	195	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Református	55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Ágostai hitv. evangélikus	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Izraelita	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Egyéb	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen	280	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
<i>Orvostudományi kar.</i>																									
Római katolikus	1.232	337	22	11	—	—	7	38	86	6	19	8	2	2	—	—	25	112	44	4	51	141			
Református	440	124	1	5	—	—	2	20	28	3	22	—	—	—	—	—	34	28	2	—	22	54			
Ágostai hitv. evangélikus	174	47	1	—	—	—	2	7	—	—	5	1	—	—	—	—	7	24	2	—	7	14			
Izraelita	273	7	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Egyéb	64	21	5	1	—	—	3	8	2	—	—	—	—	—	—	—	3	3	—	—	3	15			
Összesen	2.183	536	29	17	—	—	1	9	63	129	14	47	9	4	4	—	69	167	51	4	84	228			
<i>Bölcsészeti kar.</i>																									
Római katolikus	1.324	464	17	5	—	—	1	112	38	64	5	58	10	6	1	—	45	126	20	—	96	154			
Református	431	154	1	—	—	—	29	37	12	1	21	3	1	—	—	—	44	38	4	—	33	88			
Ágostai hitv. evangélikus	209	75	2	—	—	—	5	13	3	1	16	2	—	—	—	—	17	27	1	—	15	24			
Izraelita	210	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Egyéb	53	14	1	—	—	—	1	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	6	—	—	5	5			
Összesen	2.227	712	21	5	—	—	1	147	89	81	8	99	15	8	3	—	107	197	25	1	151	224			
<i>Gyógyszerészeti tanfolyam.</i>																									
Római katolikus	144	48	1	2	—	—	1	2	7	—	9	2	—	—	—	—	7	12	7	2	16	19			
Református	50	15	—	—	—	—	1	1	—	—	3	—	—	—	—	—	4	7	—	—	3	3			
Ágostai hitv. evangélikus	17	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Izraelita	34	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Egyéb	11	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen	256	70	2	2	—	—	2	4	7	13	2	—	—	—	—	—	14	20	8	2	21	24			
<i>Tudományegyetem, Budapest¹⁾</i>																									
Római katolikus	5.227	1.124	37	11	—	—	2	208	106	165	20	77	25	10	15	—	54	341	144	28	212	324			
Református	1.307	294	1	11	—	—	—	27	144	15	7	48	—	—	—	—	162	33	—	—	19	71			
Ágostai hitv. evangélikus	1.301	311	16	4	—	—	—	11	27	108	6	56	9	1	1	—	40	29	32	2	66	195			
Egyéb	1.585	327	26	8	—	—	—	34	31	30	5	16	1	—	—	—	102	111	1	—	30	78			
Összesen	9.420	2.056	80	34	—	—	2	280	308	318	38	197	35	13	16	—	358	514	177	30	327	668			
<i>Közgazdaságtud. kar, Budapest.</i>																									
Római katolikus	736	145	4	—	—	—	11	11	28	1	8	4	1	—	—	—	2	47	27	12	29	45			
Református	205	35	2	—	—	—	4	1	9	—	6	—	—	—	—	—	—	18	1	—	11	17			
Ágostai hitv. evangélikus	113	25	3	—	—	—	—	—	7	—	3	2	—	—	—	—	—	10	—	—	10	15			
Izraelita	189	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Egyéb	28	10	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen	1.271	217	11	—	—	—	15	13	44	1	17	7	1	—	—	—	2	77	29	13	51	80			
<i>József-műegyetem, Budapest.</i>																									
Római katolikus	860	189	4	2	1	—	3	17	39	1	1	1	9	3	—	—	3	56	47	21	26	46			
Református	220	49	1	—	—	—	—	18	1	4	3	3	2	—	—	—	—	17	—	—	18	27			
Ágostai hitv. evangélikus	102	38	1	1	1	—	—	11	1	2	2	1	1	—	—	—	—	16	—	2	14	17			
Izraelita	137	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Egyéb	30	8	2	1	—	—	—	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen	1.409	284	8	4	2	—	3	18	70	4	7	6	14	6	—	—	4	90	47	23	60	95			
<i>Jogakadémia.</i>																									
Római katolikus	418	7	—	—	—	—	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Református	228	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Ágostai hitv. evangélikus	81	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Izraelita	67	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Egyéb	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen	812	9	—	—	—	—	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	—	—			
<i>Jogakadémiai államszámv. tanfolyamok.</i>																									
Római katolikus	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Református	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Ágostai hitv. evangélikus	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Izraelita	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Egyéb	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Egyetemek és jogakadémiaik együtt	12.932	2.566	99	38	2	2	303	340	432	43	221	48	28	23	—	—	365	682	233	67	438	84			

24. Az I. éves hallgatók az érettségi bizonyítvány fokozata és kor szerint.

Főiskola, tudománykar	A hallgatók összes száma	A z I. éves hallgatók k ö z ü l																					31 éves és idősebb		
		jeles	jó	elégséges	összesen	jeles	jó	elégséges	összesen	külföldi	egyéb képesítéssel iratkozott be	18	19	20	21	22	23	24	25	26-30					
																					középiskolai			felsőkereskedelmi vagy felső- mezőgazdasági	
																					érettségi bizonyítvánnyal iratkozott be				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22				
Tudományegyetemek.																									
<i>Pázmány Péter tud.-egy., Budapest.</i>																									
<i>Róm. kat. hittud. kar.</i>																									
Férfi.....	32	14	8	8	30	—	—	—	—	1	1	8	9	9	4	—	—	1	1	—	—	—			
<i>Jog- és államtud. kar.</i>																									
Férfi.....	528	159	177	191	527	—	—	1	1	—	—	255	126	50	25	12	14	9	2	22	13	—			
<i>Államsgazd. tanfolyam.</i>																									
Férfi.....	219	10	18	63	91	5	18	83	106	5	17	3	11	14	12	12	21	14	14	55	63	—			
Nő.....	7	—	2	—	2	1	1	2	4	1	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen...	226	10	20	63	93	6	19	85	110	6	17	6	12	14	12	13	21	15	14	56	63	—			
<i>Orvostudományi kar.</i>																									
Férfi.....	173	45	69	54	168	—	—	—	—	5	—	98	44	17	9	1	—	—	1	—	—	—			
Nő.....	16	5	8	2	15	—	—	—	—	1	—	8	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen...	189	50	77	56	183	—	—	—	—	6	—	106	48	20	9	1	—	—	1	—	—	—			
<i>Bölcsészeti kar.</i>																									
Férfi.....	217	81	74	56	211	—	—	—	—	6	—	69	60	25	14	12	6	7	3	11	10	—			
Nő.....	217	99	70	44	213	—	—	—	—	4	—	113	49	13	4	4	10	4	4	11	5	—			
Összesen...	434	180	144	100	424	—	—	—	—	10	—	182	109	38	18	16	16	11	7	22	15	—			
<i>Gyógyszerészeti tanfolyam.</i>																									
Férfi.....	46	2	7	31	40	—	—	—	—	6	—	—	3	11	7	7	9	1	1	5	2	—			
Nő.....	35	9	15	10	34	—	—	—	—	1	—	—	15	9	4	1	1	2	2	1	—	—			
Összesen...	81	11	22	41	74	—	—	—	—	7	—	—	3	26	16	11	10	2	3	7	3	—			
Pázmány Péter tud.-egy. mind-össze...	1.490	424	448	459	1.331	6	19	86	111	30	18	537	307	157	84	53	61	38	28	107	98	—			
<i>Közgazdaságtud. kar.</i>																									
<i>Egyetemes közgazd. és közigazg. szakcsoport.</i>																									
Férfi.....	91	10	17	56	83	1	—	2	3	5	—	21	19	10	8	6	3	2	5	15	2	—			
<i>Mezőgazdasági szakcsoport.</i>																									
Férfi.....	73	3	13	17	33	5	6	24	35	4	1	2	14	15	9	7	2	4	2	11	7	—			
<i>Kereskedelmi szakcsoport.</i>																									
Férfi.....	181	8	24	16	48	16	35	74	125	8	—	33	46	33	16	15	9	6	3	14	6	—			
Nő.....	37	5	7	—	12	10	13	1	24	1	—	13	8	4	4	3	—	1	1	1	2	—			
Összesen...	218	13	31	16	60	26	48	75	149	9	—	46	54	37	20	18	9	7	4	15	8	—			
<i>Felső keresk. isk. tanárképző.</i>																									
Férfi.....	38	4	—	1	5	10	15	2	33	—	—	11	12	5	2	2	1	2	2	1	—	—			
Nő.....	22	3	3	—	6	11	5	—	16	—	—	8	5	1	3	—	—	1	2	2	—	—			
Összesen...	60	7	3	1	11	21	20	2	49	—	—	19	17	6	5	2	1	3	4	3	—	—			
<i>Keleti Intézet és revizori tanfolyam.</i>																									
Férfi.....	26	—	8	2	10	2	8	6	16	—	—	—	—	—	1	—	2	2	1	4	16	—			
Nő.....	3	1	—	—	1	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—			
Összesen...	29	1	8	2	11	4	8	6	18	—	—	—	—	—	1	1	3	3	1	4	16	—			
Közgazdaságtud. kar mindössze...	471	34	72	92	198	63	82	109	254	18	1	88	104	68	43	34	18	19	16	48	33	—			
<i>Tisza István tud.-egy., Debrecen.</i>																									
<i>Ref. hittud. kar.</i>																									
Férfi.....	50	6	11	33	50	—	—	—	—	—	—	7	10	15	6	8	2	2	—	—	—	—			
Nő.....	2	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen...	52	8	11	33	52	—	—	—	—	—	—	7	11	15	6	8	3	2	—	—	—	—			
<i>Jog- és államtud. kar.</i>																									
Férfi.....	269	22	61	185	268	—	—	1	1	—	—	66	63	48	25	22	14	6	6	14	5	—			
<i>Államsgazd. tanfolyam.</i>																									
Férfi.....	29	—	—	9	9	—	4	12	16	—	4	1	2	6	1	2	3	2	2	5	5	—			
<i>Orvostudományi kar.</i>																									
Férfi.....	58	12	17	28	67	—	—	—	—	1	—	25	17	9	6	1	—	—	—	—	—	—			
Nő.....	3	1	2	—	3	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen...	61	13	19	28	60	—	—	—	—	1	—	27	17	9	7	1	—	—	—	—	—	—			
<i>Bölcsészeti kar.</i>																									
Férfi.....	53	14	22	15	51	—	—	—	—	2	—	22	13	10	3	3	—	—	1	1	—	—			
Nő.....	43	18	11	14	43	—	—	—	—	—	—	15	11	8	—	1	—	2	1	2	3	—			
Összesen...	96	32	33	29	94	—	—	—	—	2	—	37	24	18	3	4	—	—	2	2	3	3			
Tisza István tud.-egy. mindössze...	507	75	124	284	483	—	4	13	17	3	4	138	117	96	42	37	20	12	10	22	13	—			
<i>Erzsébet tud.-egy., Pécs.</i>																									
<i>Ág. h. ev. hittud. kar.</i>																									
Férfi.....	28	9	13	6	28	—	—	—	—	—	—	5	12	6	2	—	1	—	—	—	—	—			
Nő.....	2	—	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen...	30	9	14	7	30	—	—	—	—	—	—	5	13	7	2	—	1	—	—	—	—	—			

(24.) Az I. éves hallgatók az érettségi bizonyítvány fokozata és kor szerint.

Főiskola, tudománykar	A hallgatók összes száma	A z I. éves hallgatók k ö z ü l																					31 éves és idősebb
		jéles	jó	elégséges	összesen	jéles	jó	elégséges	összesen	külföldi	egyéb képesítéssel iratkozott be	18	19	20	21	22	23	24	25	26-30			
érettségi bizonyítvánnyal iratkozott be											é v e s												
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22		
(Erzsébet tud.-egy., Pécs.)																							
Jog- és államtud. kar.																							
Férfi.....	285	22	62	199	283	—	1	1	2	—	—	51	59	62	22	20	16	11	3	31	10		
Államsgazd. tanfolyam.																							
Férfi.....	7	—	—	1	1	—	—	5	5	—	1	—	1	—	—	1	1	—	—	4	—		
Orvostudományi kar.																							
Férfi.....	66	11	20	35	66	—	—	—	—	—	—	27	21	9	4	1	1	—	1	2	—		
Nő.....	7	2	—	5	7	—	—	—	—	—	—	3	3	1	—	—	—	—	—	—	—		
Összesen...	73	13	20	40	73	—	—	—	—	—	—	30	24	10	4	1	1	—	1	2	—		
Bölcsészeti kar.																							
Férfi.....	31	10	5	16	31	—	—	—	—	—	—	13	4	5	1	—	—	1	—	4	3		
Nő.....	19	9	6	4	19	—	—	—	—	—	—	7	3	5	—	1	—	—	1	2	—		
Összesen...	50	19	11	20	50	—	—	—	—	—	—	20	7	10	1	1	—	1	1	6	3		
Erzsébet tud.-egy. mindössze...	445	63	107	267	437	—	1	6	7	—	1	106	104	89	29	23	19	12	5	45	13		
Ferenc József tud.-egy., Szeged.																							
Jog- és államtud. kar.																							
Férfi.....	324	22	57	239	318	—	—	1	1	—	5	68	65	53	39	24	15	9	9	24	18		
Nő.....	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Összesen...	325	22	57	240	319	—	—	1	1	—	5	68	65	53	39	24	15	9	9	24	19		
Államsgazd. tanfolyam.																							
Férfi.....	17	—	—	—	—	1	1	8	10	1	6	—	1	2	3	2	1	4	—	3	1		
Nő.....	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—		
Összesen...	18	—	—	—	—	1	1	8	10	1	7	—	1	2	3	2	1	4	—	4	1		
Orvostudományi kar.																							
Férfi.....	55	10	11	32	58	—	—	—	—	—	1	21	19	7	4	3	—	—	1	—	—		
Nő.....	10	2	6	1	9	—	—	—	—	—	1	8	2	—	—	—	—	—	—	—	—		
Összesen...	65	12	17	33	68	—	—	—	—	—	2	29	21	7	4	3	—	—	1	—	—		
Bölcsészeti, nyelv- és történettud. kar.																							
Férfi.....	33	3	6	19	28	—	—	—	—	—	5	6	6	4	1	2	4	1	1	2	6		
Nő.....	46	9	11	14	34	—	—	—	—	—	12	13	10	—	2	1	2	3	—	6	9		
Összesen...	79	12	17	33	62	—	—	—	—	—	17	19	16	4	3	3	6	4	1	8	15		
Mennyiségt. és természettud. kar.																							
Férfi.....	18	4	7	4	15	—	—	—	—	—	3	4	5	1	1	3	1	1	2	—	—		
Nő.....	29	7	5	10	22	—	—	—	—	—	7	7	9	2	1	—	2	2	—	4	2		
Összesen...	47	11	12	14	37	—	—	—	—	—	10	11	14	3	2	3	3	3	2	4	2		
Gyógyszerészeti tanfolyam.																							
Férfi.....	23	—	3	16	19	—	—	—	—	—	4	—	—	5	6	2	—	1	3	6	—		
Nő.....	15	1	5	7	13	—	—	—	—	—	2	—	1	4	2	1	2	—	1	4	—		
Összesen...	38	1	8	23	32	—	—	—	—	—	6	—	1	9	8	3	2	1	4	10	—		
Ferenc József tud.-egy. mindössze	572	58	111	343	512	1	1	9	11	9	40	127	118	78	59	38	27	21	17	50	37		
Tudományegyetemek együtt...	3.485	634	862	1.445	2.961	70	107	223	400	60	64	1.016	750	488	257	185	145	102	76	272	194		
József-műegyetem, Budapest.																							
Vegyészmérnöki és egyetemes osz- tály.																							
Férfi.....	11	7	2	2	11	—	—	—	—	—	—	6	4	1	—	—	—	—	—	—	—		
Építészti osztály.																							
Férfi.....	58	12	19	27	58	—	—	—	—	—	—	26	14	9	1	4	1	—	—	4	—		
Mérnöki osztály.																							
Férfi.....	116	22	34	52	108	—	—	—	—	7	1	55	36	11	8	5	—	—	—	1	—		
Gépezsmérnöki osztály.																							
Férfi.....	165	40	39	78	157	—	—	—	—	7	1	82	43	19	7	2	7	1	1	3	—		
Közgazdasági osztály.																							
Férfi.....	40	13	9	7	29	—	1	1	2	3	6	—	—	—	2	9	4	3	4	14	4		
Nő.....	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Összesen...	41	13	10	7	30	—	1	1	2	3	6	—	—	—	2	9	4	3	4	14	5		
József-műegyetem mindössze...	391	94	104	166	364	—	1	1	2	17	8	168	97	40	18	20	12	4	5	22	5		
Jogakadémiák.																							
Róm. kat., Eger.																							
Férfi.....	69	9	10	47	66	—	—	—	—	3	—	17	16	8	3	5	5	5	1	8	1		
Református, Kecskemét.																							
Férfi.....	85	12	16	57	85	—	—	—	—	—	—	16	17	13	7	8	6	2	2	10	4		
Ág. h. ev., Miskolc.																							
Férfi.....	71	11	18	40	69	—	—	—	—	2	—	24	10	13	2	4	2	1	3	8	4		
Jogakadémiai államsgazd. tan- folyamok.																							
Férfi.....	18	—	2	3	5	—	1	12	13	—	—	1	1	2	1	3	2	—	1	4	3		
Nő.....	2	—	—	1	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—		
Összesen...	20	—	2	4	6	—	1	13	14	—	—	1	1	2	2	4	2	—	1	4	3		
Jogakadémiák mindössze...	245	32	46	148	226	—	1	13	14	5	—	58	44	36	14	21	15	8	7	30	12		
Egyetemek és jogakadémiák együtt...	4.121	780	1.012	1.759	3.551	70	109	237	416	82	72	1.242	891	564	289	226	172	114	88	324	211		

(25.) A hallgatók évfolyam, kor és vallás szerint, egybevetve a szociális viszonyral.¹⁾

Főiskola, tudománykar, szociális viszony ¹⁾	A hallgatók összes száma	A h a l l g a t ó k k ö z ü l																							
		I.	II.	III.	IV.	V.	18	19	20	21	22	23	24	25	26-30	31 éves és idősebb	róm. kat.	ref.	ág. h. ev.	isz.	egyéb				
		évfolyamos					é v e s										v a l l á s ú								
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22		
(Közgazdaságtud. kar, Budapest.)																									
Felső keresk. isk. tanárképző.																									
Internátusban, ill.	A	13	4	3	2	4	—	1	3	3	2	1	—	2	—	1	—	10	2	1	—	—	—	—	
laktanyában	B	99	16	32	33	18	—	7	15	19	21	14	9	8	3	3	—	75	16	7	—	—	—	—	
Nem internátusban	A	55	13	18	5	19	—	2	14	9	11	5	4	—	3	6	1	36	7	5	7	—	—	—	
	B	129	27	42	27	33	—	14	23	22	24	19	12	8	3	3	1	88	22	5	12	2	—	—	
Összesen...		296	60	95	67	74	—	24	55	53	58	39	25	18	9	13	2	209	47	18	19	3	—	—	
Keleti intézet és revizori tan- folyam.																									
Internátusban, ill.	A	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
laktanyában	B	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	
Nem internátusban	A	15	15	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	4	9	5	2	3	5	—	—	—	
	B	12	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	1	—	7	5	3	—	4	—	—	—	
Összesen...		29	29	—	—	—	—	—	—	—	1	1	3	3	1	4	16	11	6	3	9	—	—	—	
Közgazdaságtud. kar mindössze...		1.271	471	331	244	225	—	94	207	219	196	144	106	71	41	122	71	736	205	113	189	24	—	—	
Tisza István tud.-egy. Debrecen.																									
Ref. hittud. kar.																									
Internátusban, ill.	A	15	2	7	3	3	—	1	5	1	3	3	2	—	—	—	—	—	15	—	—	—	—	—	
laktanyában	B	60	16	18	15	11	—	4	7	14	12	11	6	5	—	1	—	—	59	1	—	—	—	—	
Nem internátusban	A	27	11	3	5	8	—	—	3	5	7	3	5	—	2	1	1	—	26	1	—	—	—	—	
	B	55	23	13	6	13	—	4	6	10	7	12	6	5	—	4	1	—	55	—	—	—	—	—	
Összesen...		157	52	41	29	35	—	9	21	30	29	29	19	10	2	6	2	—	155	2	—	—	—	—	
Jog. és államtud. kar.																									
Internátusban, ill.	A	26	15	7	2	2	—	5	10	4	4	1	—	1	1	—	—	10	14	2	—	—	—	—	
laktanyában	B	76	33	30	9	4	—	6	12	24	18	10	4	1	—	1	—	19	50	1	1	—	—	—	
Nem internátusban	A	305	137	75	53	40	—	39	61	61	50	31	12	11	7	24	9	73	126	10	88	—	—	—	
	B	192	84	46	35	27	—	23	24	30	45	23	19	11	9	7	1	58	93	3	31	—	—	—	
Összesen...		599	269	150	99	73	—	73	107	119	117	65	35	24	17	32	10	160	283	16	120	20	—	—	
Államsh. tanfolyam.																									
Nem internátusban lakó	A	24	24	—	—	—	—	1	1	4	1	2	3	2	1	4	5	4	17	2	—	—	—	—	
hallgatók	B	5	5	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	1	1	—	—	3	2	—	—	—	—	
Összesen...		29	29	—	—	—	—	1	2	6	1	2	3	2	2	5	5	4	20	4	—	—	—	—	
Orvostudományi kar.																									
Internátusban, ill.	A	10	3	1	2	2	2	2	1	2	1	1	—	1	1	—	1	2	8	—	—	—	—	—	
laktanyában	B	66	13	14	9	13	17	4	8	11	13	14	9	4	2	1	—	16	40	3	3	—	—	—	
Nem internátusban	A	108	23	26	19	18	22	10	24	14	14	15	13	4	6	6	2	25	33	3	44	—	—	—	
	B	91	22	15	10	17	27	11	14	11	12	11	12	6	6	8	—	27	32	3	22	—	—	—	
Összesen...		275	61	56	40	50	68	27	47	38	40	41	34	15	15	15	3	70	113	9	69	14	—	—	
Bölcsészeti kar.																									
Internátusban, ill.	A	14	7	4	3	—	—	1	1	5	2	—	—	—	—	1	4	7	6	1	—	—	—	—	
laktanyában	B	86	26	27	17	16	—	10	20	20	11	11	7	4	2	1	—	10	69	5	—	—	—	—	
Nem internátusban	A	45	20	12	8	5	—	11	7	7	6	2	4	—	1	3	4	10	21	5	8	—	—	—	
	B	102	43	18	21	20	—	16	14	22	16	11	7	7	3	6	—	19	59	7	13	—	—	—	
Összesen...		247	96	61	49	41	—	38	42	54	35	24	18	11	6	11	8	46	155	18	21	—	—	—	
Tisza István tud.-egy. mindössze...		1.307	507	316	217	199	68	148	219	247	222	161	109	62	42	69	28	280	726	49	210	4	—	—	
Erzsébet tud.-egy., Pécs.																									
Ág. h. ev. hittud. kar.																									
Internátusban, ill.	A	4	2	—	2	—	—	—	1	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
laktanyában	B	61	23	12	12	14	—	5	14	12	11	11	6	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	
Nem internátusban	A	7	2	2	1	2	—	1	—	—	1	2	—	1	—	1	1	—	1	6	—	—	—	—	
	B	43	3	12	14	14	—	—	4	8	6	10	9	2	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	
Összesen...		115	30	26	29	30	—	6	19	22	18	23	16	3	1	6	1	—	1	114	—	—	—	—	
Jog- és államtud. kar.																									
Internátusban, ill.	A	29	17	3	7	2	—	9	4	5	5	3	1	1	—	1	—	27	1	1	—	—	—	—	
laktanyában	B	98	41	31	19	7	—	8	21	20	18	17	9	1	—	3	1	—	72	12	11	—	—	—	
Nem internátusban	A	295	113	75	64	43	—	21	40	66	35	35	24	9	10	37	18	196	23	24	46	—	—	—	
	B	283	114	73	55	41	—	14	36	53	34	46	26	20	10	34	10	218	36	14	15	—	—	—	
Összesen...		705	285	182	145	93	—	52	101	144	92	101	60	31	23	73	28	513	72	50	61	—	—	—	

¹⁾ A szociális viszonyt jelző A) és B) csoportra vonatkozólag lásd a 8. oldalon levő jegyzetet.

(25.) A hallgatók évfolyam, kor és vallás szerint, egybevetve a szociális viszonyal.¹⁾

Főiskola, tudománykar, szociális viszony ¹⁾	A hallgatók összes száma	A h a l l g a t ó k k ö z ü l																				
		I.	II.	III.	IV.	V.	18	19	20	21	22	23	24	25	26-30	31 éves és idősebb	róm. kat.	ref.	ág. h. ev.	isz.	egyéb	
		évfolyamos					é v e s										vallású					
		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17		18	19	20	21	22
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
(Erzsébet tud.-egy., Pécs.) Államzám. tanfolyam.																						
Internátusban ill. laktanyában	B	2	2	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	1	
Nem internátusban	B	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	
Összesen...		7	7	—	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—	4	—	5	—	—	1	1	
Orvostudományi kar.																						
Internátusban, ill. laktanyában	A	24	8	7	2	2	5	4	7	4	—	5	1	1	2	—	16	4	4	—	—	
Nem internátusban	B	92	25	21	13	18	15	6	14	13	10	17	14	7	5	6	69	15	5	—	3	
Összesen...		116	33	28	15	20	23	11	21	23	14	21	15	8	7	12	85	19	9	—	3	
Bölcsészeti kar.																						
Internátusban, ill. laktanyában	A	12	8	2	—	2	—	5	3	1	1	—	—	1	—	1	10	—	1	—	1	
Nem internátusban	B	47	16	16	7	8	—	6	6	11	6	8	4	1	1	4	32	7	6	1	1	
Összesen...		59	24	18	7	10	—	11	9	12	7	12	5	2	5	8	42	13	7	2	2	
Erzsébet tud.-egy. mindössze...		1.301	445	313	260	216	67	110	193	247	171	185	126	58	41	133	37	820	122	202	138	19
Ferenc József tud.-egy., Szeged.																						
Jog- és államtud. kar.																						
Internátusban, ill. laktanyában	A	35	12	13	5	5	—	5	8	3	11	5	3	—	—	—	23	9	3	—	—	
Nem internátusban	B	110	40	31	28	11	—	2	16	21	25	24	9	7	1	4	74	19	7	2	8	
Összesen...		145	52	44	33	16	—	7	24	26	36	29	12	8	5	8	97	28	10	2	8	
Államzám. tanfolyam.																						
Internátusban, ill. laktanyában	A	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Nem internátusban	B	11	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Összesen...		12	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Orvostudományi kar.																						
Internátusban, ill. laktanyában	A	10	3	4	1	1	2	3	3	1	1	—	—	—	—	—	9	—	1	—	—	
Nem internátusban	B	106	25	23	18	22	18	8	17	14	15	19	14	8	4	7	71	24	9	—	2	
Összesen...		116	28	27	19	23	26	11	25	19	20	33	23	12	11	14	80	24	10	—	2	
Bölcsészeti, nyelv- és tör- téneltud. kar.																						
Internátusban, ill. laktanyában	A	30	19	6	3	2	—	3	3	3	2	—	1	1	1	8	8	2	—	—	—	
Nem internátusban	B	56	22	16	10	8	—	7	13	13	6	5	2	2	3	4	1	33	11	9	3	
Összesen...		86	41	22	13	10	—	10	16	16	8	7	3	3	4	12	9	33	20	12	3	
Mennyiségt. és természettud. kar.																						
Internátusban, ill. laktanyában	A	16	8	2	3	3	—	1	3	—	6	—	2	1	—	1	2	13	—	3	—	
Nem internátusban	B	40	16	11	5	8	—	1	9	8	3	5	2	2	5	4	1	25	9	4	2	
Összesen...		56	24	13	8	11	—	2	12	11	9	8	4	3	9	5	3	38	13	7	2	
Gyógysz. tanfolyam.																						
Internátusban, ill. laktanyában	A	6	5	1	—	—	—	1	1	1	—	1	—	1	1	—	5	1	—	—	—	
Nem internátusban	B	21	7	14	—	—	—	—	3	1	—	3	4	3	6	1	11	6	3	—	1	
Összesen...		27	12	15	—	—	—	—	4	2	1	4	7	9	7	6	16	7	3	—	1	
Ferenc József tud.-egy. mindössze...		1.585	572	380	329	243	62	138	213	267	249	202	139	85	62	147	83	970	271	111	195	38
Tudományegyetemek együtt		10.691	3.485	2.631	2.174	1.937	464	1.109	1.706	1.923	1.695	1.284	850	515	331	846	432	6.222	2.109	950	1.144	266

¹⁾ A szociális viszonyt jelző A) és B) csoportra vonatkozólag lásd a 8. oldalon levő jegyzetet.(25.) A hallgatók évfolyam, kor és vallás szerint, egybevetve a szociális viszonyal.¹⁾

Főiskola, tudománykar, szociális viszony ¹⁾	A hallgatók összes száma	A hallgatók közül																				
		I.	II.	III.	IV.	V.	18	19	20	21	22	23	24	25	26-30	31 éves és idősebb	róm. kat.	ref.	ág. h. ev.	isz.	egyéb	
		évfolyamos					éves										vallású					
		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
József-műegyetem, Budapest. Vegyesmérnöki és egyetemes osztály.																						
Internátusban, ill. laktanyában	A	3	1	—	—	2	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—	3	—	—	—	—	
Nem internátusban	A	32	7	6	11	8	—	6	2	6	6	3	2	—	—	6	18	7	2	5	—	
	B	8	2	—	2	4	—	1	1	—	1	1	1	—	3	—	3	2	1	1	1	
Összesen...		49	11	7	16	15	—	8	5	7	8	8	3	—	3	6	1	29	10	3	6	1
Építészeti osztály.																						
Internátusban, ill. laktanyában	A	12	4	2	5	1	—	3	—	3	6	—	—	—	—	—	10	2	—	—	—	
Nem internátusban	A	44	8	14	14	8	—	1	4	13	9	6	2	5	2	1	1	33	4	6	—	1
	B	105	32	27	20	26	—	12	25	16	16	10	5	7	3	10	1	67	15	12	10	1
Összesen...		61	14	14	14	19	—	11	7	6	8	11	4	1	1	9	3	36	8	5	12	—
Mérnöki osztály.																						
Internátusban, ill. laktanyában	A	29	9	11	7	2	—	7	5	5	10	—	—	—	1	1	—	23	3	3	—	—
Nem internátusban	A	97	25	31	22	19	—	7	24	20	14	9	11	8	1	3	—	61	20	13	—	3
	B	148	41	45	32	30	—	26	40	27	31	12	4	2	1	4	1	91	16	20	19	2
Összesen...		172	41	43	46	42	—	17	35	24	37	17	14	2	5	17	4	103	33	20	14	2
Gépmérnöki osztály.																						
Internátusban, ill. laktanyában	A	45	10	17	11	7	—	5	11	14	11	1	3	—	—	—	34	5	5	—	1	
Nem internátusban	A	113	26	32	29	26	—	8	16	22	21	12	9	5	11	6	3	73	21	13	—	6
	B	263	79	63	57	64	—	46	53	51	29	23	15	6	7	27	6	127	47	35	47	7
Összesen...		223	50	43	64	66	—	29	26	31	42	23	26	12	12	20	2	142	27	22	27	5
Közgazdasági osztály.																						
Internátusban, ill. laktanyában	A	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Nem internátusban	A	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	4	—	—	—	—	
	B	28	24	4	—	—	—	—	—	—	—	2	4	1	3	12	6	20	6	1	1	
Összesen...		16	13	3	—	—	—	—	—	—	2	5	1	2	2	2	7	3	4	1	1	
József-műegyetem mindössze...		48	41	7	—	—	—	—	—	—	2	9	5	4	5	15	8	31	9	5	2	1
Jogakadémiák.																						
Róm. kat., Eger.		1.409	391	356	337	325	—	180	251	239	244	141	101	52	52	119	30	860	220	162	137	30
Internátusban, ill. laktanyában	A	10	5	1	3	1	—	—	2	4	1	1	1	1	—	—	—	10	—	—	—	—
Nem internátusban	A	11	2	2	4	3	—	—	—	1	3	1	2	3	—	1	—	9	1	—	—	—
	B	99	35	24	20	20	—	8	14	11	16	13	7	7	3	16	4	84	5	—	7	3
Összesen...		68	27	18	9	14	—	10	9	7	12	8	6	4	2	5	5	56	4	1	3	4
Református, Kecskemét.																						
Internátusban, ill. laktanyában	A	188	69	45	36	38	—	18	25	23	32	23	16	15	5	22	9	159	10	2	10	7
Nem internátusban	A	2	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—
	B	9	3	2	3	1	—	—	—	1	2	2	—	—	—	—	4	5	—	—	—	
Összesen...		202	52	49	45	56	—	13	22	19	25	24	16	17	9	37	20	85	74	11	27	5
Ág. h. ev., Miskolc.																						
Internátusban, ill. laktanyában	A	139	28	39	32	40	—	3	7	17	19	16	16	14	8	29	10	70	57	9	2	1
Nem internátusban	A	352	85	90	80	97	—	16	29	37	47	42	32	31	17	70	31	161	136	20	29	6
	B	3	1	2	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	2	1	—	—	—
Összesen...		205	53	53	44	55	—	20	14	32	31	22	13	5	9	37	22	78	56	44	23	4
Jogakadémiai államszámv. tanfolyamok.																						
Internátusban, ill. laktanyában	A	64	17	14	22	11	—	7	4	10	8	7	5	9	3	9	2	18	25	15	5	1
Nem internátusban	A	272	71	69	66	66	—	27	18	43	39	31	18	14	12	46	24	98	82	59	28	5
	B	15	15	—	—	—	—	1	—	1	2	2	1	—	—	1	4	3	7	5	1	1
Összesen...		5	5	—	—	—	—	—	1	1	—	2	1	—	—	—	—	4	—	—	1	—
Jogakadémiák mindössze		20	20	—	—	—	—	1	1	2	2	4	2	—	1	4	3	11	5	1	2	1
Egyetemek és jogakadémiák együtt...		832	245	204	182	201	—	62	73	105	120	100	68	60	35	142	67	429	233	82	69	19
		12.932	4.121	3.191	2.693	2.463	464	1.351	2.030	2.267	2.059	1.525	1.019	627	418	1.107	529	7.511	2.562	1.194	1.350	315

(26.) A rendes és rendkívüli hallgatók kor szerint; a hallgatók családi viszonyai egybevetve a korral.

Főiskola, tudománykar, korévek	A hallgatók össze- száma	A hallgatók közül										A hallgatók száma, akiknek												Folyószám
		rendes			rendkívüli			született v. testv. állagja	előzően arva	hadilára	atyja		anyja		atyja a háború- ban részt- vett és	testvérük nincs	testvérük van							
		férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen				él	nem él	él	nem él			rokkant	nem rokkant	1-2	3-4	5-6	7 v. több		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23		
(Tudomány-egyetemek.)																								
Gyógyszerészeti tanfolyam																								
18 éves	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
19 „	4	3	1	4	—	—	—	—	—	—	4	—	3	1	—	1	—	3	1	—	—	2		
20 „	35	16	19	35	—	—	—	—	—	—	27	8	34	1	—	13	6	19	9	1	—	3		
21 „	41	24	17	41	—	—	—	—	—	—	33	7	38	2	2	22	6	22	11	1	1	4		
22 „	36	19	17	36	—	—	—	—	—	1	24	10	32	2	2	15	6	16	9	3	2	5		
23 „	41	29	11	40	1	—	1	1	—	2	37	4	39	2	2	22	6	24	8	3	—	6		
24 „	19	12	7	19	—	—	—	—	—	1	13	6	18	1	—	6	2	5	5	4	3	7		
25 „	18	13	5	18	—	—	—	—	—	1	13	4	14	3	2	3	1	10	3	4	—	8		
26—30 éves	44	25	18	43	1	—	1	2	3	—	30	11	37	4	—	8	2	16	15	7	4	9		
31 éves és ennél idősebb	18	13	1	14	4	—	4	4	6	—	6	6	11	1	—	1	3	7	3	4	1	10		
Összesen...	256	154	96	250	6	—	6	7	13	6	187	56	226	17	8	91	32	122	64	27	11			
Tudományegyetemek mindössze 1)	9.420	7.673	1.359	9.032	341	47	388	652	315	236	7.405	1.700	8.515	590	365	3.644	1.449	4.734	2.188	732	317			
Közgazdaságtud. kar.																								
18 éves	94	61	23	84	10	—	10	2	—	3	81	13	89	5	4	52	26	53	12	2	1	11		
19 „	207	144	33	177	30	—	30	9	1	8	181	25	197	9	9	89	33	114	48	12	—	12		
20 „	219	133	36	169	48	2	50	11	6	6	178	35	202	11	18	92	33	115	53	14	4	13		
21 „	196	125	33	158	35	3	38	15	13	10	144	39	169	14	13	94	31	93	53	16	3	14		
22 „	144	100	18	118	25	1	26	9	7	8	110	27	128	9	7	61	18	78	35	8	5	15		
23 „	106	83	3	86	20	—	20	8	2	3	85	19	95	9	3	45	20	39	33	10	4	16		
24 „	71	49	8	57	14	—	14	7	1	1	53	17	65	5	1	19	10	32	17	7	5	17		
25 „	41	29	7	36	4	1	5	6	2	1	32	7	33	6	1	14	4	18	13	5	1	18		
26—30 éves	122	84	8	92	27	3	30	35	14	3	73	35	96	12	1	23	18	55	32	12	5	19		
31 éves és ennél idősebb	71	36	4	40	30	1	31	31	12	—	31	28	51	8	—	9	9	26	24	9	3	20		
Összesen...	1.271	844	173	1.017	243	11	254	133	58	48	968	245	1.125	88	57	498	202	623	320	95	31			
József-műegyetem.																								
18 éves	180	179	—	179	1	—	1	4	1	8	158	21	170	9	6	91	41	106	26	3	4	21		
19 „	251	251	—	251	—	—	—	4	3	4	213	35	236	12	13	104	40	155	40	14	2	22		
20 „	239	238	1	239	—	—	—	2	5	5	202	32	228	6	12	92	41	131	54	10	3	23		
21 „	244	243	—	243	1	—	1	5	6	4	196	42	225	13	13	120	41	134	52	10	7	24		
22 „	141	141	—	141	—	—	—	1	4	3	120	17	126	11	2	52	24	63	41	9	4	25		
23 „	101	101	—	101	—	—	—	4	—	1	84	17	98	3	6	41	12	59	25	5	—	26		
24 „	52	52	—	52	—	—	—	3	5	—	35	12	44	3	3	15	8	24	15	4	1	27		
25 „	52	51	1	52	—	—	—	5	1	1	38	13	42	9	—	10	7	19	19	6	1	28		
26—30 éves	119	119	—	119	—	—	—	23	4	3	73	42	103	12	—	25	6	64	34	12	3	29		
31 éves és ennél idősebb	30	29	1	30	—	—	—	10	6	—	14	10	22	2	—	3	3	14	7	4	2	30		
Összesen...	1.409	1.404	3	1.407	2	—	2	61	35	29	1.133	241	1.294	80	55	553	223	769	313	77	27			
Jogakadémiák.																								
18 éves	61	61	—	61	—	—	—	4	—	2	53	8	60	1	3	29	15	34	10	1	1	31		
19 „	72	72	—	72	—	—	—	2	—	—	63	9	67	5	4	33	16	37	16	3	—	32		
20 „	103	101	—	101	2	—	2	5	1	3	87	15	94	8	4	39	15	48	36	2	2	33		
21 „	118	118	—	118	—	—	—	6	3	2	95	20	105	10	13	42	20	59	22	14	3	34		
22 „	96	96	—	96	—	—	—	13	3	—	77	16	85	8	2	31	21	50	12	11	2	35		
23 „	66	66	—	66	—	—	—	14	4	2	47	15	56	6	2	22	15	27	14	6	4	36		
24 „	60	60	—	60	—	—	—	11	2	1	43	15	53	5	—	20	8	28	9	10	5	37		
25 „	34	34	—	34	—	—	—	4	1	1	26	7	30	3	—	11	12	6	8	6	2	38		
26—30 éves	138	138	—	138	—	—	—	33	15	1	88	35	111	12	8	25	25	52	36	17	8	39		
31 éves és ennél idősebb	64	63	—	63	1	—	1	19	10	—	41	13	40	14	—	6	18	20	18	5	3	40		
Összesen...	812	809	—	809	3	—	3	111	39	12	620	153	701	72	36	258	165	361	183	75	30			
Jogakadémiák állam- számv. tanfolyamok.																								
18 éves	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	41		
19 „	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	1	—	1	—	—	—	42		
20 „	2	—	—	—	2	—	2	—	—	—	1	1	2	—	1	1	—	2	—	—	—	43		
21 „	2	—	—	—	1	1	2	1	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	1	1	—	44		
22 „	4	—	—	—	3	1	4	1	—	—	2	2	4	—	—	—	—	1	3	—	—	45		
23 „	2	—	—	—	2	—	2	1	—	—	1	1	2	—	—	1	—	2	—	—	—	46		
24 „	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47		
25 „	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	48		
26—30 éves	4	—	—	—	4	—	4	—	1	—	2	1	3	—	—	2	1	1	—	—	—	49		
31 éves és ennél idősebb	3	—	—	—	3	—	3	1	—	—	2	1	2	1	—	—	2	1	—	—	—	50		
Összesen...	20	—	—	—	18	2	20	4	1	—	13	6	18	1	1	4	2	9	7	2	—			
Egyetemek és jogakadémiák együtt	12.932	10.730	1.535	12.265	607	60	667	961	448	320	10.139	2.345	11.653	831	514	4.957	2.041	6.496	3.009	981	405			

¹⁾ A közgazdaságtudományi kar nélkül.

(27.) A hallgatók vallás, lakás és étkezés szerint, egybevetve a korral.

Folyószám	A h a l l g a t ó k k ö z ü l																							Folyószám								
	róm. kat.	református	ág. h. ev.	izraelita	egyéb	vallású					lakik					ágyraíró	lakást ellenszolgáltatás fejében kap	étkezik ¹⁾														
						születési	rokonainál	saját éves lakásában	internátusban	hónapos szobában	lakásában	születési	rokonainál	saját háztartásban (ővege lakásán)	internátusban			lakásoltáron (hónapos szobában)	nyilvános étkezőben	menzán	lakásában	jótékonyaságot	étkezőben		étkezőben	étkezőben	étkezőben	étkezőben				
																													25	26	27	28
24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48								
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—								
2	3	1	—	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—	2	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—								
3	23	7	2	2	1	12	1	1	13	—	—	—	—	11	1	—	12	—	6	—	—	—	—	1								
4	24	9	4	1	3	9	3	—	13	15	—	—	—	1	6	5	6	—	13	6	—	—	—	—								
5	20	10	2	4	—	12	6	2	6	9	—	—	—	1	8	3	3	—	10	10	—	—	—	—								
6	23	6	1	8	3	4	6	1	13	15	—	—	—	2	4	2	7	—	14	4	—	—	2	—								
7	11	4	1	2	1	5	1	—	5	7	—	—	—	1	5	1	3	—	10	10	—	2	—	—								
8	9	3	—	4	2	1	—	2	5	10	—	—	—	1	1	—	4	—	2	9	—	1	—	—								
9	22	8	2	11	1	3	6	3	12	19	—	—	—	1	3	2	2	9	13	8	—	—	—	—								
10	9	2	5	2	—	2	5	5	1	5	—	—	—	1	2	5	1	1	4	2	—	—	—	2								
11	144	50	17	34	11	50	28	14	70	87	—	—	7	41	16	10	46	17	67	51	—	3	2	3								
12	5.486	1.904	837	955	238	4.307	542	455	2.056	1.687	327	7	39	4.177	499	352	1.366	232	966	1.425	216	109	49	29								
13	57	7	7	21	2	64	4	—	19	7	—	—	—	62	3	—	17	1	1	10	—	—	—	—								
14	125	30	14	36	2	120	10	1	39	27	8	—	2	116	12	—	28	3	9	26	9	—	4	—								
15	119	41	23	30	6	115	12	1	43	34	13	—	1	109	8	—	26	4	11	45	11	3	2	—								
16	114	39	17	23	3	83	16	2	41	28	24	1	1	81	15	—	23	4	13	39	19	1	1	—								
17	81	26	14	22	1	64	7	2	23	29	18	—	1	59	5	—	15	4	13	29	15	2	2	—								
18	59	16	8	17	6	56	7	1	16	13	13	—	—	55	5	1	6	—	7	24	8	—	—	—								
19	38	16	9	6	2	25	4	5	16	10	10	—	1	24	5	4	11	—	4	16	7	—	—	—								
20	21	5	5	8	2	17	4	2	4	7	7	—	—	16	2	2	2	1	2	12	4	—	—	—								
21	76	15	11	16	4	49	11	25	14	20	3	—	—	48	11	19	7	4	15	15	2	—	1	—								
22	46	10	5	10	—	10	4	38	2	17	—	—	—	10	4	38	1	2	15	—	—	—	1	—								
23	736	205	113	189	28	603	79	77	217	192	96	1	6	580	70	64	136	23	90	216	75	6	11	—								
24	100	24	17	39	—	123	6	1	32	18	—	—	—	102	2	—	24	—	11	41	—	—	—	—								
25	150	29	33	33	6	147	5	1	53	35	9	—	1	132	3	—	31	5	23	56	—	—	1	—								
26	146	33	28	24	8	126	10	1	61	23	18	—	—	114	9	—	44	3	21	42	5	—	—	1								
27	157	37	28	19	3	127	12	1	61	33	10	—	—	103	7	—	43	—	17	66	2	3	1	2								
28	87	24	16	8	6	69	8	—	23	28	11	—	2	58	7	—	10	2	14	43	3	—	3	1								
29	69	19	9	4	—	42	4	—	18	28	7	—	—	36	1	—	9	—	14	34	2	3	1	1								
30	25	14	11	2	—	18	6	—	14	9	5	—	—	17	3	—	6	—	—	22	2	2	—	—								
31	27	13	9	2	1	14	4	1	10	17	5	—	1	10	3	—	2	—	9	26	—	2	—	—								
32	80	22	10	4	3	50	5	18	8	33	4	—	1	46	4	12	5	1	22	29	—	—	—	—								
33	19	5	1	2	3	7	4	13	4	2	—	—	—	7	2	10	2	—	4	5	—	—	—	—								
34	860	220	162	137	30	723	64	36	284	226	69	—	7	625	41	22	176	11	135	364	14	10	6	5								
35	35	10	4	10	2	43	10	1	—	7	—	—	—	43	8	—	—	4	1	4	1	—	—	—								
36	38	17	8	8	1	59	3	—	1	8	1	—	—	60	3	—	1	3	—	4	—	—	—	1								
37	53	28	8	11	3	78	8	2	1	8	6	—	—	79	8	2	1	2	6	2	2	—	1	—								
38	61	29	10	13	5	87	7	2	—	15	7	—	—	91	6	2	—	4	7	5	3	—	—	—								
39	49	31	8	7	1	69	2	1	1	16	5	—	2	73	1	—	1	5	8	5	1	—	2	—								
40	28	23	9	5	1	40	1	7	2	14	1	—	1	43	—	2	2	3	12	2	—	—	1	1								
41	34	16	6	4	—	40	3	5	2	8	2	—	—	43	2	5	2	3	4	1	—	—	—	—								
42	20	6	6	2	—	21	3	1	—	9	—	—	—	21	2	1	—	2	7	1	—	—	—	—								
43	39	67	49	14	5	52	14	37	1	30	4	—	—	48	14	31	—	6	30	3	4	—	1	1								
44	33	19	8	2	2	6	5	30	1	19	—	—	3	6	6	30	1	1	14	3	—	—	3	—								
45	418	228	81	67	18	495	56	86	9	134	26	—	6	507	50	73	8	33	89	30	11	—	8	3								
46	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—								
47	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—								
48	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—								
49	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—								
50	3	1	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—								
51	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—								
52	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—								
53	1	2	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—								
54	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—								
55	11	5	1	2	1	12	—	6	—	2	—	—	—	12	—	6	—	1	1	—	—	—	—	—								
56	7.511	2.562	1.194	1.350	315	6.140	741	660	2.566	2.241	518	8	58	5.901	660	517	1.686	300	1.281	2.035	316	125	74	37								

28. A hallgatók középfokú iskolai végzettség szerint; az oklevelet szerzett hallgatók.

Főiskola, tudománykar	A hallgatók összes száma	A h a l l g a t ó k k ö z ü l																											
		érettségi bizonyítvánnyal fratkozott be									o k l e v e l e v a n																	oklevélét külföldi főiskolán szerezte	Folyószám
		gimnáziumi	realgimnáziumi	realiskolai	leányközépiskolai	felső kereskedelmi	felső mezőgazdasági kültügyi középiskolai	egyéb képzéssel fratkozott be	hittudományi	fog- vagy állam- tudományi	tanári	orvosi	gyógyszerészeti	egyetemi közgazd.	mérnöki	állatorvosi	bányamérnöki	erdőmérnöki	gazdasági akadémiái	egyéb főiskolai	összesen főiskolai	tanfól	egyéb nem főiskolai						
																								3	4	5	6		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27			
Tndományegyetemek.																													
<i>Pázmány Péter tud.-egy., Budapest.</i>																													
<i>Róm. kat. hittud. kar.</i>																													
Férfi	123	95	18	1	—	—	—	4	5	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1		
<i>Jog- és államtud. kar.</i>																													
Férfi	1.024	1.388	503	18	—	1	—	14	—	9	—	1	—	1	1	9	1	1	—	8	5	36	3	35	4	2			
<i>Államzsidm. tanfolyam.</i>																													
Férfi	219	60	13	18	—	106	—	5	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Nő	7	—	—	—	2	4	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen...	226	60	13	18	2	110	—	6	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
<i>Orvostudományi kar.</i>																													
Férfi	1.174	812	248	47	—	—	—	67	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Nő	92	12	5	—	73	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen...	1.266	824	253	47	73	—	—	69	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
<i>Bölcsészeti kar.</i>																													
Férfi	747	431	180	107	—	5	—	20	4	29	5	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Nő	763	70	24	2	652	—	—	11	4	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen...	1.510	501	204	109	652	5	—	31	8	34	5	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
<i>Gyógyszerészeti tanfolyam.</i>																													
Férfi	110	85	—	3	—	—	—	17	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Nő	68	14	—	—	40	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen...	178	99	—	3	49	—	—	22	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
<i>Pázmány Péter tud.-egy. mindössze...</i>																													
	5.327	2.967	991	196	776	116	—	146	35	43	6	38	—	10	2	12	2	1	—	9	16	139	27	43	16				
<i>Közzgazd.-tud. kar, Budapest.</i>																													
<i>Egyetemes közzgazd. és közzgazd. szakcsoport.</i>																													
Férfi	175	65	41	53	—	4	—	12	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
<i>Mezőgazd. szakcsoport.</i>																													
Férfi	201	74	18	17	—	55	28	8	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Nő	5	1	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen...	206	75	18	17	2	57	28	8	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
<i>Kereskedelmi szakcsoport¹⁾.</i>																													
Férfi	486	59	32	38	—	328	6	22	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Nő	79	6	2	—	25	45	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen...	565	65	34	38	25	373	6	23	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
<i>Felső keresk. isk. tanárképző.</i>																													
Férfi	199	6	1	1	—	188	—	3	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Nő	97	—	—	—	12	85	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen...	296	6	1	1	12	273	—	3	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
<i>Keleti intézet és revizori tanfolyam.</i>																													
Férfi	26	8	—	2	—	16	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Nő	3	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen...	29	8	—	2	1	18	—	—	—	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
<i>Közzgazdsági tud. kar mindössze...</i>																													
	1.271	219	94	111	40	725	34	46	2	—	4	7	—	1	26	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
<i>Tisza István tud.-egy., Debrecen.</i>																													
<i>Ref. hittud. kar.</i>																													
Férfi	152	120	30	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Nő	5	1	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen...	157	121	31	1	3	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
<i>Jog- és államtud. kar.</i>																													
Férfi	509	520	43	32	—	4	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
<i>Államzsidm. tanfolyam.</i>																													
Férfi	29	5	1	3	—	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
<i>Orvostudományi kar.</i>																													
Férfi	251	177	50	20	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Nő	24	—	—	—	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen...	275	177	50	20	24	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
<i>Bölcsészeti kar.</i>																													
Férfi	154	96	41	12	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Nő	93	20	8	3	60	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen...	247	116	49	15	60	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
<i>Tisza István tud.-egy. mindössze...</i>																													
	1.307	939	174	71	87	20	—	12	4	8	—	11	2	1	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
<i>Erzsébet tud.-egy., Pécs.</i>																													
<i>Ag. h. ev. hittud. kar.</i>																													
Férfi	108	65	31	8	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Nő	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen...	115	72	31	8	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			

¹⁾ A keresk. isk. tanárképzésben részesülő hallgatók nélkül.

29. A főiskolai oklevéllel nem bíró hallgatók az előzőleg más karon (szakon) végzett tanulmányaik szerint.

A hallgatók közül főiskolai oklevéllel nem bír és jelenlegi tanulmányai előtt																																																											
Folyószám		h a z a i f ő i s k o l á n																						k ü l f ő l d i f ő i s k o l á n																hazai külföldi		főiskolák(kon- többféle sza- kon folytatott tanul- mányokat		részb. hazai, részben külf. más főisk. tanulmányo- kat folytatott mindössze															
		általános	jogi	bölcsészeti	orvosi	gyógyászati	egyetemi közg.	mérnöki	állatorvosi	bányamérnöki	erdőmérnöki	gazd. akadémiái	képzőművészeti	polg. isk. tanári	egyéb és ismeretl.	összesen más	hitelmentes	jogi	bölcsészeti	orvosi	gyógyászati	mérnöki	állatorvosi	bányamérnöki	erdőmérnöki	gazd. akadémiái	kereset. akad.	egyéb és ismeretl.	összesen más																														
																														t a n u l m á n y o k a t f o l y t a t o t t																													
28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60																											
1	—	1	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6																										
2	13	—	6	35	—	16	43	1	1	2	7	—	—	2	126	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	6	2	—	135																										
3	—	5	5	3	—	6	9	1	1	—	—	—	—	1	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	32																										
4	—	5	5	3	—	6	9	1	1	—	—	—	—	1	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	32																										
5	3	9	4	—	1	2	11	6	—	—	1	—	—	—	37	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	3	—	—	—	40																										
6	3	9	4	—	1	2	11	6	—	—	1	—	—	—	37	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	3	—	—	—	40																										
7	3	9	8	—	1	3	11	6	—	—	1	—	—	—	42	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	3	—	—	—	46																										
8	17	14	—	—	3	20	—	—	—	—	1	—	—	2	16	76	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3	6	1	—	—	84																											
9	17	14	—	7	—	4	20	—	—	—	—	1	—	3	24	90	2	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	4	10	1	—	102																											
10	—	1	1	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	6																											
11	—	1	4	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	9																											
12	33	30	26	47	1	30	85	8	2	2	9	—	3	27	303	2	1	2	2	1	2	—	—	—	—	—	6	5	21	3	—	330																											
13	—	5	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	3	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11																											
14	—	5	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	3	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11																											
15	1	5	1	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	2	1	14	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	1	5	—	—	19																											
16	1	5	1	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	2	1	15	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	1	5	—	—	20																											
17	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2																											
18	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14																											
19	—	—	3	—	—	11	—	—	—	—	—	—	—	1	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	16																											
20	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2																											
21	2	15	5	3	—	22	13	—	—	—	—	—	2	10	72	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	2	1	2	8	—	1	82																											
22	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4																											
23	1	—	6	9	—	1	7	1	—	—	—	—	—	2	27	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	5	7	1	—	35																											
24	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3																											
25	—	3	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	8																											
26	—	3	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	8																											
27	—	3	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	8	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	11																											
28	—	3	—	2	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	9	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	12																											
29	1	11	9	11	—	2	13	1	—	—	—	—	—	2	50	1	1	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	5	10	1	1	62																											
30	—	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6																											
31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																											

(28.) A hallgatók középfokú iskolai végzettség szerint; az oklevelet szerzett hallgatók.

Főiskola, tudománykar	A hallgatók összes száma	A hallgatók közül																									
		érettségi bizonyítvánnyal iratkozott be									oklevelet szerzett																
		gimnáziumi	realgimnáziumi	realiskolai	leányközépiskolai	felső kereskedelmi	felső mezőgazdasági	külföldi középfokú iskolai	egyetemi középiskolai	hitelintézményi	jog- vagy állam- tudományi	tanári	orvosi	gyógyászati	egyetemi közgazd.	mezőgazd.	állatorvosi	bányamérnöki	erdőmérnöki	gazdasági akadémiák	egyéb főiskolai	összesen főiskolai	tanfői	egyéb nem főiskolai	oklevelet külföldi főiskolán szerzte	Folyószám	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	
(Erzsébet tud. egy., Pécs)																											
Jog- és államtud. kar.																											
Férfi	705	400	206	97	—	2	—	—	—	6	—	5	—	2	—	1	—	—	—	13	4	31	5	20	2	1	
Államzám. tanfolyam.																											
Férfi	7	—	—	1	—	5	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	
Orvostudományi kar.																											
Férfi	282	194	40	47	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	—	—	3	
Nő	33	—	—	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	
Összesen...	315	194	40	47	33	—	—	—	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	—	—	3	
Bölcsészeti kar.																											
Férfi	80	44	24	12	—	—	—	—	—	2	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	6	1	—	—	5	
Nő	79	18	5	2	54	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	—	6	
Összesen...	159	62	29	14	54	—	—	—	—	2	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	1	7	3	1	—		
Erzsébet tud.-egy. mind-össze...	1.301	728	306	167	91	7	—	—	—	2	8	3	3	2	—	1	—	—	—	14	5	43	9	21	6		
Ferenc József tud.-egy., Szeged.																											
Jog- és államtud. kar.																											
Férfi	850	536	213	95	—	1	—	—	—	5	2	—	3	—	4	1	8	1	—	13	2	34	9	9	1	7	
Nő	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	
Összesen...	851	536	213	95	1	1	—	—	—	5	2	—	3	—	4	1	8	1	—	13	2	34	9	9	1		
Államzám. tanfolyam.																											
Férfi	17	—	—	—	—	9	1	—	—	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	
Nő	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	
Összesen...	18	—	—	—	—	9	1	—	—	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Orvostudományi kar.																											
Férfi	284	182	65	8	—	—	—	—	—	28	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	
Nő	43	7	5	—	26	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	
Összesen...	327	189	70	8	26	—	—	—	—	33	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Bölcsészeti, nyelv- és történetud. kar.																											
Férfi	84	48	22	8	—	—	—	—	—	1	5	5	2	1	—	—	—	—	—	—	6	14	—	—	—	13	
Nő	102	19	6	1	64	—	—	—	—	12	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	11	16	—	—	—	14	
Összesen...	186	67	28	9	64	—	—	—	—	17	5	2	6	—	—	—	—	—	—	—	17	30	—	—	—		
Mennyiség- és természet-tudományi kar.																											
Férfi	65	41	11	10	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	7	—	—	—	15	
Nő	60	4	1	—	48	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	7	—	—	—	16	
Összesen...	125	45	12	10	48	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	14	—	—	—		
Gyógyászati tanfolyam.																											
Férfi	50	31	4	—	—	—	—	—	—	13	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	17	
Nő	28	9	—	—	13	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	18	
Összesen...	78	40	4	—	13	—	—	—	—	19	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—		
Ferenc József tud.-egy. mindössze...	1.585	877	327	122	152	10	—	—	—	54	42	7	2	9	1	10	1	8	1	—	14	33	86	9	11	2	
Tudományegyetemek együtt	10.691	5.730	1.892	667	1.146	878	35	258	85	66	14	73	6	24	31	29	4	1	—	76	63	337	59	85	43		
József-műegyetem, Budapest.																											
Vegyesmérnöki és egyetemes osztály.																											
Férfi	49	27	7	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19	
Építészeti osztály.																											
Férfi	220	88	36	96	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	
Nő	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21	
Összesen...	222	89	36	96	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Mérnöki osztály.																											
Férfi	440	199	76	134	—	—	—	—	—	36	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	
Gépészmérnöki osztály.																											
Férfi	644	309	107	190	—	—	—	—	—	37	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	19	—	—	—	23	
Közgazdasági osztály.																											
Férfi	47	27	—	8	—	3	—	—	—	6	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	41	—	—	24	
Nő	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	
Összesen...	48	28	—	8	—	3	—	—	—	6	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
József-műegyetem mind-össze...	1.409	652	226	443	1	3	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Jogakadémia.																											
Róm. kat., Eger.																											
Férfi	188	125	32	25	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26	
Reform., Kecskemét.																											
Férfi	352	250	54	48	—	—	—	—	—	—	3	—	3	1	—	—	—	—	—	—	8	4	25	3	1	27	
Ag. h. ev., Miskolc.																											
Férfi	272	208	35	22	—	—	—	—	—	7	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	12	1	3	28	
Jogakadémiai államzám. tanfolyamok.																		</									

30. A hallgatók az eltöltött tanulmányi idő szerint évfolyamonként.

Főiskola, tudománykar, évfolyam	A hallgatók összes száma	A hallgatók közül csak ezen a szakon foly- tatott tanulmányokat	A h a l l g a t ó k s z á m a, a k i k n e k																							
			főiskolai oklevele nincs és 1930. jan. 1-ig											főiskolai oklevele van és 1930. jan. 1-ig összesen												
			féléven át volt főiskolai hallgató											féléven át volt főiskolai hallgató												
			0-2	3-4	5-6	7-8	9-10	11-12	13-14	15 v. több	4-11 rovatok összesen	külföldi fő- iskolán ugyan- azon a szakon	1-3	4-6	7-8	9-10	11-12	13-14	15-16	17 v. több	17-24 rovatok összesen					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25		
Tudományegyetemek.																										
<i>Pázmány Péter tud.-eggy., Budapest.</i>																										
<i>Róm. kat. hittud. kar.</i>																										
I. évfolyam	32	30	27	4	—	1	—	—	—	—	32	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
II. „	30	28	—	28	1	—	—	—	—	1	30	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
III. „	26	24	—	—	25	—	—	1	—	—	26	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
IV. „	23	23	—	—	—	23	—	—	—	—	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
V. „	12	11	—	—	—	—	10	1	—	—	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Összesen...	123	116	27	32	26	24	11	1	1	—	122	2	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
<i>Jog- és államtud. kar.</i>																										
I. évfolyam	528	463	478	16	4	5	10	3	—	—	516	—	1	—	—	1	4	5	1	1	—	—	—	—	12	
II. „	466	437	36	398	14	7	1	2	1	—	459	2	—	—	1	—	1	2	3	—	1	—	—	—	7	
III. „	466	428	—	49	373	25	6	2	1	2	458	2	—	—	—	—	—	4	1	3	—	—	—	—	8	
IV. „	464	425	—	—	70	347	27	8	—	3	455	4	—	—	—	—	1	—	5	2	—	—	—	—	9	
Összesen...	1.924	1.753	514	463	461	384	44	15	2	5	1.888	8	1	1	1	6	12	5	9	3	—	—	—	36		
<i>Államsgazd. tanfolyam.</i>																										
I. évfolyam	226	191	196	7	9	5	5	1	—	—	223	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	3	
<i>Nőhallgatók</i>	7	7	7	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
<i>Orvostudományi kar.</i>																										
I. évfolyam	189	181	182	6	1	—	—	—	—	—	189	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
II. „	289	281	12	254	12	6	3	2	—	—	289	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
III. „	286	268	—	31	208	22	12	1	5	2	281	4	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	5	
IV. „	247	236	—	—	30	176	25	5	6	1	243	2	2	3	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	4	
V. „	255	244	—	—	—	16	191	26	15	6	254	6	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Összesen...	1.266	1.210	194	291	251	220	231	34	26	9	1.256	13	7	3	2	—	1	4	2	1	2	—	—	10		
<i>Nőhallgatók</i>	92	84	16	29	15	18	11	1	—	1	91	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	
<i>Bölcsészeti kar.</i>																										
I. évfolyam	434	363	367	17	3	4	5	—	—	—	396	—	—	—	—	3	13	13	5	2	2	—	—	—	38	
II. „	409	367	10	348	18	4	4	1	1	—	386	2	—	—	—	1	2	14	3	1	—	—	—	—	23	
III. „	347	310	—	32	274	10	7	4	3	1	331	—	2	1	3	—	1	2	6	4	2	1	—	—	16	
IV. „	320	281	—	—	9	274	18	3	6	—	310	6	—	—	—	—	2	4	2	1	1	—	—	—	10	
Összesen...	1.510	1.321	377	397	304	292	34	8	10	1	1.423	8	2	1	4	4	18	33	16	8	5	3	—	87		
<i>Nőhallgatók</i>	763	712	203	206	164	141	12	1	3	—	730	6	1	—	3	3	7	14	6	2	1	—	—	—	33	
<i>Gyógysz. tanfolyam.</i>																										
I. évfolyam	81	75	73	7	—	—	1	—	—	—	81	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
II. „	97	92	—	86	6	—	2	1	—	—	95	—	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	
Összesen...	178	167	73	93	6	—	3	1	—	—	176	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2		
<i>Nőhallgatók</i>	68	64	33	33	1	—	—	—	—	—	67	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Pázmány Péter tud.-eggy. mindössze...	5.227	4.758	1.381	1.283	1.057	925	328	60	39	15	5.088	29	13	6	11	3	6	28	49	22	19	8	4	139		
<i>Közgazdaságtud. kar, Budapest.</i>																										
<i>Egyetemes közgazd. és közgazg. szakszoport.</i>																										
I. évfolyam	91	61	64	2	—	2	6	—	—	—	74	1	—	—	—	—	2	9	6	—	—	—	—	—	17	
II. „	38	26	4	25	4	—	—	—	—	—	34	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—	—	—	4	
III. „	22	16	—	1	16	3	—	—	—	—	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
IV. „	24	16	—	—	3	14	4	1	—	—	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Összesen...	175	119	68	28	23	19	10	4	—	—	152	1	—	—	—	—	4	10	8	—	—	—	—	23		
<i>Mezőgazd. szakszoport.</i>																										
I. évfolyam	73	50	50	1	—	2	1	—	—	—	54	—	—	—	—	—	4	11	2	1	—	—	—	—	19	
II. „	51	46	2	45	—	—	—	—	—	—	47	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	4	
III. „	39	33	—	3	30	4	—	—	—	—	38	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
IV. „	43	40	—	—	4	33	4	—	—	—	41	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	
Összesen...	206	169	52	49	34	39	5	1	—	—	180	2	—	—	7	14	3	1	—	—	—	—	—	26		
<i>Nőhallgatók</i>	5	5	1	1	1	2	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
<i>Keresk. szakszoport. 1)</i>																										
I. évfolyam	218	210	207	7	—	—	—	—	—	—	215	6	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	
II. „	147	136	12	122	7	2	—	—	—	—	144	2	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	3	
III. „	116	110	—	12	95	5	2	—	—	—	114	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	
IV. „	84	81	—	—	6	74	3	—	—	—	84	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Összesen...	565	537	219	141	108	81	5	2	1	—	557	10	3	1	—	—	1	3	3	—	—	—	—	8		
<i>Nőhallgatók</i>	79	78	37	14	18	10	—	—	—	—	79	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

1) A keresk. isk. tanárképzésben résztvevő hallgatók nélkül.

(30.) A hallgatók az eltöltött tanulmányi idő szerint évfolyamonként.

Főiskola, tudománykar, évfolyam	A hallgatók összes száma	A hallgatók közül csak ezen a szakon folya- tott tanulmányokat	A hallgatók száma, akiknek																											
			főiskolai oklevele nincs és 1930. jan. 1-ig											főiskolai oklevele van és 1930. jan. 1-ig összesen																
			féléven át volt főiskolai hallgató											külföldi fő- iskolán ugyan- azon a szakon				4 v. kevesebb				féléven át volt főiskolai hallgató					17 v. több			
			0-2	3-4	5-6	7-8	9-10	11-12	13-14	15 v. több	4-11 rovatok összesen	1-2	3-4	5-6	7 v. több	4 v. kevesebb	5-6	7-8	9-10	11-12	13-14	15-16	17 v. több							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25						
(Közgazdaságtud. kar, Budapest.)																														
Felső keresk. isk. tanár- képző.																														
I. évfolyam	60	48	46	2	1	1	1	—	—	—	51	—	—	—	—	—	1	7	1	—	—	—	—	9						
II. „	95	85	1	83	1	7	—	—	—	—	92	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3						
III. „	67	64	—	2	60	3	1	—	1	—	67	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—						
IV. „	74	71	—	—	—	70	3	1	—	—	74	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—						
Összesen...	296	268	47	87	62	81	5	1	1	—	284	—	—	—	—	—	1	7	4	—	—	—	—	12						
Nőhallgatók	97	79	15	28	17	32	1	—	—	—	93	—	—	—	—	—	1	2	1	—	—	—	—	4						
Keleti intézet és revizori tanfolyam.																														
I. évfolyam	29	20	12	3	—	2	4	—	1	—	22	—	—	—	—	1	3	2	—	—	—	—	1	7						
Nőhallgatók	3	2	—	—	—	1	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1						
Közgazdaságtud. kar mindössze...	1.271	1.113	398	308	227	222	29	8	3	—	1.195	13	3	1	—	13	31	23	5	1	1	2	76							
Tisza István tud.-egy., Debrecen.																														
Ref. hittud. kar.																														
I. évfolyam	52	50	51	—	—	—	—	—	—	—	51	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1						
II. „	41	39	—	40	—	—	—	—	—	—	40	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1						
III. „	29	28	—	5	23	1	—	—	—	—	29	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—						
IV. „	35	33	—	—	6	27	1	—	—	—	34	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1						
Összesen...	157	150	51	45	29	28	1	—	—	—	154	—	2	3	1	—	2	1	—	—	—	—	—	3						
Nőhallgatók	5	4	1	2	1	—	—	—	—	—	4	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1						
Jog- és államtud. kar.																														
I. évfolyam	269	241	238	11	2	3	1	2	—	1	258	—	—	—	—	4	3	2	—	—	—	—	2	11						
II. „	158	148	29	121	1	4	1	—	—	—	156	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	2							
III. „	99	92	—	18	70	5	2	2	—	—	97	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	2							
IV. „	73	63	—	—	12	53	3	—	—	—	68	—	—	—	—	—	—	—	1	4	—	—	5							
Összesen...	599	544	267	150	85	65	7	4	—	1	579	—	—	—	—	4	4	3	3	4	—	2	20							
Államszám. tanfolyam.																														
I. évfolyam	29	23	24	2	—	—	—	—	—	—	26	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	3							
Orvostudományi kar.																														
I. évfolyam	61	60	60	1	—	—	—	—	—	—	61	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—							
II. „	56	51	—	51	5	—	—	—	—	—	56	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—							
III. „	40	40	—	7	27	5	—	1	—	—	40	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—							
IV. „	50	49	—	—	2	39	6	1	1	—	49	3	2	7	1	—	—	1	—	—	—	—	—							
V. „	68	64	—	—	—	3	54	9	—	—	66	2	4	7	—	—	—	—	—	1	1	2	—							
Összesen...	275	264	60	59	34	47	60	11	1	—	272	9	3	11	8	—	—	1	—	1	—	1	3							
Nőhallgatók	24	24	3	7	1	6	7	—	—	—	24	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—							
Bölcsészeti kar.																														
I. évfolyam	96	85	86	1	2	1	—	—	—	—	90	—	—	—	—	1	3	2	—	—	—	—	6							
II. „	61	50	4	44	5	—	1	—	—	—	54	—	2	—	—	—	—	5	2	—	—	—	7							
III. „	49	45	—	5	38	4	1	—	—	—	48	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1							
IV. „	41	41	—	—	1	33	6	1	—	—	41	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—							
Összesen...	247	221	90	50	46	38	8	1	—	—	233	—	2	2	—	1	3	7	2	1	—	—	14							
Nőhallgatók	93	87	38	17	18	12	2	1	—	—	88	—	—	1	—	1	3	1	—	—	—	—	5							
Tisza István tud.-egy. mindössze...	1.307	1.202	492	306	194	178	76	16	1	1	1.264	9	5	16	11	—	5	12	12	5	6	—	43							
Erzsébet tud.-egy., Pécs.																														
Ág. h. ev. hittudom. kar.																														
I. évfolyam	30	30	29	1	—	—	—	—	—	—	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—							
II. „	26	23	—	25	—	—	—	—	—	—	25	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1							
III. „	29	26	—	1	25	2	—	—	—	—	28	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	—	1							
IV. „	30	28	—	—	1	26	2	1	—	—	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—							
Összesen...	115	107	29	27	26	28	2	1	—	—	113	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	2							
Nőhallgatók	7	6	2	1	2	1	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1							
Jog- és államtud. kar.																														
I. évfolyam	285	236	243	10	7	6	2	—	—	1	269	—	—	—	—	3	4	5	3	1	—	—	16							
II. „	182	156	20	135	11	5	4	1	—	—	176	1	—	—	—	—	1	4	1	—	—	—	6							
III. „	145	121	—	14	108	11	2	2	2	—	139	—	1	1	—	1	1	—	1	2	1	—	6							
IV. „	93	83	—	—	16	67	7	—	—	—	90	—	—	—	1	—	—	2	—	1	—	—	3							
Összesen...	705	596	263	159	142	89	15	3	2	1	674	1	1	1	1	4	5	6	10	4	2	—	33							

(30.) A hallgatók az eltöltött tanulmányi idő szerint évfolyamonként.

Főiskola, tudománykar, évfolyam	A hallgatók száma	A hallgatók közül csak ezen a szakon foly- tatott tanulmányokat	A hallgatók száma, akiknek																					
			főiskolai oklevele nincs és 1930. jan. 1-ig											főiskolai oklevele van és 1930. jan. 1-ig összesen										
			féléven át volt főiskolai hallgató											féléven át volt főiskolai hallgató										
			0-2	3-4	5-6	7-8	9-10	11-12	13-14	15 v. több	4-11 rovatok összesen	külföldi fő- iskolán ugyan- azon a szakon 1-2 3-4 5-6 7 v. több	17-24 rovatok összesen											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
(Erzsébet tud.-eggy., Pécs.) Államsszám. tanfolyam. I. évfolyam	7	7	7	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Orvostudományi kar. I. évfolyam	73	70	70	2	—	—	1	—	—	—	73	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II. „	64	57	1	57	5	—	1	—	—	—	64	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
III. „	55	51	—	4	46	1	2	—	—	—	55	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IV. „	56	54	—	—	5	46	3	2	—	—	56	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. „	67	61	—	—	—	7	48	5	4	—	64	—	—	—	7	—	—	—	1	1	—	1	3	—
Összesen...	315	293	71	63	56	54	55	9	4	—	312	2	2	2	7	—	—	—	1	1	—	1	3	—
Nőhallgatók	33	29	7	9	5	6	4	2	—	—	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bölcsészeti kar. I. évfolyam	50	41	43	2	—	1	1	—	—	—	47	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3
II. „	41	38	7	30	2	1	—	—	—	—	40	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
III. „	31	28	—	7	20	1	2	—	—	—	30	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
IV. „	37	31	—	—	1	30	3	1	—	—	35	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Összesen...	159	138	50	39	23	33	6	1	—	—	152	—	—	—	1	—	—	1	2	2	—	1	—	7
Nőhallgatók	79	76	21	21	15	20	1	—	—	—	78	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Erzsébet tud.-eggy. mindössze...	1.301	1.141	420	288	247	204	78	14	2	5	1.258	3	3	3	8	5	5	7	13	7	3	2	1	43
Ferenc József tud.-eggy., Szeged. Jog- és államtud. kar. I. évfolyam	325	273	265	20	12	10	6	—	—	—	313	1	—	—	2	3	4	1	1	1	—	—	—	12
II. „	205	171	29	144	9	10	1	3	—	—	196	—	1	—	—	1	2	4	2	—	—	—	—	9
III. „	198	168	—	30	120	13	20	3	—	—	186	2	1	—	—	—	1	5	4	1	1	—	—	12
IV. „	123	113	—	—	—	93	4	—	2	—	122	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Összesen...	851	725	294	198	160	126	31	6	2	—	817	3	2	1	—	2	4	6	7	8	5	1	1	34
Nőhallgatók	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Államsszám. tanfolyam. I. évfolyam	18	18	18	—	—	—	—	—	—	—	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nőhallgatók	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Orvostudományi kar. I. évfolyam	65	65	63	2	—	—	—	—	—	—	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II. „	67	65	8	57	2	—	—	—	—	—	67	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
III. „	72	66	—	8	58	2	2	—	—	—	70	6	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	2
IV. „	61	58	—	—	5	52	1	—	—	—	58	2	2	3	—	1	1	1	—	—	—	—	—	3
V. „	62	59	—	—	—	6	50	5	1	—	62	1	2	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen...	327	313	71	67	65	60	53	5	1	—	322	10	5	7	1	1	2	2	—	—	—	—	—	5
Nőhallgatók	43	39	11	9	12	6	5	—	—	—	43	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bölcsészeti, nyelv- és törté- nettud. kar. I. évfolyam	79	54	51	2	1	—	—	—	—	—	54	1	—	—	5	15	3	1	—	—	—	—	—	25
II. „	46	38	—	40	1	3	—	—	—	—	44	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
III. „	32	24	—	3	25	—	1	1	1	—	31	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
IV. „	29	24	—	—	4	19	1	2	—	1	27	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Összesen...	186	140	51	45	31	22	2	3	1	1	156	8	—	—	5	17	3	3	—	—	—	—	—	30
Nőhallgatók	102	80	29	31	11	13	1	1	—	—	86	1	—	—	—	16	—	—	—	—	—	—	—	16
Mennyiség- és természet- tudományi kar. I. évfolyam	47	35	31	2	—	2	—	—	—	—	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12
II. „	22	22	1	20	—	—	—	—	—	—	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
III. „	26	24	—	—	25	1	—	—	—	—	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IV. „	30	24	—	—	—	21	6	—	1	—	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Összesen...	125	105	32	22	26	24	6	—	1	—	111	—	—	—	—	13	—	—	—	—	—	—	—	14
Nőhallgatók	60	53	19	13	10	8	3	—	—	—	53	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	7
Gyógysz. tanfolyam. I. évfolyam	38	36	36	—	—	—	—	—	—	—	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
II. „	40	35	1	35	1	2	—	—	—	—	39	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Összesen...	78	71	37	35	1	2	—	—	—	—	75	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	3
Nőhallgatók	28	26	14	13	—	—	—	—	—	—	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Ferenc József tud.-eggy. mindössze...	1.535	1.372	503	363	287	234	92	14	4	2	1.499	22	7	8	1	3	11	39	11	11	7	2	2	86
Tudományegyetemek együtt...	10.691	9.586	3.194	2.548	2.012	1.763	603	112	49	23	10.304	76	31	34	31	11	40	117	108	50	36	13	12	387

(30.) A hallgatók az eltöltött tanulmányi idő szerint évfolyamonként.

Főiskola, tudománykar, évfolyam	A hallgatók összes száma	A hallgatók közül csak ezen a szakon foly- tatott tanulmányokat	A h a l l g a t ó k s z á m a, a k i k n e k																								
			főiskolai oklevele nincs és 1930. jan. 1-ig											főiskolai oklevele van és 1930. jan. 1-ig összesen													
			féléven át volt főiskolai hallgató											külföldi fő- iskolán ugyan- azon a szakon 1-2 3-4 5-6 7 v. több				féléven át volt főiskolai hallgató									17-24 rovatok összesen
			0-2	3-4	5-6	7-8	9-10	11-12	13-14	15 v. több	4-11 rovatok összesen	1-2	3-4	5-6	7 v. több	4 v. kevesebb	5-6	7-8	9-10	11-12	13-14	15-16	17 v. több				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25			
József-műegyetem, Budapest.																											
Vegyészmérnöki és egye- temes osztály.																											
I. évfolyam	11	11	11	—	—	—	—	—	—	—	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
II. „	7	6	—	5	1	—	—	1	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
III. „	16	11	—	—	11	4	—	—	—	—	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
IV. „	15	14	—	—	—	7	5	3	—	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Összesen...	49	42	11	5	12	11	6	4	—	—	49	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Építészeti osztály.																											
I. évfolyam	58	56	53	1	1	1	—	—	—	—	56	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	2	
II. „	57	51	—	44	10	—	1	2	—	—	57	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
III. „	53	52	—	—	42	7	2	1	—	—	52	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	
IV. „	54	52	—	—	—	40	8	2	2	2	54	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Összesen...	222	211	53	45	53	48	11	5	2	2	219	3	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	3	
Nőhallgatók	2	1	—	1	—	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Mérnöki osztály.																											
I. évfolyam	116	111	109	4	1	—	1	—	—	—	115	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	
II. „	130	120	—	107	18	4	—	1	—	—	130	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
III. „	107	96	—	—	90	13	3	1	—	—	107	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
IV. „	93	80	—	—	—	72	14	2	1	—	89	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	—	—	—	4	
Összesen...	446	407	109	111	109	89	18	4	1	—	441	1	—	—	—	—	—	—	1	1	2	1	—	—	—	5	
Gépészmérnöki osztály.																											
I. évfolyam	165	161	147	12	3	1	2	—	—	—	165	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
II. „	155	148	—	124	4	5	12	—	6	—	151	—	—	1	—	—	—	—	1	3	—	—	—	—	—	4	
III. „	161	153	—	—	132	20	4	—	—	—	156	—	—	2	—	—	—	—	—	4	1	—	—	—	—	5	
IV. „	163	150	—	—	—	126	20	7	—	—	153	—	—	1	—	—	—	2	2	1	2	2	1	—	—	10	
Összesen...	644	612	147	136	139	152	38	7	6	—	625	1	—	—	4	—	—	2	3	8	3	2	1	—	—	19	
Közgazdasági osztály.																											
I. évfolyam	41	—	—	—	—	—	6	—	—	—	6	—	—	—	—	—	1	9	21	2	1	1	—	—	—	35	
II. „	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	3	1	—	—	—	—	—	7	
Összesen...	48	—	—	—	—	—	6	—	—	—	6	—	—	—	—	—	1	11	22	5	2	1	—	—	—	42	
Nőhallgatók	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	
József-műegyetem mindössze...	1.409	1.272	320	297	313	300	79	20	9	2	1.340	4	1	—	4	—	1	13	27	15	8	4	1	—	—	69	
Jogakadémiák.																											
Róm. kat., Eger.																											
I. évfolyam	69	57	56	4	4	—	3	1	—	—	68	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	
II. „	45	37	8	28	6	—	—	—	—	—	42	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	3	
III. „	36	29	—	3	26	3	4	—	—	—	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
IV. „	38	32	—	—	6	25	2	1	2	1	37	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	
Összesen...	188	155	64	35	42	28	9	2	2	1	183	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	—	—	—	—	5	
Református, Kecskemét.																											
I. évfolyam	85	65	68	4	2	1	2	—	—	—	77	—	—	—	—	—	—	3	4	1	—	—	—	—	—	8	
II. „	90	72	12	59	6	4	—	—	—	—	81	—	—	—	—	—	2	3	4	—	—	—	—	—	—	9	
III. „	80	62	—	8	57	8	1	1	2	—	77	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—	—	3	
IV. „	97	85	—	—	17	62	8	2	2	1	92	—	—	—	—	—	—	—	1	2	2	—	—	—	—	5	
Összesen...	352	284	80	71	82	75	11	3	4	1	327	—	—	—	—	—	—	5	9	7	3	1	—	—	—	25	
Ág. h. ev., Miskolc.																											
I. évfolyam	71	61	61	4	1	—	—	—	—	—	66	—	1	—	—	—	—	2	2	1	—	—	—	—	—	5	
II. „	69	57	5	51	3	2	1	1	—	—	63	1	—	—	—	—	—	1	1	3	1	—	—	—	—	6	
III. „	66	59	—	13	46	2	2	2	—	—	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	
IV. „	66	63	—	—	9	50	5	1	1	—	66	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Összesen...	272	240	66	68	59	54	8	4	1	—	260	1	1	—	—	—	—	3	3	4	2	—	—	—	—	12	
Jogakadémiai állam- szám. tanfolyamok.																											
I. évfolyam	20	18	17	2	—	1	—	—	—	—	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Nőhallgatók....	2	2	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Jogakadémiák mind- össze...	832	697	227	176	183	158	28	9	7	2	790	1	1	—	—	—	—	8	14	14	5	1	—	—	—	42	
Egyetemek és jogakadé- miák együtt...	12.932	11.555	3.741	3.021	2.508	2.221	710	141	65	27	12.434	81	33	34	35	11	41	138	149	79	49	18	13	—	498		

31. A gyorsírást tudó hallgatók; a főiskolai tanulmányaikat megszakító hallgatók évfolyamonként.

Főiskola, tudománykar, évfolyam	A hallgatók		A hallgatók közül főiskolai tanulmányait																						megszakította mindössze			
	összes száma	közül gyorsírást tud																										
			betegség				anyagi				tanulmányi				egyéb				összesen									
			o k o k m i a t t																									
			1-2	3-4	5-6	7 v. több	1-2	3-4	5-6	7 v. több	1-2	3-4	5-6	7 v. több	1-2	3-4	5-6	7 v. több	1-2	3-4	5-6	7 v. több						
féléven át megszakította																												
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24					
Tudományegyetemek.																												
Pázmány Péter tud.-eggy., Budapest.																												
Róm. kat. hittud. kar.																												
I. évfolyam	32	6														1				1				1				
II. „	30	6								1											1			1				
III. „	26	7																										
IV. „	23	7																										
V. „	12	3														1					1			1				
Összesen...	123	29								1						2				2	1			3				
Jog- és államtud. kar.																												
I. évfolyam	528	150	3	1		1		1	2	6					5	2	1	4	8	4	3	11	26					
II. „	466	103	8	4	1	2	16	4	2	4	10				11	7	2	7	45	15	5	13	78					
III. „	466	115	16	1		1	18	4	1	10	16	4	1	1	25	4	1	9	75	13	3	21	112					
IV. „	464	118	14	6	1	4	18	8	3	9	18	4	1	1	20	6	5	5	70	24	10	19	123					
Összesen...	1.924	486	41	12	2	8	52	17	8	29	44	8	2	2	61	19	9	25	198	56	21	64	339					
Államzsmv. tanfolyam.																												
I. évfolyam	226	85		1			2	1	1	13						1		10	2	3	1	23	29					
Nőhallgatók.....	7	4								1												1	1					
Orvostudományi kar.																												
I. évfolyam	189	31					1								1				2				2					
II. „	289	47	4	4	3		5	2	2	2	7	3			7	2	2	1	23	8	10	3	44					
III. „	286	32	16	1	1	3	19	8	4	11	29	4	2	3	8	6	1		72	19	8	17	116					
IV. „	247	41	15	7	1	3	9	3	3	5	22	4	2		7	2	3	5	14	8	11	8	86					
V. „	255	37	6	5	4	1	12	4	5	12	4	6	1	1	3	2	2	4	25	17	12	18	72					
Összesen...	1.266	188	41	17	9	7	46	17	14	30	62	14	8	4	26	10	7	8	175	58	38	49	320					
Nőhallgatók.....	92	12	4				1	1	1	1		2			1	3	1	2	10	2	3	2	17					
Bölcsészeti kar.																												
I. évfolyam	434	81	5	1		2	1	2		1					2	4	1		8	7	1	3	19					
II. „	409	69	1	1	1		7			1	3	1	1						11	1	2	2	16					
III. „	347	70	9	3			18		2	1	5				7	1		1	39	4	2	2	47					
IV. „	320	71	7	1	1	1	11	1	1	1	3	2		2	8		1	4	29	4	3	8	44					
Összesen...	1.510	291	22	6	2	3	37	3	3	4	11	2	1	3	17	5	2	5	87	16	8	15	126					
Nőhallgatók.....	763	96	10	4	2	1	8		1	1	5	2	1		9	1		2	32	7	4	4	47					
Gyógysz. tanfolyam.																												
I. évfolyam	81	7	1		1										1	1			2	1	1		4					
II. „	97	12	5			1	1	1	2	8					2			1	8	1	2	10	21					
Összesen...	178	19	6		1	1	1	1	2	8					3	1		1	10	2	3	10	25					
Nőhallgatók.....	68	6	1							1					1				3				3					
Pázmány Péter tud.-eggy. mindössze...																												
Közgazdaságtud. kar, Budapest.	5.227	1.098	110	36	14	19	138	39	29	84	117	24	11	9	107	38	18	49	472	137	72	161	842					
Egyetemes közgazd. és közgazg. szakcsoport.																												
I. évfolyam	91	13	1				2	1							1	1	1	1	4	2	1	1	8					
II. „	38	6	1								1				1				2			1	3					
III. „	22	5	1				1								1	1			3	1		4						
IV. „	24	7						2			2					1	1	1	2	3	1	1	7					
Összesen...	175	31	3				3	3			3			1	2	3	2	2	11	6	2	3	22					
Mezőgazd. szakcsoport.																												
I. évfolyam	73	23					1	1		1					2		1	5	3	1	1	6	11					
II. „	51	15					1								1	1			2	1		3						
III. „	39	9	4						1						2				6		1	7						
IV. „	43	12	2	1		1	1	1	1		2				5		1	1	10	2	2	2	16					
Összesen...	206	59	6	1		1	3	2	2	1	2				10	1	2	6	21	4	4	8	37					
Nőhallgatók.....	5	2									1								1				1					
Keresk. szakcsoport ¹⁾																												
I. évfolyam	218	136			1		3								1			2	4		1	2	7					
II. „	147	68	3			1	5	3	1	4	1				5	3		1	14	6	1	6	27					
III. „	116	69	4	1	1	1	3	3		2	1				3	1	1		11	5	2	3	21					
IV. „	84	46	1	1	1	3	6	1	2	1					7			1	14	2	3	5	24					
Összesen...	565	319	8	2	3	5	17	7	3	7	2				16	4	1	4	43	13	7	16	79					
Nőhallgatók.....	79	47	1													1			1	1			2					

¹⁾ A keresk. isk. tanárképzésben részesülő hallgatók nélkül.

(31.) A gyorsírást tudó hallgatók; a főiskolai tanulmányaikat megszakító hallgatók évfolyamonként.

Főiskola, tudománykar, évfolyam	A hallgatók		A hallgatók közül főiskolai tanulmányait																						megszakította mindössze			
	összes száma	közül gyorsírást tud																										
			betegség				anyagi				tanulmányi				egyéb				összesen									
			o k o k m i a t t																									
			1-2	3-4	5-6	7 v. több	1-2	3-4	5-6	7 v. több	1-2	3-4	5-6	7 v. több	1-2	3-4	5-6	7 v. több	1-2	3-4	5-6	7 v. több						
féléven át megszakította																												
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24					
(Közgazdaságtud. kar, Budapest.)																												
Felső keresk. isk. tanárképző.																												
I. évfolyam	60	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1				
II. „	95	84	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	1	2	1	—	1	4				
III. „	67	61	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	3	1	—	—	—	4				
IV. „	74	64	5	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	11	—	—	—	—	11				
Összesen...	296	257	5	—	—	—	7	1	—	—	—	1	1	1	—	3	—	—	1	16	2	1	1	20				
Nőhallgatók.....	97	86	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	4	—	—	1	5				
Keleti intézet és revizori tanfolyam.																												
I. évfolyam	29	16	—	—	—	—	—	—	2	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	1	2	1	5				
Nőhallgatók.....	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
Közgazdaságtud. kar mindössze...	1.271	682	22	3	3	6	30	13	7	9	8	2	1	1	32	8	5	13	92	26	16	29	163					
Tisza István tud.-eggy., Debrecen.																												
Ref. hittud. kar.																												
I. évfolyam	52	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	2				
II. „	41	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	1	3				
III. „	29	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1				
IV. „	35	8	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	2	4				
Összesen...	157	15	2	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	3	5	2	—	3	10				
Nőhallgatók.....	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
Jog- és államtud. kar.																												
I. évfolyam	269	58	1	—	1	2	2	—	1	—	—	—	—	—	3	1	—	3	6	3	—	5	14					
II. „	158	30	3	—	—	9	4	—	3	—	—	—	—	—	10	2	—	2	25	6	—	5	36					
III. „	99	21	1	—	—	6	—	1	—	1	1	—	—	—	7	1	1	—	15	2	2	—	19					
IV. „	73	18	2	1	—	2	1	—	1	2	—	—	—	—	1	3	—	—	7	5	—	1	13					
Összesen...	599	127	7	1	—	1	19	7	1	5	6	1	—	—	21	7	1	5	53	16	2	11	82					
Államsh. tanfolyam.																												
I. évfolyam	29	14	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	1	3					
Orvostudományi kar.																												
I. évfolyam	61	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—					
II. „	56	10	1	—	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	1	4					
III. „	40	4	2	1	—	4	3	1	—	1	1	1	—	—	2	2	—	—	9	7	2	—	18					
IV. „	50	12	—	1	—	1	—	—	—	2	1	—	—	—	5	1	—	—	8	3	—	—	11					
V. „	68	11	1	3	2	2	2	—	—	—	1	—	—	—	2	—	—	1	5	4	2	3	14					
Összesen...	275	53	4	5	2	2	9	3	1	1	3	3	1	—	9	3	—	1	25	14	4	4	47					
Nőhallgatók.....	24	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	—	—	1	3	2	1	1	7					
Bölcsészeti kar.																												
I. évfolyam	96	28	—	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	—	—	4					
II. „	61	14	—	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—	—	3	—	—	—	5	1	—	—	6					
III. „	49	12	1	1	—	1	—	—	—	1	2	—	—	—	1	—	—	—	5	1	—	1	7					
IV. „	41	9	—	1	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	2	—	5					
Összesen...	247	63	1	1	1	2	7	2	—	1	3	—	—	—	4	—	—	—	15	3	1	3	22					
Nőhallgatók.....	93	15	1	—	1	—	1	—	—	1	1	—	—	—	2	—	—	—	4	1	1	2	8					
Tisza István tud.-eggy. mindössze...	1.307	272	14	8	3	5	36	13	4	7	12	4	1	—	36	10	1	10	98	35	9	22	164					
Erzsébet tud.-eggy., Pécs.																												
Ág. h. ev. hittud. kar.																												
I. évfolyam	30	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—					
II. „	26	2	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	2					
III. „	29	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	1	3	—	—	4					
IV. „	30	8	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	3					
Összesen...	115	21	3	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	4	5	—	—	9					
Nőhallgatók.....	7	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—					
Jog- és államtud. kar.																												
I. évfolyam	285	59	4	1	1	1	3	4	6	5	—	—	—	—	3	—	—	1	10	5	7	7	29					
II. „	182	47	2	—	—	—	10	3	—	2	4	1	—	—	7	1	—	1	23	5	—	3	31					
III. „	145	27	—	2	1	2	—	2	4	2	—	—	—	—	—	3	1	2	—	7	6	6	19					
IV. „	93	20	2	—	—	2	4	3	—	—	1	—	—	—	6	—	—	1	13	3	—	3	19					
Összesen...	705	153	8	3	2	5	17	12	10	9	5	1	—	—	16	4	1	5	46	20	13	19	98					

(31.) A gyorsírást tudó hallgatók; a főiskolai tanulmányaikat megszakító hallgatók évfolyamonként.

Főiskola, tudománykar, évfolyam	A hallgatók		A hallgatók közül főiskolai tanulmányait																																			
	összes száma	közül gyorsírást tud	betegség																				anyag			tanulmányi				egyéb				összesen				megszakította mindössze
			o k o k m i a t t																																			
			féléven át megszakította																																			
			1-2	3-4	5-6	7 v. több	1-2	3-4	5-6	7 v. több	1-2	3-4	5-6	7 v. több	1-2	3-4	5-6	7 v. több	1-2	3-4	5-6	7 v. több																
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24															
(Erzsébet tud.-egy., Pécs.) Államsh. tanfolyam. I. évfolyam	7	5					1												1					1														
Orvostudományi kar. I. évfolyam	73	15																																				
II. „	64	5	2			1	1	1			3								6	1		1		8														
III. „	55	12	6					1	1								1	1	6	2	1	1		10														
IV. „	56	8	5	2			1	1			2	2							8	5				13														
V. „	67	8	9	2	2	1	3	2	1	4							2	1	12	6	4	5		27														
Összesen ...	315	48	22	4	2	2	5	5	2	4	5	2					3	1	32	14	5	7		58														
Nőhallgatók.....	33	2	1	1					1										1	1	1			3														
Bölcsészeti kar. I. évfolyam	50	8									1							2	1			2		3														
II. „	41	6					1	1											1	1				2														
III. „	31	4					1	1								1			2	1		1		4														
IV. „	37	7	2				3				1								6					6														
Összesen ...	159	25	2				5	2			2					1			3	10	2		3	15														
Nőhallgatók.....	79	15	1				1				1								2	3			2	5														
Erzsébet tud.-egy. mindössze...	1.301	252	35	7	4	7	29	21	12	13	12	3				17	10	2	9	93	41	18	29	181														
Ferenc József tud.-egy., Szeged. Jog- és államtud. kar. I. évfolyam	325	66	3			2	2	3	1	8					1	2			2	7	3	1	13	24														
II. „	205	46	1	2			2	2	1	4	2				1	2		1	5	7	4	2	10	23														
III. „	198	32	3	1			10		1	1	3					10	2		5	26	3	1	6	36														
IV. „	123	23	6			1	10	1	1	1	1					15			2	32	1	1	4	38														
Összesen ...	851	167	13	3		3	24	6	4	14	6				2	29	2	1	14	72	11	5	33	121														
Nőhallgatók.....	1																																					
Államsh. tanfolyam. I. évfolyam	18	8																																				
Nőhallgatók.....	1																																					
Orvostudományi kar. I. évfolyam	65	9	1								1								2					2														
II. „	67	10	1					1								3			4	1				5														
III. „	72	16	5				10				3					4	3		2	22	3		2	27														
IV. „	61	14	1				3				1					2	1		1	7	1		1	9														
V. „	62	13	3	1			4			2	3					2			9		3	3	15															
Összesen ...	327	62	11	1			17	1	2	3	5					11	4		3	44	5	3	6	58														
Nőhallgatók.....	43	5	2																1	2			1	3														
Bölcsészeti, nyelv- és történetud. kar. I. évfolyam	79	15																	2				2	2														
II. „	46	9					1				2	1							3		1			4														
III. „	32	4	1				3	1								1			5	1				6														
IV. „	29	9	2								2					1			5					5														
Összesen ...	186	37	3				4	1			4	1				2			2	13	1	1	2	17														
Nőhallgatók.....	102	18	1					1			4								5	1				6														
Mennyiség- és természet- tudományi kar. I. évfolyam	47	13														1								1														
II. „	22	5																																				
III. „	26	9														1	1	1		1	1	1		3														
IV. „	30	7					3		2										3		2			5														
Összesen ...	125	34					3		2							2	1	1		5	1	3		9														
Nőhallgatók.....	60	16														1				1				1														
Gyógysz. tanfolyam. I. évfolyam	38	4																																				
II. „	40	3			1	2	2								1			1	1	2		2	4	8														
Összesen ...	78	7			1	2	2								1			1	1	2		2	4	8														
Nőhallgatók.....	28	3					2												2					2														
Ferenc József tud.-egy. mindössze...	1.585	315	27	3	2	5	50	8	8	17	15		1	3	44	7	3	20	136	18	14	45	213															
Tudományegyetemek együtt...	10.691	2.619	208	57	26	42	283	94	60	130	164	33	14	13	236	73	29	101	891	257	129	286	1.563															

(31.) A gyorsírást tudó hallgatók; a főiskolai tanulmányaikat megszakító hallgatók évfolyamonként.

Főiskola, tudománykar, évfolyam	A hallgatók		A hallgatók közül főiskolai tanulmányait																							megszakította mindössze
	összes száma	közül gyorsírást tud	betegség anyagi tanulmányi egyéb																				összesen			
			o k o k m i a t t																							
			féléven át megszakította																							
			1-2	3-4	5-6	7 v. több	1-2	3-4	5-6	7 v. több	1-2	3-4	5-6	7 v. több	1-2	3-4	5-6	7 v. több	1-2	3-4	5-6	7 v. több				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24			
József-műegyetem, Budapest. Vegyésmérnöki és egye- temes osztály. I. évfolyam	11	3																								
II. „	7						1													1					1	
III. „	16	4	2	2						1										4	2	1			7	
IV. „	15	4	1	1						1	1	1								2	1	1	1		5	
Összesen...	49	11	3	3			1		2	1	3									7	3	2	1		13	
Építészeti osztály. I. évfolyam	58	8	4													1				5					5	
II. „	57	6	2	2	1				2	1					1		1	1	1	2	1	5	4		12	
III. „	53	8	3	1				1	1	2		5				2	1	1		5	8	2	2		17	
IV. „	54	7	3	1	4	1			2	2	3	2				2	2	2		9	4	5	6		24	
Összesen...	222	29	12	1	3	5	1	1	5	5	3	7			1	5	4	4	1	21	13	12	12		58	
Nőhallgatók.....	2																									
Mérnöki osztály. I. évfolyam	116	21	1	1									1			1				2	2				4	
II. „	130	28	1	1		2	6	1	1	1	1					3			2	11	2	1	5		19	
III. „	107	21	5	3			1	5	3	2	4	6	2			4	1	3		20	9	5	5		39	
IV. „	93	17	4	4		4	4	5	2	8		3			1	3	1			11	13	2	13		39	
Összesen...	446	87	11	9		7	15	9	5	13	7	6			1	11	2	3	2	44	26	8	23		101	
Gépésmérnöki osztály. I. évfolyam	165	26	3	2	1		2	1				1				1				5	5	1			11	
II. „	155	15		3	2	2	2	1	2	3					1		2			2	6	4	6		18	
III. „	161	37	8	3		2	3	4	8	4	11	5	3	3	4	4	4	4		26	16	15	13		70	
IV. „	163	28	6	3	3	1	4	4	5	12	11	2	4	2	10	5	2	3		31	14	14	18		77	
Összesen...	644	106	17	11	6	5	11	10	15	19	22	8	7	6	14	12	6	7		64	41	34	37		176	
Közgazdasági osztály. I. évfolyam	41	21	1				1													2					2	
II. „	7	5																								
Összesen...	48	26	1				1													2					2	
Nőhallgatók.....	1																									
József-műegyetem mindössze...	1.409	259	44	24	9	17	29	20	27	38	35	21	7	8	30	18	13	10		138	83	56	73		350	
Jogakadémiák. Róm. kat., Eger. I. évfolyam	69	14	3				1		1	1		1						3		4	1	1	4		10	
II. „	45	12	1	1			1	1		1						1	1		1	3	2	1	2		8	
III. „	36	5	2	2			2	1	1							1	1	1		5	2	4	1		12	
IV. „	38	10	1				1		1	1						2	2	1		4	2	3	2		11	
Összesen...	188	41	7	3			5	2	3	3		1				4	4	3	6	16	7	9	9		41	
Rejtmányos, Kecskemét. I. évfolyam	85	16	2				1			2		1				3	2			7	2		4		13	
II. „	90	17	2	1	1	1	5	1	6	3	2		1	1		5		1	3	14	2	9	8		33	
III. „	80	16	1	1	1		3	2	5	6		1				2	3		4	6	7	6	10		29	
IV. „	97	26	5	1		1	6	8	2	3	2					6	1	1	1	19	10	3	5		37	
Összesen...	352	75	10	3	2	2	15	11	13	14	5	1	1	1		16	6	2	10	46	21	18	27		112	
Ág. h. ev., Miskolc. I. évfolyam	71	12							1							1	2			1	2	1			4	
II. „	69	9	3	1					2	2	1					1	3		4	5	4	2	6		17	
III. „	66	8	2	1			1	2		2						4			6	7	3		8		18	
IV. „	66	11	2	2	1				3							3	2	1	1	5	4	5	1		15	
Összesen...	272	40	7	4	1		1	2	6	4	1					9	7	1	11	18	13	8	15		54	
Jogakadémiai állam- szám. tanfolyamok. I. évfolyam	20	11							1	1						1				1		1	1		3	
Nőhallgatók.....	2	2																								
Jogakadémiák mind- össze...	832	167	24	7	6	2	21	15	23	22	6	2	1	1		30	17	6	27	81	41	36	52		210	
Egyetemek és jogakadé- miák együtt...	12.932	3.045	276	88	41	61	333	129	110	190	205	56	22	22		296	108	48	138	1.110	381	221	411		2.123	

32. A hallgatók szülei (el)

Főiskola, tudománykar	A hallgatók összes száma	A hallgatók megoszlása szízek (eltartóik) lakóhelye szerint																									Folyószám
		Abaui-Torna	Arad	Bácsbokodrog	Baranya	Békés	Bereg	Bihar	Borsod	Csanád	Csongrád	Esztergom	Féjér	Gömr és Kishont	Győr	Hajdú	Héves	Hont	J.-N.-K.-Szabolcs	Komárom	Moson	Nógrád	Pest-P.-S.-Kiskun	Somogy			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
		v á r m e g y e i)																									
Tudományegyetemek.																											
Pázmány Péter tud.-egy., Budapest.																											
Róm. kat. hittud. kar.	123	3	—	—	2	—	—	—	1	2	2	1	3	—	2	2	1	2	2	1	—	3	11	4	1		
Jog- és államtud. kar.	1.924	3	1	4	3	28	—	1	7	4	5	9	21	—	10	4	20	6	53	21	10	27	305	30	2		
Államszám. tanfolyam	226	—	—	—	1	2	—	1	1	1	—	—	4	—	—	—	2	1	2	1	—	46	1	3			
Orvostudományi kar...	1.266	4	—	3	2	23	—	4	19	7	9	11	13	—	7	2	27	2	22	9	2	8	197	15	4		
Bölcsészeti kar	1.510	5	—	4	4	18	1	1	12	8	4	7	10	—	7	4	30	1	31	8	6	15	252	17	5		
Gyógysz. tanfolyam ..	178	—	—	1	3	6	1	—	2	—	—	—	2	—	—	4	4	—	8	3	—	3	22	6	6		
Összesen...	5.227	15	1	12	15	77	2	7	42	22	20	28	53	—	26	16	84	12	118	43	18	56	833	73			
Közgazdaságtud. kar, Budapest.	1.271	2	—	3	10	31	1	5	11	11	7	1	17	1	4	3	20	4	32	10	5	6	176	26	7		
Tisza István tud.-egy., Debrecen.	157	1	—	—	1	1	2	8	11	1	14	—	—	2	—	12	—	—	7	1	—	3	12	3	8		
Ref. hittud. kar	599	5	1	—	—	11	4	25	8	—	2	1	4	—	—	57	11	—	33	3	—	5	27	3	9		
Jog- és államtud. kar .	29	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	10		
Államszám. tanfolyam	275	1	—	—	—	11	1	12	3	1	1	—	—	—	1	14	7	—	12	1	—	3	6	—	11		
Orvostudományi kar...	247	2	—	—	2	8	1	8	1	1	1	2	—	—	—	25	6	—	23	1	—	—	13	2	12		
Bölcsészeti kar	Összesen...	1.307	9	1	—	3	31	8	55	23	3	18	3	4	2	1	109	24	—	75	6	—	11	58	8		
Erzsébet tud.-egy., Pécs.	115	1	—	—	1	12	—	—	3	—	1	—	—	—	2	1	1	—	2	4	—	5	22	4	13		
Ág. h. ev. hittud. kar.	705	—	—	6	52	3	—	—	3	—	1	2	10	—	2	—	3	2	4	3	3	5	46	105	14		
Jog- és államtud. kar..	7	—	—	—	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15		
Államszám. tanfolyam	315	—	—	1	19	2	—	—	4	—	1	3	5	—	3	—	—	—	8	—	—	2	24	32	16		
Orvostudományi kar ..	159	1	—	—	7	1	—	—	3	—	1	—	1	—	—	6	—	2	—	—	—	2	6	11	17		
Bölcsészeti kar	Összesen...	1.301	2	—	7	81	18	—	—	13	1	4	5	16	—	7	1	17	2	16	7	3	14	98	152		
Ferenc József tud.-egy., Szeged.	851	—	5	15	2	72	—	9	4	40	55	5	6	—	—	3	8	—	44	5	3	6	89	8	18		
Jog- és államtud. kar..	18	—	—	—	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19		
Államszám. tanfolyam	327	—	1	2	—	27	—	2	6	11	15	—	—	—	—	2	4	—	9	2	1	2	24	1	20		
Orvostudományi kar...	186	—	2	—	1	13	—	1	2	9	10	1	—	—	1	—	1	—	4	1	—	3	14	1	21		
Bölcsészeti, nyelv- és történettud. kar	125	—	1	1	2	9	—	—	1	2	3	—	—	—	2	—	5	—	5	—	2	—	8	1	22		
Mennyiségt. és termé- szettudományi kar ..	78	—	—	—	1	5	1	—	1	—	3	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—	—	6	1	23		
Gyógysz. tanfolyam ..	Összesen...	1.585	—	9	18	6	128	1	12	14	63	86	6	6	—	3	6	18	—	65	8	6	11	141	12		
Tud.-egyetemek mind- össze...	10.691	28	11	40	115	285	12	79	103	100	135	43	96	3	41	135	163	18	306	74	32	98	1.306	271			
József-műegyetem, Budapest.	49	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	2	3	—	—	—	2	—	—	1	—	—	4	—	24		
Vegyészmérnöki és egyetemes osztály ..	222	—	—	—	2	4	1	—	1	1	2	3	—	—	—	1	1	—	4	—	—	1	30	1	25		
Építészti osztály	446	1	—	2	3	4	1	—	—	2	1	2	3	2	—	1	2	—	7	5	1	4	44	7	26		
Mérnöki osztály	644	1	1	1	2	11	—	2	9	3	6	3	6	—	—	3	7	1	14	7	5	6	66	7	27		
Gépészmérnöki osztály.	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	5	—	28		
Közgazdasági osztály..	Összesen...	1.409	2	1	3	7	20	1	3	10	6	10	8	9	2	—	5	13	1	25	13	6	12	149	15		
Jogakadémiai.	188	1	—	—	—	1	—	—	11	—	—	—	—	—	1	—	92	—	4	1	—	4	16	—	29		
Róm. kat., Eger	352	—	—	—	—	6	—	4	—	1	7	—	1	3	—	—	4	1	18	—	1	2	95	3	30		
Ref., Kecskemét	272	13	—	—	—	3	—	4	23	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	—	—	2	22	3	31		
Ág. h. ev., Miskolc ...	20	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1	4	—	—	—	—	—	—	—	32		
Jogakadémiai állam- szám. tanfolyamok.	Összesen...	832	14	—	—	10	—	8	36	1	7	1	5	—	1	5	105	—	24	1	1	8	133	6			
Egyetemek és jogakadé- miák evvitt.	12.932	44	12	43	122	315	13	90	149	107	152	52	110	5	42	145	281	19	355	88	39	118	1.588	292			

¹⁾ Az adatok Magyarország mai területére vonatkoznak.

tartólk) lakóhelye szerint.

A hallgatók megoszlása szülei (eltartói) lakóhelye szerint																																																											
Folyószám	Vármegyék										Vármegyék összesen	törvényhatósági joggal felruházott város										Tj. városok összesen	Magyarország mindössze	Magyarországtól elcsatolt					Összesen elcsatolt	Egyéb külföldön lakók																													
	Sopron	Szabolcs	Szatmár	Tolna	Torontál	Ung.	Vas	Veszprém	Zala	Zemplén		Baja	Budapest	Debrecen	Győr	Hódmezővásárhely	Kecskemét	Miskolc	Pécs	Sopron	Szeged			Székesfehérvár	csehszlovák	román	jugoszláv	oszlák																															
	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37		38	39	40	41	42	43	44	45	46	47			48	49	50	51	52			53	54	55	56	57																								
1	5	3	1	2	—	—	5	4	9	3	74	—	25	2	—	—	1	1	2	3	1	35	109	2	7	1	3	13	1																														
2	19	22	8	17	—	—	59	43	47	12	799	5	946	5	14	2	5	7	1	13	—	24	1.022	1.821	34	57	8	3	102	1																													
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	69	—	146	—	2	—	—	—	—	—	—	3	151	220	1	4	—	—	5	1																													
4	7	10	1	16	—	—	21	23	18	18	500	5	542	2	12	—	9	17	—	8	—	13	608	1.108	38	96	20	—	154	4																													
5	9	3	4	12	1	1	40	33	25	9	582	1	746	6	16	3	13	20	5	19	—	22	851	1.433	24	41	7	1	73	4																													
6	1	4	1	2	—	—	4	—	—	—	84	2	47	4	1	—	—	4	3	1	—	1	63	147	7	18	6	—	31	—																													
7	41	42	15	50	1	1	130	105	108	42	2.108	13	2.452	19	45	5	27	49	10	43	3	64	2.730	4.838	106	223	42	7	378	11																													
8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
9	1	102	25	3	—	—	4	4	2	19	360	—	45	161	—	2	—	8	2	—	—	3	221	581	10	8	—	—	18	—																													
10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	1	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	134	—	13	94	—	2	1	9	—	1	1	—	121	255	—	18	—	—	18	2																													
12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	141	—	8	67	2	—	—	8	—	—	—	1	86	227	7	13	—	—	20	—																													
13	1	200	54	5	—	—	4	7	4	38	765	—	71	368	2	4	2	25	2	1	1	4	480	1.245	18	41	—	—	59	3																													
14	4	1	—	3	—	—	12	7	3	—	89	—	10	—	2	2	—	2	—	7	—	—	23	112	1	1	1	—	3	—																													
15	6	2	1	64	—	—	20	20	75	—	438	8	99	1	11	—	—	101	9	—	13	242	680	6	13	4	—	23	2																														
16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
17	1	4	—	25	—	—	14	3	17	3	178	4	30	1	5	—	—	1	59	6	—	6	112	290	5	13	4	—	22	3																													
18	—	—	—	8	—	—	10	6	8	—	73	6	9	—	6	—	—	1	52	1	—	6	81	154	—	3	2	—	5																														
19	11	7	1	100	—	—	56	36	104	3	782	18	148	2	24	2	—	42	13	23	—	25	459	1.241	12	31	12	—	55	5																													
20	5	16	6	9	5	—	11	6	22	8	467	21	81	—	19	35	—	—	3	2	148	4	313	780	8	53	10	—	71	—																													
21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	17	—	1	—	—	1	—																													
22	1	1	1	1	—	—	5	2	2	2	124	1	10	—	—	21	11	3	—	—	83	1	130	254	1	58	13	—	72	1																													
23	4	—	—	2	—	—	4	1	5	4	84	—	16	—	2	8	6	2	—	—	57	3	94	178	—	4	2	1	7	1																													
24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
29	11	19	7	14	7	—	26	13	32	16	764	24	116	4	22	69	20	9	4	43	48	10	630	1.394	11	140	37	1	189	2																													
30	76	279	79	188	9	1	252	182	267	110	4.937	74	3.326	408	116	84	53	104	235	81	367	120	4.968	9.905	169	484	96	9	758	28																													
31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
41	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
46	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
49	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
51	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
53	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
54	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													
57	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—																													

rületére vonatkoznak.

33. A támogatást igénylő hallgatók a szükségletek megjelölésével.

Főiskola, tudománykar	A hallgatók összes száma	A h a l l g a t ó k k ö z ü l																		azok, akiknek					Folyószám
		támogatásra igényt tart																		a ruházata					
		4-12. rovatok összesen 1)	lakás	élelmiszer	tankönyvek	tandíj	vizsgadíj	szigorlati díj	gyógykezelési költség	fogkezelés	egyéb	ruházat és pedig							megfelelő	tűrhető	nem megfelelő	a ruházatról jóté- konyság gondoskodik	ellenőrzöttség fejében ruházatot kap		
												cipő	fehérnemű	felsőruha	télkabát	egyéb	összesen ruházat 1)								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24		
Tudományegyetemek.																									
<i>Pázmány Péter tud.-eggy., Budapest.</i>																									
Róm. kat. hittud. kar.	123	76	—	3	46	44	20	23	15	25	1	11	14	14	2	2	26	78	35	10	—	—	1		
Jog- és államtud. kar..	1.924	533	84	115	306	419	272	66	74	98	2	56	54	92	66	6	157	1.961	513	50	4	—	2		
Államszám. tanfolyam	226	13	—	—	3	10	8	—	1	3	—	—	1	2	5	1	7	179	44	3	—	—	3		
Orvostudományi kar...	1.266	608	82	137	383	420	199	312	68	115	—	62	54	147	46	21	202	745	438	83	2	—	4		
Bölcsészeti kar	1.510	686	87	145	354	524	376	86	97	114	3	98	68	143	55	81	275	910	458	142	2	—	5		
Gyógysz. tanfolyam ..	178	82	18	26	54	59	35	36	11	16	—	8	7	14	4	—	19	123	44	11	—	—	6		
Összesen...	5.227	1.998	271	426	1.146	1.476	910	523	266	371	6	236	199	415	174	110	686	3.396	1.532	299	8	—	7		
<i>Közgazdaságtud. kar., Budapest.</i>																									
Tisza István tud.-eggy., Debrecen.	1.271	637	58	101	359	541	375	196	47	98	—	33	31	98	33	23	132	857	376	38	—	—	7		
<i>Ref. hittud. kar.</i>																									
Ref. hittud. kar.	157	116	55	64	47	93	30	4	9	23	—	9	10	16	8	2	27	47	98	12	—	—	8		
Jog- és államtud. kar.	599	257	42	57	187	240	131	55	24	37	—	7	5	15	3	—	22	388	196	15	1	—	9		
Államszám. tanfolyam	29	5	1	1	4	5	2	2	2	3	—	—	1	—	—	1	2	24	3	2	—	—	10		
Orvostudományi kar...	275	169	36	43	122	119	53	97	22	41	—	13	15	23	12	1	38	133	126	16	—	—	11		
Bölcsészeti kar	247	192	43	49	120	147	82	15	34	46	5	18	13	28	14	3	45	101	124	22	—	—	12		
Összesen...	1.307	739	177	214	430	604	298	173	91	150	5	47	44	82	37	7	134	693	547	67	1	—	13		
<i>Erzsébet tud.-eggy., Pécs.</i>																									
Ág. h. ev. hittud. kar.	115	102	63	65	22	85	37	37	30	36	—	2	5	11	9	—	22	46	57	12	—	—	14		
Jog- és államtud. kar..	705	316	52	72	129	233	127	47	21	30	—	13	22	39	13	—	57	504	169	32	—	—	15		
Államszám. tanfolyam	7	2	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	16		
Orvostudományi kar ..	315	186	65	92	114	131	53	98	25	45	—	27	20	50	19	—	68	168	116	31	—	—	17		
Bölcsészeti kar	159	112	16	39	45	86	41	7	13	24	—	15	10	32	12	—	43	89	43	27	1	—	18		
Összesen...	1.301	718	196	268	311	537	258	189	89	135	—	57	57	132	53	—	190	814	385	102	1	1	19		
<i>Ferenc József tud.-eggy., Szeged.</i>																									
Jog- és államtud. kar..	851	380	55	62	214	329	201	30	29	56	—	20	25	35	22	7	67	623	216	12	1	—	20		
Államszám. tanfolyam	18	3	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	3	—	—	—	21		
Orvostudományi kar...	327	225	45	70	142	184	87	134	23	40	2	27	19	53	29	1	70	171	134	22	5	—	22		
Bölcsészeti, nyelv- és történettud. kar.	186	116	27	38	51	97	44	10	15	23	—	20	16	27	19	12	54	119	54	13	—	—	23		
Mennyiségt. és természettudományi kar ..	125	78	13	20	32	64	26	6	4	25	—	18	16	17	16	15	36	61	50	14	—	—	24		
Gyógysz. tanfolyam ..	78	41	10	12	23	37	17	24	6	8	—	9	7	8	6	1	14	43	30	5	1	—	25		
Összesen...	1.585	843	150	202	463	712	375	204	78	152	2	94	83	140	92	36	241	1.032	487	66	7	—	26		
Tud.-egyetemek mind-össze...																									
Tud.-egyetemek mind-össze...	10.691	4.935	862	1.211	2.759	3.870	2.216	1.285	571	906	13	467	414	867	389	176	1.383	6.792	3.327	572	17	1	27		
<i>József-műegyetem, Budapest.</i>																									
Vegyészmérnöki és egyetemes osztály ..	49	16	—	3	3	12	5	5	1	3	—	1	—	—	3	—	3	39	9	1	—	—	28		
Építészti osztály	222	106	7	22	40	84	36	37	12	25	—	10	7	15	10	—	24	155	56	11	—	—	29		
Mérnöki osztály	446	263	19	61	154	218	109	86	37	75	—	18	17	37	20	9	64	266	166	14	3	—	30		
Gépészmérnöki osztály.	644	391	26	74	177	241	151	127	40	80	2	24	16	47	16	4	73	436	185	23	33	—	31		
Közgazdasági osztály..	48	18	2	4	5	14	8	10	2	3	—	—	1	2	1	—	4	34	13	1	—	—	32		
Összesen...	1.409	794	54	164	379	569	309	265	92	186	2	53	41	101	50	13	168	930	429	50	36	—	33		
<i>Jogakadémia.</i>																									
Róm. kat., Eger	188	88	7	8	69	77	49	16	6	3	—	—	1	1	—	2	4	147	41	—	—	—	34		
Ref., Kecskemét	352	172	13	15	95	144	95	54	11	12	—	1	1	4	—	1	5	265	79	8	—	—	35		
Ág. h. ev., Miskolc ...	272	72	7	7	36	62	25	8	12	2	—	1	2	2	1	—	2	232	39	1	—	—	36		
Jogakadémiai állam-szám. tanfolyamok.	20	6	—	—	2	6	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	17	2	1	—	—	37		
Összesen...	832	338	27	30	202	289	170	78	29	17	—	2	4	8	1	3	12	661	161	10	—	—	38		
Egyetemek és jogakadémiaik együtt...																									
Egyetemek és jogakadémiaik együtt...	12.932	6.067	933	1.405	3.340	4.728	2.695	1.628	692	1.109	15	522	459	976	440	192	1.563	8.383	3.917	632	53	1	39		

¹⁾ Az egyes szükségletek megnevezésénél minden hallgató annyiszor szerepel, ahány szükségletet igényelt.

34. A hallgatók lakásviszony, katonai szolgálat, egyesületi és sporttevékenység és az érettségi b: fokozata szerint.

Folyószám	lakása										A h a l l g a t ó k																							
	megfelelő	tűrhető	nem megfelelő						katona volt	diákszervezetnek tagja	valamely sportegyesület													tagja összesen	az előző felelős a kötelező tantervi feladatokon részt vett	az előző felelős a kötelező tantervi feladatokon részt vett	közvetlen szolgálat alatt áll	érettségi bizonyítvánnyal iratkozott be				egyéb képzéssel iratkozott be		
			szűk vagy túlszűkült	sötét	nedves	nem fűthető	egyéb okok miatt	összesen			californiai vagy vívó	evezős vagy úszó	atlétikai	tennisz	football	egyéb és ismeretlen	tagja összesen	középsiskolai	felső keresk. vagy felső mezőgazd.	kollégium														
25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54					
1	117	5	—	1	—	—	—	1	5	14	—	1	1	—	1	—	—	2	66	2	65	28	21	114	—	—	—	—	4	5				
2	1.657	231	15	8	2	2	9	36	172	757	120	90	94	103	37	189	501	898	34	464	643	802	1.909	—	—	—	1	1	14	—				
3	198	25	2	1	—	—	—	3	90	25	4	3	25	4	16	9	57	3	6	10	20	63	93	6	19	85	110	6	17					
4	992	243	21	3	1	2	4	31	90	729	52	66	53	41	12	87	251	372	36	324	381	492	1.197	—	—	—	—	69	—					
5	1.324	158	19	7	1	—	1	28	38	555	27	44	71	28	17	67	202	577	94	664	468	334	1.466	1	3	1	5	31	8					
6	153	25	—	—	—	—	—	21	98	8	5	6	5	—	—	7	19	32	2	20	47	84	151	—	—	—	—	22	5					
7	4.441	687	57	20	4	4	14	99	416	2.178	211	209	250	181	83	359	1.032	1.948	174	1.547	1.587	1.796	4.930	7	22	87	116	146	35					
8	120	34	1	—	1	—	1	3	7	88	—	—	6	1	1	8	14	106	8	19	33	104	156	—	—	—	—	1	—					
9	475	119	2	—	1	—	2	5	62	220	31	9	53	14	17	21	140	363	27	52	141	402	595	—	—	—	1	3	4	—				
10	25	4	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	1	8	—	—	9	—	9	—	1	3	4	—	4					
11	207	64	1	—	—	—	1	2	4	13	184	35	4	20	9	15	10	72	155	16	64	83	124	271	—	—	—	—	4	—				
12	194	48	1	—	—	—	1	3	5	10	179	4	3	9	4	4	2	20	101	24	70	84	86	240	—	—	—	—	7	—				
13	105	10	—	—	—	—	—	—	3	22	—	2	3	1	—	—	6	44	6	23	46	46	115	—	—	—	—	—	—	—				
14	575	111	13	1	3	—	2	19	79	304	35	23	37	30	40	89	220	255	21	71	157	475	703	—	—	—	1	1	2	—				
15	7	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1	—	—	—	5	5	—	1				
16	217	88	6	1	2	—	1	10	17	209	9	21	47	12	10	1	87	93	8	52	97	165	314	—	—	—	—	—	—	1				
17	132	21	6	—	—	—	—	6	6	85	6	2	9	4	2	1	22	34	9	52	52	55	159	—	—	—	—	—	—	—				
18	734	109	3	—	3	1	1	8	107	407	51	27	57	25	64	71	285	490	22	64	183	598	845	—	—	—	1	1	—	5				
19	18	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	1	2	—	—	—	3	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—				
20	257	64	—	1	—	—	5	6	15	211	16	11	36	1	9	1	67	241	13	46	83	164	293	—	1	1	8	10	1	7				
21	161	23	—	—	1	—	1	2	11	101	7	3	9	—	4	—	20	54	2	43	55	70	168	—	—	—	—	1	17	—				
22	107	18	—	—	—	—	—	—	4	85	4	3	7	—	—	—	14	40	2	30	40	45	115	—	—	—	—	—	—	10				
23	68	10	—	—	—	—	—	12	58	4	—	—	6	—	4	—	11	61	4	4	18	35	57	—	—	—	—	19	2					
24	1.345	224	3	1	4	1	7	16	153	862	82	45	117	26	81	72	400	888	44	187	379	912	1.478	1	1	9	11	54	42					
25	8.915	1.588	99	28	18	8	35	188	892	4.885	482	420	605	310	279	740	2.410	4.695	364	2.214	2.810	4.411	9.435	218	292	403	913	258	85					
26	38	11	—	—	—	—	—	—	5	12	1	3	4	2	—	5	14	13	1	19	18	12	49	—	—	—	—	—	—	—				
27	192	27	1	1	—	—	1	3	24	117	6	17	13	18	6	16	67	77	3	51	95	76	222	—	—	—	—	—	—	—				
28	359	83	2	—	—	—	1	1	4	36	293	15	28	31	17	6	43	118	185	7	124	129	156	409	—	—	—	—	36	1				
29	542	88	4	4	—	—	1	5	14	54	367	20	37	57	13	13	40	169	274	8	150	203	253	606	—	—	—	—	37	1				
30	43	5	—	—	—	—	—	—	13	25	6	3	2	3	—	3	17	1	—	16	13	7	36	—	2	1	3	3	6					
31	1.174	214	7	5	—	2	7	21	132	814	48	88	107	53	25	107	385	550	19	360	458	504	1.322	—	2	1	3	76	8					
32	163	25	—	—	—	—	—	—	24	77	6	4	4	3	2	26	40	46	7	17	34	131	182	—	—	—	—	6	—					
33	302	46	1	—	1	1	1	4	84	97	15	7	19	11	9	37	82	82	10	35	82	235	352	—	—	—	—	—	—					
34	249	22	1	—	—	—	—	1	65	212	12	4	10	10	7	218	219	117	7	25	66	174	265	—	—	—	—	7	—					
35	18	2	—	—	—	—	—	—	6	8	1	—	—	—	—	7	7	2	—	—	2	4	6	—	1	13	14	13	—					
36	732	95	2	—	1	1	1	5	179	394	34	15	33	24	18	288	348	247	24	77	184	544	805	—	—	—	—	—	—					
37	10.821	1.897	108	33	19	11	43	214	1.203	6.093	564	523	745	387	322	1.135	3.143	5.492	407	2.651	3.452	5.459	11.562	218	295	417	930	347	93					

35. A hallgatók tanulmányi eredmény, tankönyvhasználat, tandíjmentesség és ösztöndíj szerint évfolyamonként.

Főiskola, tudománykar, évfolyam	A hallgatók összes száma	A h a l l g a t ó k k ö z ü l																A hallgatók száma, akiknek													
		a z e l ő z ő f é l é v b e n																													
		csak fő- tan- tárgyakat vett fel	csak fő- és mellék- tan- tárgyból	csak fő- és mellék- tan- tárgyból	csak mellék- tan- tárgyból	fő- és mellék- tan- tárgyból	nem tan- tárgyból	szemináriumi gyakor- latokon résztvevő	saját könyvtárban	részen saját, rész- ben kölcsönzött	teljes tandíjmen- teességet	fél- tandíjmen- teességet	köztestviselői tandíjkezdésment és köztestviselői tandíjkezdésment	összesen tandíj- kezdésment	a főiskolától vizga- díjkezdésment	100 P vagy kisebb	pengő							összesen							
																	é l v e z e t t								ösztdíja van						
																	1	2	3	4	5	6	7		8	9	10	11	12	13	14
Tudományegyetemek.																															
Pázmány Péter tud.-eggy., Budapest.																															
Róm. kat. hittud. kar.																															
I. évfolyam	32	1	31	24	—	3	5	3	11	19	2	—	—	—	4	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
II. "	30	1	29	25	—	3	2	16	10	16	4	5	—	—	—	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
III. "	26	—	26	15	—	9	2	9	13	8	5	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
IV. "	23	2	21	19	—	2	2	11	14	8	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
V. "	12	—	12	9	—	—	3	3	7	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen...	123	4	119	92	—	17	14	42	55	52	16	9	1	—	4	14	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Jog- és államtud. kar.																															
I. évfolyam	528	54	474	158	4	186	180	13	346	154	28	54	30	49	30	163	—	1	—	—	23	1	—	—	—	—	—	—			
II. "	466	71	395	209	9	55	193	29	285	147	34	67	29	21	45	162	32	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
III. "	466	140	326	165	5	61	235	25	242	164	60	42	11	37	27	117	41	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
IV. "	464	258	206	128	3	27	306	42	245	159	60	54	8	10	17	89	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen...	1.924	523	1.401	660	21	329	914	109	1.118	624	182	217	78	117	119	631	103	3	1	2	1	43	1	—	—	—	—	—			
Állam- és jogtud. tanfolyam.																															
I. évfolyam	226	226	—	8	—	—	218	—	173	51	2	5	1	2	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Orvostudományi kar.																															
I. évfolyam	189	53	136	116	3	8	62	4	125	42	22	37	23	14	34	108	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
II. "	289	67	222	140	2	29	118	1	159	95	35	73	14	29	27	143	14	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
III. "	286	52	234	50	6	102	128	6	112	130	44	44	16	24	26	110	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
IV. "	247	33	214	123	—	87	37	4	80	124	43	97	27	11	23	158	13	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
V. "	255	51	204	138	3	32	82	6	90	109	56	134	14	3	12	163	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen...	1.266	256	1.010	567	14	258	427	21	566	500	200	385	94	81	122	682	48	7	2	2	1	22	1	—	—	—	—	—			
Bölcsészeti kar.																															
I. évfolyam	434	54	380	177	1	178	78	22	174	200	60	68	58	62	61	249	2	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—			
II. "	409	70	339	180	2	207	20	94	90	233	86	187	40	29	50	306	1	1	3	2	1	20	—	—	—	—	—	—			
III. "	347	45	302	156	—	155	36	64	77	182	88	110	43	38	55	246	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
IV. "	320	66	254	166	1	122	31	125	63	179	78	99	37	46	47	229	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen...	1.510	235	1.275	679	4	662	165	305	404	794	312	464	178	175	213	1.030	20	4	8	3	2	116	1	—	—	—	—	—			
Gyógysz. tanfolyam.																															
I. évfolyam	81	18	63	27	1	3	50	—	48	30	3	1	5	4	6	16	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
II. "	97	12	85	19	2	4	72	—	39	46	12	23	2	5	7	37	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen...	178	30	148	46	3	7	122	—	87	76	15	24	7	9	13	53	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Pázmány Péter tud.-eggy. mindössze...																															
I. évfolyam	5.227	1.274	3.953	2.052	42	1.273	1.860	477	2.403	2.097	727	1.104	359	384	471	2.318	185	14	13	9	4	184	3	—	—	—	—	—			
Közgazdaságtud. kar, Budapesti																															
Egyetemes közg. és köz-igazg. szakcsoport.																															
I. évfolyam	91	30	61	22	7	24	38	7	31	48	12	6	3	6	4	19	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
II. "	38	17	21	13	2	17	6	4	15	19	4	3	3	3	3	12	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
III. "	22	9	13	13	1	1	7	10	8	10	4	2	5	—	1	8	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
IV. "	24	7	17	8	—	3	13	14	7	15	2	—	2	—	3	5	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen...	175	63	112	56	10	45	64	35	61	92	22	11	13	9	11	44	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Mezőgazd. szakcsoport.																															
I. évfolyam	73	28	45	33	1	19	20	3	33	29	11	6	6	9	9	30	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
II. "	51	24	27	35	1	8	7	3	30	15	6	7	1	5	4	17	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
III. "	39	27	12	16	—	1	22	3	13	17	9	3	1	1	4	9	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
IV. "	43	31	12	24	1	1	17	11	16	22	5	11	2	2	3	18	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen...	206	110	96	108	3	29	66	20	92	83	31	27	10	17	20	74	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Keresk. szakcsoport ¹⁾																															
I. évfolyam	218	36	182	62	5	67	84	15	85	114	19	18	20	17	13	68	26	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
II. "	147	22	125	47	9	36	55	18	45	82	20	4	4	6	8	22	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
III. "	116	34	82	46	4	9	57	65	20	76	20	11	13	2	14	40	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
IV. "	84	28	56	45	—	5	34	63	13	65	6	4	13	2	8	27	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Összesen...	565	120	445	260	18	117	230	161	163	337	65	37	50	27	43	157	80	2	1	1	1	5	—	—	—	—	—	—			

¹⁾ A keresk. isk. tanárképzésben részesülő hallgatók nélkül.

(35.) A hallgatók tanulmányi eredmény, tankönyvhasználat, tandíjmentesség és ösztöndíj évfolyamonként.

Főiskola, tudománykar, évfolyam	
---------------------------------	--

A hallgatók tanulmányi eredmény, tankönyvhasználat, tandíjmentesség és ösztöndíj szerint évfolyamonként.

Főiskola, tudománykar, évfolyam	A hallgatók összes száma	A hallgatók közül az előző félévben																A hallgatók száma, akiknek							
		csak fő- tan- tárgyakat vett fel	fő- és mellék- tárgyból	csak fő- tárgyból	csak mellék- tárgyból	fő- és mellék- tárgyból	nem tan- tárgyból	személyi gyakor- latokon résztvevő	sofát	kölszönzött	részben saját, rész- ben kölcsönzött	teljes	fél- tandíjmen- tességet	közvetlen tanulmányi tandíjmentesség	közvetlen tanulmányi tandíjmentesség	összesen tandíj- mentesség	a főiskolától vizsga- díjmentesség	A hallgatók száma, akiknek							
																		100 P vagy kebb	101-200	201-400	401-600	601-800	801-1000	1000 P-n felüli	összesen
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
(Erzsébet tud.-egy., Pécs.) Államsszám. tanfolyam. I. évfolyam	7	7	—	3	—	—	4	—	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Orvostudományi kar. I. évfolyam	73	35	38	47	1	11	14	1	37	28	8	6	8	3	16	33	—	3	1	—	—	—	—	—	5
II. „	64	14	50	17	3	26	18	2	35	26	3	11	6	2	8	27	19	—	—	—	—	—	—	—	2
III. „	55	13	42	16	—	24	15	7	13	28	14	14	5	6	9	34	15	—	—	—	—	—	—	—	3
IV. „	56	11	45	25	1	21	9	5	17	27	12	16	9	2	8	35	4	—	—	—	—	—	—	—	3
V. „	67	50	17	31	1	11	24	1	25	30	12	18	10	3	6	37	3	—	—	—	—	—	—	—	6
Összesen...	315	123	192	136	6	93	80	16	127	139	49	65	38	16	47	166	41	3	1	15	—	—	—	—	19
Bölcsészeti kar. I. évfolyam	50	6	44	2	—	40	8	25	16	24	10	13	4	4	3	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II. „	41	3	38	5	3	29	4	20	16	20	5	10	10	4	5	29	—	—	—	—	—	—	—	—	1
III. „	31	6	25	12	1	14	4	18	11	14	6	6	8	6	4	24	2	—	—	—	—	—	—	—	5
IV. „	37	10	27	15	—	19	3	25	11	20	6	9	7	4	4	24	—	—	—	—	—	—	—	—	12
Összesen...	159	25	134	34	4	102	19	88	54	78	27	38	29	18	16	101	2	—	—	—	—	—	—	—	18
Erzsébet tud.-egy. mindössze...	1.301	401	900	345	19	356	581	221	664	483	154	133	115	107	117	472	70	1	3	1	1	19	19	1	45
Ferenc József tud.-egy., Szeged. Jog- és államtud. kar. I. évfolyam	325	—	325	106	—	24	195	6	233	82	10	10	14	57	43	124	5	—	—	—	—	—	—	—	1
II. „	205	13	192	80	—	16	109	10	130	60	15	10	10	34	33	87	59	—	—	—	—	—	—	—	3
III. „	198	2	196	49	—	14	135	6	104	73	21	19	13	43	12	87	57	1	—	—	—	—	—	—	2
IV. „	123	2	121	28	1	6	88	3	68	43	12	15	5	16	13	49	27	—	—	—	—	—	—	—	4
Összesen...	851	17	834	263	1	60	527	25	535	258	58	54	42	150	101	347	148	1	2	—	—	—	—	—	10
Államsszám. tanfolyam. I. évfolyam	18	18	—	3	—	—	15	—	15	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Orvostudományi kar. I. évfolyam	65	39	26	34	1	10	20	—	36	24	5	6	3	16	5	30	—	—	—	—	—	—	—	—	4
II. „	67	—	67	7	11	32	17	1	34	27	6	8	8	20	7	43	20	—	—	—	—	—	—	—	1
III. „	72	8	64	11	3	27	31	—	24	34	14	5	11	13	7	36	20	—	—	—	—	—	—	—	—
IV. „	61	2	59	7	1	44	9	1	19	33	9	6	6	10	14	36	2	—	—	—	—	—	—	—	3
V. „	62	12	50	15	5	18	24	2	16	32	14	13	3	8	12	36	2	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen...	327	61	266	74	21	131	101	4	129	150	48	38	31	67	45	181	44	1	—	—	—	—	—	—	8
Bölcsészeti, nyelv- és iro- dalm. kar. I. évfolyam	79	3	76	15	1	45	18	35	41	25	13	6	10	8	14	38	1	—	—	—	—	—	—	—	3
II. „	46	3	43	5	—	39	2	28	19	18	9	10	1	3	23	37	1	3	—	—	—	—	—	—	9
III. „	32	6	26	14	1	14	3	17	16	13	3	9	—	3	12	24	4	—	—	—	—	—	—	—	9
IV. „	29	1	28	7	—	18	4	19	8	12	9	10	—	—	12	22	1	—	—	—	—	—	—	—	6
Összesen...	186	13	173	41	2	116	27	99	84	68	34	35	11	14	61	121	7	3	—	—	—	—	—	—	27
Mennyiség. és természet- tudományi kar. I. évfolyam	47	2	45	9	—	32	6	1	13	24	10	1	4	16	9	30	1	—	—	—	—	—	—	—	6
II. „	22	—	22	6	1	11	4	3	8	13	1	3	1	5	14	23	1	—	—	—	—	—	—	—	4
III. „	26	—	26	5	4	14	3	5	10	11	5	2	2	7	6	17	—	—	—	—	—	—	—	—	7
IV. „	30	3	27	6	3	14	7	1	6	18	6	5	1	6	14	26	—	—	—	—	—	—	—	—	9
Összesen...	125	5	120	26	8	71	20	10	37	66	22	11	8	34	43	96	2	1	—	—	—	—	—	—	26
Gyógysz. tanfolyam. I. évfolyam	38	20	18	9	—	—	29	—	19	17	2	2	1	10	2	15	3	—	—	—	—	—	—	—	—
II. „	40	1	39	12	2	12	14	—	12	26	2	5	6	5	6	22	2	—	—	—	—	—	—	—	1
Összesen...	78	21	57	21	2	12	43	—	31	43	4	7	7	15	8	37	5	—	—	—	—	—	—	—	1
Ferenc József tud.-egy. mindössze...	1.585	135	1.450	428	34	390	733	138	831	588	166	145	99	280	258	782	206	6	2	—	—	—	—	—	72
Tudományegyetemek együtt...	10.691	2.408	8.283	3.871	140	2.556	4.124	1.430	4.876	4.377	1.438	1.743	894	1.072	1.151	4.860	717	31	29	22	6	360	24	4	476

(35.) A hallgatók tanulmányi eredmény, tankönyvhasználat, tandíjmentesség és ösztöndíj szerint évfolyamonként.

Főiskola, tudománykar, évfolyam	A hallgatók összes száma	A hallgatók közül az előző félévben																A hallgatók száma, akiknek															
		csak fő- tan- tárgyakat vett fel	fő- és mellék- tárgyból	csak fő- tan- tárgyból	csak mellék- tárgyból	fő- és mellék- tárgyból	nem tan- tárgyból	személyi gyakor- latokon résztvevő	saját könyv- száma	kölcsönzött könyv- száma	részben saját, rész- ben kölcsönzött könyv- száma	teljes könyv- száma	fél- tandíj- mentesség	közvetlen tanulmányi tandíj- mentesség	közvetlen tanulmányi tandíj- mentesség	összesen tandíj- mentesség	a főiskolától vizsga- díjmentesség	100 P vagy kisebb															
																		101-200								201-400							
																		401-600								601-800							
																		801-1000								1000 P-n felül							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26								
József-műegyetem, Budapest. Vegyesmérnöki és egye- letes osztag. I. évfolyam	11	9	2	11	—	—	—	—	5	5	1	4	—	—	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—								
II. „	7	4	3	7	—	—	—	—	5	1	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1								
III. „	16	4	12	12	—	—	4	—	12	4	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1								
IV. „	15	11	4	8	—	4	3	—	7	7	1	1	3	—	3	7	3	—	—	—	—	—	—	—	4								
Összesen...	49	28	21	38	—	4	7	—	29	17	3	6	4	1	4	15	5	—	—	—	—	—	—	—	6								
Építészeti osztag. I. évfolyam	58	46	12	44	1	2	11	—	32	13	13	4	4	5	2	15	1	—	—	—	—	—	—	—	2								
II. „	57	52	5	46	1	1	9	3	31	16	10	3	10	7	6	26	—	—	—	—	—	—	—	—	3								
III. „	53	51	2	33	—	1	19	6	29	16	8	5	3	1	10	19	10	—	—	—	—	—	—	—	4								
IV. „	54	47	7	27	1	1	25	3	27	18	9	—	10	1	5	16	7	—	—	—	—	—	—	—	6								
Összesen...	222	196	26	150	3	5	64	12	119	63	40	12	27	14	23	76	18	—	—	—	—	—	—	—	14								
Mérnöki osztag. I. évfolyam	116	108	8	99	—	—	17	—	52	37	27	9	5	23	17	54	1	—	—	—	—	—	—	—	2								
II. „	130	101	29	104	—	2	24	1	38	62	30	2	7	20	19	48	3	—	—	—	—	—	—	—	5								
III. „	107	91	16	71	—	—	36	—	28	56	23	2	6	24	12	44	15	—	—	—	—	—	—	—	6								
IV. „	93	80	13	54	—	2	37	1	22	49	22	1	2	15	16	34	7	—	—	—	—	—	—	—	6								
Összesen...	446	380	66	328	—	4	114	2	140	204	102	14	20	82	64	180	26	—	—	—	—	—	—	—	19								
Gépészmérnöki osztag. I. évfolyam	165	147	18	139	—	3	23	—	84	48	33	16	17	13	18	64	1	1	—	—	—	—	—	—	8								
II. „	155	68	87	109	—	4	42	2	69	49	37	4	10	20	21	55	2	—	—	—	—	—	—	—	7								
III. „	161	84	77	120	—	7	34	1	48	84	29	20	8	35	14	77	13	—	—	—	—	—	—	—	5								
IV. „	163	68	95	126	—	4	33	—	40	83	40	4	19	21	16	60	16	—	—	—	—	—	—	—	9								
Összesen...	644	367	277	494	—	18	132	3	241	264	139	44	54	89	69	256	32	1	—	—	—	—	—	—	31								
Közgazdasági osztag. I. évfolyam	41	10	31	9	3	17	12	32	13	18	10	7	6	5	4	22	6	—	—	—	—	—	—	—	5								
II. „	7	3	4	2	—	—	5	5	4	2	1	4	2	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	2								
Összesen...	48	13	35	11	3	17	17	37	17	20	11	11	8	5	4	28	6	—	—	—	—	—	—	—	7								
József-műegyetem mindössze...	1.409	984	425	1.021	6	48	334	54	546	568	295	87	113	191	164	555	87	1	—	—	—	—	—	—	94								
Jogakadémiák. Róm. kat., Eger. I. évfolyam	69	6	63	3	2	14	50	—	44	25	—	2	4	6	3	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—								
II. „	45	—	45	2	—	7	36	1	26	16	3	1	4	2	2	9	2	—	—	—	—	—	—	—	1								
III. „	36	—	36	9	—	3	24	—	17	16	3	2	4	2	3	11	7	—	—	—	—	—	—	—	—								
IV. „	38	—	38	5	—	1	32	—	18	13	7	4	3	3	—	10	5	—	—	—	—	—	—	—	—								
Összesen...	188	6	182	19	2	25	142	1	105	70	13	9	15	13	8	45	14	—	—	—	—	—	—	—	1								
Református, Kecskemét. I. évfolyam	85	2	83	16	—	1	68	—	54	28	3	5	5	13	5	28	2	—	—	—	—	—	—	—	—								
II. „	90	4	86	18	1	5	66	1	49	39	2	5	7	13	9	34	8	—	—	—	—	—	—	—	—								
III. „	80	37	43	8	—	4	68	1	35	38	7	7	9	3	10	29	6	—	—	—	—	—	—	—	—								
IV. „	97	34	63	6	—	1	90	1	45	44	8	7	6	12	8	33	3	—	—	—	—	—	—	—	—								
Összesen...	352	77	275	48	1	11	292	3	183	149	20	24	27	41	32	124	19	—	—	—	—	—	—	—	—								
Ág. h. ev., Miskolc. I. évfolyam	71	1	70	6	—	19	46	13	52	17	2	1	—	2	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—								
II. „	69	2	67	8	1	8	52	11	38	27	4	4	1	4	3	12	1	—	—	—	—	—	—	—	—								
III. „	66	2	64	3	1	7	55	4	36	26	4	5	—	5	2	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—								
IV. „	66	1	65	5	—	3	58	3	41	23	2	4	2	2	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—								
Összesen...	272	6	266	22	2	37	211	31	167	93	12	14	3	13	5	35	1	—	—	—	—	—	—	—	—								
Jogakadémiai állam- szám. tanfolyamok. I. évfolyam	20	20	—	—	—	—	20	—	17	3	—	1	—	2	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—								
Jogakadémiák mind- össze...	832	109	723	89	5	73	665	35	472	315	45	48	45	69	45	207	34	—	—	—	—	—	—	—	1								
Egyetemek és jogakadé- miák együtt...	12.932	3.501	9.431	4.981	151	2.677	5.123	1.519	5.894	5.260	1.778	1.878	1.052	1.332	1.360	5.622	898	32	29	23	7	434	42	4	571								